

Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile

ROMÂNIA 2017

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL

profil, tendințe, provocări

Acest material este finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului
ONG în România. | www.fondong.fdsc.ro

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor
SEE 2009 – 2014. | www.eeagrants.org

România 2017
Sectorul neguvernamental

-Profil, tendințe, provocări-

București

Coordonator metodologic

Mircea Kivu

Colectiv de autori

Ștefania Andersen

Daniela Angi

Cristina Barna

Valentin Burada

Toma Burean

Simona Constantinescu

Vlad Dumitrescu

Mircea Kivu

Anca Nicovescu

Irina Sînziana Opincaru

Andrei Pop

Bogdan Radu

Procesare și analiză date:

Mariana Brebuleț

Irina Sînziana Opincaru

Lucia Cecilia Sinigaglia

Realizarea acestui raport nu ar fi fost posibilă fără sprijinul partenerilor, colaboratorilor, susținătorilor și colegilor noștri. Mulțumirile și aprecierile noastre se îndreaptă în mod special către:

Institutul Național de Statistică, Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România, Federația Națională „Omenia” (care au sprijin cu date relevante demersul de cercetare);

Ancuța Vameșu, Gabriel Bădescu, Ștefan Constantinescu, Elena Calistru, Diana Chiriacescu, Ștefania Andersen, Ionuț Sibian, Viorelia Manda, Marian Bojincă, Andreea Ciocan, Raluca Gaidis, Adrian Marin, Anca Nicovescu, Iulia Țuțuianu;

Participanții la focus grupurile derulate, respondenții Barometrului Liderilor ONG (ediția 2016) și organizațiile neguvernamentale care ne-au încurajat și sprijinit în acest demers.

Grafică și DTP: Liviu Bărbulescu, Alexandru Lungu și Vlad Ilie.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Bd. Nerva Traian, Nr. 21, sector 3, București

Tel.: +40-21-310 01 77/81/82/83; Fax: +4-021-310-0180

E-mail: office@fdsc.ro

Pagini web: www.fdsc.ro, www.fondong.fdsc.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări aparțin Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC). Orice reproducere integrală sau parțială, indiferent de mijloacele tehnice utilizate, fără consimțământul scris al FDSC, este interzisă. Părți din această publicație pot fi reproduse în scopuri necomerciale doar cu precizarea sursei.

Cuprins:

Introducere.....	4
Metodologie	6
1. Tipologia și dimensiunea sectorului neguvernamental	10
1.1 Definiții legale și tipologie	11
1.2 Dimensiunea sectorului neguvernamental și dinamica acestuia.....	19
1.3 Distribuția teritorială a organizațiilor neguvernamentale active.....	22
1.4 Rata de activitate și domeniile de activitate ale organizațiilor neguvernamentale	25
2. Analiza principalilor indicatori economici.....	32
2.1 Situația financiară a sectorului neguvernamental	33
2.2 Sectorul neguvernamental ca angajator	39
2.3 Organizațiile neguvernamentale – actori ai economiei sociale	42
Economia socială – recunoaștere și forme legale	42
Casele de Ajutor Reciproc din România	43
3. Implicarea civică și acțiunea colectivă – surse ale dezvoltării sectorului neguvernamental	48
3.1 Implicarea cetățenilor în activitatea organizațiilor neguvernamentale	49
3.2 Voluntariat.....	51
3.3 Grupurile informale – primii pași în acțiunea colectivă	55
4. Sectorul neguvernamental: organizare și capacitate	60
4.1 Guvernanța internă și transparența.....	61
4.2 Resurse umane	68
4.3 Structuri de sprijin, afiliere și cooperare ONG la nivel național și european.....	70
5. Finanțarea sectorului neguvernamental	74
5.1 Structura surselor de venit și regimul impozitării	75
Diversificarea surselor de venit – tendință și necesitate	76
Distribuția surselor de venit	79
Regimul impozitării organizațiilor neguvernamentale.....	82
5.2 Mecanisme și surse de finanțare publică.....	83
Finanțare din bugetul de stat și bugetele locale	83
Mecanismul 2%.....	87
5.3 Filantropia - mecanisme și surse de finanțare privată.....	88
Tratamentul juridic și fiscal al donațiilor și sponsorizărilor în România.....	89
Donatori individuali – profil și metode inovative de atragere	90
Responsabilitatea socială corporativă.....	91
Loteria Română.....	93
5.4 Activitatea economică a organizațiilor neguvernamentale.....	95
6. Sectorul neguvernamental și sfera publică.....	100
6.1 Relația stat – societate civilă 2009 – 2016	101

6.2 Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice	104
6.3 Relația organizațiilor neguvernamentale cu alți actori	111
7. Perspective sectoriale.....	120
7.1 Social / Caritabil.....	121
7.2 Democrație, drepturile omului și bună guvernare	132
7.3 Tineret	141
ANEXE	149
BIBLIOGRAFIE	155

Introducere

Raportul *România 2017. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări* aduce în atenția publicului larg, dar și a decidenților din sfera publică o seamă de informații valoroase despre dimensiunea, caracteristicile, evoluția și contribuția la binele public a organizațiilor societății civile. Rămânem consecvenți misiunii noastre și încercăm astfel să contribuim la o mai bună cunoaștere (și sperăm, și recunoaștere) a sectorului neguvernamental din România.

La zece ani de la aderarea României la Uniunea Europeană există suficiente semne care ne indică atât o maturizare a sectorului neguvernamental din România, cât și apariția de noi resurse și energii cu un uriaș potențial pentru dezvoltarea societății civile. În același timp însă, contextul politic autohton, dar și evoluțiile pe plan internațional sunt departe de a fi favorabile pentru sectorul neguvernamental, pentru pluralism și pentru o societate deschisă.

Perioada post-aderare a adus provocări neașteptate organizațiilor neguvernamentale, pentru care au fost reduse substanțial sursele de finanțare necesare pentru continuarea și conservarea acelor reforme din sfera publică care permiseseră României să acceadă în grupul țărilor membre UE. Exercițiul lucrului în parteneriat cu autoritățile publice era destul de firav, iar cunoașterea limitată din partea acestora a mecanismelor și cooperării cu organizațiile societății civile au fost factori care au generat redesenarea rolului acestora în societate și începutul unor noi procese de lucru cu decidenții din sfera publică. Sectorul neguvernamental s-a dovedit rezilient, suficient de solid și a continuat să joace un rol important în societatea românească, atât prin inovații în sfera publică, cât și prin apărarea valorilor, drepturilor și instituțiilor construite în procesul de integrare europeană. În ultimul deceniu, dar mai ales în ultimii ani, sectorul neguvernamental s-a aflat într-o permanentă alertă pentru a reacționa la numeroase încercări de a elimina instituții, reforme sau legislație obținute cu greu în perioada de aderare la Uniunea Europeană. Unul dintre autorii acestui raport menționează că *“implicarea societății civile în formularea politicilor publice a ajuns într-un punct paradoxal. Pe de o parte, organizațiile neguvernamentale și grupurile civice obțin succese din ce în ce mai importante în influențarea deciziilor publice. Pe de altă parte, contextul în care se iau deciziile publice este atât de puțin previzibil, încât posibilitatea ca succesele obținute să fie anulate este în permanență foarte mare.”*¹

În același timp observăm că latura reactivă, de alertă, a fost însoțită de o abordare sistematică și permanentă de a veni în sprijinul decidenților publici cu propuneri și bune practici testate și gata de a fi multiplicare sau preluate în programe mai ample.

În pofida creșterii birocrăției și poverii administrative, percepute ca obstacole ale schimbării pozitive și generatoare de comportamente reziliente la progres, organizațiile neguvernamentale au reușit ca, în cadrul programelor cu finanțare europeană, cum ar fi POSDRU² sau PODCA³, să inoveze și să creeze infrastructură socială, economică sau educațională, sisteme care să ajute la transparența actului de guvernare și la o administrație publică în serviciul cetățeanului. Un balon de oxigen pentru organizațiile active în sfera democrației, drepturilor omului, bunei guvernări a venit în perioada post-aderare prin finanțările pentru societatea civilă din partea Spațiului Economic European (SEE), prin a căror susținere financiară a fost posibilă apariția și acestui studiu.

¹ Andrei Pop, cap. 6.2 – *Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice*

² Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane

³ Programul Operațional Capacitate Administrativă

Dincolo de relația cu sfera publică, organizațiile neguvernamentale au dezvoltat o bună relație cu mediul de afaceri și au obținut susținere financiară pentru multe dintre inițiativele lor. În același timp, tot mai mulți cetățeni au fost implicați în activități ale organizațiilor neguvernamentale, inclusiv prin donații individuale. Sperăm ca următorul nostru raport să constate că această tendință va continua și să ajungem să funcționăm într-o paradigmă în care organizațiile neguvernamentale sunt percepute ca actori firești, fără de care nu poate fi realizată o dezvoltare durabilă a niciunei comunități. Lansăm raport de față cu această proiecție pozitivă, care sperăm să contracareze tendințele unor guverne de a restrânge spațiul civic și de a stigmatiza societatea civilă și pe liderii acesteia. În noul tablou european dominat de criza refugiaților, ascensiunea populismului, extinderea derivelor anti-democratice, eroziunea democrației liberale și a susținerii pentru proiectul european, rolul societății civile trebuie repus în valoare. Ca și în perioada de preaderare, sectorul neguvernamental din România poate contribui la susținerea democrației și la apărarea valorilor fundamentale care stau la baza construcției europene. În acest context, în următorii ani, o importantă provocare pentru organizațiile neguvernamentale este de a identifica modalități de acțiune și resurse pentru susținerea democrației și de a mobiliza cât mai multe organizații, cetățeni, comunitatea de afaceri și diverse instituții publice și private în vederea acestui scop. Este în interesul societății românești ca aceste demersuri să reușească.

Ionuț Sibian
Director executiv, FDSC

Metodologie

Prezentul raport este o continuare a demersului început prin lucrarea “**România 2010. Sectorul neguvernamental - profil, tendințe, provocări**”⁴, prin care Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile își propune să ofere o evaluare multidimensională a evoluției sectorului neguvernamental. Anul de referință este 2015, în special pentru seriile de date utilizate. Analiza secundară și aprecierile calitative privind tendințe în evoluția sectorului au în vedere însă și anul 2016.

Analiza va adresa primordial entitățile tipice pentru sfera organizațiilor neguvernamentale, respectiv asociațiile, fundațiile și federațiile reglementate în baza Ordonanței de Guvern nr.26/2000⁵, precum și entitățile a căror funcționare este reglementată prin norme speciale (cum este cazul caselor de ajutor reciproc).

Pentru păstrarea continuității și asigurarea comparabilității, au fost adoptate, pe cât posibil, metodologii asemănătoare celor utilizate în raportul precedent. Acolo unde diferențele metodologice ar putea influența comparabilitatea datelor, acest lucru a fost menționat în text.

Au fost utilizate, în limita posibilităților, toate sursele de date publice. În afara acestora, au fost produse, special pentru acest raport, o serie de informații noi, descrise mai jos.

Analiza statisticilor exhaustive privind sectorul neguvernamental

Registrul Național al persoanelor juridice fără scop patrimonial (Registrul Național ONG)

Registrul Național ONG, administrat de Ministerul Justiției, a fost instituit cu scopul unei evidențe centralizate a organizațiilor fără scop patrimonial ce împărtășesc prevederile cadru ale OG 26/2000. În prezentul raport au fost utilizate informațiile disponibile în versiunea existentă pe pagina web a Ministerului Justiției⁶ la data de 21 Iunie 2016. Prelucrarea datelor a impus operarea unei serii de reîncadrări, în cazul înregistrărilor din categoria „neprecizate” sau a celor în mod evident eronate (de ex. asociații incluse în categoria “Fundații”), precum și eliminarea situațiilor de înregistrări multiple. Detalii metodologice specifice sunt incluse în secțiunea 1.2 *Dimensiunea sectorului neguvernamental*.

Datele de bilanț depuse de organizații neguvernamentale

Spre deosebire de *Registrul Național*, care conține toate organizațiile neguvernamentale înregistrate, înregistrările de la Ministerul Finanțelor Publice conțin doar organizațiile active. Am considerat *organizații active* acele organizații a căror activitate se reflectă din punct de vedere economic prin depunerea situațiilor financiare anuale la Ministerul de Finanțe. Informații privind aceste organizații sunt incluse în Registrul Statistic (REGIS) și au fost extrase și furnizate de către Institutul Național de Statistică.

Raportul include informațiile disponibile în situațiile financiare anuale depuse la Ministerul Finanțelor Publice de peste 40.000 de organizații neguvernamentale pentru anii 2013, 2014 și 2015.

⁴ http://www.fdsc.ro/library/conferinta%20vio%207%20oct/Romania%202010_Sectorul%20neguvernamental1.pdf

⁵ Ordonanța Guvernului nr. 26/ 2000, aprobată prin Legea nr. 246/ 2005, cu modificările ulterioare

⁶ <http://www.just.ro/registrul-national-ong/>

Analiza și prelucrarea datelor a fost realizată de către Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile pe baza datelor unitare anonimizate furnizate de către Institutul Național de Statistică. Au fost completate astfel seriile de date anuale 2000-2012, procesate și publicate de FDSC în cadrul celei mai recente ediții a Atlasului Economiei Sociale, urmărindu-se aceleași repere metodologice⁷.

Erorile identificate în datele de bilanț (de exemplu, confuzii între numărul de angajați și cel al membrilor) au fost corectate acolo unde a fost posibil, păstrând, în cele mai multe cazuri, metodologia adoptată pentru raportul precedent. Utilizarea unor metode de corecție diferite a fost semnalată distinct în cuprinsul capitolelor următoare.

Întrucât casele de ajutor reciproc ale salariaților afiliate Uniunii Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR) nu depun situații financiare individuale la Ministerul Finanțelor Publice, pentru analiza acestora am folosit datele defalcate pe care ni le-a pus la dispoziție UNCARSR. Pentru cele 39 de uniuni județene ale caselor de ajutor reciproc ale salariaților (UJCAR) membre ale UNCARSR, datele furnizate au fost exclusiv agregate, totaluri ale principalilor indicatori. Dat fiind acest fapt, valorile UJCAR au fost integrate doar în analizele în care a fost posibil acest lucru, menționându-se expres în raport situațiile excepționale.

În plus, Federația Națională Omenia a Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor din România (FN Omenia) ne-a pus la dispoziție date agregate privind numărul de membri ale CARP membre pentru anii 2013-2015.

Cercetare de tip Omnibus

Sondajul a fost efectuat de către Institutul de Marketing și Sondaje – IMAS S.A. în perioada 8-25 iulie 2016. Chestionarul utilizat l-a reprodus, în cea mai mare parte, pe cel utilizat în februarie 2010 de către Mercury Research, tot la comanda FDSC.

Eșantionul a fost multistadial, multistratificat, cu extragere aleatoare a respondenților. Interviuurile au fost telefonice, asistate de calculator (CATI – Nipo Software). Volumul eșantionului final a fost de 1000 persoane, reprezentativ pentru populația României în vârstă de 18 ani și peste.

Datele prezentate au fost ponderate pentru a asigura corespondența cu structura universului cercetării. Eroarea maximă de eșantionare este de $\pm 3.1\%$.

20% dintre interviuri au fost verificate prin re-interogarea respondenților.

Barometrul Liderilor ONG – sondaj național online în rândul reprezentanților organizațiilor neguvernamentale din România

Chestionarul a fost completat online în lunile iulie - august 2016. Promovarea instrumentului de cercetare a urmărit utilizarea a cât mai multe canale de comunicare, printre care s-au numărat portaluri de profil, rețele sociale (Facebook, grupuri de discuții etc.), dar și contactarea directă a organizațiilor cu care FDSC a colaborat de-a lungul timpului.

În total s-au înregistrat 1791 răspunsuri, dintre care în analizele cuprinse în raport au fost utilizate 650, după eliminarea chestionarelor multiple (provenind de la aceeași organizație) și a celor în care nu se răspunsese la cel puțin 75% din întrebări. Rezultatele prezentate au fost obținute prin ponderarea eșantionului, astfel încât să corespundă distribuției pe regiuni și tipuri de localități

⁷ Atlasul Economiei Sociale, Barna Cristina, București, 2014, FDSC (http://www.ies.org.ro/library/files/atlas_-_final_-_bun.pdf)

a organizațiilor neguvernamentale active (care au depus situații financiare pentru anul 2015), rezultată din baza de date prelucrată de către FDSC.

Focus-grupuri

Pentru completarea analizei calitative, Institutul de Cercetare a Calității Vieții a realizat, la comanda FDSC, un număr de 10 focus-grupuri cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și alți actori-cheie, având următoarele tematici:

- Organizații de/pentru tineret;
- Sectorul neguvernamental: organizare și capacitate;
- Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice;
- Organizații neguvernamentale care prestează servicii sociale;
- Drepturile omului, civic și influențarea politicilor;
- Implicarea civică și acțiunea colectivă – surse ale dezvoltării sectorului neguvernamental.

Focus grupurile s-au desfășurat în luna februarie 2017.

1. Tipologia și dimensiunea sectorului neguvernamental

1.1 Definiții legale și tipologie ⁸

Simona Constantinescu

Prima legiferare a asociațiilor și fundațiilor a avut loc în România în anul 1924 prin Legea nr. 21/1924, cunoscută și sub denumirea de Legea Mârzescu, considerată la timpul său una dintre cele mai moderne legi din Europa. Neabrogată expres în timpul regimului comunist, ea a fost reactivată după 1990 fiind singura referință legislativă care permitea înființarea legală a organizațiilor neguvernamentale. Lipsa de aplicabilitate *de facto* a sa în perioada comunistă a determinat practic o suprimare a inițiativei de asociere, dar și o eliminare totală din materia dreptului pentru studenți și practicieni, generând astfel în primii ani după 1990 o multitudine de confuzii în aplicarea sa.

În aceeași perioadă, în timp ce România începea să reconstruiască sectorul asociativ după această lungă pauză forțată, Universitatea John Hopkins⁹ demara unul dintre cele mai ample proiecte de cercetare asupra evoluției, dimensiunii și caracteristicilor sectorului societății civile pe care a reușit să le surprindă în 36 de țări¹⁰. Astfel, organizațiile neguvernamentale deveneau *structurile organizate a ceea ce numim acum în mod curent societate civilă* și principalele „beneficiare” ale libertății de asociere ca drept fundamental inclus în Constituția României.

Caracteristicile comune identificate în efortul de cercetare citat¹¹ au stabilit reperatele, valabile și în prezent, după care putem identifica care sunt formele juridice cele mai reprezentative pentru sectorul asociativ, respectiv al organizațiilor neguvernamentale. Astfel, o entitate tipică trebuie:

- **să fie organizată**, în sensul în care funcționarea sa nu se bazează pe o manifestare spontană, necoordonată și se concretizează într-o structură formală, respectiv este persoană juridică¹²;
- **să fie privată**, în sensul în care este separată de Stat, nu este parte din sistemul de autorități și instituții publice, este o persoană juridică de drept privat¹³;
- **să fie capabilă să ia decizii în mod autonom (self-governing)**, în sensul în care are propriile organe de conducere și administrare și nu depinde de interesele unei alte entități legale;
- **să nu distribuie eventualul profit** care rezultă din activitatea sa către membri, fie ei asociați sau fondatori; această constrângere nu înlătură posibilitatea unei organizații neguvernamentale de a desfășura activități economice, dar o obligă ca eventualul surplus obținut să îl folosească pentru realizarea scopului și obiectivelor pentru care s-a constituit;
- **să aibă caracter voluntar**, respectiv să fie rezultatul unei inițiative de asociere izvorâtă din voința membrilor fondatori, iar calitatea de membru asociat să nu își aibă izvorul într-o obligație legală, ci în voința proprie.¹⁴ În egală măsură, această caracteristică este completă atunci când organizația reușește să atragă contribuții voluntare în bani sau în natură.

⁸ Prezentul capitol adaugă informații relevante pentru perioada de timp dintre apariția studiului *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări* și apariția acestui volum, și aduce îmbunătățiri textului inițial prin adăugarea de informații și aprecieri noi.

⁹ Universitatea John Hopkins înglobează în structura sa unul dintre cele mai repute centre de cercetare pentru studiul societății civile din lume, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

¹⁰ Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project

¹¹ Salamon L. et.al., *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector, Volume One*, Johns Hopkins University: Kumarian Press, 1999, p.3

¹² Recomandarea Consiliului Europei CM/Rec(2007)14 cu privire la statutul legal al organizațiilor neguvernamentale în Europa menționează expres recomandarea existenței personalității juridice distincte față de membrii fondatori.

¹³ Această caracteristică continuă să suscite discuții numeroase cu privire la definirea independenței de stat în cazul acelor asocieri care cuprind reprezentanți de autorități și instituții publice în lista membrilor asociați sau în structurile de conducere, administrare și control; pentru moment, aprecierea acestei caracteristici se face pe baza unei analize în concret a fiecărei situații în parte.

Exprimate sub forma unor recomandări pentru statele membre, Recomandarea Consiliului Europei CM/Rec(2007)14 cu privire la statutul legal al organizațiilor neguvernamentale în Europa¹⁵ cuprinde același set de caracteristici, la care mai adaugă încă două, respectiv egalitatea de tratament a organizațiilor neguvernamentale cu a altor persoane juridice, din perspectivă civilă, administrativă și penală, precum și existența unui cadru jurisdicțional care să permită organizațiilor neguvernamentale să atace actele sau omisiunile autorităților publice care le afectează drepturile sau interesele legitime.

Nu în ultimul rând, aceste trăsături se regăsesc și în Sistemul Conturilor Naționale ediția 2008¹⁶ (SCN 2008), adoptat de Comisia ONU pentru Statistică.

Mai recent, un alt amplu demers de cercetare reunit sub umbrela proiectului Third Sector Impact (TSI)¹⁷ și-a propus să identifice și să măsoare impactul a ceea ce numim *al treilea sector*, prin utilizarea unor instrumente de cercetare care să permită comparații relevante între diferite zone geografice din Europa, precum și între Europa și alte regiuni ale lumii. Proiectul a mobilizat 11 institute de cercetare¹⁸ din Europa și a reluat efortul de conceptualizare a spațiului instituțional aflat la granița dintre stat, piață și individ/ familie. Astfel, există propunerea de a avea un consens asupra faptului ca echivalența *al treilea sector - sectorul nonprofit* din perioada cercetării John Hopkins a evoluat prin înglobarea unor varietăți noi de entități, cum ar fi cele denumite prin sintagmele *economie socială* sau *întreprinderi sociale*¹⁹. Astfel *al treilea sector* capătă valențe noi și nu poate ignora acele structuri care folosesc activități economice, specifice pieței pentru atingerea unui scop social.

În spațiul românesc, organizație neguvernamentală sau organizație nonprofit, organizație a societății civile, fără scop patrimonial sau fără scop lucrativ sunt sintagme care, de cele mai multe ori, desemnează același univers de entități legale, dar a căror circumstanțiere precisă variază în funcție de particularitățile contextului în care sunt folosite. Astfel, din perspectiva Codului Fiscal, organizația nonprofit este “orice asociație, fundație, casă de ajutor reciproc sau federație înființată în România”²⁰, pe când reglementarea generală a finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general²¹ este aplicabilă numai asociațiilor sau fundațiilor constituite conform legii.

Termenii au intrat în limbajul curent, cu precădere prin intermediul programelor cu finanțare internațională, mult mai repede decât în cuprinsul actelor normative. Acestea din urmă continuă să

¹⁴ Apartenența la o organizație profesională, necesară ca o condiție obligatorie pentru practicarea unei meserii sau profesii, apare de cele mai multe ori urmare a unei obligații ce se naște în virtutea unui act normativ, și nu a unui temei contractual. Aceste organizații sunt considerate de cele mai multe ori ca fiind la granița sectorului neguvernamental, fiind posibil chiar, în funcție de intensitatea elementelor de drept public prezente în înființarea și funcționarea lor, să fie etichetate drept organizații cvasi-neguvernamentale sau organizații neguvernamentale cvasi-autonome.

¹⁵ [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec\(2007\)14E_Legal%20status%20of%20NGOs.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2007)14E_Legal%20status%20of%20NGOs.pdf) (31 martie 2017)

¹⁶ Systems of National Accounts 2008, Chapter 23 – Non-profit Institutions, p. 455 și următoarele

¹⁷ www.thirdsectorimpact.eu

¹⁸ Vienna University of Economics and Business, Institute for Social Policy of the University of Zagreb, The Institute of Social Policy (IPS) of Warsaw University, The School of Social Policy, Sociology and Social Research of the University of Kent, The Third Sector Research Centre of the University of Birmingham, Johns Hopkins University SAIS Bologna Centre, The Department of Political Science and Public Administration at Radboud University Nijmegen din Olanda, The Department of Political Science of the Westfälische Wilhelms-Universität Münster din Germania, The Institute for Social Research din Norvegia, IUDESCOOP din cadrul University of Valencia, Spania și The Institute of Labour Economics and Industrial Sociology, Aix-Marseille University (AMU) din Franța

¹⁹ TSI Working Paper No. 12: Size and scope of the third sector in Europe, <http://thirdsectorimpact.eu/documentation/tsi-working-paper-no-12-size-scope-third-sector-europe/>

²⁰ Articolul 7, punctul 24 din Codul Fiscal

²¹ Articolul 3, alin.(1) din Legea 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general

le folosească, fără a delimita întotdeauna clar²² tipologiile persoanelor juridice pe care le vizează în cuprinsul lor, ceea ce credem că nu a împiedicat totuși existența, în prezent, a unei înțelegeri generale asupra identității principalilor actori din aceasta zonă, respectiv asociațiile și fundațiile și uniunile acestora, a căror denumire legală este de federații.

Acestor structuri li se alătură asociațiile de pensionari²³, casele de ajutor reciproc ale salariaților²⁴, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor²⁵, obștile și composesoratele²⁶. Toate împărtășesc aceeași lege cadru, la care se adaugă norme speciale, care definesc particularitățile fiecărui tip de structură în parte.

Din perspectiva unei înțelegeri extinse a sectorului neguvernamental, prin includerea și a acelor forme care derivă din incidența termenilor de economie socială sau întreprinderi sociale, se cuvine să menționăm aici și:

- asociațiile de proprietari²⁷ - structuri asociative constituite pentru administrarea și gestionarea proprietății comune, prezente în majoritate covârșitoare în imobilele constituite din mai multe proprietăți individuale,
- asocierile în agricultură²⁸ - pentru care legea menționează expres că “nu au caracter comercial”²⁹, sunt conduse după principiul “un asociat, un vot”, dar distribuie profit
- și asociațiile salariaților³⁰ înființate în baza Programului acționarilor salariați, care s-au constituit în procesul de vânzare a întreprinderilor de stat către salariații organizați în asociații, în contextul privatizării de tip MEBO (Management Employees Buyout – vânzarea salariați și management) din perioada 1993 – 2000.

Începând cu anul 2015, România are o lege³¹ a economiei sociale care are menirea de a contura mai precis cadrul conceptual aplicabil aceluși segment de entități care s-a afirmat în ultimele decade fie alăturându-se celui de-al treilea sector (cum ar fi cooperativele și întreprinderile sociale, casele de ajutor reciproc ale salariaților sau pensionarilor), fie reafirmându-și rolul de contributor semnificativ la rezolvarea unor probleme sociale (asociațiile și fundațiile cu activitate economică). Acestora din urmă le-a fost de altfel recunoscut statutul de întreprindere și la nivel normativ în anul 2014, când legiuitorul român le-a introdus în sfera de aplicare a legii privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii³².

Prin prisma celor enunțate, se poate afirma că entitățile tipice pentru sfera organizațiilor neguvernamentale sunt asociațiile și fundațiile, precum și asocierile dintre acestea numite federații. Acestea sunt reglementate de către Ordonanța Guvernului nr. 26/2000³³, aprobată prin Legea nr. 246/ 2005, cu modificările ulterioare.

²² Pentru exemplificare, Codul Fiscal definește termenul de organizație nonprofit, dar folosește în cuprinsul său și termenul de organizație neguvernamentală, fără a o explica nicăieri și fără a preciza dacă desemnează aceleași entități precum organizațiile nonprofit.

²³ Legea nr. 502 din 17 noiembrie 2004 privind asociațiile pensionarilor

²⁴ Legea nr. 122 din 16 octombrie 1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora

²⁵ Legea nr. 540 din 27 septembrie 2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor

²⁶ Sediul materiei în ceea ce privește regimul juridic al acestor forme de asociere se află în Legea nr.1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr.18/1991 și ale Legii nr.169/1997, cât și în Ordonanța Guvernului nr.26/2000 cu privire la asociații și fundații.

²⁷ Legea nr. 230 din 6 iulie 2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari

²⁸ Legea nr. 36 din 30 aprilie 1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură

²⁹ Art. 5, Legea nr. 36 din 30 aprilie 1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultură

³⁰ Legea nr. 77 din 1 august 1994 privind asociațiile salariaților și membrilor conducerii societăților comerciale care se privatizează

³¹ Legea nr. 219 din 23 iulie 2015 privind economia socială

³² Legea nr. 346 din 14 iulie 2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, modificată prin Legea nr. 62/ 2014.

³³ Publicată în Monitorul Oficial nr. 39 din 31 ianuarie 2000

Ordonanța consacră capitle distincte asociațiilor și fundațiilor, pornind de la definițiile și rațiunile lor pentru înființare, cu o trecere prin toate etapele existenței unei organizații, respectiv înființare, organizare și funcționare, precum și dizolvarea și lichidarea.

Asociația este constituită **de 3 sau mai multe persoane** care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în muncă pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial. Asociația este expresia libertății de asociere, dar și un mijloc eficace de exercitare a libertății de exprimare, ea permițând membrilor să ia atitudine în chestiuni de interes public sau de interes pentru comunitatea/ grupul membrilor săi.

Fundația este, din punct de vedere legal, subiectul de drept înființat **de 1 sau mai multe persoane** care constituie un **patrimoniu** afectat, în mod permanent și irevocabil, realizării unui scop de interes general sau, după caz, al unor colectivități. Activul patrimonial inițial al fundației trebuie să includă bunuri în natură sau în numerar, a căror valoare totală să fie de **cel puțin 100 de ori salariul** minim brut pe economie, la data constituirii fundației.

Diferența fundamentală dintre cele două tipuri de entități rezidă în faptul că, în timp ce asociația este o sumă de voințe afectată realizării unui scop, fundația reprezintă un patrimoniu afectat realizării unui scop, cu toate consecințele ce decurg din aceasta, respectiv existența membrilor (în cazul asociației) și a unor cerințe diferite pentru înființarea persoanei juridice, a unei structuri diferite a organelor de conducere și administrare, precum și a unora dintre condițiile de dizolvare și lichidare.

Atât asociația, cât și fundația se înființează printr-o procedură judiciară care este precedată de o etapă pregătitoare, pre-judiciară, în cadrul căreia:

- Se identifică denumirea asociației sau fundației prin verificarea disponibilității sale în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor din cadrul Ministerului Justiției și se obține înscrisul doveditor; O serie de interdicții cu privire la denumirea pe care fondatorii pot să o aleagă au fost introduse în 2014; astfel, pe lângă interdicțiile uzuale care țin de alegerea unei denumiri identice sau asemănătoare cu a altei persoane juridice fără scop patrimonial, este interzisă utilizarea în denumire a unor sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie cu denumirea unor autorități sau instituții publice.³⁴
- Se identifică sediul organizației și se întocmește înscrisul doveditor pentru viitorul sediu (după caz, contract de vânzare – cumpărare, donație, locațiune etc).
- Se constituie patrimoniul inițial și se obține dovada valorii acestuia.
- Se redactează statutul și actul constitutiv care conțin în mod obligatoriu datele de identificare ale fondatorilor, scopul, denumirea, sediul, durata pentru care se constituie, nivelul patrimoniului inițial, identificarea primelor organe de conducere, administrare și control; atât statutul, cât și actul constitutiv se elaborează în formă autentică (obligatoriu în cazul fundației) sau atestată de avocat³⁵ (opțiune posibilă numai în cazul asociației).
- Se obține cazierul fiscal³⁶ pentru fiecare din membrii fondatori.
- Se plătesc taxele de timbru și timbrul judiciar.

³⁴ Prin sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie se înțelege includerea în denumire a unor termeni și expresii precum: “comisariat”, “inspectorat”, “garda”, “autoritate”, “poliție”, “jandarmerie”, “protecția consumatorilor” sau derivatele acestora. Înscrisura unei organizații folosind în denumirea sa cuvintele “național” sau “roman” ori derivatele acestora se realizează numai cu acordul prealabil al Secretariatului General al Guvernului (modificări introduse prin Legea 22/2014).

³⁵ Forma autentică este obligatorie numai atunci când la patrimoniul inițial se aduce ca aport un bun imobil.

³⁶ Ordonanța Guvernului 75/2010 privind organizarea și funcționarea cazierului fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

Cu toate că s-au înregistrat anumite schimbări care au înlesnit înființarea unei asociații sau fundații (coborârea nivelului minim pentru patrimoniul unei asociații de la un salariu minim brut pe economie³⁷ la 200 lei sau includerea posibilității de a apela la avocat pentru atestarea actului constitutiv și statutului unei asociații), există încă aspecte care pot fi îmbunătățite în procedura de înființare și funcționare.

Tabelul de mai jos face o trecere în revistă a principalelor caracteristici ale asociațiilor și fundațiilor, reliefând în egală măsură și principalele asemănări și deosebiri:

	Asociație	Fundație
1. Dobândirea personalității juridice se face printr-o procedură judiciară.	Da	Da
2. Este persoană juridică de drept privat.	Da	Da
3. Există un număr minim de membri fondatori.	Da (3 membri fondatori)	Nu
4. Există un nivel minim al patrimoniului inițial.	Da (minim 200 lei)	Da (100 de salarii minime brute pe economie)
5. Există membri/ Adunare generală	Da	Nu
6. Conducerea este asigurată de un organ deliberativ.	Da (Adunarea generală)	Da (Consiliul Director)
7. Conducerea și administrarea este asigurată de același organ deliberativ.	Nu (Consiliul Director asigură punerea în execuție a hotărârilor Adunării Generale)	Da (cu precizarea că Consiliul Director poate delega punerea în execuție a hotărârilor sale către un nivel executiv, instituit însă nu în baza legii, ci la inițiativa sa).
8. Sursele de venituri identificate de lege sunt aceleași. ³⁸	Da	Da (cu excepția cotizațiilor care există numai în cazul asociațiilor)
9. Există posibilitatea legală de a desfășura activități economice.	Da	Da
10. Există obligativitatea controlului financiar intern, prin prezența instituției cenzorului.	Da (pentru asociații cu un număr de membri mai mare de 15 este obligatorie constituirea unei Comisii de Cenzori, formată dintr-un număr impar de membri)	Da

Două sau mai multe asociații sau fundații se pot constitui în **federație**. Întâlnite sub diverse denumiri – uniuni, federații, coaliții – asocierea dintre două sau mai multe asociații sau fundații este totuși reținută de lege sub denumirea de federație. Federațiile dobândesc personalitate juridică proprie și funcționează în aceleași condiții precum cele prevăzute pentru asociațiile fără scop patrimonial. Asociațiile sau fundațiile care constituie o federație își păstrează propria personalitate juridică, inclusiv propriul patrimoniu.

³⁷ Începând cu 1 februarie 2017, salariul minim brut este de 1450 lei.

³⁸ Art. 46 din OG 26/ 2000: Veniturile asociațiilor sau federațiilor provin din: a) cotizațiile membrilor; b) dobânzile și dividendele rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condiții legale; c) dividendele societăților comerciale înființate de asociații sau de federații; d) venituri realizate din activități economice directe; e) donații, sponsorizări sau legate; f) resurse obținute de la bugetul de stat sau de la bugetele locale; g) alte venituri prevăzute de lege. Veniturile fundației sunt cele prevăzute la lit.b – g.

Dincolo de capitolele rezervate înființării, funcționării și dizolvării/ lichidării organizațiilor neguvernamentale, Ordonanța Guvernului nr.26/2000 tratează și următoarele aspecte:

- **Posibilitatea desfășurării de activități economice directe** de către asociații și fundații – este o prevedere introdusă explicit în anul 2000, îndelung așteptată de către acestea, dar care are în continuare nevoie de clarificare (prevederea în vigoare menționează că asociațiile și fundațiile pot desfășura orice alte activități economice directe, dacă acestea au caracter accesoriu și sunt în strânsă legătură cu scopul principal al persoanei juridice – se observă că termeni precum *accesoriu*, *în strânsă legătură*, *scop principal* pot genera confuzii și înțelegeri diferite în practică).
- **Utilitatea publică** – un pas înainte pentru România în anul 2000, cu condiții de transparentă și responsabilizare față de public, suplimentare pentru aceste organizații, a creat în același timp așteptarea că acest concept va fi operaționalizat ulterior prin legislație secundară, eventual cu instituirea unui set de măsuri fiscale și asociate mai favorabile, ceea ce nu s-a întâmplat încă.

Cu precădere în primii ani după apariția acestor prevederi, societatea civilă a ridicat de multe ori problema criteriilor folosite pentru acordarea statutului de utilitate publică, deoarece au primit acest statut și organizații a căror utilitate publică este discutabilă, cum ar fi asociații de agrement sau profesionale care au mai degrabă rolul de a servi interesele proprii ale unui segment restrâns al populației. În statele Uniunii Europene care reglementează mai strict beneficiile fiscale și financiare acordate organizațiilor nonprofit, organizațiile care deserveșc exclusiv membrii și se ocupă de activități de tip hobby sau petrecere a timpului liber nu primesc un statut preferențial din partea statului. Se face astfel o distincție foarte clară între *public benefit* (utilitate publică) și *mutual benefit* (beneficiul strict al membrilor).

Între timp, a apărut o aparentă apatie, generată probabil și de faptul că OG 26/2000 nu oferă soluții nici pentru ministerele competente să acorde statutul, nici pentru organizațiile neguvernamentale astfel încât procesul să se desfășoare în condiții de birocrație și predictibilitate rezonabile pentru ambele părți. Mai mult, eventualele avantaje³⁹ sunt de departe mult mai puține față de obligațiile care însoțesc statutul de utilitate publică (obligația de a menține cel puțin nivelul activității și performanțele care au determinat recunoașterea, obligația de a comunica autorității administrative competente orice modificări ale actului constitutiv și ale statutului, precum și rapoartele de activitate și situațiile financiare anuale și, nu în ultimul rând, obligația de a publica, în extras, în termen de 3 luni de la încheierea anului calendaristic, în Monitorul Oficial și în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial).

Conform unui raport al Ministerului Consultării Publice și Dialogului Civic⁴⁰, în iulie 2016 erau înregistrate 133 de organizații neguvernamentale care dobândiseră statutul de utilitate publică în baza legii cadru a asociațiilor și fundațiilor, precum și 1028⁴¹ de organizații de utilitate publică care dobândiseră acest statut în baza unei legi speciale. Majoritatea celor care au primit statut în temeiul unei legi speciale sunt asociații de dezvoltare intercomunitară (acestea sunt structurile de cooperare cu personalitate juridică, de drept privat, înființate, în condițiile legii, de unitățile

³⁹ Din analiza raportului menționat anterior, se observă că majoritatea covârșitoare a asociațiilor și fundațiilor de utilitate publică nu au avut niciun beneficiu suplimentar odată cu obținerea acestui statut.

⁴⁰ <http://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/informare-de-presa-privind-evaluarea-asociațiilor-si-fundațiilor-de-utilitate-publica>, (31 martie 2017)

⁴¹ Din prelucrarea datelor prezentate în situația statistică disponibilă în format deshis pe site-ul Ministerului Consultării Publice și Dialogului Social (<http://dialogsocial.gov.ro/wp-content/uploads/2016/09/Document-MCPDC-Situa%C5%A3ia-asocia%C5%A3iilor-%C5%9Fi-funda%C5%A3iilor-de-utilitate-public%C4%83-1.xlsx> – 31 martie 2017), rezultă că sunt 488 de organizații cu statut de utilitate publică obținut în baza legilor speciale. Diferența de până la 1028 asememea organizații nu este reflectată în acest document.

administrativ teritoriale pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori furnizarea în comun a unor servicii publice) și asociații sportive. Apariția masivă a asociațiilor de dezvoltare intercomunitară⁴², cu o componentă semnificativă de elemente de drept public grefate pe o structură catalogată de lege ca fiind de drept privat poate fi o explicație și pentru asimilarea tuturor persoanelor de drept privat care au obținut statut de utilitate publică în sfera autorităților publice supuse legii contenciosului administrativ⁴³.

Diferența foarte mare dintre numărul celor care au acest statut în baza legii cadru a asociațiilor și fundațiilor și cele care îl primesc automat în baza legilor speciale crează confuzie, golesc de conținut prevederile din OG 26/ 2000 și ridică întrebarea oportunității păstrării instituției statutului de utilitate publică în legislația cadru a asociațiilor și fundațiilor.

- Conține un capitol special dedicat **relației cu autoritățile publice** – fără a avea o finalitate practică în sensul stabilirii unor obligații precise însoțite de termene și eventuale sancțiuni, prezența acestui capitol a fost considerată un element în sine pozitiv, de recunoaștere a rolului de partener al organizațiilor neguvernamentale și de încurajare a autorităților publice de a ieși din paradigma suficienței asupra bunurilor și serviciilor publice; nu în ultimul rând, ar fi putut constitui un element de apropiere față de perspectiva anglo-saxonă a relației stat – societate civilă, fiind un prim pas spre constituirea de platforme formale de lucru (așa numitele “compact”), fie pe anumite domenii, fie în anumite regiuni.
- Instituie **Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial**, respectiv Registrul Național O.N.G. – existența acestui registru creează premisele unei evidențe a ONG-urilor din România care să permită o apreciere a dinamicii acestui sector cel puțin prin prisma unor parametri minimali, dar și posibilitatea ulterioară de diminuare a poverii birocratice prezentă încă în sistemul de înființare și modificare a funcționării acestora; totuși, dincolo de potențialul său foarte mare, este necesară reformarea acestui registru așa cum a fost arătat anterior și cum va fi detaliat și în capitolul 1.2 “Dimensiunea sectorului neguvernamental și dinamica acestuia”.

Principalele obstacole identificate în 2010 în cadrul procesului de constituire al unei asociații sau fundații, împreună cu evoluția acestor aspecte la nivelul anului 2016 sunt prezentate mai jos:

- **Procedura judiciară complexă pentru dobândirea personalității juridice** – deși existența unor termene maxime prevăzute de lege, în care judecătorul trebuie să analizeze și să se pronunțe, permite o evaluare din punct de vedere al duratei pentru întregul proces, o procedură judiciară va fi întotdeauna mai lungă și mai complexă decât una administrativă; totuși, actuala procedură de înființare are avantajul major de a păstra exclusiv un control de legalitate al înființării asociației sau fundației, eliminând un eventual control de oportunitate din partea unei autorități publice, supusă inevitabil influențelor din zona politică.

În 2016, Ministerul Justiției a organizat o audiere publică⁴⁴ pe tema reorganizării Registrului național al persoanelor juridice fără scop patrimonial astfel încât să poată ulterior opta în cunoștință de cauză fie asupra dezvoltării unui nou sistem informatic în cadrul Ministerului Justiției, fie a-l integra în sistemul Oficiului Național al Registrului Comerțului. Indiscutabil, este necesară o reformare a modului în care funcționează în prezent Registrul astfel încât el să permită o conectare în timp real a nivelului central, de la Ministerul Justiției, cu

⁴² Legea nr. 215 din 23 aprilie 2001 a administrației publice locale, republicată

⁴³ Legea nr. 554 din 2 decembrie 2004 a contenciosului administrativ

⁴⁴ <http://juri.ro/ministerul-justitiei-reorganizarea-registrului-national-al-persoanelor-juridice-fara-scop-patrimonial> (31 martie 2017)

înregistrările care se efectuează la nivelul fiecărei instanțe de judecată competente⁴⁵. Mai mult, există o așteptare legitimă de informatizare a sistemului astfel încât, dincolo de asigurarea acurateții înregistrărilor și un acces sporit al publicului la acestea, procedura de înregistrare să devină ea însăși online.

Dezbaterea a atins în subsidiar și schimbarea procedurii judiciare cu una administrativă, însă nu s-au conturat încă elemente concrete în acest sens.

- **Obligativitatea obținerii cazierului fiscal pentru fiecare din membrii fondatori** – rațiunea unei asemenea cerințe rămâne neclară, dat fiind faptul că o organizație neguvernamentală are propriile sale organe de conducere și administrare, orice cetățean are dreptul să se asocieze potrivit articolului 40 din Constituția României, iar restrângerea exercițiului unui drept civil poate opera numai în măsura în care este introdusă explicit ca pedeapsă complementară în stabilirea sancțiunii principale asociate unei infracțiuni; nu în ultimul rând, datorită procedurii de obținere care impune prezența persoanei solicitante la Direcția Generală a Finanțelor Publice la nivel de județ, spre deosebire de situația înființării unei societăți comerciale când un asemenea cazier se transmite electronic direct către Oficiul Național al Registrului Comerțului, există o barieră reală atât în general pentru încurajarea asociativității și creșterii implicării civice, cât și în special pentru persoanele din zona rurală sau cele care nu își mai au reședința în același loc cu domiciliul.

Acest aspect constituie în continuare o barieră pentru înființarea unei organizații neguvernamentale și rămâne actual până la rezolvarea sa.

- **Obligativitatea de a întocmi documentele constitutive în formă autentică** – pe lângă costurile financiare legate de taxele notariale, o atare obligație instituită alături de parcurgerea unei proceduri judiciare pare că aduce un exces de solemnitate și control al legalității pentru un demers care, prin natura lui de act civic, inițiabil de către orice cetățean, ar trebui să fie simplu de dus la îndeplinire de către orice persoană interesată.

Așa cum menționam mai sus, există în prezent posibilitatea de a apela la un avocat pentru procedura de atestare a actului constitutiv și statutului pentru înființarea unei asociații, ceea ce constituie un progres față de momentul anului 2010, când au fost elaborate aceste recomandări.

În toamna anului 2015, continuând mai apoi și în 2016, un grup de 15 organizații neguvernamentale, la inițiativa Centrului pentru Legislație Nonprofit au elaborat un set de recomandări⁴⁶ care detaliază aspectele menționate mai sus și au adăugat recomandări și propuneri noi menite să îmbunătățească cadrul de reglementare pentru asociații și fundații. Astfel, inițiatorii propun introducerea în lege a unui regim special pentru asocierile fără personalitate juridică (menit să recunoască realitatea grupurilor informale și să contribuie la creșterea asocierii), cumularea actului constitutiv cu statutul astfel încât să nu mai existe două înscrisuri de întocmit care să respecte rigorile de formă ale legii, eliminarea, pe cât posibil și în toate etapele existenței unei organizații neguvernamentale a cerinței de autentificare a actelor organizației, introducerea în textul legii a unor proceduri moderne de comunicare între membri, inclusiv pentru luarea deciziilor

⁴⁵ Organizația devine persoană juridică din momentul înscrierii în Registrul asociațiilor și fundațiilor; acesta este ținut de fiecare instanță competentă în parte și există discrepanțe, întârzieri și neconcordanțe între înregistrările de la instanță și cele de la Registrul Național.

⁴⁶ <http://legiong.ro/propuneri-privind-modificarea-og262000/> (31 martie 2017)

de la distanță, clarificarea ambiguităților cu privire la desfășurarea de activități economice, precum și reformarea Registrului național al persoanelor juridice fără scop patrimonial.

În prezent, considerăm că menținerea procedurii judiciare asigură cel mai bine controlul de legalitate al înființării și funcționării, aprecierea judecătorului fiind o garanție a libertății de asociere așa cum este consacrată în articolul 40 din Constituția României. Diminuarea barierelor administrative și birocratice poate fi efectuată prin uniformizarea practicilor la nivelul instanțelor de judecată, digitalizarea pe scară cât mai largă a etapelor necesare pentru întocmirea și depunerea actelor de înființare și modificare, precum și prin profesionalizarea personalului din aparatul judiciar și administrativ care are competența de a interveni în diverse momente ale existenței unei organizații neguvernamentale.

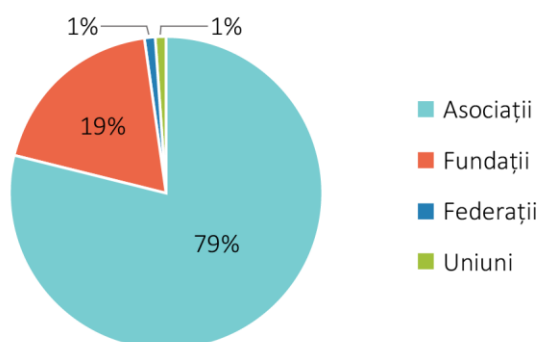
1.2 Dimensiunea sectorului neguvernamental și dinamica acestuia

Irina Sînziana Opincaru

Dimensiunea sectorului neguvernamental din România și dinamica acestuia sunt evidențiate utilizând singura sursă oficială de date la nivel național - Registrul Național ONG administrat de Ministerul Justiției, în care regăsim totalitatea organizațiilor neguvernamentale înregistrate, precum și modificări apărute în existența acestora (ex.: schimbări de statut, de membri, schimbarea organelor de conducere, lichidarea, dizolvarea etc.).

La nivelul anului 2015, Registrul Național ONG conținea 70.194 asociații (inclusiv casele de ajutor reciproc), 16.613 fundații, 1.195 federații și 649 uniuni.

Fig. 1.2.1: Ponderea ONG-urilor din România pe tipuri de organizații, 2015

Sursa: Registrul Național ONG, Ministerul Justiției, 2016, prelucrare FDSC

Asociațiile continuă să domine peisajul organizațiilor neguvernamentale din România având, cu mici excepții - anii 1996, 1997 și 1998 - cele mai mari ponderi în ratele anuale de înregistrare, depășind constant ponderea de 90% în total sector după anul 2004. Analiza comparativă a frecvenței de înregistrare a asociațiilor și fundațiilor în ultimii 25 de ani relevă o tendință de creștere a numărului total de organizații înregistrate, atât în cazul asociațiilor cât și în cazul fundațiilor. Ratele anuale de înregistrare prezintă variații importante. În cazul asociațiilor în anii 1993, 2000 și 2002 au fost înregistrate cele mai multe organizații de acest tip, comparativ cu anii anteriori, pe când fundațiile prezintă creșteri anuale notabile până în 1997, înregistrând apoi un declin constant.

Fig. 1.2.2: Rate anuale de înregistrare ale asociațiilor și fundațiilor în Registrul Național ONG (1990-2015)

An	Înregistrări Anuale Asociații	Asociații înregistrate: Rate de creștere/scădere față de anul anterior (%)	Înregistrări Cumulate Asociații	Înregistrări Anuale Fundații	Fundații înregistrate: Rate de creștere/scădere față de anul anterior (%)	Înregistrări Cumulate Fundații	%Asociații înregistrate din total AF înregistrate
1990	1173		1173	31		31	97%
1991	802	-31,6%	1975	72	132,3%	103	92%
1992	761	-5,1%	2736	189	162,5%	292	80%
1993	1109	45,7%	3845	245	29,6%	537	82%
1994	1489	34,3%	5334	604	146,5%	1141	71%
1995	1816	22,0%	7150	1174	94,4%	2315	61%
1996	2112	16,3%	9262	3485	196,8%	5800	38%
1997	2418	14,5%	11680	4039	15,9%	9839	37%
1998	1378	-43,0%	13058	1567	-61,2%	11406	47%
1999	1409	2,2%	14467	935	-40,3%	12341	60%
2000	2203	56,4%	16670	838	-10,4%	13179	72%
2001	2663	20,9%	19333	521	-37,8%	13700	84%
2002	3756	41,0%	23089	420	-19,4%	14120	90%
2003	2183	-41,9%	25272	309	-26,4%	14429	88%
2004	2138	-2,1%	27410	215	-30,4%	14644	91%
2005	2636	23,3%	30046	227	5,6%	14871	92%
2006	3422	29,8%	33468	255	12,3%	15126	93%
2007	3560	4,0%	37028	286	12,2%	15412	93%
2008	3111	-12,6%	40139	213	-25,5%	15625	94%
2009	3713	19,4%	43852	185	-13,1%	15810	95%
2010	4090	10,2%	47942	157	-15,1%	15967	96%
2011	4466	9,2%	52408	145	-7,6%	16112	97%
2012	4475	0,2%	56883	151	4,1%	16263	97%
2013	4709	5,2%	61592	145	-4,0%	16408	97%
2014	4486	-4,7%	66078	120	-17,2%	16528	97%
2015	4116	-8,2%	70194	85	-29,2%	16613	98%

Sursa: Registrul Național ONG, Ministerul Justiției, 2016, prelucrare FDSC

Notă metodologică: Spre deosebire de anii anteriori, Registrul ONG este disponibil online pe pagina web a Ministerului Justiției, atât în format PDF cât și în format editabil (Excel) și este compus din fișiere distincte pentru fiecare tip de organizație – asociații, fundații, uniuni, federații și neprecizate (organizații neclasificate într-unul din cele patru tipuri de organizații). Accesul la formatul editabil al acestuia a permis prelucrarea datelor astfel încât să oferim un tablou mai corect privind dimensiunea sectorului neguvernamental din România. În acest sens au fost operate o serie de consolidări ale Registrului, pe baza rezultatelor unor verificări multi-criteriale ce au dus la eliminarea unităților cu aceeași denumire și din același județ (pentru acestea fiind păstrată doar înregistrarea cea mai îndepărtată în timp), precum și eliminarea acelor înregistrări care aveau mențiunile „poziție închisă” sau figurau ca fiind “dizolvate”, în proces de lichidare sau „radiate”. De asemenea, în măsura în care a fost posibil, anumite intrări eronate (de ex. asociații în fișierul dedicat fundațiilor, entitățile înregistrate în fișierul “Neprecizate” etc.) au fost mutate în secțiunile corecte conform denumirii acestora.

Indexul de asociativitate al României, calculat ca număr de organizații înregistrate la 1000 de locuitori s-a păstrat la un nivel destul de ridicat și a crescut în 2015⁴⁷ la 3,9 organizații la 1000 de locuitori, comparativ cu anul 2008, când erau înregistrate 2,9 organizații la 1000 de locuitori. La nivel internațional, România prezintă un nivel mai ridicat de asociativitate decât Marea Britanie care, în 2014, avea 3 organizații la 1000 de locuitori⁴⁸.

Recomandări pentru îmbunătățirea Registrului Național ONG. - Ministerul Justiției

- În vederea păstrării unei statistici riguroase privind sectorul neguvernamental din România, ar fi recomandat ca Registrul Național ONG. să dispună de o serie de filtre pentru a asigura înregistrări unice pentru fiecare organizație. Conform datelor publicate în iunie 2016, numărul de dublări ale unităților depășește cumulativ 2500 de intrări, fapt care poate distorsiona dimensiunea reală a sectorului asociativ.
- Registrul Național ONG. reprezintă una dintre sursele principale de date oficiale la nivel național, de aceea este esențială înregistrarea corectă a entităților din punct de vedere al denumirii, al județului și localității în care funcționează, al categoriei în care se înregistrează corespunzător formei juridice, precum și completarea tuturor câmpurilor disponibile (de ex.: scopul și misiunea organizației, numele membrilor organismelor de conducere etc.).
- Cunoașterea sectorului neguvernamental din România ar putea fi sporită prin completarea Registrului Național ONG. cu o serie de informații privind activitatea reală a fiecărei unități înregistrate (de ex.: domeniul de activitate, servicii oferite, date de contact etc.). Alternativ, completarea Codului Unic de Identificare al fiecărei entități ar permite conectarea Registrului cu alte baze de date oficiale (de ex. baza de date cu situațiile financiare anuale de la Ministerul Finanțelor Publice).

Dat fiind modul distinct de funcționare a caselor de ajutor reciproc, reglementat prin legi speciale, analiza specifică privind evoluția și activitatea acestora este detaliată exclusiv în *secțiunea 2.3 Organizațiile neguvernamentale – actori ai economiei sociale*.

⁴⁷ Indexul de asociativitate a fost calculat utilizând datele puse la dispoziție de Institutul Național de Statistică privind populația României la 1 Ianuarie 2016.

⁴⁸ Index calculat în baza datelor disponibile în UK Civil Society Almanac 2016 (pentru numărul de organizații înregistrate - <https://data.ncvo.org.uk/>, accesat în Aprilie 2017) și pe pagina web a Office for National Statistics UK (pentru populația Marii Britanii - <https://www.ons.gov.uk/>, accesat în Aprilie 2017)

1.3 Distribuția teritorială a organizațiilor neguvernamentale active

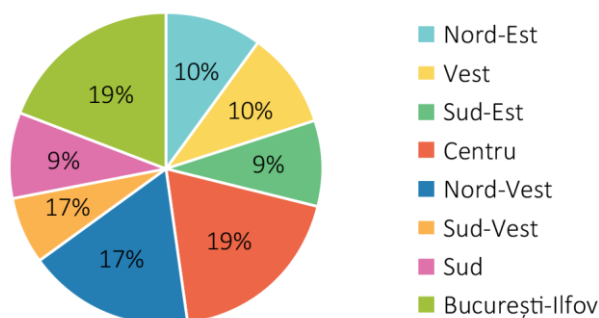
Irina Sînziana Opincaru

Repartiția organizațiilor neguvernamentale în cele 8 regiuni de dezvoltare prezintă disparități importante, atât în ceea ce privește numărul acestora, cât și veniturile realizate, activele imobilizate și resursele umane angajate⁴⁹.

Distribuția regională și distribuția rural/urban a fost realizată exclusiv pentru organizațiile active⁵⁰ în fiecare dintre anii de referință, folosind datele furnizate de Institutul Național de Statistică privind județul și localitatea în care acestea își au sediul.

La nivelul anului 2015, **regiunile București-Ilfov, Nord-Vest și Centru concentrează 55% dintre organizațiile neguvernamentale active în România**, 62% dintre veniturile totale realizate de acestea, angajează 54% din întreg personalul și administrează 64% dintre activele sectorului, aflându-se totodată printre regiunile cu cel mai mare produs intern brut din România⁵¹.

Fig. 1.3.1: Distribuția organizațiilor neguvernamentale active pe regiuni de dezvoltare la nivelul anului 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

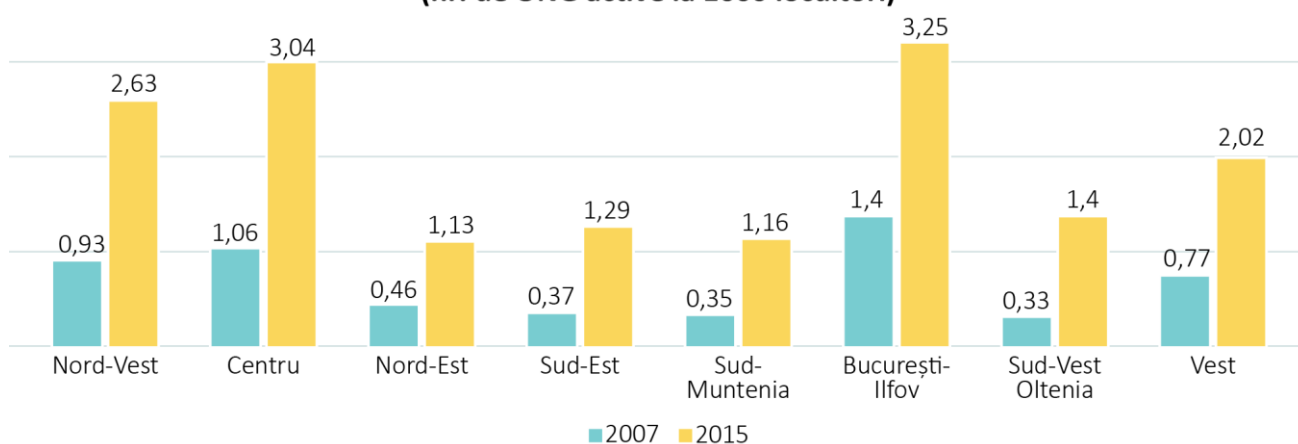
Cele trei regiuni care concentrează cele mai multe organizații și cele mai mari valori ai indicatorilor economici (București-Ilfov, Nord-Vest și Centru) sunt de asemenea și cele cu indexul de asociativitate cel mai ridicat. Măsurat ca număr de organizații active la 1000 de locuitori, indexul de asociativitate prezintă variații notabile între regiuni: de la 1,13 în regiunea Nord-Est până la 3,25 în București-Ilfov. Față de anul 2007 observăm o creștere spectaculoasă a acestuia pe întreg teritoriul României, cum este de exemplu cazul regiunii Sud-Est, în care activează de 4 ori mai multe organizații neguvernamentale în anul 2015. O perspectivă comparativă 2007/2015 este reflectată în graficul de mai jos.

⁴⁹ Anexa 1 grupează pentru fiecare regiune evoluția numărului de organizații active și a principalilor indicatori economici ai acestora în perioada 2000-2015.

⁵⁰ Organizații active sunt acele organizații a căror activitate se reflectă din punct de vedere economic prin depunerea situațiilor financiare anuale la Ministerul de Finanțe.

⁵¹ Conform datelor furnizate de Eurostat la nivelul anului 2015, disponibile la http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10r_2gdp&lang=en (aprilie 2017).

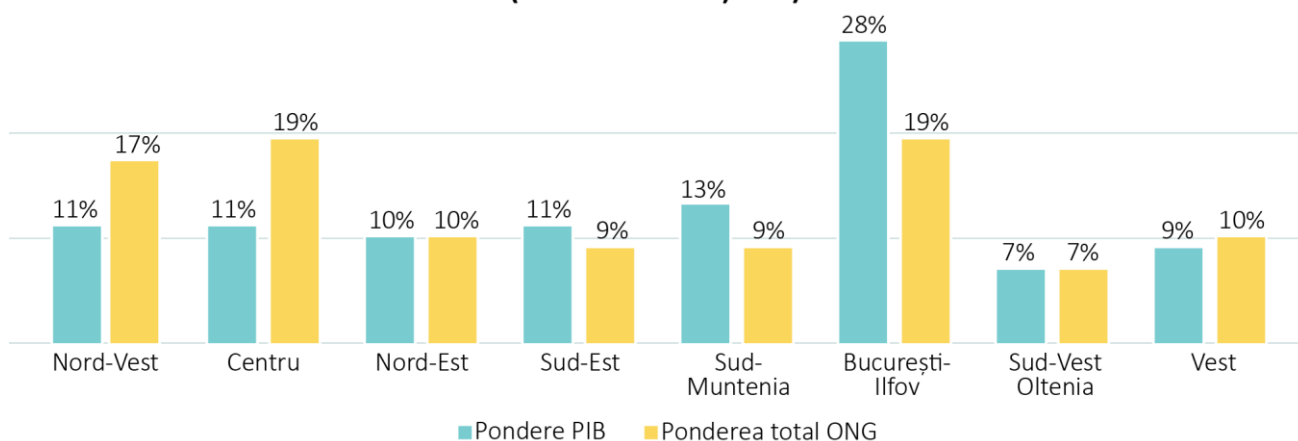
**Fig. 1.3.2: Indexul de asociativitate pe regiuni în 2007 și 2015
(nr. de ONG active la 1000 locuitori)**

Sursa: România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010 (date pentru anul 2007); Institutul Național de Statistică (date pentru anul 2015), prelucrare FDSC

Ca tendință generală, regiunile cele mai dezvoltate ale României au și cel mai mare număr de organizații neguvernamentale active și care prezintă indicatori economico-financiari ridicați. Astfel, regiunile Centru și București-Ilfov - care se numără și printre regiunile cu cea mai mare pondere în PIB - prezintă un nivel de asociativitate ridicat, cumulând un procent de 38% din totalul ONG-urilor din România.

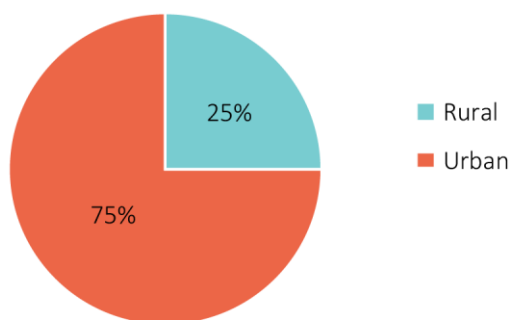
**Fig. 1.3.3: Relația dintre asociativitate și dezvoltarea economică în anul 2015
(nr. ONG active și PIB)**

Sursa: Institutul Național de Statistică (date financiare ONG); Eurostat (date PIB), prelucrare FDSC

Organizațiile neguvernamentale continuă să fie înregistrate cu preponderență în mediul urban, 75% dintre acestea având sediul într-unul dintre orașele sau municipiile României. Totuși, față de anul 2007, se observă o creștere foarte mare a ponderii organizațiilor înregistrate formal în mediul rural, de la 13% la 25% în 2015.

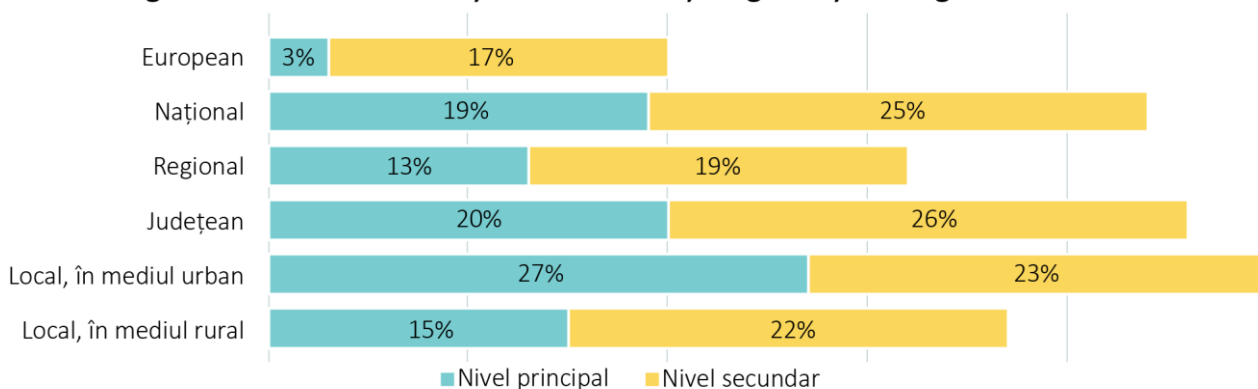
Fig. 1.3.4: Distribuția ONG pe medii: rural/urban în anul 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Conform Barometrului Liderilor ONG ediția 2016, 27% dintre organizațiile neguvernamentale din România își desfășoară activitatea în mediul urban (în principal la nivelul localității în care sunt înregistrate), și 20% dintre acestea la nivel județean. Doar 3% dintre ONG-uri își desfășoară în principal activitatea la nivel european.

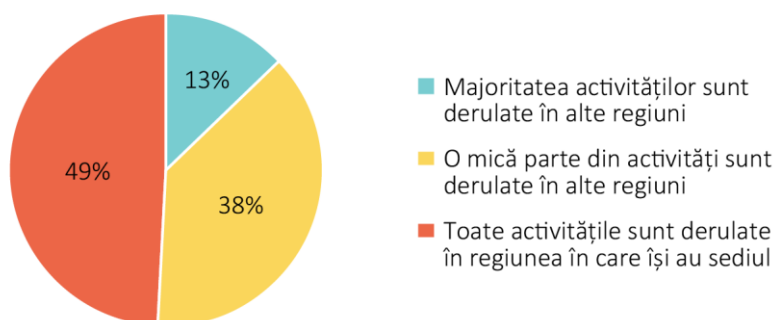
Fig. 1.3.5: Nivelul de desfășurare a activității organizațiilor neguvernamentale

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

Un procent relativ mic de organizații - 13% - își desfășoară majoritatea activităților sau proiectelor în altă regiune decât cea în care figurează formal, în vreme ce 49% dintre acestea nu depășesc granițele regionale.

Fig. 1.3.6: Extinderea activităților/ proiectelor organizațiilor neguvernamentale în alte regiuni decât cea în care își au sediul

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

1.4 Rata de activitate și domeniile de activitate ale organizațiilor neguvernamentale

Irina Sînziana Opincaru

Rata de activitate a organizațiilor neguvernamentale

Ca o continuare firească a demersurilor de cercetare derulate de FDSC asupra sectorului ONG din România, și în cadrul acestui volum am considerat *organizații active* acele organizații a căror activitate se reflectă din punct de vedere economic prin depunerea de bilanț contabil la Ministerul de Finanțe. Informații privind aceste organizații sunt incluse în Registrul Statistic al Întreprinderilor (REGIS) și au fost extrase și furnizate de către Institutul Național de Statistică.

În 2015, sectorul neguvernamental din România se prezintă ca un sector relativ activ, având o rată totală de activitate de 48,2%⁵², fiind cu 50% mai activ din punct de vedere economic comparativ cu sectorul întreprinderilor economice care înregistra în același an o rată de activitate de 32,4%⁵³.

Față de anul 2008, uniunile și federațiile înregistrează o creștere spectaculoasă a ratei de activitate, de aproape 16 puncte procentuale (de la 32,4% în 2008 la 48,3% în 2015), fapt care sugerează tendința crescută de stabilizare a sectorului neguvernamental. **Asociațiile continuă să reprezinte cea mai activă categorie de organizații, cu o rată de activitate de aproape 52%**, în timp ce fundațiile înregistrează cea mai scăzută rată de activitate, de aproape 33%.

Fig. 1.4.1: Rata de activitate a organizațiilor neguvernamentale în 2015

Tip de organizație	Nr. organizații active (2015)	Nr. organizații în Registrul ONG (2015)	Rata de activitate (%)
Fundații	5436	16613	32,7%
Uniuni și Federații	891	1843	48,3%
Asociații	36380	70194	51,8%
Total	42707	88650	48,2%

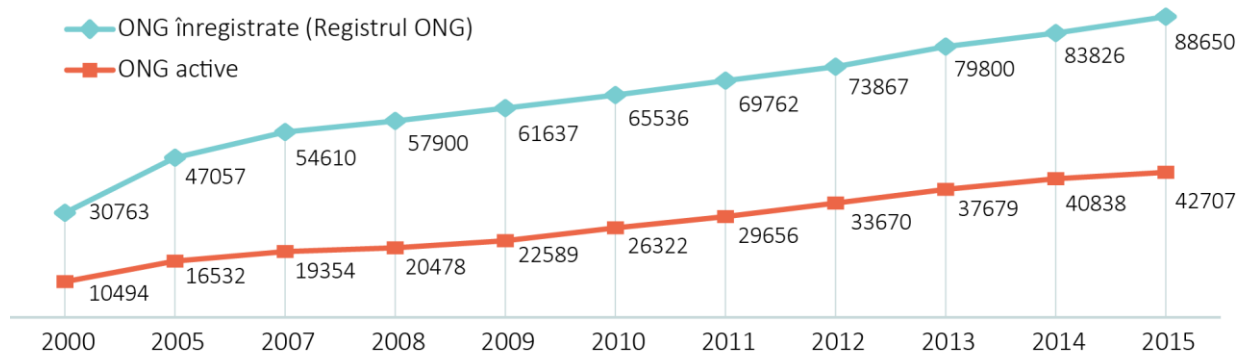
Sursa: Registrul Național ONG - Ministerul Justiției, Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

În ultimii 15 ani rata de activitate a organizațiilor neguvernamentale din România a înregistrat o creștere lentă dar relativ constantă. Anul 2015 este marcat de o scădere a ratei de activitate față de anul 2014 în ciuda faptului că se înregistrează anual peste 4000 de organizații noi.

⁵² Rata de activitate a fost calculată ca raport între numărul de organizații care au depus situații financiare anuale și numărul total de organizații neguvernamentale înregistrate în Registrul Național ONG

⁵³ Procent calculat utilizând datele disponibile la Oficiul Național al Registrului Comerțului (www.onrc.ro/index.php/ro/statistici - accesat în martie 2017) pentru numărul total de întreprinderi înregistrate la 31.12.2015, respectiv în baza de date TEMPO a Institutului Național de Statistică (<http://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo2&lang=ro&context=55> - accesată în martie 2017) pentru numărul de întreprinderi active, care au depus situații financiare pentru anul 2015.

Fig. 1.4.2: Evoluția ratei de înregistrare și a ratei de activitate ONG în perioada 2000-2015

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000-2012);

Ministerul Justiției - Registrul Național ONG și Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Luând în considerare perioada 2013-2015, numărul organizațiilor care depun anual bilanț contabil se păstrează relativ constant. Rata de dispariție anuală a înregistrat o mică scădere de la 10% în 2008, la 9% în 2014, dar variația anuală este în continuare destul de ridicată. Astfel, dintre cele 37.679 organizații care au depus bilanț contabil în 2013, 2.988 nu au mai apărut în 2014 (8%) și doar 1.076 s-au reactivat în 2015, în timp ce 3.869 dintre organizațiile care au depus bilanț contabil în anul 2014 au disparut în 2015 (9%).

Principalele domenii de activitate ale organizațiilor neguvernamentale

Începând cu anul 2011, FDSC a dezvoltat o metodologie⁵⁴ proprie de clasificare a organizațiilor neguvernamentale în 12 domenii principale de activitate, având în vedere că analiza exclusivă în baza domeniilor de activitate înregistrate conform codului CAEN nu oferă o imagine completă și cuprinzătoare a ariilor de activitate ale organizațiilor vizate (în condițiile în care 46% dintre ONG-uri nu erau incluse într-o categorie specifică).

Clasificarea organizațiilor pe domenii de activitate s-a făcut într-o primă etapă în funcție de codul CAEN (principal sau secundar) declarat de acestea în bilanțul contabil. În cazul în care nu au declarat un cod CAEN sau au declarat codul CAEN 9499 ("alte activități asociative"), organizațiile au fost reclasificate după denumire, pe baza unor cuvinte cheie specifice fiecărui domeniu de activitate. În ultima instanță, o altă parte dintre organizațiile rămase au fost reclasificate manual în funcție de scopul sau misiunea declarate în Registrul Național ONG. În urma întregului proces, un număr de organizații au rămas neclasificate după cum urmează: 1.389 organizații în 2013, 1.438 organizații în 2014 și 1.472 organizații în 2015. O organizație poate să figureze ca desfășurând activități într-unul sau mai multe domenii (de ex. o organizație poate să desfășoare atât activități de educație, cât și activități culturale).

La nivelul anului 2015 se observă că **cel mai important domeniu de activitate în care activează organizațiile neguvernamentale din România este cel social/ caritabil**. Astfel, 21% dintre organizațiile active în anul 2015 derulează activități din sfera socială sau caritabile, cumulând 23% din veniturile totale ale sectorului, 30% dintre angajați și 24% din totalul activelor imobilizate. Organizațiile profesionale, deși în număr relativ mai mic⁵⁵, au cumulat în același an 17% din veniturile totale ale sectorului și 18% din numărul total de angajați, precum și 19% din totalul

⁵⁴ Metodologia descrisă a fost propusă de autorii *Atlasului Economiei Sociale*, ediția 2011 (Coord. Ștefan Constantinescu), și a fost preluată și îmbunătățită în edițiile următoare (2012 și 2014) ale aceleiași publicații.

⁵⁵ Organizațiile profesionale includ organizațiile profesiunilor reglementate la nivel național și European, așa numitele profesii liberale: avocați, notari, contabili, arhitecți, medici, farmaciști, asistenți medicali.

activelor imobilizate. Tabelul de mai jos sumarizează distribuția pe domenii de activitate a numărului de organizații active și a principalilor indicatori economici ai acestora, aferentă anului 2015.

Fig. 1.4.3: Distribuția numărului de organizații și a principalilor indicatori economici pe domenii de activitate, 2015

	Nr. organizații	Venituri totale	Active imobilizate	Angajați
Agricol	10%	14%	15%	10%
Civice	4%	4%	3%	3%
Culturale	12%	7%	5%	7%
Dezvoltare/ Turism	6%	11%	9%	9%
Educație	13%	12%	11%	16%
Mediu/ Ecologie	3%	3%	2%	3%
Obști/ Silvice	4%	4%	9%	3%
Profesionale	12%	17%	19%	13%
Religioase	5%	5%	9%	8%
Sănătate	6%	5%	3%	6%
Social/ Caritabil	21%	23%	24%	30%
Sportive/Hobby	19%	11%	7%	12%

Sursa: Institutul Național de Statistică (date de bilanț), Registrul Național ONG - Ministerul Justiției, prelucrare FDSC

În ceea ce privește dinamica domeniilor de activitate, **organizațiile din domeniul agricol se remarcă printr-o creștere numerică deosebită în perioada 2000-2015**, înregistrând rate de creștere de peste 150% la fiecare 5 ani din interval. Creșteri importante se înregistrează în intervalul 2010/2015 și în cazul organizațiilor care activează în zona de dezvoltare/turism (97%), în aceeași măsură în domeniile cultură și organizații profesionale (câte 94%) și în domeniul educație (86%). Chiar dacă anumite domenii de activitate au avut o creștere relativ mai lentă, niciunul dintre acestea nu a înregistrat scăderi notabile în perioada de referință. Tabelul de mai jos prezintă evoluția numărului de organizații pe domenii de activitate în perioada 2000 – 2015.

Fig. 1.4.4: Evoluția numărului de organizații pe domenii de activitate (2000 - 2015)

	2000	2005	2010	2005/ 2010 rata de creștere (%)	2011	2012	2013	2014	2015	2010/ 2015 rata de creștere (%)
Agricol	148	576	1.620	181%	2.813	3.214	3.665	4.128	4.108	154%
Civice	251	621	970	56%	1.092	1.273	1.495	1.606	1.623	67%
Culturale	875	1.602	2.738	71%	3.211	3.713	4.589	5.035	5.310	94%
Dezvoltare/ Turism	316	675	1.387	105%	1.685	2.040	2.427	2.618	2.734	97%
Educație	614	1.427	2.927	105%	3.257	3.858	4.632	5.151	5.453	86%
Mediu / Ecologie	224	410	743	81%	868	989	1.111	1.199	1.233	66%
Obști/ Silvice	40	597	1.106	85%	1.195	1.326	1.407	1.530	1.539	39%
Profesionale	443	1.326	2.570	94%	3.641	4.113	4.732	4.847	4.984	94%
Religioase	860	1.302	1.715	32%	1.818	1.992	2.075	2.135	2.178	27%
Sănătate	533	1.074	1.601	49%	1.655	1.808	2.079	2.252	2.456	53%
Social/ Caritabil	4.393	5.008	5.961	19%	6.651	7.587	8.192	8.688	8.861	49%
Sportive/Hobby	1.531	2.866	5.046	76%	5.415	6.115	7.015	7.582	8.107	61%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000-2012); Ministerul Justiției - Registrul Național ONG și Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Este interesantă evoluția pozitivă a organizațiilor active în domeniul educației, mai ales în contextul în care activitatea furnizorilor privați de servicii de educație a marcat câteva schimbări semnificative în perioada vizată de prezentul studiu. Structurile educaționale private rămân în continuare cel mai bine reprezentate la nivelul învățământului superior (43,43% a fost ponderea instituțiilor de învățământ superior private în 2015 față de 47,16% în 2008), înregistrând totuși de o scădere severă a numărului de studenți înscriși în cadrul acestora la nivel licență (până la doar 14,43% în 2015 față de 46,11% în 2008). În schimb, la nivel preuniversitar, ponderea structurilor educaționale private a crescut până la 9,4% în 2015 (față de 4,21% în 2008), de asemenea cu o scădere a populației școlare cuprinse⁵⁶. Pe categorii de unități școlare, proprietatea privată are cea mai bună reprezentare în 2015 la nivel de creșe (70,96% din total unități), grădinițe (29,53%), respectiv școli din învățământul postliceal și de maiștri (82,87%)⁵⁷.

Analiza calității serviciilor educaționale furnizate nu a făcut obiectul prezentului studiu, însă evoluția acestora merită urmărită, dat fiind faptul că mare parte dintre structurile private au fost inițiate de organizații neguvernamentale nonprofit. Mai mult, Legea nr. 220/2015 prevede faptul că *”începând cu anul școlar 2015-2016 statul asigură, fără discriminare din punctul de vedere al formei de organizare a învățământului - de stat, particular sau confesional -, pe fiecare nivel de structurare a învățământului preuniversitar, finanțarea de bază reglementată la art. 9 alin. (2) și art. 101 alin. (2) din Legea nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare”*⁵⁸.

Potrivit acestei prevederi, finanțarea se face în baza și în limitele costului standard per elev sau per preșcolar, după metodologia elaborată de Ministerul Educației⁵⁹. Aplicarea acestei prevederi legale poate constitui o sursă importantă de venit pentru structurile educaționale private nonprofit. La nivelul anului 2017, analiza rețelei școlare preuniversitare, evidențiază deja o serie de județe în care furnizorii privați de servicii educaționale acoperă o pondere importantă din totalul pieței⁶⁰. În cazul învățământului superior, ponderea instituțiilor private active a continuat tendința de scădere din ultimii ani⁶¹.

În tabelul 1.4.5. este prezentată distribuția pe domenii de activitate și regiuni a organizațiilor neguvernamentale, la nivelul anului 2015. Așa cum se poate observa, **regiunile Nord-Vest, Centru și București-Ilfov concentrează, de regulă, cel mai mare număr de organizații din fiecare domeniu de activitate**: 64% dintre organizațiile culturale, 62% dintre organizațiile din sănătate, câte 57% dintre organizațiile din domeniile civic, educație, mediu/ecologie și religioase, 58% dintre organizațiile profesionale, 52% dintre organizațiile sociale sau caritabile, 54% dintre organizațiile sportive, 50% dintre organizațiile de dezvoltare/turism. Organizațiile agricole și cele din domeniul silvic sunt concentrate în special în regiunile Centru, Nord Vest și Sud Est, respectiv Vest.

⁵⁶ INS, baza de date TEMPO, <http://statistici.insse.ro/shop/>, SCL103H - Populația școlară pe niveluri de educație, forme de proprietate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe și SCL103L - Studenți și cursanți înscriși în învățământul superior, pe grupe de specializări (aprilie 2017)

⁵⁷ INS, baza de date TEMPO, <http://statistici.insse.ro/shop/>, SCL 101A - Unitățile școlare pe categorii de unități școlare, forme de proprietate, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe (aprilie 2017)

⁵⁸ LEGE nr. 220 din 23 iulie 2015 pentru modificarea și completarea art. 36 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 83/2014 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice în anul 2015, precum și alte măsuri în domeniul cheltuielilor publice

⁵⁹ LEGE nr. 1 din 5 ianuarie 2011 a educației naționale, art. 9 alin. (2)

⁶⁰ Conform date disponibile în SIIR - Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România, (<https://www.siiir.edu.ro/carto/> - aprilie 2017), printre județele în care unitățile de învățământ private cu personalitate juridică au o reprezentare semnificativă se regăsesc: Ilfov (41,67%), Municipiul București (36,35%), Cluj (19,32%), Constanța (16,81%), Iași (15,41%), Sibiu (15,34%).

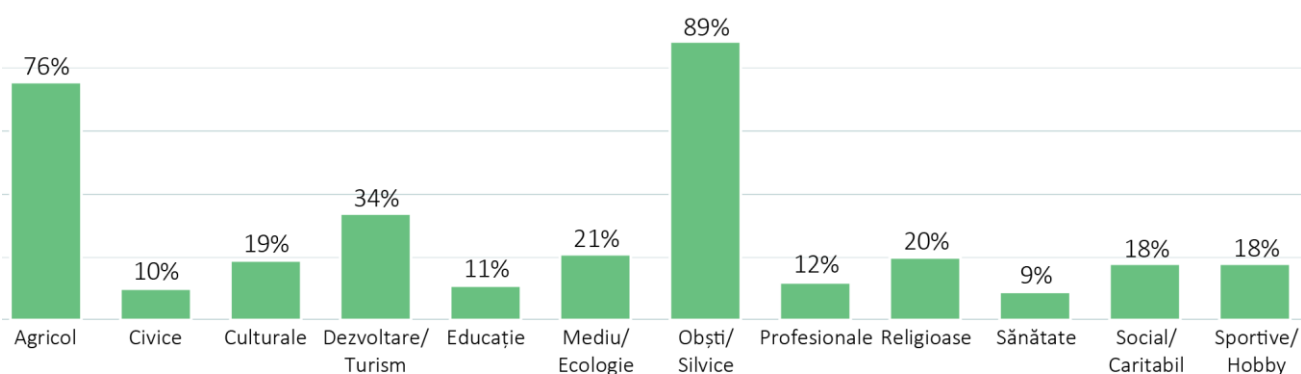
⁶¹ Gogu, Emilia, *Sistemul de învățământ superior românesc-date statistice 2016-2017*, ARACIS, februarie 2017 - prelucrare după HG nr. 376/2016 și HG nr. 654/2016

Fig. 1.4.5: Distribuția numărului de organizații pe domenii de activitate și regiuni (2015)

	Nord Est	Sud Est	Sud	Sud Vest	Vest	Nord Vest	Centru	București-Ilfov
Agricol	13%	17%	16%	8%	8%	18%	19%	2%
Civice	9%	9%	8%	7%	10%	12%	14%	31%
Culturale	10%	6%	6%	5%	9%	19%	23%	23%
Dezvoltare/ Turism	13%	10%	10%	9%	8%	15%	21%	14%
Educație	12%	9%	8%	7%	8%	15%	16%	25%
Mediu / Ecologie	10%	11%	7%	7%	8%	15%	19%	23%
Obști/ Silvice	3%	3%	3%	8%	16%	35%	30%	1%
Profesionale	10%	9%	8%	7%	8%	14%	14%	30%
Religioase	12%	6%	7%	5%	12%	21%	20%	16%
Sănătate	9%	7%	8%	6%	8%	17%	16%	28%
Social/ Caritabil	12%	8%	10%	8%	10%	17%	17%	17%
Sportive/Hobby	10%	9%	9%	7%	11%	17%	20%	17%

Sursa: Institutul Național de Statistică (date de bilanț), Registrul Național ONG - Ministerul Justiției, prelucrare FDSC

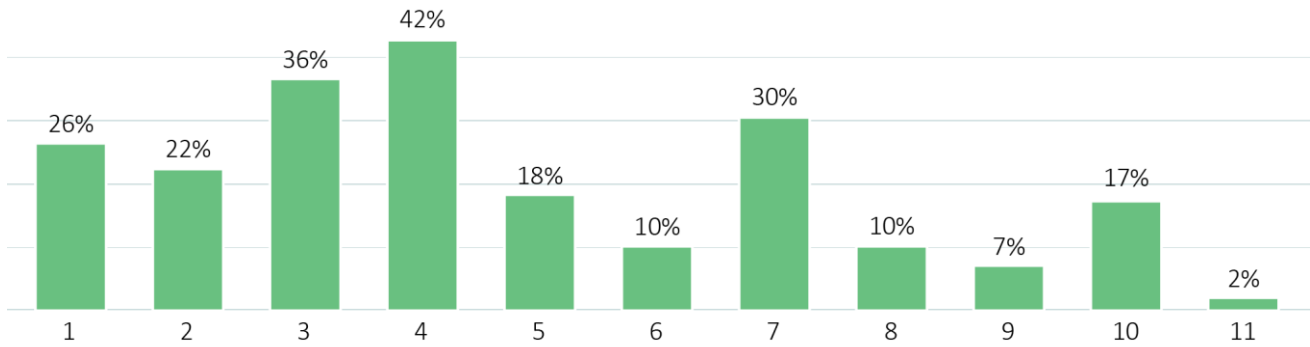
În mediul rural sunt active un număr relativ mic de organizații din fiecare dintre domeniile de activitate analizate, excepție fiind și în acest caz organizațiile agricole (76%) și cele din domeniul silvic (89%), prin natura activităților derulate. Procentaje relativ mai mari de organizații care activează în mediul rural regăsim în domeniile dezvoltare/turism (34%) și mediu/ecologie (21%) precum și în cazul organizațiilor religioase (20%), în vreme ce organizațiile din domeniul sănătății și organizațiile civice se regăsesc într-o proporție relativ scăzută (9%, respectiv 10%).

Fig. 1.4.6: Distribuția organizațiilor din mediul rural pe domenii de activitate (2015)

Sursa: Institutul Național de Statistică (date de bilanț), Registrul Național ONG - Ministerul Justiției, prelucrare FDSC

În ceea ce privește activitățile specifice ale organizațiilor neguvernamentale, conform Barometrului Liderilor ONG (FDSC, 2016), cele mai multe organizații (42%) furnizează *servicii de interes public – de tineret, culturale etc.* care nu necesită acreditare, dar și servicii acreditate (36%), în general din sfera sănătății și a serviciilor sociale. 30% dintre ONG-urile din România continuă să fie implicate în activități de informare, conștientizare, cercetare, advocacy și monitorizarea politicilor publice.

Fig. 1.4.7: Principalele activități derulate de organizații

Nr. Principalele activități derulate de organizații

- 1 Dezvoltare comunitară și locală (inclusiv asociații intercomunitare și ale autorităților locale sau în care acestea sunt membre sau fondatori)
- 2 Promovarea / reprezentarea interesului comun al membrilor și întrajutorarea / auto-ajutorarea acestora
- 3 Furnizare de servicii de interes public acreditate/ autorizate
- 4 Furnizare de servicii de interes public care nu necesită acreditare - de tineret, culturale etc.
- 5 Activități sportive și de petrecere a timpului liber
- 6 Furnizare de alte servicii
- 7 Informare, conștientizare, cercetare, advocacy și monitorizarea politicilor publice
- 8 Dezvoltarea capacității sectorului ONG (ex. centru de resurse sau organizație umbrelă)
- 9 Organizație finanțatoare - furnizare alte tipuri de ajutor financiar (burse, microcredite etc.)
- 10 Facilitarea accesului cetățenilor la servicii sau alte beneficii, caritate, ajutor umanitar
- 11 Nu știu / Nu răspund

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

2. Analiza principalilor indicatori economici

2.1 Situația financiară a sectorului neguvernamental

Cristina Barna

La sfârșitul anului 2015, **patrimoniul total al ONG-urilor active**⁶² din România se ridică la aproximativ 16,7 miliarde lei, din care 8,1 miliarde active imobilizate și 8,6 miliarde active circulante. Media activelor imobilizate a fost de 191.445 lei, foarte aproape de media activelor circulante – 203.024 lei. Jumătate dintre ONG-urile active au avut active circulante mai mici de 8.546 lei, iar 75% dintre ele active imobilizate mai mici de 3.753 lei și active circulante mai mici de 48.635 lei. Patrimoniul total al ONG a înregistrat în mod constant o tendință crescătoare de la an la an în perioada 2000 - 2015, în ultimii 3 ani (2012 - 2015) crescând cu 11,33%.

În 2015, datoriile pe termen scurt (datorii ce trebuie plătite până la 1 an) au fost de 3,9 miliarde lei, iar datoriile pe termen lung (datorii ce trebuie plătite într-o perioadă mai mare de 1 an) de 1,2 miliarde lei.

Fig. 2.1.1: Patrimoniul ONG în anul 2015

Active / Datorii	Total	Media	Mediana	Cuartila 3 (75%)
Active Imobilizate (lei)	8.176.057.209	191.445	0	3.753
Active Circulante (lei)	8.670.540.986	203.024	8.546	48.635
Datorii - până într-un an (lei)	3.962.099.677	92.774	745	11.817
Datorii - pe o perioadă mai mare de un an (lei)	1.255.808.926	29.405	0	0

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul mediei și cuartilei 3 reprezentate în tabel. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, valorile prezentate nu sunt influențate semnificativ.

În cadrul sectorului neguvernamental se observă o **concentrare puternică a activelor imobilizate**: în 2015 majoritar, 63.4% dintre organizații nu dețineau active imobilizate, iar 16.5% dețineau active imobilizate între 1 – 10.000 lei. Numai 6.7% dintre ONG-uri dețineau active imobilizate peste 200.000 lei. Comparativ cu anul 2010, se remarcă în anul 2015 creșterea ponderii organizațiilor care nu dețineau active imobilizate cu 4.4 puncte procentuale, ceea ce denotă o ușoară creștere a concentrării activelor imobilizate în ultimii 5 ani.

Fig. 2.1.2: Evoluția distribuției ONG pe intervale de active imobilizate 2000 - 2015

	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0 lei	28.7%	52%	55.1%	58.7%	59%	58.8%	60%	61.5%	62.5%	63.4%
1 – 10.000 lei	57.6%	27.3%	24.1%	21%	20.1%	19.6%	19%	18.2%	17.6%	16.5%
10.001 – 40.000 lei	8.5%	8%	7.8%	7.5%	7.1%	7.1%	7.1%	6.8%	6.6%	6.6%
40.001 – 200.000 lei	3.6%	7.6%	7.3%	6.8%	7.1%	7.1%	6.9%	6.7%	6.5%	6.8%
Peste 200.000 lei	1.5%	5.1%	5.7%	6%	6.7%	7.4%	7%	6.8%	6.6%	6.7%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000 -2012);

Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

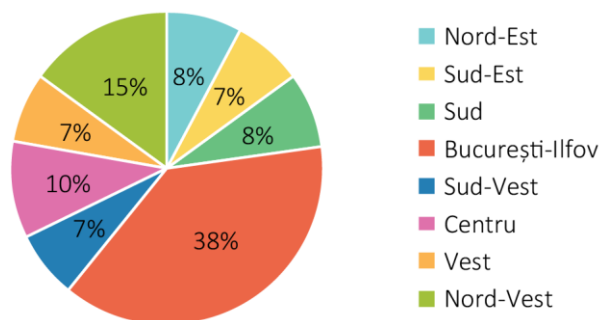
Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați pentru intervalul 2013-2015 nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în tabel. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

⁶² Datele din secțiunile 2.1 și 2.2 nu includ datele privind casele de ajutor reciproc. Indicatorii economici ai caselor de ajutor reciproc se regăsesc în secțiunea 2.3 *Organizațiile neguvernamentale - actori ai economiei sociale*.

O mare parte din activele imobilizate (38% din totalul activelor imobilizate) sunt deținute de ONG-urile din regiunea București - Ilfov, urmată de regiunea Nord Vest (unde ONG-urile concentrează 15% din totalul activelor imobilizate) și de regiunea Centru (unde ONG-urile concentrează 10% din totalul activelor imobilizate).

Fig. 2.1.3: Repartiția activelor imobilizate ale ONG-urilor pe regiuni de dezvoltare în 2015

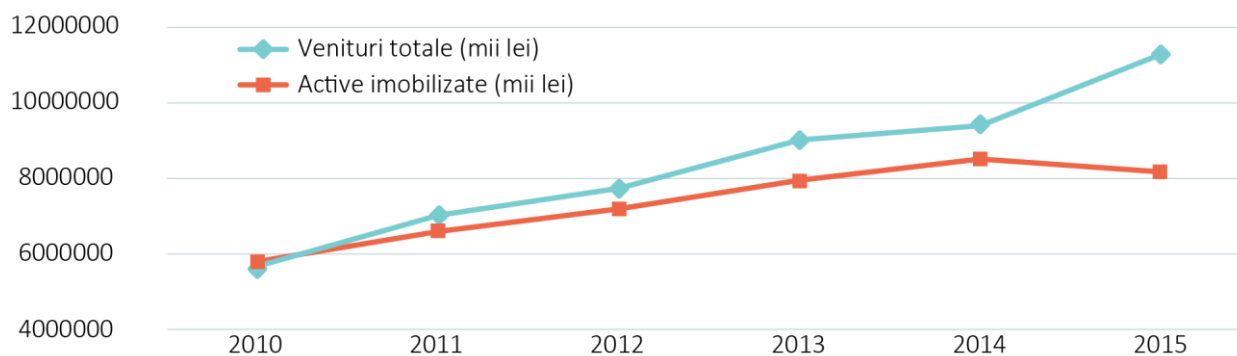
Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procente prezentate nu sunt influențate semnificativ.

Veniturile totale obținute de ONG-uri în anul 2015 au fost de aproximativ 11,2 miliarde, în creștere față de anii anteriori.

Fig. 2.1.4. arată evoluția activelor imobilizate și a veniturilor totale ale ONG-urilor active în perioada 2010 - 2015.

Fig. 2.1.4: Evoluția activelor imobilizate și veniturilor ONG active în perioada 2010 - 2015

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010 -2012); Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

În perioada 2010 - 2015 se observă o creștere a veniturilor totale și a veniturilor medii ale ONG. Comparând cu datele privind anii anteriori, putem afirma că **veniturile sectorului neguvernamental au înregistrat o tendință constantă de creștere începând cu anul 2000 până în prezent.**

Fig.2.1.5: Evoluția veniturilor totale și veniturilor medii ale ONG în perioada 2010 - 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Medie Venituri Totale (Lei)	215.729	236.897	229.939	239.430	230.228	264.384
Mediana (50%) Venituri Totale (Lei)	12.660	11.031	11.904	12.258	12.625	13.000
Cuartila 3 (75%) Venituri Totale (Lei)	80.116	80.692	81.418	85.146	84.021	84.488
Venituri Totale (mii lei)	5.674.974	7.025.410	7.742.043	9.021.471	9.402.044	11.291.064
Cheltuieli Totale (mii lei)	5.200.882	6.554.748	7.448.099	8.434.068	9.009.768	10.712.594

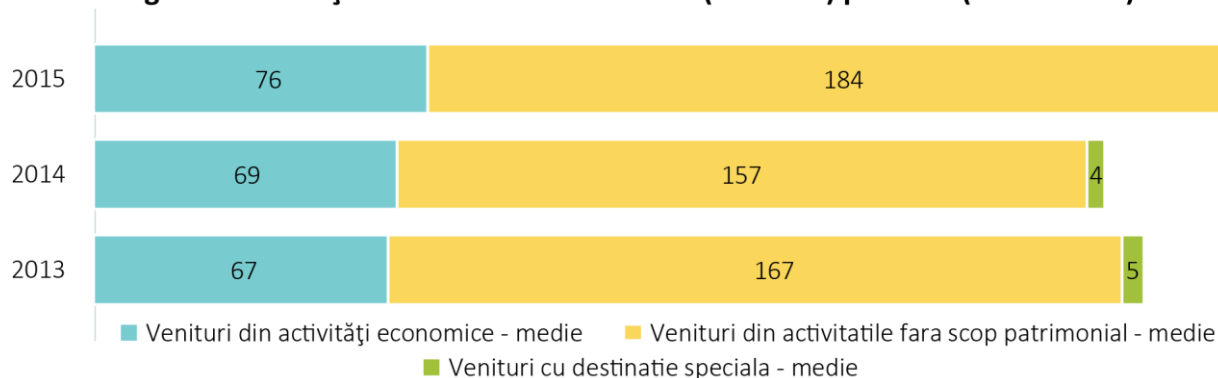
Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați pentru intervalul 2013-2015 nu sunt incluse în calculul mediane și cuartilei 3 reprezentate în tabel. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, valorile prezentate nu sunt influențate semnificativ.

În medie, în anul 2015 o organizație a obținut un venit total de 264.384 lei, în creștere cu 22,55% față de anul 2010, însă 75% dintre organizații au obținut venituri sub valoarea de 84.488 lei.

Sectorul neguvernamental se caracterizează totodată printr-o **concentrare relativ mare a veniturilor**. În anul 2015, 7.9% dintre ONG-uri (3.381 organizații) au realizat 82% din veniturile totale înregistrate în sector. Comparând cu datele din anii anteriori, considerăm că această caracteristică a sectorului se păstrează aproape identică: în 2008, 7.46% dintre organizații realizau 82.11% din totalul veniturilor sectorului.

Așa cum se observă în figura următoare, structura venitului la nivel de organizație s-a păstrat, **majoritare fiind veniturile din activitățile fără scop patrimonial**.

Fig. 2.1.6: Evoluția veniturilor - valori medii (în mii lei) pe surse (2013 - 2015)

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

În Figurile de mai jos sunt prezentate **ponderea și numărul ONG-urilor pe clase de mărime a veniturilor totale**. În anul 2015, numai 15% dintre ONG-uri au obținut venituri totale peste 200.000 lei, iar 20% dintre organizații au obținut venituri între 40.000 - 200.000 lei. **Marea majoritate a organizațiilor (65%), fie nu au obținut niciun venit, fie au obținut venituri modeste, mai mici de 40.000 lei**, ceea ce arată că **sectorul se află în continuare în situația unor resurse financiare mici și foarte mici**, ceea ce îi limitează capacitatea de acțiune. Modelul distribuției este similar celui din

anii anteriori. Tendința se păstrează, înregistrându-se doar o foarte ușoară îmbunătățire a situației financiare - în anul 2010, 65.70% dintre organizații, fie nu au avut niciun venit, fie au avut venituri mai mici de 40.000 lei.

Fig. 2.1.7: Distribuția ONG pe intervale de venituri totale 2000 - 2015

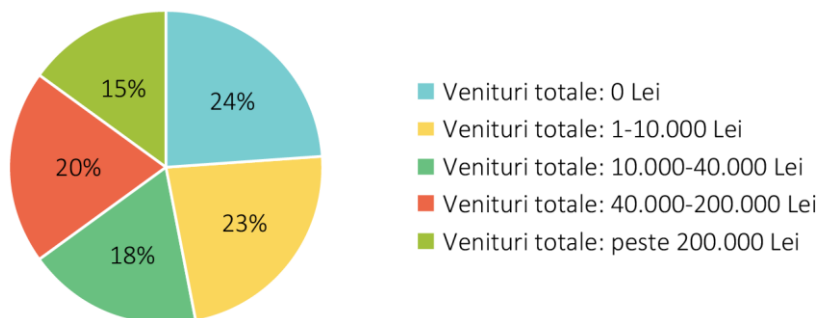
	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0 lei	25.6%	29.9%	27.3%	25.4%	20.7%	23.5%	22.8%	23.1%	23.3%	24%
1 – 10.000 lei	52.1%	28.7%	26.3%	26.1%	26.1%	25.3%	25.1%	24.4%	23.8%	23%
10.001 – 40.000 lei	10.8%	15.2%	16.5%	16.8%	18.9%	17.1%	17.6%	17.6%	18%	17.8%
40.001 – 200.000 lei	8.0%	15.8%	17.4%	18.3%	19.5%	18.7%	19.4%	19.5%	19.7%	19.7%
Peste 200.000 lei	3.5%	10.3%	12.5%	13.4%	14.7%	15.3%	15.0%	15.3%	15%	15.4%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați pentru intervalul 2013-2015 nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în tabel. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

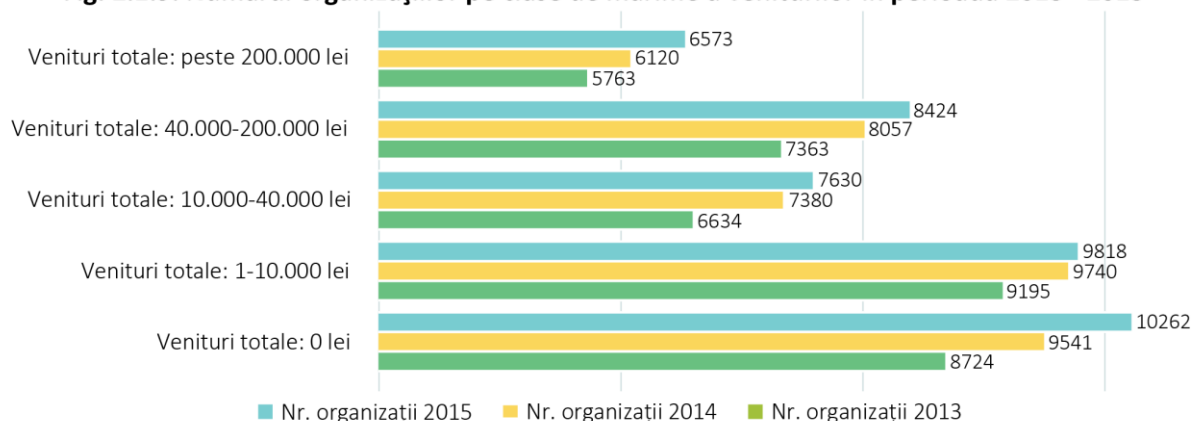
Precaritatea resurselor financiare este susținută și de răspunsurile primite la întrebarea „Vă rugăm să apreciați resursele financiare ale organizației dvs în anul 2015” adresată în cadrul Barometrului Liderilor ONG (FDSC, 2016): 55% dintre organizații au apreciat resursele organizației ca fiind insuficiente. De asemenea, la întrebarea „Pentru anul următor (2017), organizația dvs. are asigurate resursele financiare necesare pentru derularea activitatilor planificate?”, 77% dintre organizații au apreciat că resursele lor acoperă între 0 -50% din necesar.

Fig. 2.1.8: Ponderea ONG-urilor pe clase de mărime a veniturilor în 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

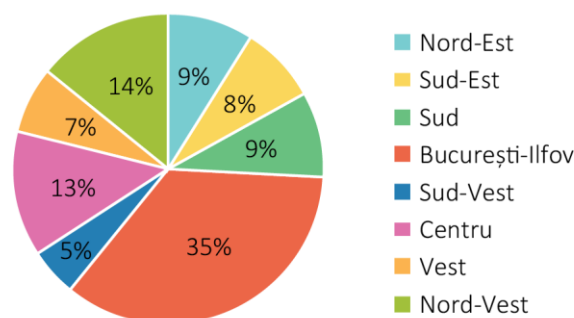
Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

Fig. 2.1.9: Numărul organizațiilor pe clase de mărime a veniturilor în perioada 2013 - 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

ONG-urile din Regiunea București - Ilfov au generat cea mai mare parte din veniturile totale ale sectorului (35% din veniturile totale), urmate de ONG-urile din Regiunea Nord - Vest (care au obținut 14% din veniturile totale) și de Regiunea Centru (care au obținut 13% din veniturile totale).

Fig. 2.1.10: Repartiția veniturilor ONG pe regiuni de dezvoltare în 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

Raportând însă veniturile totale ale ONG-urilor pe regiuni la PIB regional în anul 2015⁶³, rezultă că ONG-urile au avut în general o contribuție minimă la PIB-ul regional. **Veniturile ONG-urilor din regiunea București - Ilfov au avut cea mai ridicată pondere în PIB regional (1,99%),** urmate de veniturile ONG-urilor din regiunea Nord-Vest cu o pondere de 1,95% în PIB regional și de veniturile din regiunea Centru cu o pondere de 1,92% din PIB-ul regiunii.

La nivel macroeconomic, în anul 2015, analiza evidențiază o pondere de 1,59% veniturilor totale ale sectorului ONG în PIB-ul României, în ușoară creștere față de 2014 (1,40%).

⁶³ Conform datelor furnizate de Eurostat la nivelul anului 2015, disponibile la http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10r_2gdp&lang=en (aprilie 2017), cursul de schimb valutar utilizat a fost cursul INFOEURO din perioada 1 - 31 decembrie 2015 (1 Euro = 4.4467 Lei).

Fig. 2.1.11: Ponderea veniturilor totale ale ONG-urilor pe regiuni de dezvoltare în PIB regional în anul 2015

Regiunea	Venituri totale ONG (mil. lei)	PIB regional (mil.lei)*	% Venituri totale ONG în PIB regional
Nord Est	979	70.542	1,39
Sud Est	870	79.027	1,10
Sud	1.058	90.730	1,17
București Ilfov	3.906	196.340	1,99
Sud Vest	526	50.612	1,04
Centru	1.485	77.230	1,92
Vest	856	65.166	1,31
Nord Vest	1.586	81.228	1,95

Sursa: Institutul Național de Statistică, Eurostat, prelucrare FDSC

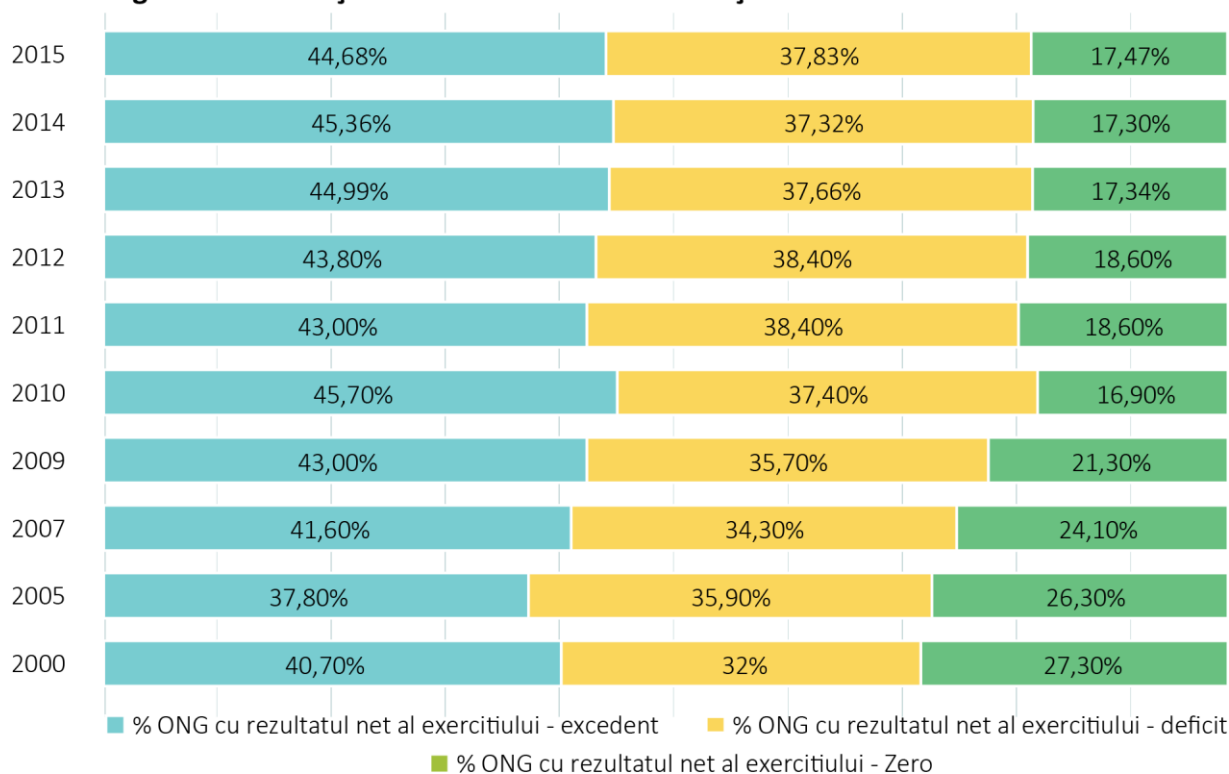
Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

În tabelul și în figura următoare sunt prezentate **rezultatele exercițiului financiar ale ONG-urilor în perioada 2010 - 2015**. Datele arată că **în anul 2015 o mare parte a ONG-urilor (aproximativ 45% din organizații) au înregistrat excedent ca rezultat net al exercițiului financiar**, în timp ce 38% dintre organizații au înregistrat deficit și 17% au avut rezultat financiar zero. Modelul repartiției rezultatelor exercițiului financiar se păstrează cu mici diferențe pe întreaga perioadă 2000 - 2015.

Fig. 2.1.12: Rezultate ale exercițiului financiar ONG 2010 - 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
% organizații cu rezultatul net al exercițiului - excedent	45.7%	43.0%	43.8%	44.99%	45.36%	44.68%
Total excedent (mii lei)	840.950	959.647	912.994	1.118.685	1.009.649	1.202.257
Medie excedent (lei)	69.846	75.320	61.923	65.991	54.493	62.995
% organizații cu rezultatul net al exercițiului - deficit	38.4%	38.3%	38.4%	37.66%	37.32%	37.83%
Total deficit (mii lei)	488.825	619.050	488.825	534.525	618.957	625.470
Medie deficit (lei)	42.887	48.041	42.887	37.669	40.603	38.710
% organizații cu rezultatul net al exercițiului - zero	18.6%	18%	18.6%	17.34%	17.30%	17.47%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010 -2012); Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Fig. 2.1.13: Evoluția rezultatelor nete ale exercițiului financiar AF 2000 - 2015

Sursa: *Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000 -2012); Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC*

2.2 Sectorul neguvernamental ca angajator

Cristina Barna

Sectorul neguvernamental din România este un angajator important, generând un număr mare de locuri de muncă. În anul 2015 numărul locurilor de muncă create de sector a fost de 99.774⁶⁴, cea mai mare parte a angajaților (87% din totalul angajaților) înregistrându-se în cadrul activităților fără scop patrimonial. În medie, o organizație neguvernamentală a avut în anul 2015 un număr de 2 angajați, însă se remarcă totodată că numai 32% dintre ONG-urile active au creat aceste locuri de muncă, restul (68% din total organizații) neavând niciun angajat.

⁶⁴ **Notă metodologică:** Menționăm că, la fel ca în cazul seriilor de date din edițiile succesive ale *Atlasului Economiei Sociale*, s-a constatat și în perioada 2013 - 2015 o dispersie foarte ridicată a datelor de personal din bilanțurile contabile ale ONG. Ca urmare, datele au fost prelucrate suplimentar prin identificarea celor incorecte sau inexacte, și apoi ștergerea, sau, după caz, corectarea lor. Într-o primă fază au fost analizate valorile indicatorului "Personal total" aflate cu mult peste 3 abateri standard față de medie, fiind necesare mai multe iterații de calcul pentru eliminarea sau corectarea treptată a valorilor aberante de ordinul zecilor de milioane, sutelor sau zecilor de mii de angajați. Corectura datelor s-a realizat prin analizarea seriei de valori pentru indicatorul "Personal total" din perioada 2013-2015, iar pentru entitățile la care nr. de angajați aferent unui an era completat și plauzibil, acesta a fost înlocuit în ceilalți ani cu această valoare. În această fază, pentru anul 2013 au fost eliminate 31 de cazuri și corectate 24 de cazuri, pentru anul 2014 au fost eliminate 12 cazuri și corectate 3 cazuri, iar pentru anul 2015 au fost eliminate 20 de cazuri și corectate 5 cazuri. În cea de-a doua fază a fost recalculată abaterea standard și au fost analizate individual acele organizații care declarau valori ale indicatorului "Personal total" de peste 3 abateri standard față de medie. Au fost eliminate din analiză valorile acestui indicator doar în cazul acelor organizații care au declarat cheltuieli totale lunare mai mici decât jumătate din salariul minim brut aferent fiecărui an (cheltuieli totale/nr. angajați/12 < 1/2 salariul minim brut). Astfel, au fost eliminate un număr de 106 cazuri pentru anul 2013, 112 cazuri pentru anul 2014 și 118 cazuri pentru anul 2015.

Comparând cu datele anterioare, se observă creșterea accelerată, cu 63,70% a numărului de angajați în anul 2015 comparativ cu anul 2010. De altfel, întreaga perioadă 2009 - 2015 se caracterizează printr-o **tendință constant crescătoare de la an la an a numărului total de angajați, și a numărului de angajați pentru activități fără scop patrimonial**. Numărul angajaților pentru activități economice a avut o tendință relativ constantă în perioada 2009 - 2015, cu un vârf de creștere în anii 2011 și 2012, posibil influențat și de finanțările europene disponibile pe parcursul perioadei.

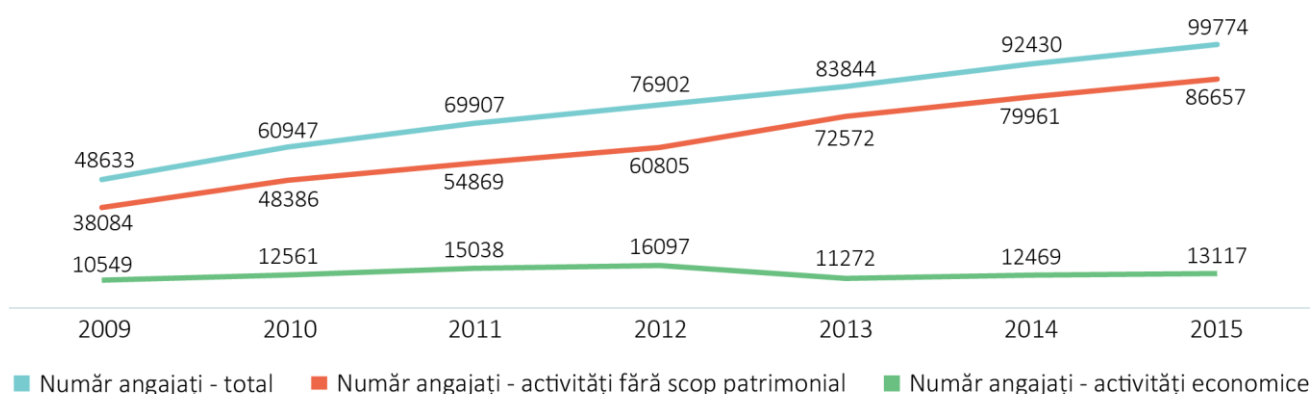
În anul 2015, numărul de locuri de muncă create de sectorul neguvernamental a fost comparabil sau mai mare decât numărul locurilor de muncă create de unele sectoare de activitate ale economiei naționale, cum ar fi: intermediari financiare și asigurări (102 mii angajați), activități culturale, de spectacole, recreative (77,5 mii angajați), industria extractivă (57,4 mii angajați), producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă (55,1 mii angajați), tranzacții imobiliare (32 mii angajați)⁶⁵.

Fig. 2.2.1: Evoluția efectivului de personal al ONG-urilor în perioada 2009 - 2015

Efectivul de personal	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Număr angajați – total	48.633	60.947	69.907	76.902	83.844	92.430	99.774
Număr angajați - activități fără scop patrimonial	38.084	48.386	54.869	60.805	72.572	79.961	86.657
Număr angajați - activități economice	10.549	12.561	15.038	16.097	11.272	12.469	13.117
Număr angajați – media	2,2	2,3	2,37	2,29	2,23	2,27	2,34

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2009 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Fig. 2.2.2: Evoluția numărului de angajați din sectorul ONG în perioada 2009 - 2015

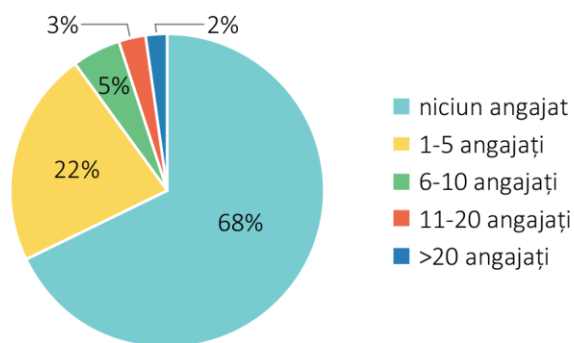

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2009 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Distribuția ONG-urilor pe efective de salariați în anul 2015 arată că, de fapt, cele 99.774 locuri de muncă au fost generate de numai 32% dintre organizații. Cea mai mare parte a organizațiilor (68%) nu a avut nici un angajat. La polul opus, în 2015 doar 2% dintre organizații au avut mai mult de 20 de angajați

⁶⁵ Institutul Național de Statistică (date extrase din INSEE - Baze de date statistice - Tempo Online)

Fig. 2.2.3: Distribuția ONG-urilor pe efective de angajați în anul 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați nu sunt incluse în calculul distribuției reprezentate în grafic. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, procentele prezentate nu sunt influențate semnificativ.

Modelul distribuției organizațiilor pe efective de angajați se păstrează pentru perioada 2005 - 2015. Comparând cu datele anterioare, se observă doar ușoare scăderi ale ponderii ONG-urilor cu 6 - 10 angajați (de la 5% în 2010 la 4% în 2015), respectiv a celor cu peste 20 angajați (de la 3% în 2010 la 2% în 2015).

Indicatorii de tendință centrală (media, mediana și cuartila 3) se păstrează cu mici diferențe la medie pe întreaga perioadă 2009 - 2015: o organizație guvernamentală a avut în medie 2 salariați, 50% dintre organizații nu au avut niciun salariat, iar 75% dintre organizații cel mult un salariat.

Fig. 2.2.4.: Angajarea în ONG - indicatori de tendință centrală și distribuția pe intervale de angajați 2000 - 2015

	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. mediu salariați/ organizație	1.8	2.9	2.7	2.2	2.3	2.37	2.29	2.23	2.27	2.34
Mediana salariați/ organizație	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cuartila 3 (75%) salariați/organizație	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Distribuția ONG pe intervale de angajați										
niciun angajat	82%	69%	69%	71%	70%	69%	68%	68%	69%	68%
1 - 5 angajați	12%	19%	20%	19%	20%	21%	22%	22%	22%	22%
6 - 10 angajați	2%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	4%
11 -20 angajați	2%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%
peste 20 angajați	2%	3%	3%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	2%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000 -2012);

Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Notă: Valorile aferente celor 39 Uniuni Județene ale CAR Salariați pentru intervalul 2013-2015 nu sunt incluse în calculul distribuției, al mediane și al cuartilei 3 reprezentate în tabel. Dată fiind ponderea redusă a acestora în total, valorile prezentate nu sunt influențate semnificativ

În general, angajații ONG-urilor sunt tineri. La întrebarea „Cei mai mulți dintre angajații organizației dvs. se încadrează în categoria de vârstă: 18-24 ani/ 25-34 ani/ 35-44 ani/ 45-54 ani/ 55-64 ani/ peste 65 ani” adresată în cadrul Barometrului Liderilor ONG (FDSC, 2016), 50,70% dintre organizații au răspuns că au angajați în grupele de vârstă 25 - 34 ani (27, 5%) și 35 - 44 ani (23,2%).

Nivelul salariilor din sectorul ONG este scăzut. La întrebarea „În 2015 salariul mediu brut pentru un angajat cu normă întreagă în organizația dvs. a fost: 0 / până la 1.350 lei / între 1.351 și 1.850 lei / între 1.851 și 2.350 lei / între 2.351 și 2.850 lei / între 2.851 și 3.500 lei / peste 3.500 lei” adresată în cadrul Barometrului Liderilor ONG (FDSC 2016), doar 20,10% dintre organizații au răspuns că angajații au salarii peste 2.351 lei. În condițiile în care în anul 2015 nivelul salariului mediu brut din România a fost de 2.415 lei, se poate considera că un model precar al angajării este caracteristic sectorului. Acest model se regăsește însă și la nivel european, unde „salariile sunt mici și modelele de angajare atipică precum contracte pe termen fix, locuri de muncă part-time, locuri de muncă part-time marginale sunt fenomene în creștere”⁶⁶.

2.3 Organizațiile neguvernamentale – actori ai economiei sociale

Irina Sînziana Opincaru

Economia socială – recunoaștere și forme legale

Sectorul economiei sociale a cunoscut în ultimii 10 ani un interes deosebit în România, atât din partea practicienilor și a mediului academic, cât și din partea autorităților publice. Organizațiile acestui sector oferă o gamă variată de produse și servicii, având ca obiectiv principal satisfacerea nevoilor propriilor membri sau ale comunității, și nu obținerea de profit pentru investitori sau acționari. Sectorul economiei sociale include organizații înregistrate cu forme legale variate, precum asociații, fundații, cooperative sau mutualități. La nivel european funcționează peste 2 milioane de organizații ale economiei sociale, reprezentând 10% din mediul de afaceri și care angajează peste 11 milioane de persoane, aproximativ 6% din totalul angajaților UE⁶⁷.

Anul 2010 marchează în România începuturile demersului de creare a unui cadru legislativ dedicat economiei sociale ca sector, proces finalizat în luna iulie 2015 prin promulgarea legii 219/2015 privind economia socială⁶⁸. Conform textului legislativ, în România sunt recunoscute ca parte a economiei sociale (pot obține atestatul de întreprindere socială) următoarele categorii de entități: cooperativele, asociațiile și fundațiile, casele de ajutor reciproc ale salariaților sau pensionarilor, societățile agricole și alte organizații care respectă principiile de organizare și funcționare conform legii. La ora actuală Legea Economiei Sociale nu prevede beneficii specifice, fiscale sau de altă natură pentru entitățile economiei sociale.

⁶⁶ Zimmer A. (Barriers coord.), Zimmer A., Pahl B. (authors), *Comparative Report 1/2016. Learning from Europe: Report on third sector enabling and disabling factors*, p.10. Third Sector Impact, Measuring impact, enhancing visibility, Seventh Framework Programme (grant agreement 613034), European Union

⁶⁷ Conform paginii web a Comisiei Europene, https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en, accesată la 21.03.2017.

⁶⁸ O detaliere a acestui proces este disponibilă pe pagina web a Institutului de Economie Socială, la următorul link: <http://www.ies.org.ro/politici/politici-pentru-economia-sociala-din-rom/legea-privind-economia-sociala>.

Extas din legea 219/2015 privind economia socială

ART. 2

(1) Economia socială reprezintă ansamblul activităților organizate independent de sectorul public, al căror scop este să servească interesul general, interesele unei colectivități și/sau interesele personale nepatrimoniale, prin creșterea gradului de ocupare a persoanelor aparținând grupului vulnerabil și/sau producerea și furnizarea de bunuri, prestarea de servicii și/sau execuția de lucrări.

(2) Economia socială are la bază inițiativa privată, voluntară și solidară, cu un grad ridicat de autonomie și responsabilitate, precum și distribuția limitată a profitului către asociați.

ART. 4

Economia socială se bazează pe următoarele principii:

- a) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;
- b) solidaritate și responsabilitate colectivă;
- c) convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
- d) control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;
- e) caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;
- f) personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independență față de autoritățile publice;
- g) alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.

Organizațiile neguvernamentale – asociațiile, fundațiile, federațiile și uniunile - fac parte din sectorul economiei sociale, respectând principiile de organizare și funcționare a sectorului. Asociațiile și fundațiile care desfășoară activitate economică, parte a economiei sociale, sunt analizate în subcapitolul 5.3 *Activitatea economică*. În cele ce urmează vom trata în detaliu Casele de Ajutor Reciproc din România.

Casele de Ajutor Reciproc din România

Cadru legislativ și tipologie

Casele de Ajutor Reciproc din România (CAR) sunt un segment deosebit de important al organizațiilor neguvernamentale, care oferă servicii de economisire și împrumut membrilor lor, având și statutul de instituții financiare nebancale recunoscut de Banca Națională a României. ***Casele de ajutor reciproc contribuie la combaterea excluziunii financiare, oferind servicii financiare la cost redus, deosebit de necesare grupurilor vulnerabile și persoanelor care nu pot accesa serviciile oferite de băncile comerciale.***

Un aspect definitoriu al CAR-urilor este separarea acestora pe baza statutului membrilor pe piața muncii: salariați și pensionari, astfel că în România funcționează Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CARS) și Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP). Casele de ajutor reciproc ale salariaților, precum și cele ale pensionarilor se constituie, se organizează și funcționează ca persoane juridice potrivit dispozițiilor Legii nr. 122/ 1996, respectiv ale Legii 540/ 2002, legi

speciale, care se completează cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 26/ 2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005, cu modificările ulterioare.

Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților sunt definite în baza legii 122/1996 drept *asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și întrajutorării membrilor lor*. La nivel național majoritatea CARS (aprox. 63%) sunt afiliate Uniunii Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR) care, conform legii 122/1996, are scopul de a urmări “asigurarea stabilității financiare a caselor de ajutor reciproc ale salariaților” și de a presta „servicii adaptate specificului activității acestora” Organizarea UNCARSR cuprinde 39 de uniuni județene sau teritoriale la care erau afiliate, la sfârșitul anului 2015, 1.650 de case de ajutor reciproc⁶⁹. Alte 20 de CARS sunt membre ale Federației Caselor de Ajutor Reciproc FEDCAR, singura organizație din România afiliată la *World Council of Credit Unions (WOCCU)*⁷⁰. Din categoria caselor de ajutor reciproc neafiliate fac parte CAR ale cadrelor militare (militari, polițiști, jandarmi etc.) și alte CARS care aleg să își desfășoare activitatea în mod independent.

Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor nu oferă doar servicii de economisire și împrumut membrilor lor, ci și o gamă foarte variată de servicii de asistență socială (ajutoare nerambursabile în bani, alimente și medicamente) și ateliere de servicii pentru o serie de nevoi uzuale ale pensionarilor, precum cizmărie, frizerie, coafor, cosmetică, manichiură și pedichiură, reparații ceasuri, cabinete medicale etc., toate la prețuri mult reduse față de nivelul pieței și în furnizarea cărora sunt angajați vârstnici calificați în respectiva profesie. Federația Națională Omenia grupează 142 dintre CARP-urile active în România, având 47% dintre membri în mediul rural⁷¹.

Dimensiune și evoluție

Datele prezentate în această secțiune au fost obținute prin însumarea a două categorii:

- datele furnizate de Institutul Național de Statistică pe baza bilanțurilor contabile ale Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor și ale Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților neafiliate UNCARSR și
- pentru CAR afiliate UNCARSR, datele financiare puse la dispoziție de către Uniunea Națională, dat fiind faptul că acestea nu depun bilanțuri individuale, ci este depus un singur bilanț consolidat.

Cu o rată de activitate de 98%, Casele de Ajutor Reciproc din România se evidențiază ca un sector deosebit de dinamic. La sfârșitul anului 2015, Registrul de Evidență Instituției Financiare Nebancare gestionat de Banca Națională a României (BNR) - Secțiunea B. Case de ajutor reciproc⁷² - includea un număr de 2.677 de entități înregistrate, dintre care erau active (au depus situații financiare anuale) 2.631 de organizații CARP și CARS.

În ceea ce privește organizațiile CAR active, graficul de mai jos prezintă o ușoară scădere a numărului caselor de ajutor reciproc ale salariaților, scădere ce poate fi însă motivată în parte prin strategia UNCARSR de consolidare a caselor membre prin încurajarea fuzionării acestora. Numărul

⁶⁹ Conform prezentării de pe pagina web a UNCARSR, <http://www.uncar.ro/Despre-noi.aspx>, accesată la data de 22.03.2017

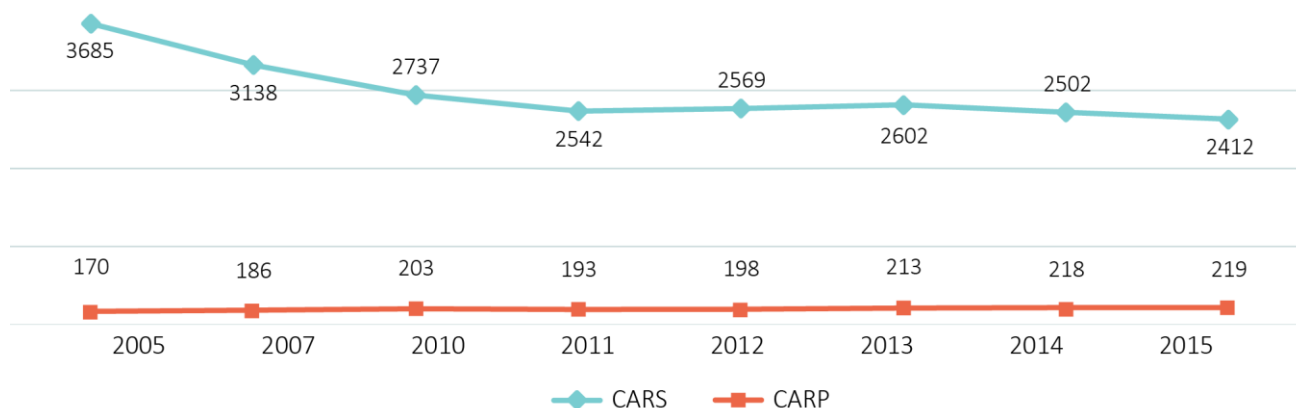
⁷⁰ Conform prezentării de pe pagina web a FEDCAR, <http://www.fedcar.ro/index.php/ro/federatia-c-a-r>, accesată la data de 22.03.2017.

⁷¹ Conform prezentării de pe pagina web a FN Omenia, <https://www.fn-omenia.ro/federatie/despre-noi/>, accesată la data de 22.03.2017.

⁷² http://www.bnro.ro/files/d/RegistreBNR/ifn/RegistrulDeEvidenta/registrul_evidenta_ifn_active_car.htm, consultat la data de 21/03/2017.

caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor s-a menținut relativ constant în perioada analizată, înregistrând o creștere ușoară în ultimii 3 ani.

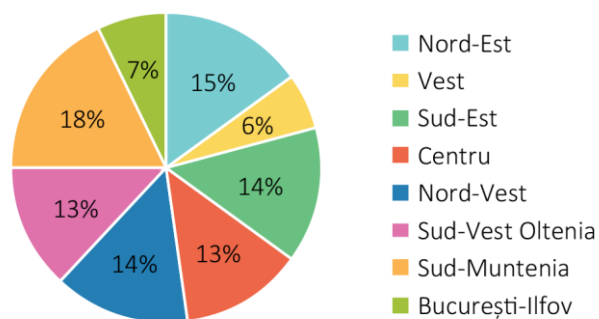
Fig. 2.3.1: Evoluția numărului de CARS și CARP în perioada 2005-2015

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Distribuția CAR la nivel regional surprinde esența utilității acestui tip de organizație neguvernamentală, prin faptul că **numărul cel mai mare de case de ajutor reciproc, fie ale salariaților, fie ale pensionarilor, se regăsește de regulă în regiunile mai puțin dezvoltate ale României**⁷³: Sud-Muntenia (18% CARS, 16% CARP), Nord-Est (15% CARS, 16% CARP), Sud-Est (14% CARS, 11% CARP). O excepție întâlnim în cazul CARP, existente într-un procentaj relativ mare în regiunea Centru, una dintre regiunile mai dezvoltate.

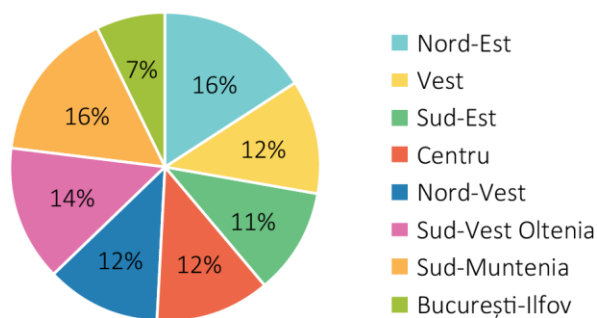
Fig. 2.3.2: Distribuția regională a CARS, 2015

Sursa: UNCARSR și Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

⁷³Conform datelor furnizate de Eurostat la nivelul anului 2014, disponibile la http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10r_2gdp&lang=en (martie 2017).

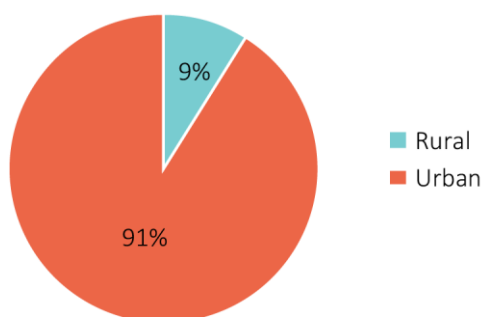
Fig. 2.3.3: Distribuția regională CARP, 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Casele de ajutor reciproc, atât cele ale salariaților, cât și cele ale pensionarilor sunt înregistrate în proporție de 91% în mediul urban. Acest procentaj nu ilustrează însă în totalitate nivelul activităților CAR din mediul rural, din prisma faptului că foarte multe dintre casele de ajutor reciproc au deschis agenții de lucru fără personalitate juridică în comunele și satele limitrofe orașului în care sunt înregistrate sau angajează colaboratori care atrag și gestionează membri din mediul rural.

Fig. 2.3.4: Distribuția rural/urban a caselor de ajutor reciproc, 2015

Sursa: UNCARSR și Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Casele de ajutor reciproc din România se evidențiază ca un sector deosebit de productiv din punct de vedere economico-financiar. La nivelul anului 2015, CAR dețineau active imobilizate de aproape 5 miliarde de lei, mai mult de jumătate din suma totală a activelor celorlalte organizații din sectorul neguvernamental. În același an, veniturile acestora au depășit 600 de milioane de lei, iar numărul de angajați a ajuns la aproape 6000 de persoane. Chiar dacă numărul de angajați din sector tinde să se stabilizeze, veniturile totale și activele CAR cresc constant de la un an la altul, așa cum se poate vedea în tabelul de mai jos.

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor au în general dimensiuni mai mari față de cele ale salariaților astfel încât, deși reprezintă ca număr doar 8% din totalul caselor de ajutor reciproc din România, realizează 35% din veniturile totale ale acestora, 21% dintre activele imobilizate și angajează 41% din totalul personalului.

Fig. 2.3.5: Evoluția principalilor indicatori economici CARS și CARP în perioada 2013-2015

		Venituri (mii lei)	Angajați	Active imobilizate (mii lei)
2013	CARP	198.994	2.412	976.777
	CARS	358.911	3.315	3.176.373
	Total CAR	557.905	5.727	4.153.150

2014	CARP	210.101	2.544	1.057.554
	CARS	378.730	3.426	3.548.463
	Total CAR	588.831	5.970	4.606.017
2015	CARP	218.606	2.450	1.032.020
	CARS	401.048	3.498	3.931.460
	Total CAR	619.654	5.948	4.963.480

Sursa: UNCARSR și Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Notă: Menționăm că și în cazul CAR neafiliate, s-a constatat și în perioada 2013 - 2015 o dispersie foarte ridicată a datelor de personal din bilanțurile contabile. Ca urmare, datele au fost prelucrate suplimentar prin identificarea celor incorecte sau inexacte, și apoi ștergerea, sau, după caz, corectarea lor.

Numărul de membri⁷⁴ ai caselor de ajutor reciproc afiliate principalelor federații ale acestora, UNCARSR și Federația Națională Omenia ajunge în anul 2015 la 2.286.894, dintre care 60% reprezintă membri CAR pensionari. Comparativ cu anii anteriori, observăm o scădere a numărului de membri în perioada 2011-2012, redresată apoi în perioada 2013-2015 cu o creștere relativ mică, dar constantă. În plus, conform cercetării de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC în 2016, **15,5% dintre persoanele de peste 18 ani sunt în prezent membre ale unei CAR**, în creștere față de procentul de 11,6% înregistrat în 2010.

Fig. 2.3.6: Principalele federații CAR - evoluția numărului de membri în perioada 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
% CAR afiliate UNCARS	77%	74%	72%	70%	68%
Membri CARS UNCARSR	935.286	877.895	888.268	900.239	920.012
% CARP afiliate FN Omenia	74%	72%	65%	63%	63%
Membri CARP FN Omenia	1.373.400	1.417.979	1.373.933	1.368.549	1.366.837
TOTAL membri CAR afiliate	2.308.686	2.295.874	2.262.201	2.268.788	2.286.849

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2011 -2012);

UNCARSR, F.N. Omenia și Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

⁷⁴ Conform evidențelor anuale care ne-au fost puse la dispoziție de către UNCARSR și Federația Națională Omenia.

3. Implicarea civică și acțiunea colectivă - surse ale dezvoltării sectorului neguvernamental

3.1 Implicarea cetățenilor în activitatea organizațiilor neguvernamentale

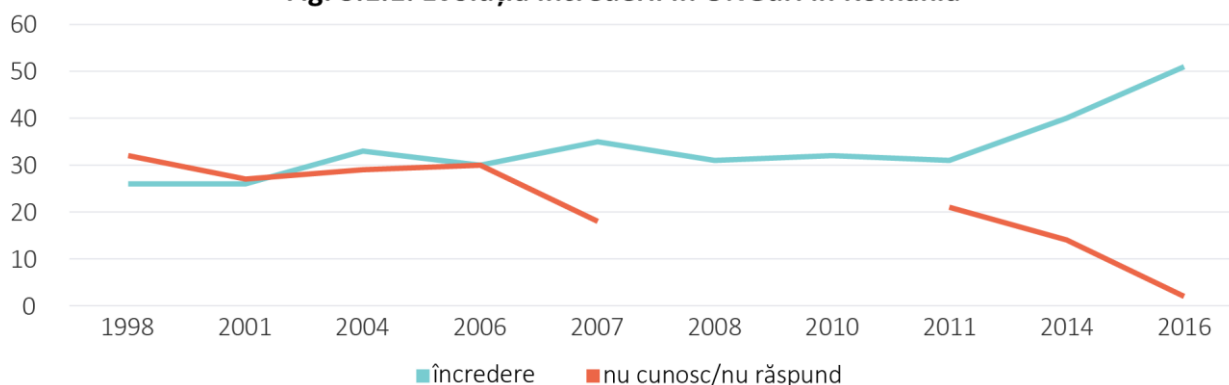
Toma Burean

Sursa încrederii în organizațiile neguvernamentale provine din misiunea acestor instituții care, în mod voluntar, doresc să promoveze binele comun⁷⁵. Un al doilea motiv important de încredere este că, deși acestea pot obține profituri, distribuția acestora nu se face între membri⁷⁶. La nivelul țărilor post comuniste așteptările sunt oarecum diferite, întrucât aceste țări au moștenit din perioada comunistă o tradiție de neîncredere instituțională⁷⁷, menținută de contextele unor tranziții post-comuniste dificile. În plus, spre deosebire de ONGurile create la nivelul comunităților în vestul Europei, primele asociații din Est apar ca urmare a unui "import de democrație", finanțate de fonduri din străinătate, cu sprijin redus sau deloc din partea statului sau a cetățenilor. Cu toate acestea, date recente ale sondajelor Eurobarometru indică, pentru multe state est europene, un nivel de încredere ridicat egal cu cel regăsit în democrațiile mai vechi.

În România, nivelul de încredere în organizațiile neguvernamentale a fost scăzut după 1990 chiar și în contextul societăților foste comuniste. Motivele posibile sunt nivelul redus de modernizare, un regim comunist dintre cele mai intolerante cu orice formă de asociere, precum și proporția scăzută a cetățenilor care își permit să doneze timp și resurse unor cauze colective. În plus, ONG-urile din România au fost criticate în mod frecvent în mass-media pentru presupuse legături politice, pentru corupție sau pentru promovarea unor obiective nepopulare.

Datele recente arată o creștere a nivelului de încredere în organizațiile neguvernamentale din România, cu un trend de apropiere de media Uniunii Europene (Fig. 3.1.1.). Astfel, sondajele Eurobarometru din perioada 2001 în 2005 arată o creștere în medie, pentru ansamblul UE, a încrederii de la 56% la 66% în 2005. Cu excepția Bulgariei (32% încredere), statele est europene din UE au niveluri ale încrederii în ONGuri peste media Uniunii (Ungaria 55%, Cehia 63%, Polonia 65% în 2005 sau Estonia 67% date din 2005). În România, trendul a fost aproximativ constant până în 2011, cu valori în jur de 30%, având apoi o creștere până la 51% în datele din 2016.

Fig. 3.1.1: Evoluția încrederii în ONGuri în România

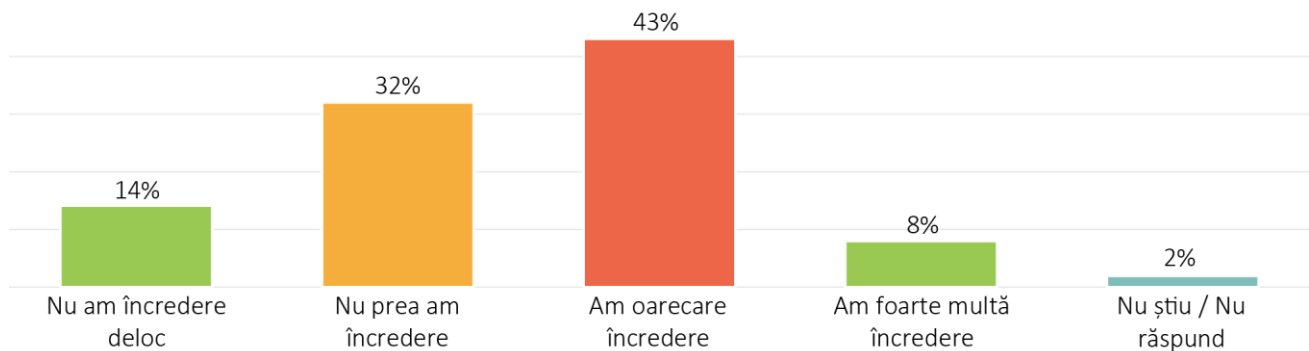
Sursa: Date electorale românești(1998,2001, 2004, 2006, 2008, 2011), Omnibus FDSC (2010), sondaj post electoral-UBB (2014), Omnibus 2016; 1998-2011 încrederea în ONGuri adună răspunsurile la variantele "multă" și "foarte multă încredere"; 2014 este suma răspunsurilor de la 6 la 10.

⁷⁵ Keck M.E., Sikkink K. 1998. *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*, Ithaca: Cornell University Press

⁷⁶ Lee T, Johnson E, Prakash A. 2012. *Media Independence and Trust in NGOs. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(1): 8-35

⁷⁷ Jowitt K. 1992. *New world disorder: The Leninist extinction*, Berkeley: UC Press

Fig. 3.1.2: Câtă încredere aveți în organizațiile neguvernamentale?

Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Un alt lucru interesant este rata de non răspuns care a scăzut semnificativ începând cu 2014.

De ce este important să vorbim de încredere în asociații și membership? Care sunt efectele asupra democrației și valorilor democratice? Știm din experiența diversă a tranziției de la regimul comunist că prezența unui sector asociativ, independent de instituțiile statului, are efecte pozitive asupra participării politice. În următoarea secțiune ne vom concentra asupra implicării cetățenilor în organizații neguvernamentale.

Chestionarul Omnibus 2016 cuantifică implicarea în diverse organizații și asociații. Ce se poate observa este că aproape jumătate dintre respondenți (46%) își declară apartenența la cel puțin o organizație. Aceste persoane sunt de regulă mai în vârstă, din Transilvania și cu status social ridicat (Fig. 3.1.3.). Nu există niciun efect al genului, al educației sau al venitului asupra apartenenței la organizații.

Fig. 3.1.3: Determinanți ai apartenenței la organizații

Genul	0	niciun efect
Vârsta	+	mai mulți oameni în vârstă sunt membri în asociații
Statusul social	+	persoane în poziții de conducere și de management sunt membri în asociații
Educația	0	niciun efect
Transilvania	+	mai multe persoane din Transilvania sunt membre în organizații
Rural/Urban	0	niciun efect
Venit	0	niciun efect

Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Semnul + arată o relație direct proporțională, semnul – este o relație invers proporțională iar 0 arată lipsa vreunui efect - indicatorii exacti se regăsesc în Anexa 3.

Poate părea surprinzătoare absența unei diferențe între urban și rural. O analiză mai detaliată a relațiilor între mediul de rezidență și apartenența la organizații arată proporții asemănătoare de membri în rural/urban pentru aproape fiecare tip de organizație, cu câteva excepții: proporția este mai ridicată în urban decât în rural pentru asociațiile de proprietari și mai scăzută pentru partide politice, asociații de părinți și comitete bisericești.

Fig. 3.1.4: Implicare cetățenească în societatea civilă

	2010	2016
Donație la biserică	52%	42%
Ați făcut o donație ca răspuns la un apel umanitar din ziar sau de la televizor pentru persoane aflate în nevoie	19%	40%
Ați făcut o donație ca răspuns la un apel din ziar sau de la televizor pentru alte cauze	11%	17%
Ați donat sânge	12%	8%
Ați făcut muncă voluntară pentru biserică sau comunitate	19%	28%
Ați făcut muncă voluntară pentru o organizație neguvernamentală	4%	7%

Sursa datelor 2010: Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010

Sursa datelor 2016: Date Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Există trei modalități de implicare cetățenească: prin apartenența în calitate de membru la asociații, acțiuni voluntare, donații și mobilizare pentru diverse acțiuni prin participare la proteste sau semnare de petiții. Aici se poate observa o creștere importantă și semnificativă a implicării. Astfel a crescut numărul persoanelor care fac donații și muncă voluntară.

Imaginea implicării cetățenilor în societatea civilă este mult îmbunătățită față de 2010. În acest moment încrederea în ONGuri a ajuns la nivelul țărilor din Uniunea Europeană. Deși destul de puține persoane au putut numi un ONG, aproape jumătate dintre români sunt sau au fost membri în asociații. Numărul de activități filantropice și de voluntariat a crescut foarte mult. Conform cu predicții din alte studii, persoanele cu status social ridicat și mai în vârstă sunt membri în asociații. Interesant este efectul regiunii Transilvania. Aici sunt mai mulți membri în asociații decât în oricare altă regiune. Mai mult, toate celelalte regiuni nu au niciun efect independent asupra membershipului. Următoarea secțiune descrie în detaliu aspectele voluntariatul din România.

3.2 Voluntariat

Daniela Angi

Una dintre multiplele forme de participare civică în care cetățenii se pot implica este voluntariatul, definit în literatura de specialitate drept “o formă de comportament altruist”, al cărui scop este “să ofere ajutor celorlați, unui grup, unei organizații, unei cauze sau întregii comunități, fără așteptarea unei recompense materiale”⁷⁸. Implicarea în acțiuni de voluntariat este interpretată, în literatură, atât din perspectiva resurselor pe care cetățenii le dețin și utilizează (venit, educație, rețelele sociale din care fac parte), cât și prin referire la valorile civice ale acestora, care încurajează acțiunile de voluntariat⁷⁹.

Amploarea voluntariatului diferă între țări, rezultat atât al varietății configurațiilor sectorului nonprofit⁸⁰, cât și ca urmare a longevității experienței democratice din diferite țări⁸¹. Date culese în 2011 la nivelul Uniunii Europene plasau România între ultimele locuri, din punct de vedere al

⁷⁸ Musick, M.A. & Wilson, J. (2008) *Volunteers. A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press

⁷⁹ Voicu, B. & Voicu M. (2009) *Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe*

⁸⁰ Anheier, H. K. & Salamon, L. M. (1999) “Volunteering in Cross-national Perspective: Initial Comparisons”, *Law and Contemporary Problems* Vol. 62, No. 4, pp. 43-65

⁸¹ Voicu, B. & Voicu M. (2009), *Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe*

implicării cetățenilor în activități de voluntariat⁸². În cercetarea menționată, 14% dintre respondenții români declarau că sunt implicați (regulat sau ocazional) în activități de voluntariat, media Uniunii Europene fiind, în 2011, de 24%. Conform aceluiași studiu, în cazul României, cea mai mare parte a respondenților (27%) afirmă că implicarea lor ca voluntari a fost pentru organizații religioase.

Trebuie menționat că, în România, cadrul legal al voluntariatului a suferit o ajustare importantă în urmă cu 3 ani, prin Legea 78/2014, care prevede recunoașterea activității de voluntariat ca experiență profesională.⁸³ Condiția care trebuie îndeplinită în acest sens este corespondența dintre domeniul studiilor voluntarilor și specificul activității de voluntariat prestată în cadrul organizațiilor.⁸⁴

La înnoirea și îmbunătățirea reglementării legislative a activității de voluntariat au contribuit și eforturile de advocacy depuse de Federația Volum⁸⁵, care activează începând din anul 2010 în sprijinul dezvoltării voluntariatului, cu ajutorul rețelei de membri și parteneri construită la nivel național. Printre proiectele recente derulate de Federația Volum se numără "Harta Voluntariatului în România", inițiativă prin care a fost creată o platformă online, cu scopul facilitării accesului la informație despre cererea și oferta de voluntariat din România⁸⁶. Un alt proiect recent este "Cartea de Identitate a Voluntariatului - Calitate, Impact și Valoare", care a avut între obiectivele generale capacitatea ONG-urilor active în domeniul voluntariatului și îmbunătățirea colaborării dintre ONG-uri și instituții, pentru activități legate de voluntariat⁸⁷.

Sectorul de voluntariat din România a beneficiat, în ultimii 25 de ani, și de activitatea intensă a organizației ProVobis⁸⁸, înființată în 1992 și care a devenit, din 2010, Pro Vobis - Centrul Național de Resurse pentru Voluntariat. Activitățile derulate de Pro Vobis includ instruire, consultanță și activități de facilitare a colaborării dintre actorii implicați în acțiuni de voluntariat. Pro Vobis organizează anual, din 2002, Săptămâna Națională a Voluntariatului, un eveniment de amploare, menit să sporească vizibilitatea voluntariatului și a importanței acestuia pentru comunitate.⁸⁹

În secțiunile următoare sunt prezentate rezultatele analizei datelor colectate în cercetări recente coordonate de către FDSC, care acoperă atât afirmații ale cetățenilor obișnuiți, cât și opinii ale reprezentanților organizațiilor neguvernamentale active din România. Tendințele în privința voluntariatului pentru biserică/ comunitate, respectiv pentru organizații neguvernamentale sunt prezentate în tabelele de mai jos, care compară amploarea acestor tipuri de implicare în 2010 și 2016.

⁸² *Special Eurobarometer. Volunteering and Intergenerational Solidarity.* octombrie 2011, http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juillet/04_07/rapport_%20eb75_2_%20benevolat_en.pdf, accesat 07.02.2017

⁸³ Legea 78/2014, privind reglementarea activității de voluntariat în România, publicată în Monitorul Oficial nr. 469, din 26 iunie 2014. Aceasta a fost, ulterior, actualizată, prin Legea nr. 175/2016 pentru modificarea art. 15 din Legea nr. 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat în România, publicată în Monitorul Oficial nr. 812, din 14 octombrie 2016.

⁸⁴ Reglementarea voluntariatului în România. Legea 78/2014 - perspective, noutăți, drepturi, <http://www.stiriong.ro/legislatie/legislatie-ong/reglementarea-voluntariatului-in-romania> [data publicării 05.08.2014], accesat 08.02.2017.

⁸⁵ <http://federatiavolum.ro/despre-noi/>, accesat 26.02.2017

⁸⁶ <http://federatiavolum.ro/project/harta-voluntariatului-in-romania/>, accesat 26.02.2017

⁸⁷ <http://federatiavolum.ro/project/cartea-de-identitate-a-voluntariatului-calitate-impact-si-valoare/>, accesat 26.02.2017

⁸⁸ <http://www.provobis.ro/>, accesat 01.03.2017

⁸⁹ <http://www.provobis.ro/snv/>, accesat 01.03.2017.

Fig. 3.2.1: Voluntariat pentru biserică sau comunitate, 2010 și 2016

În ultimele 12 luni, dv. personal ați făcut muncă voluntară pentru biserică sau comunitate?		
	2010	2016
Da, o singură dată	4%	6%
Da, de mai multe ori	15%	22%
Nu	80%	72%
Nu știu/ nu răspund	2%	0.2%

Sursa datelor 2010: Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010⁹⁰

Sursa datelor 2016: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Comparativ cu 2010, cercetarea din anul 2016 relevă un procentaj mai ridicat de respondenți care declară că au făcut, cel puțin o dată, voluntariat pentru biserică sau comunitate (28% față de 19% în 2010). O creștere a procentajului de voluntari, între cele două momente, poate fi remarcată și în privința activității pentru organizații neguvernamentale, așa cum este arătat în tabelul de mai jos.

Fig. 3.2.2: Voluntariat pentru organizații neguvernamentale, 2010 și 2016

În ultimele 12 luni, dv. personal ați făcut muncă voluntară pentru o organizație neguvernamentală?		
	2010	2016
Da, o singură dată	0.7%	2%
Da, de mai multe ori	3%	5%
Nu	94%	93%
Nu știu/ nu răspund	2%	0.4%

Sursa datelor 2010: Cercetare de tip Omnibus, realizată de Mercury Research la comanda FDSC, 2010⁹¹

Sursa datelor 2016: Date Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Se mai poate remarca, dincolo de creșterea procentuală a voluntarilor în organizații neguvernamentale (7% în 2016, față de 4% în 2010), persistența unei proporții covârșitoare de respondenți care declară că nu au avut niciun fel de activitate de voluntariat pentru ONG-uri, peste 90%, în ambele momente ale cercetării. Se menține și în 2016 o diferență considerabilă între procentul de respondenți care afirmă că au făcut muncă voluntară pentru biserică sau comunitate (28%) și segmentul de populație activ în voluntariat pentru organizații neguvernamentale (7%).

Care sunt factorii care sporesc șansa ca o persoană să fie activă în acțiuni de voluntariat? Tabelele (Fig.) 3.2.3. și 3.2.4. prezintă distribuția voluntarilor în funcție de câteva atribute socio-demografice relevante (genul, vârsta, nivelul de educație și rezidența respondenților).

Fig. 3.2.3: Voluntariat pentru biserică sau comunitate în funcție de atribute socio-demografice

Gen	barbați	34%
	femei	23%
Categoriile de vârstă	18-29 ani	28%
	30-44 ani	26%
	45-59 ani	33%
	60 ani și peste	25%
Nivelul educației	mai puțin de 8 clase	26%
	șc. profesională/10 clase	31%
	liceu/ înv. postliceal	27%
	studii superioare	27%

⁹⁰ România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, p.86

⁹¹ Idem 90

Zona/ regiunea	Transilvania	28%
	Muntenia	26%
	Moldova	38%
	București	14%
Mediul de rezidență	rural	34%
	urban	23%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Valorile din tabel reprezintă procentele cumulate de respondenți care declară că s-au implicat în activități de voluntariat o singură dată sau de mai multe ori.

Se pot observa diferențe procentuale notabile în privința genului (bărbații declară, în mai mare măsură decât femeile că au făcut voluntariat pentru biserică sau comunitate), a regiunii geografice (cu Moldova surclasând celelalte zone) și a mediului de rezidență (ruralul depășind mediul urban în privința voluntariatului declarat pentru biserică sau comunitate). De altfel, analiza de regresie (Anexa nr. 4), cu utilizarea celor 5 variabile socio-demografice descrise în tabel ca predictorii, arată că un impact semnificativ statistic îl au genul, regiunea de proveniență și mediul de rezidență al respondenților. Astfel, bărbații din zona Moldovei, din mediul rural, constituie categoria de respondenți cu cea mai mare probabilitate de a fi activi ca voluntari pentru biserică sau comunitate. Vârsta și nivelul de educație nu au un impact semnificativ din punct de vedere statistic. Mai jos este detaliată distribuția respondenților activi ca voluntari pentru ONG-uri, în funcție de aceleași atribute socio-demografice.

Fig. 3.2.4: Voluntariat pentru organizații neguvernamentale în funcție de atribute socio-demografice

Gen	barbați	8%
	femei	5%
Categoriile de vârstă	18-29 ani	12%
	30-44 ani	8%
	45-59 ani	5%
	60 ani și peste	3%
Nivelul educației	mai puțin de 8 clase	2%
	șc. profesională/10 clase	4%
	liceu/ înv. postliceal	8%
	studii superioare	11%
Zona/regiunea	Transilvania	8%
	Muntenia	5%
	Moldova	5%
	București	11%
Mediul de rezidență	rural	5%
	urban	8%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Valorile din tabel reprezintă procentele cumulate de respondenți care declară că s-au implicat în activități de voluntariat o singură dată sau de mai multe ori.

Voluntariatul pentru ONG-uri este raportat cu precădere de către persoanele sub 30 de ani, iar, în privința educației, de cele cu studii superioare. Din punct de vedere rezidențial, zona București surclasează celelalte regiuni, iar mediul urban acomodează mai mulți respondenți cu activități de voluntariat pentru ONG-uri. Bărbații raportează în mai mare măsură implicarea în acest tip de voluntariat, în comparație cu femeile. Pe de altă parte, dincolo de analiza descriptivă, cuprinsă în tabel, analiza de regresie (Anexa nr. 4) arată că factorii cu efect statistic semnificativ sunt vârsta și nivelul de educație. Astfel, persoanele tinere și cu nivel ridicat de educație descriu portretul-robot cel mai probabil al voluntarului pentru organizații neguvernamentale.

Barometrul Liderilor ONG⁹² conține, la rândul său, informații relevante despre perspectiva pe care organizațiile neguvernamentale o au asupra voluntariatului. Astfel, 47% dintre organizațiile respondente au afirmat că, pe parcursul ultimului an, voluntariatul s-a regăsit între domeniile lor de intervenție. Conform aceleiași surse, 36% dintre organizațiile participante la cercetare, au folosit, în ultimul an (2015) voluntariatul ca instrument în activitatea lor curentă. Tabelul (Fig.) 3.2.5. detaliază amploarea mobilizării de voluntari de către ONG-urile participante la cercetare.

Fig. 3.2.5: Numărul cel mai mare de cetățeni mobilizați în acțiuni de voluntariat în masă în anul 2015

Sub 50	29%
51-100	13%
101-200	9%
201-1000	5%
Peste 1000	3%
Nu am inițiat astfel de acțiuni	41%

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Datele arată că, în ultimii ani, implicarea în activități de voluntariat a cetățenilor a crescut (pentru biserică sau comunitate de la 19% în 2010 la 28 % în 2016; pentru ONG-uri de la 4% în 2010 la 7% în 2016). Această tendință ascendentă poate fi explicată prin efectul concertat al modificărilor legislative – care au clarificat statutul activității de voluntariat – și al campaniilor de promovare derulate de organizațiile active în domeniu, precum Federația Volum și ProVobis. În privința voluntariatului pentru ONG-uri, datele arată, ca și în 2010, că peste 90% dintre cetățeni nu sunt implicați ca voluntari. În acest sens, continuarea campaniilor de încurajare a voluntariatului și de educare a cetățenilor cu privire la beneficiile voluntariatului este cu siguranță importantă. De altfel, nevoia de valorizare și promovare (inclusiv prin exemple) a voluntariatului se remarcă și între măsurile punctate de către liderii ONG ca oportune pentru crearea unui cadru favorabil sectorului neguvernamental.

3.3 Grupurile informale – primii pași în acțiunea colectivă

Bogdan Radu

Începând cu de Tocqueville, importanța grupurilor informale nu poate fi accentuată suficient în contextul țărilor democratice⁹³, Comparând Statele Unite ale Americii cu Franța sa natală, de Tocqueville consideră că, într-o democrație, cetățenii se asociază în încercarea de a rezolva probleme împreună. Cu toate acestea, coagularea unei astfel de societăți civile, mai puțin caracterizată de instituționalizarea specifică organizațiilor neguvernamentale contemporane, și mai degrabă marcată de mobilizarea cetățeanului de rând este dificil de realizat în societățile postcomuniste, încă tributare unei concepții tradiționaliste a statului atot-cuprinzător. Totuși, chiar și în societățile aflate în tranziție și consolidare democratică, acest tip de participare sau angajament civic încep să fie tot mai prezente⁹⁴. Cu siguranță, social media a contribuit semnificativ

⁹² Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016.

⁹³ De Toqueville, Alexis, 2003, *Democracy în America and Two Essays on America*, London, Penguin Books

⁹⁴ Guasti, P., 2016, *Development of citizen participation în Central and Eastern Europe after the EU enlargement and economic crises*, Special issue: Citizen Participation în Post-Communist Region after the EU Enlargement, *Communist and Post-Communist Studies* Septembrie 2016, 49(3):219-231

la popularizarea acestui tip de participare⁹⁵, care, împreună cu activitățile organizațiilor care fac parte din societatea civilă, reprezintă forme de angajament civic, și sunt asociate cu încrederea socială⁹⁶.

Dacă organizațiile neguvernamentale posedă un grad ridicat de instituționalizare, grupurile informale nu dețin personalitate juridică, beneficiind însă de un grad ridicat de legitimitate. Frecvent, acestea din urmă, se formează ca urmare a unor inițiative pornite de la nivelul cetățeanului de rând, în vederea rezolvării unor probleme ale comunității. Participarea în astfel de grupuri și succesul lor în a rezolva anumite probleme sunt însă influențate de diverși factori, precum resurse – timp, informație - sau mobilizare, și sunt mediate de cultura politică a societății și de percepțiile cetățenilor asupra eficacității lor politice.

În rândurile de mai jos se regăsește o încercare de a înțelege cum se formează și funcționează grupurile informale în România la 10 ani de la integrarea în Uniunea Europeană. Este important de explorat atât modul în care aceste grupuri apar, cât și motivațiile și problemele întâmpinate de cei implicați în grupuri civice.

În încercarea de a cartografia grupurile informale din România, utilizând mai multe strategii de identificare și coroborând mai multe tipuri de date, un raport de cercetare realizat de Marilena Andrei și Ovidiu Voicu⁹⁷ identifica 513 grupuri civice informale în România, dintre care 466 au fost identificate prin intermediul organizațiilor de sprijin care lucrează cu acestea și 47 identificate prin căutări online, acestea fiind grupuri înființate spontan. Acestea din urmă s-au format ca urmare a unor inițiative venite direct dinspre cetățeni, fără susținerea sau mobilizarea acestora de către o organizație neguvernamentală. Mai mult de trei sferturi din aceste grupuri civice (378) au fost înființate prin programele Fondului Român de Dezvoltare Socială. Urmărind să explice eficacitatea acestor grupuri informale în a-și atinge obiectivele, autorii studiului concluzionează:

- Lipsa canalelor de finanțare nu este neapărat o problemă, întrucât grupurile informale nu au costuri aferente funcționării; orientarea către finanțare poate, în fapt, să schimbe chiar și motivația implicării, dinspre una intrinsecă axată pe rezolvarea unor probleme, către cea a satisfacerii cerințelor finanțatorilor.
- Problema înregistrării juridice a grupurilor informale este complexă. Pe de o parte, multe grupuri consideră că o astfel de înregistrare ar crește costurile funcționării. Pe de altă parte, lipsa unei personalități juridice le limitează sfera de acțiune, și, implicit, rezultatele. Consultanță juridică de specialitate devine astfel o prioritate. De asemenea, studiul arată că autoritățile par să fie mai dispuse la dialogul cu organizații neguvernamentale decât cu grupuri informale.
- Grupurile informale au nevoie de sesiuni de formare prin care anumite competențe sunt dobândite: comunicare, PR, advocacy, legal, stabilirea și menținerea legăturii cu autoritățile publice.

⁹⁵ Warren, A.M., A. Sulaiman, N. I. Jaafar, Social media effects on fostering online civic engagement and building citizen trust and trust in institutions, *Government Information Quarterly*, Aprilie 2014, 31(2): 291–301

⁹⁶ Uslaner, E., M. Brown, *Inequality, Trust, and Civic Engagement*, *American Politics Research*, 2003, 31(X): 1-27

⁹⁷ Andrei, M. (coord.), O. Voicu, *Activitatea grupurilor civice informale în România*. Raport de cercetare. Fundația pentru o Societate Deschisă, 2015
http://www.fundatia.ro/sites/default/files/Raport_Activitatea%20grupurilor%20civice%20informale%20din%20Rom%C3%A2nia_final.pdf

- Este importantă crearea și actualizarea unor baze de date cu grupuri civice, care poate deveni o resursă în funcționarea acestora prin accesul la transfer de expertiză.
- Trecerea dinspre urmărirea unor obiective specifice – rezolvarea unor probleme concrete - înspre o societate civilă aflată în permanent dialog cu autoritățile – jucând un rol de „watchdog” al respectării principiilor democratice - este dificil de realizat și necesită timp, resurse și experiență.

Organizații facilitator ale grupurilor informale

După cum arată și raportul FDSC din 2010⁹⁸, grupurile informale pot apărea spontan, adesea ca răspuns la un stimul (protestele împotriva ordonanței 13 din februarie 2017 sunt un exemplu grăitor în acest sens), acestea având o durată de viață limitată și urmărind rezolvarea unor probleme punctuale, sau ca rezultat al mobilizării de către organizații ale societății civile al căror scop este chiar crearea de organizații comunitare implicate în rezolvarea problemelor cu care se confruntă.

De exemplu, Fundația PACT activează din 2006, și urmărește formarea și întărirea unor organizații comunitare în orașe mici și sate din sudul țării. Folosind principiul unei abordări integrate, PACT lucrează cu parteneri (societate civilă, instituții ale statului, experți și agenți economici) și se implică în diverse comunități pentru o durată de cel puțin 3 ani, fapt ce asigură sustenabilitatea intervenției și maximizează impactul. Dezvoltarea capacității locale se structurează pe 4 direcții: sănătate, educație și tineri, locuire și condiții de trai, antreprenariat și educație financiară.⁹⁹

Un alt exemplu este Programul de organizare comunitară al Centrului de Resurse pentru participare publică (CeRe). În 2009, CeRe a inițiat un program de organizare comunitară care urmează 3 direcții: construirea unor grupuri civice în 4 cartiere ale Bucureștiului, prin intermediul cărora nevoile și problemele comunităților sunt conștientizate și apoi se identifică cele mai potrivite strategii pentru rezolvarea acestora, facilitarea unor schimburi de experiență pentru organizatorii comunitari (la nivel național dar și internațional cu organizații similare din alte țări postcomuniste și din Statele Unite) și promovarea metodei de organizare comunitară.¹⁰⁰

Solvenet România implementează modelul inovator al Metodei SMART de politici publice, prin care se încurajează participarea online și offline a cetățenilor în rezolvarea unor probleme ale comunităților în care locuiesc și activează. Astfel, organizația facilitează identificarea de probleme, creează un spațiu de discuție larg în care alți cetățeni pot să își exprime punctele de vedere despre rezolvarea aceleiași probleme, realizează solicitarea oficială către autorități în vederea rezolvării problemei și transmite răspunsul acestora cetățenilor care au formulat inițial solicitarea.¹⁰¹

Funcționarea grupurilor informale

Această secțiune se bazează pe analiza rezultatelor focus grupurilor cu reprezentanți ai grupurilor informale din București (10 participanți) și Cluj (9 participanți) desfășurate în ianuarie-februarie 2017.

Implicarea populației în grupuri informale, factori inhibitori și facilitatori

Populația este, în general, sceptică față de activitățile grupurilor informale. Acest fapt se datorează unei neîncrederi generalizate, comodității și lipsei credibilității oricărei inițiative care poate fi

⁹⁸ România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010

⁹⁹ <http://fundatiapact.ro/> (accesat în 19.03.2017)

¹⁰⁰ www.ce-re.ro/home (accesat în 19.03.2017)

¹⁰¹ www.politicipublice.ro (accesat în 19.03.2017)

asociată cu factorul politic. Reticența față de implicarea civică poate fi explicată atât printr-un nivel de capital social scăzut cât și printr-o cultură politică parohială, caracterizată de lipsa participării și ineficacitate politică. Unii respondenți au apreciat că e nevoie de mai multă cultură civică la nivelul societății, aceasta fiind una din modalitățile prin care participarea poate fi motivată de valori, și să se resume la a reprezenta doar un răspuns la un stimul extern. Implicarea însă este mai ridicată când e vorba de rezolvarea unor probleme punctuale, și care îi afectează direct pe cetățeni, precum cele întâmpinate de asociațiile de proprietari, cele ale părinților în contextul școlii, sau ale comunității de rezidență. De asemenea, gradul de implicare crește în prezența unui lider mobilizator și, în viziunea unora, dacă o anumită idee beneficiază de finanțare. Folosirea canalelor de comunicare online este foarte importantă în mobilizarea participanților, atât facebook sau twitter, cât și grupuri de whatsapp.

Motivația participării poate fi dată de dorința de a schimba ceva, de apariția unei probleme specifice, de existența unor pasiuni/valori politice comune, de nevoia de socializare, sau de dorința de afirmare politică. Unii participanți la focus grupuri consideră că în România încă persistă ideea conform căreia, dacă există o problemă, altcineva, și nu cetățeanul de rând, ar trebui să o rezolve. În general, dacă se cunoaște un precedent de succes al unei acțiuni similare, implicarea devine mai probabilă. Cu toate acestea, unii respondenți au remarcat că în ultima perioada implicarea în grupuri informale este mai ridicată.

Cauzele succesului grupurilor informale

Respondenții au considerat că sunt câțiva factori care influențează succesul unei acțiuni: numărul de participanți (fie foarte mic - un grup bine sudat, sau foarte mare - cu vizibilitate ridicată), exercitarea unei presiuni constante asupra factorilor de decizie implicați, solidaritatea membrilor și definirea clară a obiectivelor. Eșecul unei acțiuni se datorează diversității de opinii, absenței consensului asupra obiectivelor și strategiilor, nivelului scăzut al competențelor de comunicare și organizare în vederea atingerii unui obiectiv comun, și lipsei viziunii de ansamblu și incapacității de formulare a obiectivelor pe termen lung. Participanții și inițiatorii grupurilor informale sunt caracterizați de dorința de a schimba ceva și cred că o pot face prin acțiune directă. Astfel, eterogenitatea unui grup poate deveni un factor benefic datorită disponibilității expertizei pe mai multe domenii.

Mecanisme de luare a deciziilor

Respondenții consideră că dacă un grup informal e mare, acesta nu garantează neapărat succesul deoarece este dificil să ajungi la un consens și să menții un nivel ridicat constant de implicare. Există o diferență între participarea semnificativă în social media și cea considerabil mai mică în activitățile care necesită interacțiune în viața "reală". Din perspectiva luării deciziilor, în multe grupuri informale există un nucleu central sau un lider informal care este responsabil cu luarea deciziilor, respectând un cod etic și încercând să reflecte opiniile grupului pe care îl reprezintă. Tot în acest context merită menționată și discuția asupra legalizării grupurilor informale. În ambele focus grupuri a existat o divergență de opinii pe această temă, unii respondenți considerând că lipsa unei personalități juridice reprezintă un avantaj al grupurilor informale, ele fiind expresia legitimității grupului, pe când alții au afirmat că o astfel de formalizare ar putea facilita dialogul cu alte organizații neguvernamentale și cu autoritățile publice, dar și obținerea finanțării.

Relația cu alți stakeholderi

Relația cu organizațiile neguvernamentale este foarte importantă și se manifestă prin suportul acordat de acestea din urmă grupurilor informale, mai ales de către Centrul de Resurse pentru Participare Publică (CeRe), Fundația Parteneri pentru Dezvoltare Locală (FPDL), Centrul de Resurse

Juridice (CRJ) sau Fundația pentru Comunitate. De asemenea, o relație strânsă cu mass-media poate conduce la un câștig de notorietate și la facilitarea accesului la autoritățile publice. Mass-media poate crea vizibilitate pentru un anumit grup, poate da o imagine recognoscibilă unei inițiative, poate să ducă mesajul departe, dar, în același timp, poate și dăuna cauzei prin trunchierea sau modificarea mesajului. Unii respondenți au menționat dificultatea de a atrage mass-media în acțiunile lor atunci când subiectul nu este șocant sau de scandal.

În relația grupurilor informale cu administrația publică, este important de menționat că, de multe ori, reprezentanții acesteia din urmă percep grupurile informale drept adversari. Experiențele sunt totuși mixte, unele autorități inițiind chiar ele dialogul cu grupurile informale, sau răspunzând pozitiv la activități ale grupurilor informale. Respondenții de la focus grupul din Cluj s-au declarat în mare mulțumiți de relația cu Primăria Cluj, însă consideră că relația cu autoritățile publice este tensionată în momentul în care un grup informal promovează o idee care ar putea intra în conflict cu anumite interese politice. Unii respondenți au afirmat că această perspectivă conflictuală între autorități și grupuri informale îi caracterizează și pe aceștia din urmă, unii cetățeni implicându-se cu precădere când acțiunea este una prin care se critică autoritățile publice, nefiind interesați, de exemplu, de recunoașterea unor exemple de bune practici în cadrul structurilor publice. De asemenea, este foarte dificil de încheiat acte cu valoare juridică între autorități și grupuri informale, dat fiind că acestea din urmă nu au personalitate juridică.

Relația cu mediul economic e bună, unele corporații înțelegând importanța implicării civice. La București au fost date ca exemple pozitive Ikea și Mega Image. Deși agenții economici nu pot finanța/ sponsoriza activitățile grupurilor informale, ei pot contribui la succesul unei acțiuni. Au apărut două idei în cadrul focus grupului de la Cluj: companiile pot acorda ore/ zile libere angajaților lor pentru ca aceștia să participe la acțiunile grupurilor informale și pot permite accesul unui grup informal în companie, acesta încercând să facă o campanie de adunare de fonduri care îi țintesc pe angajații firmei.

Grupurile civice au început să câștige teren în România în ultimii ani. Prezența în creșterea a acestora se datorează, pe de o parte, activităților de susținere și mobilizare derulate de unele organizații neguvernamentale care facilitează formarea grupurilor informale, și, pe de altă parte, unui spirit civic crescut în rândul cetățenilor, activat adesea de măsuri percepute ca abuzive luate de autoritățile publice, sau, absenței implicării acestora în rezolvarea unor probleme ale comunității. Deocamdată nu există consens în rândul cetățenilor implicați în grupuri civice, referitor la dezirabilitatea formalizării juridice a acestora, mulți susținând că legitimitatea grupurilor informale derivă, în oarecare măsură, exact din statutul lor informal, care îi separă atât de activitățile organizațiilor neguvernamentale, cât și de grupurile politice. Cu toate acestea, grupurile informale au nevoie de resurse pentru a putea fi eficiente, iar printre acestea se numără atât cele de timp și disponibilitate, cât și abilitățile de organizare și mobilizare. Dacă grupurile civice din România au devenit actori importanți în contextul protestelor împotriva autorităților publice, sustenabilitatea lor rămâne problematică, mai ales în condițiile în care relația dintre autoritățile publice și societatea civilă nu trebuie să fie permanent caracterizată de diferențe, ci, mai degrabă de dialog și cooperare.

4. Sectorul neguvernamental: organizare și capacitate

4.1 Guvernanța internă și transparența

Valentin Burada

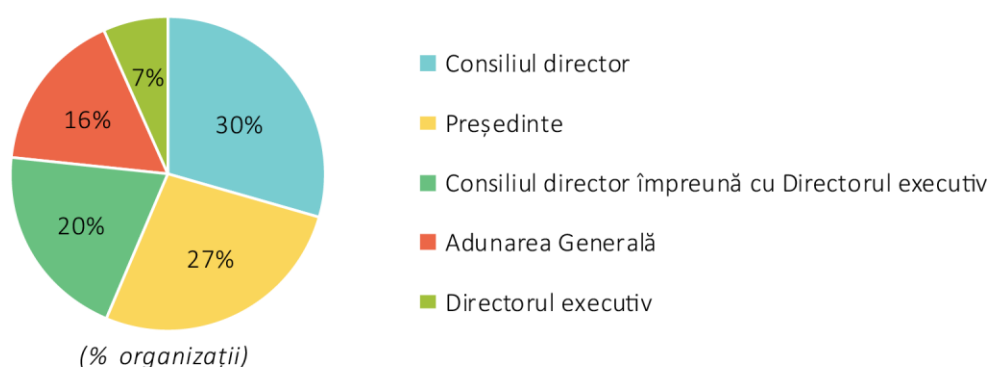
Pentru a își duce la îndeplinire misiunea și obiectivele, în afara resurselor financiare și umane, o organizație trebuie să dispună și de instrumente și proceduri de guvernanță internă. Cu cât crește complexitatea unei organizații (din punctul de vedere al numărului de membri și de angajați, al resurselor și proiectelor pe care le gestionează), cu atât guvernanța internă devine o provocare majoră.

În această secțiune ne vom opri asupra a două aspecte ce țin de guvernanța internă pentru care au putut fi colectate date: pe de o parte vom examina modul în care se iau deciziile în organizațiile neguvernamentale din România, iar pe de altă parte vom încerca să observăm în ce măsură organizațiile folosesc instrumente de planificare și management în activitatea lor.

Principalele organisme de decizie sunt Adunarea Generală, Consiliul Director, Președintele și Directorul executiv. În funcție de tipul organizațiilor, de mărimea și resursele acestora, una sau mai multe dintre acestea pot lipsi din structura lor.

Conform BLO 2016¹⁰², pentru jumătate dintre organizații, cele mai importante decizii sunt luate de către Consiliul Director (fie separat, fie împreună cu directorul organizației). Pentru mai bine de un sfert dintre organizații, Președintele este cel care ia cele mai importante decizii, în timp ce doar pentru aproape 7% directorul executiv are rolul principal în această privință. Adunarea generală, care de obicei conferă puterea de decizie în activitatea curentă a organizațiilor către consiliul director (și mai departe către președinte sau director executiv) este menționată de aproape o cincime dintre respondenți ca fiind organismul care ia cele mai importante decizii.

Fig. 4.1.1: Luarea deciziilor în organizațiile neguvernamentale

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Atunci când analizăm răspunsurile în funcție de tipul de organizație, se constată o tendință ca fundațiile să aprecieze ca fiind mai important rolul directorului executiv decât în cazul asociațiilor, în timp ce pentru acestea din urmă consiliul director pare a juca un rol mai proeminent decât în cazul fundațiilor.

¹⁰² Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Dacă ne raportăm la criteriul venituri, cu cât organizația este mai bogată (și adesea, implicit, cu activități mai complexe și personal mai numeros), cu atât rolul consiliului director (și pe plan secund cel al directorului executiv) este mai central. Cu cât organizațiile au venituri mai mici, cu atât rolul președintelui devine mai important (funcția de director executiv lipsind adesea din organigrama organizațiilor mici, mai ales cele cu venituri limitate și/sau cu puțin personal).

Focus grup-urile realizate în pregătirea acestui capitol¹⁰³ au confirmat existența diferențelor dintre organizațiile de mărime medie și cele mari în ceea ce privește modul în care se iau deciziile. De exemplu, la nivelul organizațiilor mari (de regulă organizații cu peste 50 de angajați, cu filiale sau "structuri mamă" internaționale) sunt parcurse un număr mai mare și mai complex de etape ale procesului decizional, iar capacitatea de a lua decizii este împărțită între structurile reprezentative ale organizației și angajați.

Organizațiile medii pun mai mult accent pe persoane decât pe proces în sine sau pe organizație. Decizia aparține fie persoanei care are cea mai mare recunoaștere într-un domeniu, fie celor care au mai multă vechime în organizație, fie angajaților cu contract de muncă pe durată nedeterminată. În majoritatea organizațiilor ai căror reprezentanți au participat la focus-grupuri, modelul decizional adoptat este unul participativ: toți membrii organizației dar și beneficiarii acesteia sunt implicați, consultați în luarea deciziilor, cu mențiunea că nivelul de implicare atât al angajaților cât și al beneficiarilor este diferit.

Angajații sunt implicați de regulă punctual, atunci când este vorba despre proiecte ale organizației, iar capacitatea lor decizională este utilizată strict pe perioada de proiect sau în domeniul lor de competență, în timp ce beneficiarii sunt consultați doar cu privire la ceea ce ar trebui făcut în avantajul lor sau au rolul de a da un feed-back asupra deciziilor stabilite de către conducerea organizației.

Datorită contextului exterior organizațiilor, mai ales dacă ne referim la cele medii ca mărime, procesul decizional vizează într-o mai mare măsură identificarea de soluții de supraviețuire a organizației decât a unora de dezvoltare cu obiective pe termen mediu și lung.

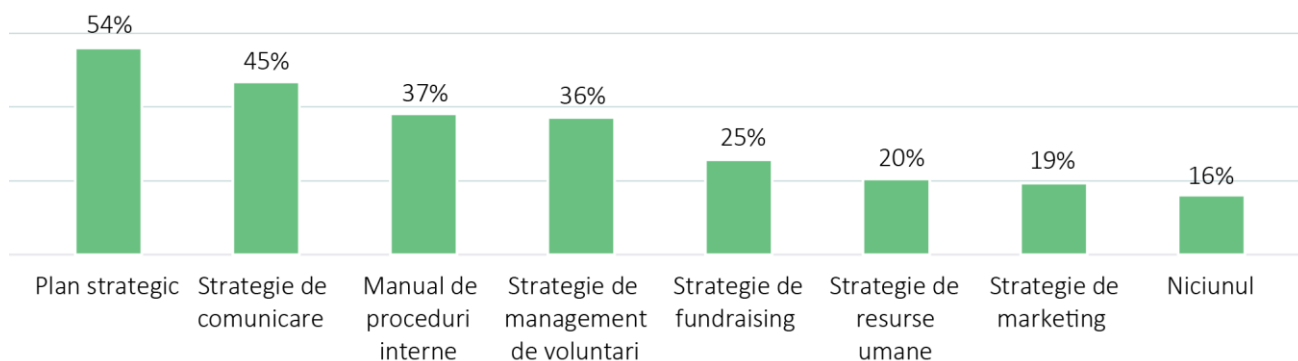
Contextul socio-economic național din ultimii ani a avut asupra organizațiilor neguvernamentale - în special a celor medii - efecte negative, inclusiv sau mai ales asupra structurii de personal: o parte a membrilor organizațiilor, a angajaților au decis să-și continue activitatea profesională în alte structuri, instituții. Schimbările în ceea ce privește resursele umane au condus și la schimbări de proces decizional. Astfel, chiar și în condițiile în care aceste persoane nu mai sunt angajații organizației, opinia lor asupra modului de acțiune al organizației contează. Unii participanți la focus grup (reprezentanți ai organizațiilor medii) vorbesc despre o "structură managerială" din umbră a cărei legitimitate s-a păstrat. Rolul lor central în organizație nu este susținut de calitatea de membru al organizației, ci de competența profesională, de principiile, valorile lor care sunt identice cu cele ale organizației din care au făcut parte. Din această perspectivă, se poate spune că și atunci când nu sunt membri ai organizației, foștii (sau actualii) angajați se comportă în fapt ca asociați, mai ales în cadrul organizațiilor mici și medii, fără membri activi.

Deși organizațiile mari susțin că au un model decizional extrem de birocratic, foarte complex și implicit greoi, iar această aspect este perceput ca un punct slab, el se dovedește în fapt funcțional. Funcționalitatea acestuia este susținută în principal de resursele financiare mult mai mari de care dispun acest tip de organizații.

¹⁰³ Focus grupuri pe tematica "Sectorul neguvernamental: organizare și capacitate" derulate cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale

În ceea ce privește instrumentele de planificare și management organizațional, răspunsurile participanților la BLO 2016 arată că peste jumătate dintre organizații au planuri strategice, iar aproape jumătate dintre acestea au strategii de comunicare. Aproape 40% afirmă că au manual de proceduri interne, iar 36% au strategii de management al voluntarilor. Aproape o cincime dintre organizații au strategii de marketing și strategii de resurse umane. Puțin peste un sfert dintre organizații au strategii de fundraising. Doar 16% dintre respondenții BLO 2016 afirmă că nu au niciun fel de instrument de planificare sau management.

Fig. 4.1.2: Instrumente de planificare și management organizațional

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (răspuns multiplu)

În funcție de domeniul de activitate, se poate remarca o mai mare atenție acordată manualului de proceduri interne mai ales în cazul organizațiilor din domeniul social (care sunt și organizații mai mari), în timp ce prezența strategiei de management de voluntari este mai frecventă în cazul organizațiilor din domeniile tineret, educație, sănătate și social.

Folosind criteriul veniturilor, cea mai mare parte dintre organizațiile cu venituri anuale peste 450.000 lei au manuale de proceduri interne, iar frecvența prezenței acestor instrumente descrește pe măsură ce scad și veniturile.

În contrast cu rezultatele BLO 2016, unde ocupă un loc codaș printre instrumentele de planificare de care dispun organizațiile (sau poate tocmai din acest motiv), dintre toate tipurile de strategii analizate în focus-grupuri, strategia de stângere de fonduri s-a dovedit a fi cea mai importantă pentru participanți. Este evident faptul că, resursele financiare – volumul și constanța sau diversificarea acestora - au impact și asupra celorlalte dimensiuni ale organizației: resurse umane, mijloace de comunicare, număr de beneficiari, tip de servicii oferite acestora etc. Organizațiile își modifică structura de personal (strategia de resurse umane) în funcție de situația financiară, desfășoară campanii de comunicare în condițiile în care au resurse pentru a realiza această activitate.

Focus-grupurile evidențiază că importanța pe care diverse organizații o acordă strategiilor diferă atât în funcție de profilul și resursele acestora, cât și de cultura lor organizațională. Situația poate fi diferită de la un caz la altul: organizații care declară că nu se poate concepe existența lor fără un set de strategii – de dezvoltare, de comunicare, de resurse umane etc. – și organizații unde acest aspect este opțional.

În cazul unor organizații mici, cu un număr redus de angajați dar și cu venituri limitate nu poate fi vorba despre strategii, la fel cum nu există nici departamente specializate în elaborarea, implementarea sau/și monitorizarea strategiilor. Sau, în unele cazuri, dacă vorbim despre strategii,

atunci putem spune doar că avem de-a face cu o strategie de supraviețuire iar obiectivul principal este ca organizația să nu dispară.

În organizațiile mari, cu structuri internaționale, situația este total opusă: oricare strategie trebuie să reflecte misiunea organizației oriunde s-ar afla ea. Ceea ce poate fi schimbat sau modificat la nivelul strategiei ține doar de contextul legal național: strategia de dezvoltare ca oricare altă strategie a organizației trebuie să respecte legislația în vigoare a țării în care își desfășoară activitatea.

În ceea ce privește existența și folosirea strategiilor, aceasta depinde foarte mult de contextul extern și nu sunt urmărite în mod constant de către organizație. De exemplu sunt organizații în care departamentul de strângere de fonduri funcționează doar în perioadele în care nu sunt alte resurse pe piață (de regulă atunci când sunt blocate competițiile pentru proiecte cu finanțare națională sau europeană). În perioadele de desfășurare a proiectelor acest departament nu mai funcționează *”pentru că nu este necesar și pentru că oamenii trebuie implicați în alte activități”* (după cum explică unul dintre participanții la un focus-grup privind organizarea și capacitatea organizațiilor neguvernamentale).

Aceeași situație este reflectată și prin personalul alocat implementării diverselor strategii. De exemplu, în majoritatea organizațiilor participante la focus-grup, persoanele care se ocupau de strângerea de fonduri aveau și responsabilități legate de comunicarea dintre organizație și exterior. Procesul de separare s-a produs în unele organizații treptat sau este în curs de desfășurare.

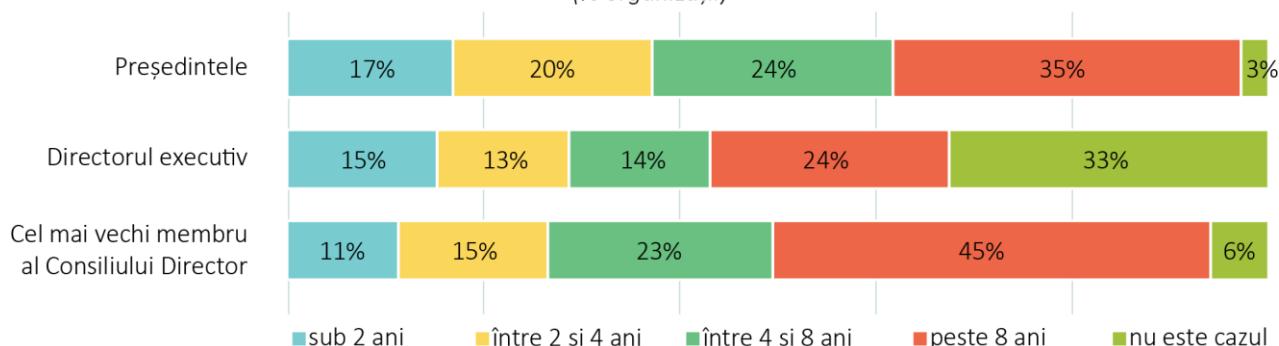
La fel ca în cazul strângerii de fonduri, în majoritatea cazurilor comunicarea este realizată ca răspuns la nevoi de moment, odată cu desfășurarea, implementarea de proiecte. Acest mod de a comunica al organizațiilor face ca procesul să nu fie unul unitar. Fiecare lider de proiect are libertatea de a se ocupa și de comunicarea dintre organizație și exterior.

Maturizarea unei organizații, sustenabilitatea acesteia, au adesea ca indicator de bază soarta ei în momentul în care fondatorii predau ștafeta conducerii către noi lideri (atunci când organizația nu se desființează odată cu dispariția sau retragerea liderilor fondatori). Pe de altă parte există o tendință naturală în multe organizații ca în fața unui context mai degrabă nefavorabil, instabil din punct de vedere financiar, să compenseze acest neajuns prin menținerea conducerii organizației ca factor de stabilitate. Deși această strategie asigură adesea supraviețuirea unei organizații pe termen scurt, ea nu garantează sustenabilitatea ei pe termen lung.

De exemplu, în cazul organizațiilor din România, președintele este o funcție cu o longevitate considerabilă, potrivit rezultatelor celui mai recent BLO. Mai mult de o treime ocupă această funcție de peste 8 ani, iar aproape un sfert au între 4 și 8 ani vechime. De asemenea, în cazul directorilor executivi, în aproape un sfert dintre organizații acesta ocupă funcția de peste 8 ani.

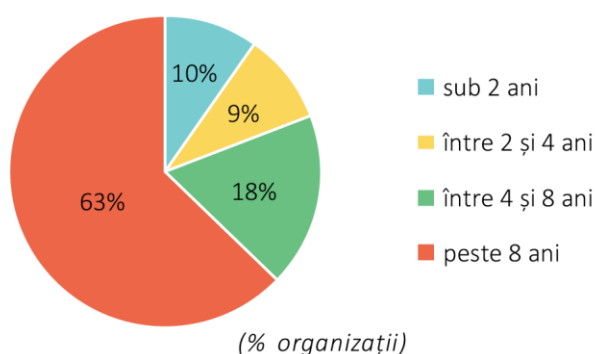
Fig. 4.1.3: Vechimea în funcție a liderilor organizațiilor neguvernamentale
(% organizații)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Atunci când analizăm organizațiile mai vechi de 8 ani, longevitatea președinților de organizații devine și mai vizibilă, aproape 2/3 dintre aceste organizații având în funcție un președinte de mai mult de 8 ani.

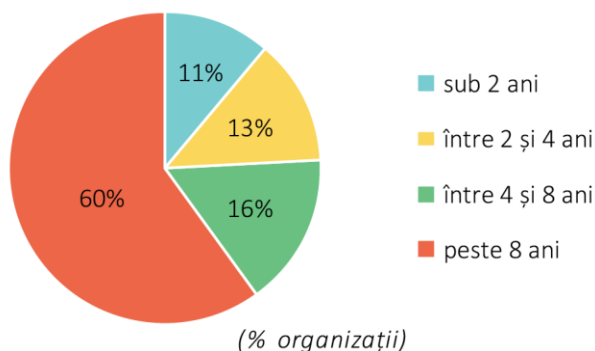
Fig. 4.1.4: Vechimea în funcție a președinților organizațiilor cu o vechime mai mare de 8 ani

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Imaginea este similară și în ceea ce privește directorii organizațiilor.

Fig. 4.1.5: Vechimea în funcție a directorilor organizațiilor cu o vechime mai mare de 8 ani

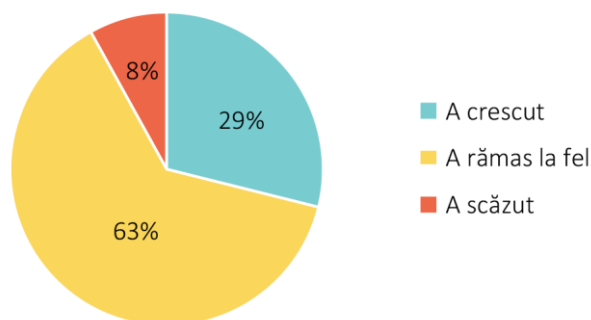
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Această situație poate fi privită în paralel cu cea a atragerii de noi membri în organizații. Potrivit BLO 2016, majoritatea organizațiilor înființate înainte de 2015 nu au înregistrat noi membri în anul 2015 (63%), doar 29% dintre ele declarând că numărul membrilor a crescut comparativ cu anul 2014, în timp ce în cazul a 8% dintre acestea numărul membrilor a scăzut.

Fig. 4.1.6: Înregistrarea de noi membri în anul 2015

Față de anul precedent, în 2015 numărul membrilor organizațiilor

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Un alt indicator de bună guvernare al organizațiilor neguvernamentale este cel al transparenței.

În afara cerințelor formale de transparență (față de autoritatea fiscală sau față de finanțatori), organizațiile neguvernamentale trebuie să adopte și măsuri voluntare în această privință. Unul dintre cele mai comune instrumente de transparență este raportul anual al organizației. Conform rezultatelor BLO 2016, peste trei sferturi dintre organizații afirmă că au elaborat rapoarte privind activitatea lor în anul anterior. Totuși, dintre acestea, doar o minoritate își publică rapoartele pe pagina web (trebuie avut însă în vedere că nu toate organizațiile dețin pagini de internet), în timp ce 58% declară că rapoartele sunt disponibile doar la cerere.

Fig. 4.1.7: Rapoartele de activitate pentru anul 2015

(% organizații)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Raportul anual - care cuprinde elemente ce țin de activitatea organizației dar și de dimensiunea financiară a acesteia - există la nivelul tuturor organizațiilor participante la focus-grup, însă, în cele mai multe cazuri, este vorba despre un document intern. Pentru unele organizații este vorba despre un document care trebuie întocmit pentru că așa se obișnuiește. Pentru alte organizații însă, acest tip de document are o mare importanță: este un document pe baza căruia este evaluată activitatea organizației și reprezintă baza pentru ajustarea și/sau schimbarea strategiei, un mod de a-și demonstra importanța pe care o au pentru comunitate.

În mod tradițional organizațiile au privit criteriul transparenței ca pe un element formal impus în relația cu donatorii publici sau privați. În ultima decadă, în contextul scăderii dependenței financiare

față de donatorii instituționali și din necesitatea diversificării surselor de finanțare, există un interes sporit al organizațiilor de a atrage atenția comunității asupra activităților lor. Introducerea mecanismului 2% a constituit o primă motivație în această direcție. Dincolo de aceasta însă, filantropia privată s-a dezvoltat substanțial în ultima decadă. Organizațiile se expun tot mai mult în spațiul public, iar acest lucru presupune și o transparență crescută. Unele organizații au început să organizeze în mod periodic zile ale porților deschise. Un exemplu pentru acest mod de relaționare cu comunitatea îl reprezintă experimentul "Colivia" al organizației Funky Citizens. Periodic această organizație își transformă seara sediul din timpul zilei într-un spațiu de întâlnire, dezbatere și interacțiune informală cu publicul. În același scop, cel de a aduce publicul în contact direct cu cetățenii, începând cu anul 2009 Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile a reluat organizarea ONGFest – Festivalul Organizațiilor Neguvernamentale din România.

În același context al creșterii importanței finanțării private în România, organizațiile neguvernamentale, adesea cu sprijinul și interesul direct al companiilor angajate în programe de responsabilitate socială corporativă, au inițiat o serie de evenimente publice prin care își fac cunoscute inițiativele și oamenii din spatele acestora. În ultimii ani, galele, balurile de caritate și alte evenimente de strângere de fonduri (de ex.: evenimente sportive de tip maraton sau swimaton) reprezintă o modalitate de comunicare publică importantă pentru sectorul neguvernamental.

Una dintre primele și cele mai longevive astfel de inițiative este Gala Societății Civile, inițiată în anul 2002, care promovează și premiază activitatea sectorului asociativ din România¹⁰⁴. Una alt eveniment tradițional este Gala Oameni pentru Oameni¹⁰⁵, inițiat începând cu anul 2003. Spre deosebire de Gala Societății Civile, acest eveniment pune în lumină companiile și persoanele care susțin activitățile în beneficiul comunității. Gala Oameni pentru Oameni are un rol important întrucât contribuie la recunoașterea și stimularea comportamentului filantropic în România, mai ales pentru sprijinirea sectorului neguvernamental. Implicit organizațiile neguvernamentale obțin expunere mediatică și recunoaștere pentru activitățile lor. Unele organizații neguvernamentale au reușit crearea și dezvoltarea tradiției unor evenimente fanion prin care pe de o parte obțin expunere mediatică și își întăresc imaginea de brand, iar pe de altă parte obțin fonduri pentru susținerea activităților lor. De exemplu Festivalul Brazilor de Crăciun, ajuns la cea de-a 16-a ediție în decembrie 2016, a generat fonduri totale în valoare de 520 000 euro¹⁰⁶. Alte evenimente sunt organizate pentru a promova cauze și teme specifice anumitor sectoare de intervenție a organizațiilor neguvernamentale și reușesc să promoveze și să aducă laolaltă comunități de practicieni și susținători ale anumitor cauze (de exemplu Gala Premiilor Participării Publice, Gala Persoanelor cu Dizabilități, Gala Națională a Voluntarilor, Gala Solidarității Internaționale, Gala Națională a Excelenței în Asistență Socială, Gala Tineretului din România etc.). Baluri de caritate, gale și alte evenimente publice sunt organizate și în alte locuri din țară, devenind parte din agenda socială a comunităților locale.

Organizațiile neguvernamentale militează pentru mai multă transparență din partea autorităților publice. Pentru a fi credibil acest demers trebuie însoțit de eforturi mai consistente în aceeași direcție și din partea lor înșelor.

¹⁰⁴ Evenimentul este organizat de către Fundația Galei Societății Civile. Pe lângă eveniment în sine, fundația a inițiat și alte proiecte conexe (de exemplu "Adoptă un ONG", "Bursa de voluntariat"). Organizația se prezintă astfel "ca un centru de resurse și de analiză al sectorului asociativ. Reprezentanți ai companiilor sau ai agențiilor guvernamentale apelează la echipa GSC pentru a identifica, contacta și pentru a intermedia parteneriate cu stakeholder-ii lor din sectorul asociativ" <http://www.galasocietatii-civile.ro/page/despre-gala-societatii-civile.html>

¹⁰⁵ Evenimentul este organizat în parteneriat de către Camera de Comerț Americană în România și Asociația pentru Relații Comunitare în cadrul programului comun de promovare a responsabilității sociale corporative. <http://gala.arcromania.ro/continut/index.php/despre-noi/istoric>

¹⁰⁶ Evenimentul este organizat de organizația Salvați Copiii România. De la debut până în prezent festivalul a contribuit la colectarea a peste 3 milioane de euro, cu care au fost ajutați 25.685 de copii. <http://www.salvaticopiii.ro/?id2=00040005>

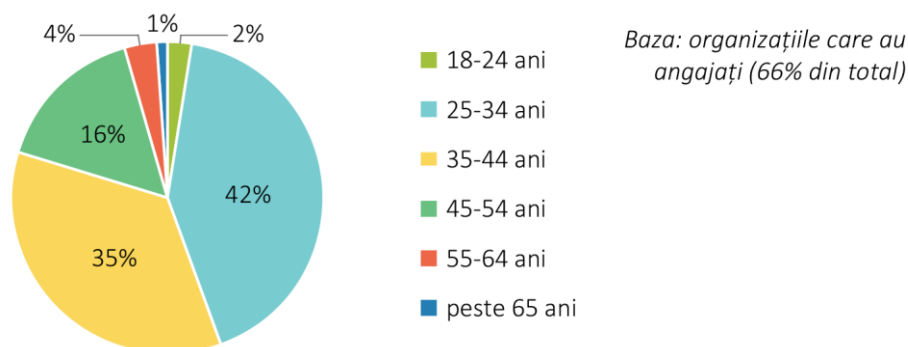
4.2 Resurse umane

Valentin Burada

Resursa umană este una dintre provocările cele mai importante cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale. Aceasta este în directă legătură cu instabilitatea financiară în care operează majoritatea lor.

O primă observație este importantă înainte de a analiza situația resursei umane din cadrul organizațiilor neguvernamentale. Conform răspunsurilor BLO 2016, aproape jumătate dintre angajații din organizații sunt tineri până în 35 de ani (din care 42% în intervalul 25-34 ani), în timp ce peste o treime se încadrează în intervalul 35 - 44 de ani.

Fig. 4.2.1: Angajații în organizații neguvernamentale pe categorii de vârstă

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Comparat cu ponderile populației ocupate în România¹⁰⁷, observăm că pentru categoria 25-34 ani ocuparea în sectorul neguvernamental este cu mult peste cea generală (24%). Pentru intervalul 35-44 ani de asemenea ponderea ocupării în organizații neguvernamentale este superioară celei generale (29%), în timp ce pentru categoria 45-54 ani ponderea ocupării este vizibil inferioară angajării generale (24%).

Este vorba despre o forță de muncă tânără care se presupune că este în același timp mai flexibilă decât alte categorii, o caracteristică foarte importantă pentru un sector de activitate în care fluctuațiile de personal sunt foarte mari. Dacă în ceea ce privește personalul de conducere și cel neremunerat (directori executivi, președinți) există un grad mare de stabilitate, la nivel operațional situația este foarte diferită.

Așa cum a fost evidențiat și în focus-grupuri, fluctuațiile angajaților variază foarte mult (există exemple individuale care arată că o organizație poate merge de la 25 de angajați până la 600 dacă au multe proiecte în implementare). Acest aspect, dincolo de presiunea pe care o pune asupra organizațiilor și a angajaților lor, are impact și asupra procedurilor de management: organizarea întâlnirilor mult mai frecvente dar și mult mai concentrate pe o temă anume, reorganizarea responsabilităților, schimbări la nivelul poziției pe care o poate deține un angajat în organizație (de

¹⁰⁷ Forța de muncă în România: Ocupare și șomaj, Institutul Național de Statistică, 2015
http://www.insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/forta_de_munca_in_romania_ocupare_si_somaj_in_anul_2015_0.pdf

exemplu din simplu angajat poate deveni director de proiect cu responsabilități mult mai largi și mult mai complexe).

Cu cât o organizație este mai mare și a reușit în decursul timpului să-și construiască o "cultură organizațională", cu atât impactul fluctuațiilor de personal este mai redus. "Educarea" sau formarea oamenilor în această cultură organizațională se extinde în cadrul acestei organizații și la nivelul colaboratorilor, al angajaților cu contract pe durată determinată. Atunci când organizația este nevoită să-și mărească echipa, selecția colaboratorilor se face în primul rând dintre cei care au mai lucrat în trecut cu organizația pentru faptul că aceștia sunt familiarizați cu modul de lucru. Organizațiile medii nu dispun de aceste avantaje, iar faptul că îi percep pe colaboratori ca fiind "mercenari" reflectă dificultățile cu care se confruntă în activitatea lor.

Instabilitatea financiară se reflectă și în ceea ce privește criteriile de recrutare a personalului: deși toate organizațiile își doresc personal calificat, colaboratori de încredere, specialiști în diverse domenii, ele recunosc că au în vedere raportul calitate-salariu pe care îl pot acorda. Acolo unde există probleme importante cu resursele financiare există tendința de a nu se pune atât de mult accentul pe calitatea profesională a personalului.

Avantajul organizațiilor neguvernamentale comparativ cu instituțiile publice îl reprezintă libertatea în procesul de selecție dar și o mai mare flexibilitate în aplicarea procedurilor legate de domeniul resurselor umane. Pe de altă parte însă, aceasta a condus la apariția unui alt fenomen care se manifestă în cadrul organizațiilor în ceea ce privește modul în care oamenii au fost angajați: la nivelul unei structuri ierarhice, personalul avea libertatea de a-și alege colaboratorii de la nivelul imediat inferior. Aceeași libertate păstrată la nivelul organizației pe o perioadă lungă de timp face ca, în cazul în care un nivel al structurii de management părăsește organizația, nivelul inferior dispare și el.

O strategie de reținere a personalului în cadrul organizației evidențiată în focus grupuri a făcut ca unele organizații să accepte ca un număr dintre angajați să lucreze și în altă parte dar să rămână colaboratori ai organizației. În alte cazuri, pentru motivare, se merge foarte mult pe recompense/bonusuri. O altă motivație pentru angajați o constituie cursurile de formare, de dezvoltare personală și schimburile de experiență. O organizație care investește în dezvoltarea salariaților își asumă însă un risc considerabil ca odată ce a fost calificat personalul să plece din organizație întrucât în acel moment, cu noile competențe, se poate angaja pentru un salariu mai bun în altă parte.

Unele organizații sunt de părere că, mai ales în condițiile actuale, principalul criteriu îl reprezintă loialitatea față de cauza pe care o promovează organizația, faptul că principiile, normele, valorile persoanei cu care intenționează să lucreze să fie foarte apropiate sau identice cu cele promovate de către organizație.

Pe de altă parte însă cultura organizațională suferă impactul schimbărilor de generație în cazul personalului: tinerii angajați în organizațiile neguvernamentale au venit cu un alt mod de a se raporta la responsabilități, la activitatea profesională, mai apropiată de modelul corporatist decât de cultura activismului din trecut.

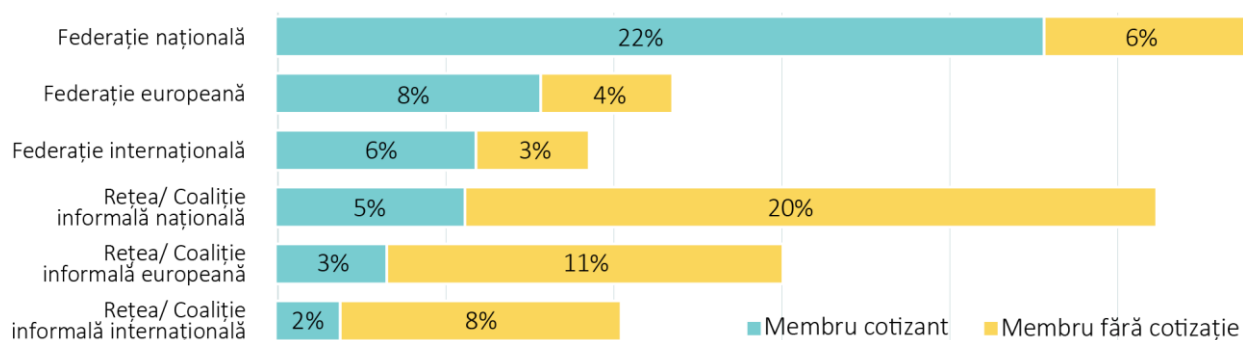
4.3 Structuri de sprijin, afiliere și cooperare ONG la nivel național și european

Valentin Burada

Conform datelor existente, la nivelul anului 2015 erau înregistrate în România 1.195 federații de federații. Aceasta reprezintă o creștere cu aproape 60% a numărului federațiilor înregistrate la începutul anului 2010 (758¹⁰⁸), peste rata de înregistrare a asociațiilor (aproape 50%) sau a fundațiilor (5%) în aceeași perioadă. În Barometrul Liderilor ONG din 2010, 17,7% dintre respondenți declarau afilierea la o federație națională, iar 4% la federații europene. Același sondaj arăta că 18,1% dintre respondenți erau asociați în rețele ONG naționale, iar 12,8% participau la rețele europene.

Datele din 2016 arată schimbări semnificative în această privință. 28% dintre respondenții BLO declară că sunt membri în cel puțin o federație națională, 25% fac parte din cel puțin o rețea/coaliție informală națională, 12% fac parte din federații europene și 14% afirmă că sunt membri în rețele/coaliții informale europene.

Fig. 4.3.1: Afilierea organizațiilor neguvernamentale românești la structuri naționale și internaționale

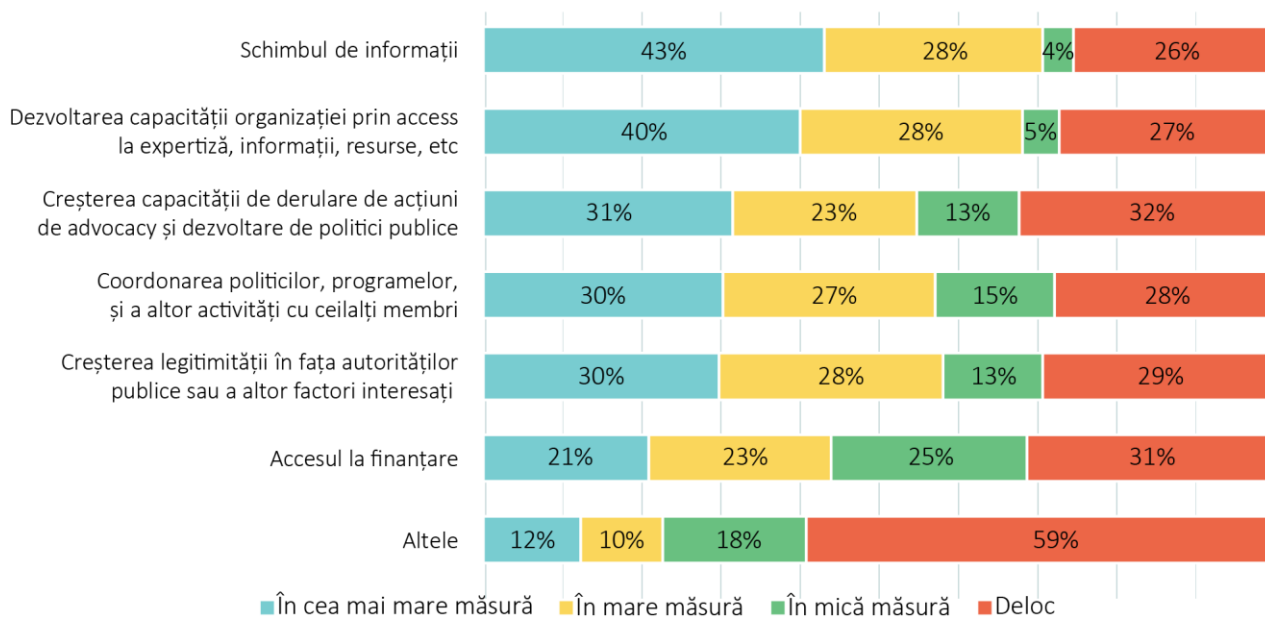
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Pe de altă parte, o treime dintre organizațiile respondente din BLO afirmă că în anul 2015 au avut activități la nivel european prin reprezentare și implicare în rețele, ceea ce poate însemna că o parte dintre ei au intrat în contact cu structuri de organizații europene fără a fi însă membri. Peste două treimi dintre cei care fac parte din federații naționale plătesc cotizații, în timp ce două treimi dintre cei care sunt membri în federații europene nu plătesc cotizație.

În ceea ce privește motivele pentru care aleg să facă parte din astfel de structuri la nivel național și internațional, în jur de 70% declară că o fac pentru schimb de informații sau pentru dezvoltarea capacității organizației prin acces la expertiză, informații, resurse, etc. 54% pentru creșterea capacității de derulare de acțiuni de advocacy și dezvoltare de politici publice, aproape 60% pentru creșterea legitimității în fața autorităților publice sau a altor factori interesați sau pentru coordonarea politicilor, programelor și a altor activități cu ceilalți membri.

¹⁰⁸ România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010

Fig. 4.3.2: Motivele care au determinat afilierea la structuri naționale și internaționale (beneficii așteptate)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

35% dintre respondenții BLO afirmă că în 2015 organizațiile lor au fost contactate pentru consultări privind politici publice de către federații, platforme sau rețele de ONGuri, aproape la egalitate cu procentul celor care declară că au fost contactați de alte organizații neguvernamentale. Astfel, este interesant de remarcat că, deși sunt mult inferioare ca număr celorlalte tipuri de organizații, federațiile, platformele sau rețelele de ONGuri apar ca fiind implicate foarte mult în sfera politicilor publice. Este încă un indiciu în ceea ce privește ipoteza maturizării sectorului neguvernamental în România.

La fel ca în cazul altor tipuri de actori (sindicate, patronate, partide politice sau chiar firme), organizațiile neguvernamentale înțeleg necesitatea și importanța asocierii în vederea atingerii unor obiective comune. Acest lucru este valabil mai ales din perspectiva relației cu autoritățile publice (naționale sau europene).

Principalele tipuri de asociere a organizațiilor neguvernamentale sunt: coalițiile, rețelele și federațiile.

Coalițiile reprezintă asocieri de organizații neguvernamentale mobilizate în vederea atingerii unor obiective specifice, de obicei concrete, care funcționează pe o perioadă limitată, de exemplu până la atingerea obiectivului propus. Majoritatea coalițiilor din România s-au născut ca o reacție față de schimbări legislative, politici defectuoase sau stări de fapt percepute ca o amenințare față de valorile și fundamentele în cadrul cărora funcționează organizațiile neguvernamentale (exemple de coaliții: Coaliția ONG „Oprți codurile!”, Coaliția ONG pentru Fonduri Structurale, Coaliția pentru un Parlament Curat, Coaliția pentru Universități Curate etc.)

Coalițiile sunt cel mai adesea slab instituționalizate. Coordonarea acestora este realizată de obicei în mod colectiv. De cele mai multe ori funcția de secretariat este asumată de către una sau mai multe organizații membre ale coaliției în cadrul organizației respective și cu resurse

proprii. Organizațiile membre și, în special, cele care asigură secretariatul coalițiilor pot obține susținere financiară pentru activitățile de advocacy de la cotizanți individuali sau finanțatori publici sau privați.

Coalițiile au ca principal obiectiv realizarea de activități de advocacy, de mobilizare a unui număr cât mai mare de organizații neguvernamentale și de cetățeni pentru susținerea unei cauze comune, de interes public. Datorită funcției lor de mobilizare, coalițiile sunt cel mai interesate și deschise către noi adeviziuni, funcționând astfel ca structuri deschise. Uneori, coalițiile nu se rezumă la a avea membri doar organizații neguvernamentale, ci pot include și sindicate sau indivizi.

Rețelele constituie un alt tip de asociere, foarte apropiat de cel al coalițiilor. Principala diferență constă în faptul că afilierea se bazează cel mai adesea pe un interes tematic, specializat, fără a fi condiționate de un orizont de timp. În același timp, deși își pot propune, printre altele, obiective similare cu cele ale coalițiilor (advocacy pentru influențarea politicilor și legislației, mobilizare), acestea au și alte obiective: schimb de informații și transfer de cunoștințe între membri, creșterea capacității și vizibilității acestora, creșterea vizibilității domeniului în care acestea activează, reprezentarea membrilor în alte foruri sau în relația cu alți actori instituționali (guvernamentali sau internaționali).

Rețelele sunt similare coalițiilor prin faptul că ele sunt, în general, slab instituționalizate. Coordonarea acestora este realizată de obicei în mod colectiv sau prin rotație. De cele mai multe ori, funcția de secretariat este asumată de una sau mai multe organizații membre ale rețelei, în cadrul organizației respective și cu resurse proprii. Uneori, organizațiile membre și, în special, cele care asigură secretariatul rețelelor pot obține susținere financiară pentru activitățile acestora din partea unor finanțatori publici sau privați.

“Federațiile reprezintă forma cea mai bine instituționalizată și structurată de asociere a organizațiilor neguvernamentale. La fel ca în cazul rețelelor, federațiile grupează organizații care activează în același domeniu. Prin constituirea ca federație, asocierea de organizații neguvernamentale beneficiază de personalitate juridică. Acesta reprezintă unul dintre motivele principale pentru care se face trecerea de la rețea informală la federație recunoscută ca subiect distinct de drept. Personalitatea juridică reprezintă o garanție a caracterului continuu al federației, care funcționează dincolo de obiective limitate pe termen mediu și scurt. Tot mulțumită acestui statut, ele pot gestiona bugete proprii și pot accesa finanțări în nume propriu. Funcția de reprezentare a federațiilor este foarte importantă. Federațiile reprezintă în mod legitim interesele membrilor săi și, prin dobândirea personalității juridice, sunt recunoscute ca atare de interlocutorii guvernamentali și internaționali. Federațiile împărtășesc, în general, rolurile rețelelor: influențarea politicilor publice din domeniul lor, schimb de informații și transfer de cunoștințe între membri, creșterea capacității și vizibilității acestora, creșterea vizibilității domeniului în care acestea activează. Funcția de reprezentare a membrilor în raport cu autoritățile publice poate trimite către un rol similar celor al sindicatelor: protejarea intereselor organizațiilor membre în fața statului»¹⁰⁹.

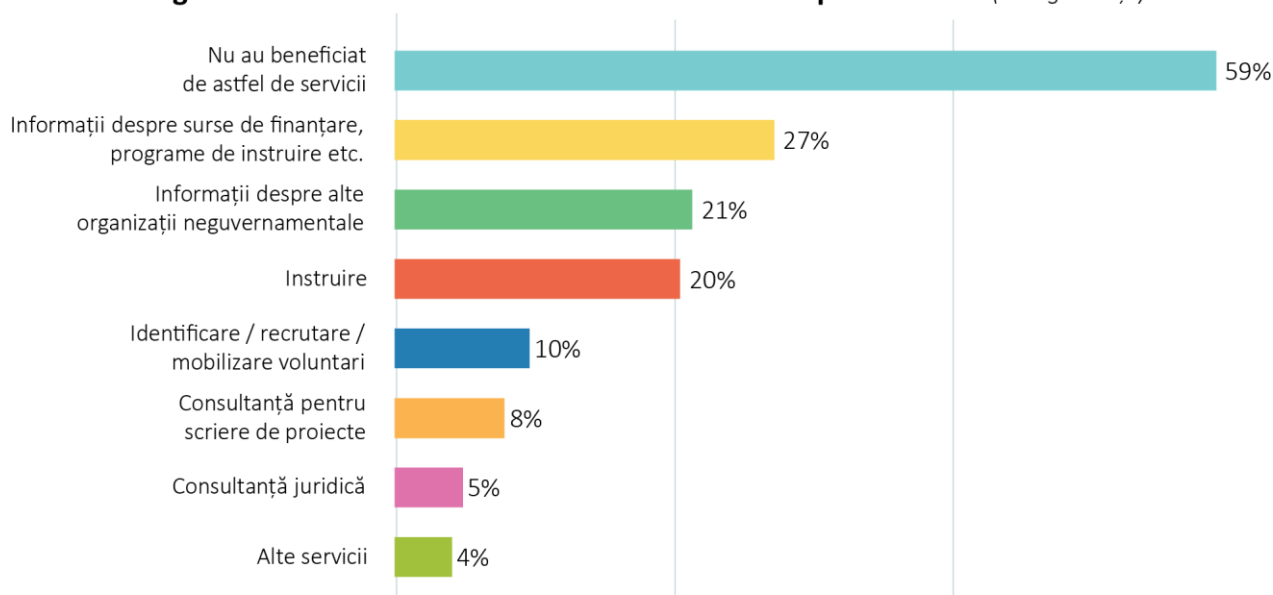
¹⁰⁹ România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010, pag. 43

Așa cum observăm în *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, o parte din funcțiile centrelor de resurse care anterior au susținut dezvoltarea organizațiilor din România au fost preluate fie de organizații specializate pe anumite servicii (instruire de exemplu), fie de rețele și federații (informare, construire de parteneriate, instruire, dezvoltarea capacității membrilor etc.). De altfel, atunci când sunt rugate să nominalizeze exemple de centre de resurse pentru ONG, un număr considerabil de organizații menționează federații și rețele.

Două treimi dintre respondenții la BLO 2016 au putut nominaliza cel puțin un centru de resurse pentru ONG activ în România a cărei activitate o apreciază ca fiind benefică pentru organizațiile neguvernamentale. Pe de altă parte, aproape 60% dintre aceștia declară că nu au beneficiat de servicii din partea unui astfel de centru de resurse (față de 63% în 2009). Cele mai importante servicii pe care centrele de resurse le-au oferit au fost: informații despre surse de finanțare, programe de instruire (27% din răspunsuri), informații despre alte organizații neguvernamentale (21%) și instruire (20%)

Fig. 4.3.3: Servicii furnizate de centrele de resurse pentru ONG (% organizații)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

5. Finanțarea sectorului neguvernamental

5.1 Structura surselor de venit și regimul impozitării

Ștefania Andersen

Misiunea și rolurile asumate de fiecare dintre organizații rămân principala forță ce determină creșterea constantă a gradului de asociativitate și nevoia de recunoaștere a impactului social pe care organizațiile neguvernamentale îl generează. Măsurarea și documentarea impactului asupra indivizilor și comunităților rămâne o provocare pentru sector¹¹⁰. La fel cum acest impact depinde nu numai de **implicarea și susținerea oamenilor** și de **activitățile derulate**, dar și de suportul și condițiile pe care **guvernul** le creează sau le asigură pentru sector¹¹¹.

Perioada 2010-2016 marchează o creștere a nivelului de conștientizare la nivelul cetățenilor privind existența și activitatea organizațiilor neguvernamentale (44,9% în 2016 față de 33,1% în 2010¹¹²), cu un nivel de încredere ușor ascendent (51,2% în 2016 au oarecare sau foarte multă încredere în organizații neguvernamentale, raportat la 31,9% în 2010).

Accesul mult mai facil la informație, creșterea în general a vizibilității (pozitive sau negative) a organizațiilor, asumarea responsabilității față de membri și/sau susținători au contribuit la această evoluție pozitivă, facilitând în esență poziționarea populației, prin formarea unei opinii favorabile sau nu privind organizațiile neguvernamentale (i.e. scădere semnificativă a celor ce nu și-au exprimat o opinie, până la doar 2% în 2016).

Fig. 5.1.1. Câtă încredere aveți în organizațiile neguvernamentale?	2016	2010
Nu am încredere deloc	14,4%	23,9%
Nu prea am încredere	32,5%	26,2%
Am oarecare încredere	43,1%	26,3%
Am foarte multă încredere	8,1%	5,6%
Nu știu/Nu răspund	2,0%	17,9%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, FDSC (2010 și 2016)

Corelat cu analiza surselor de venit, vom reflecta în ce măsură aceste evoluții ale relației cetățean - organizație, respectiv ale cadrului de funcționare specific au contribuit la sustenabilitatea financiară a organizațiilor neguvernamentale. Potrivit Indexului USAID al Sustenabilității Organizațiilor Societății Civile¹¹³, anii 2014 și 2015 marchează o îmbunătățire minimală, dar relevantă a scorului privind sustenabilitatea financiară în România (4,2 comparativ cu 4,3, scor menținut pentru 2011-2013), bazată în principal pe atragerea de resurse din finanțări private (companii, donatori individuali) sau finanțări internaționale (Mecanismul Financiar SEE, Programul de Cooperare Elvețiano-Român).

¹¹⁰ Sivesind, Karl Henrik TSI European Policy Brief no. 02/2015- Assessing the impact of the third sector in Europe: from concept to metrics. Progress on indicators and method, 2015: "Impactul social devine subiect important în formularea politicilor publice pentru diverse instituții și agenții, stimulat de Raportul Stiglitz - *Measurement of Economic Performance and Social Progress* (2009) care accentua nevoia de a <deplasa accentul dinspre măsurarea producției economice către măsurarea bunăstării populației>. S-a atras atenția de asemenea asupra rolului pe care organizațiile celui de-al treilea sector îl îndeplinesc în furnizarea de servicii colective și individuale precum securitate, sănătate, educație, cultură și recreere, precum și implicare civică și capital social".

¹¹¹ Sivesind, Karl Henrik TSI European Policy Brief no. 02/2015- Assessing the impact of the third sector in Europe: from concept to metrics. Progress on indicators and method, 2015

¹¹² Cercetare de tip Omnibus realizată la comanda FDSC în 2010 (Mercury Research) și 2016 (IMAS).

¹¹³ The 2015 CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia, USAID, p. 94-96

În analiza surselor de venit ale organizațiilor neguvernamentale, pentru comparabilitate, am urmat structura propusă în raportul *România 2010. Sectorul neguvernamental - profil, tendințe, provocări*, având la bază modul de grupare a surselor de venit propus de Universitatea John Hopkins¹¹⁴:

- *Surse publice* – sprijinul din partea guvernului sau alte instituții din sectorul public. În România, finanțarea publică este *directă* (incluzând subvențiile, finanțările nerambursabile, contractele/ achizițiile de servicii) și așa numita finanțare *indirectă* generată primordial prin intermediul facilităților fiscale acordate de stat și care pot contribui la dezvoltarea sectorului neguvernamental (i.e. reglementările privind sponsorizarea, mecanismul 2%);
- *Filantropie*, incluzând donații din partea persoanelor fizice, din partea fundațiilor și companiilor;
- *Venituri din activități economice*.

Diversificarea surselor de venit – tendință și necesitate

Barometrul Liderilor ONG (FDSC, 2016) reconfirmă tendința de diversificare a surselor de venit la care apelează organizațiile neguvernamentale. Cele mai frecvente surse de venit continuă să rămână cele **individuale** (direcționarea celor 2% din impozitul pe venit al persoanelor fizice, donațiile individuale și cotizațiile membrilor).

În ceea ce privește **cotizațiile membrilor**, chiar în condițiile în care continuă să reprezinte principala sursă de finanțare pentru 11% dintre organizații, frecvența celor care beneficiază de astfel de venituri se menține la un nivel relativ scăzut (mai mic decât nivelul înregistrat în 2010). Membrii fiind teoretic principalii actori ce ar trebui să impulsioneze sustenabilitatea organizațiilor, responsabilizarea acestora prin asumarea contribuțiilor proprii ar trebui să reprezinte o caracteristică a majorității organizațiilor neguvernamentale. Este salutară capacitatea de a convinge alți donatori individuali sau companiile să susțină activitățile organizației (în 2015, frecvența **sponsorizărilor și a donațiilor în bani și natură din partea companiilor** înregistrează printre cele mai semnificative ritmuri de creștere a frecvenței în rândul organizațiilor comparativ cu 2010), însă aceasta nu înlocuiește necesitatea responsabilizării membrilor.

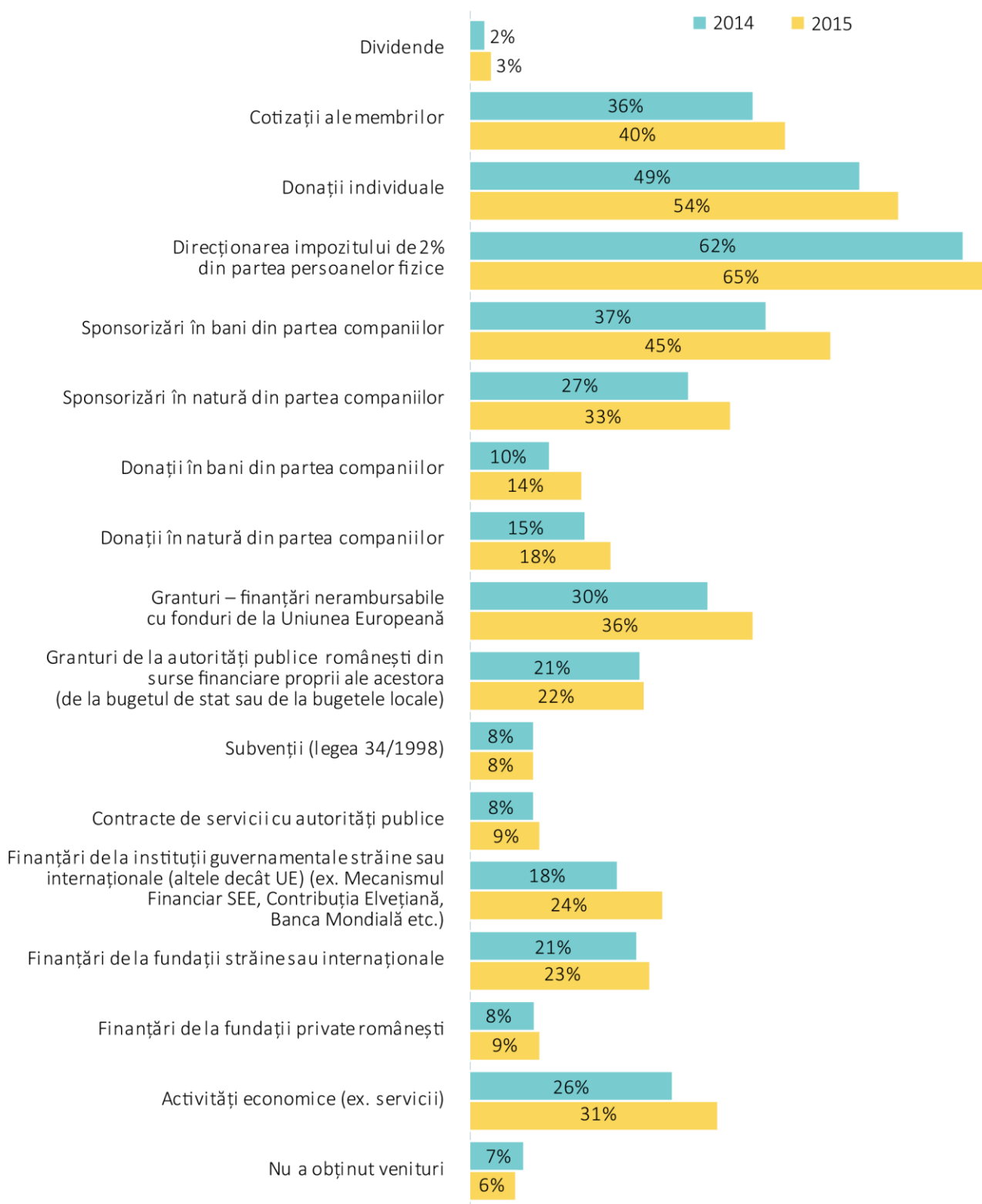
Restrângerea finanțărilor internaționale private este remarcată și prin scăderea semnificativă a numărului organizațiilor care au beneficiat în perioada 2014/2015 de sprijinul **fundațiilor străine și internaționale**, comparativ cu 2010. Acest tip de suport continuă a reprezenta principala sursă de venit pentru 6% din organizații (scădere cu mai mult de 50% față de 2010).

Frecvența finanțărilor de la **bugetele locale sau centrale** (fie că vorbim de granturi, subvenții sau contracte de servicii) nu înregistrează variații semnificative față de 2010 și, din păcate, aceste finanțări nu reușesc să reprezinte principală sursă de venit pentru un număr mare de organizații (doar 6,5% în 2015).

¹¹⁴ The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project – Global Civil Society An Overview. Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski, Regina List 2003.

Fig. 5.1.2: Frecvența organizațiilor neguvernamentale pe surse de venit

În ultimii doi ani organizația dv. a obținut venituri din:

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

Finanțările din surse publice externe (UE sau alte instituții guvernamentale străine sau internaționale) au reprezentat cea mai importantă sursă de finanțare pentru 34% dintre organizații, cu o creștere semnificativă a frecvenței față de 2010, susținută de altfel de: disponibilitatea resurselor financiare din fondurile structurale (în special în perioada 2014/2015 după o perioadă lungă de blocaj la nivel de implementare programe operaționale)¹¹⁵; schemele de finanțare aferente Mecanismului Financiar SEE¹¹⁶ și Contribuția Elvețiană¹¹⁷ cu vârf de alocări financiare pentru societate civilă în aceeași perioadă.

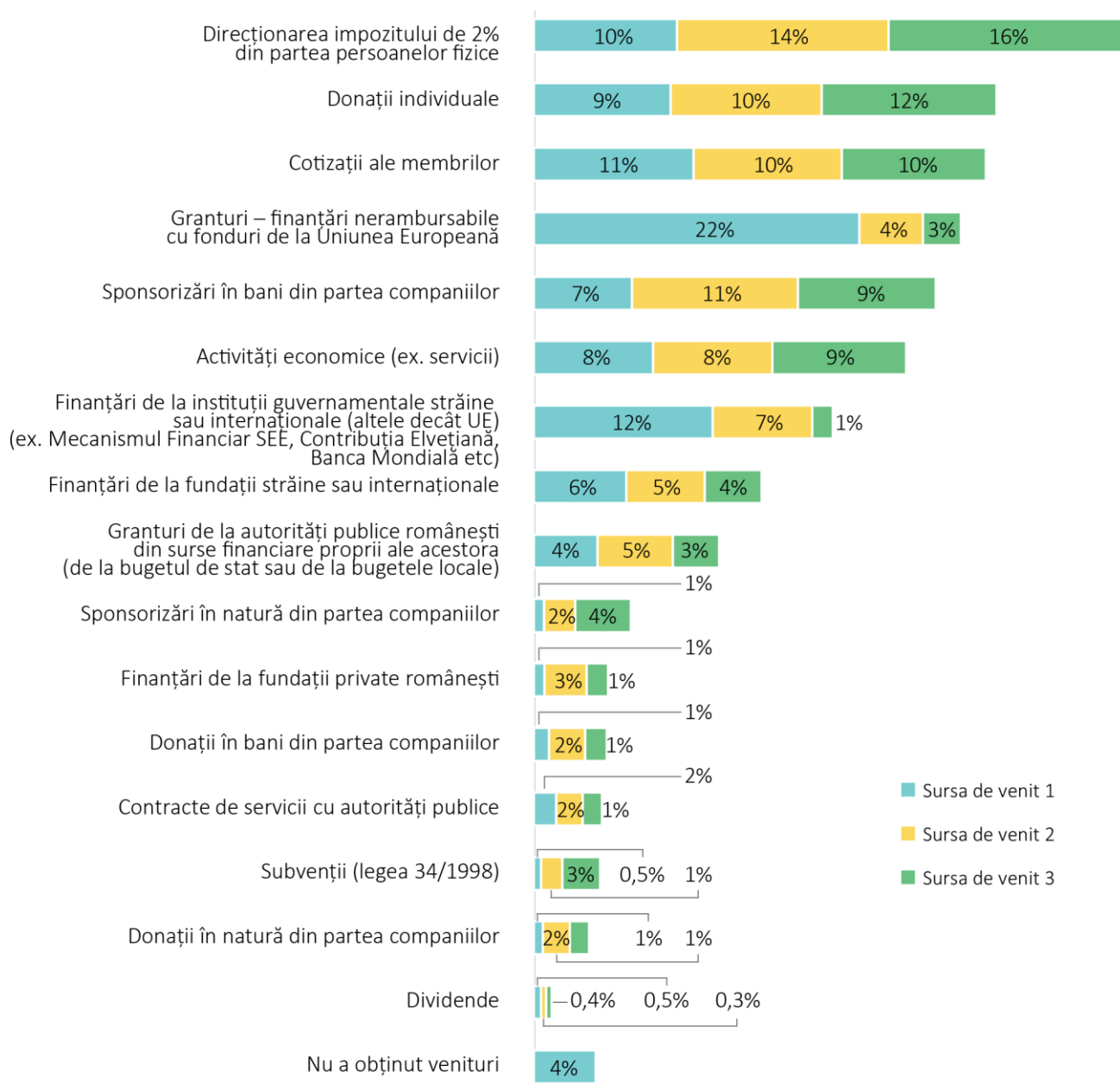
Evoluția **veniturilor din activități economice** pare a fi cea mai interesantă și benefică la nivel de sector. Se remarcă creșterea considerabilă a frecvenței acestei surse de venit în rândul organizațiilor (31% în 2015), pentru 8% din organizații devinind principala sursă de venit. În parte, reprezintă o confirmare a faptului că eforturile direcționate către susținerea structurilor de economie socială din ultimii ani generează efecte la nivelul organizațiilor și avem în vedere aici intervenții pe mai multe paliere: de *politică publică la nivel european* (lansarea Social Business Initiative în 2011 cu evoluții consistente până în 2016¹¹⁸) și *național* prin eforturile de reglementare a sectorului concretizate în 2015 prin adoptarea Legii nr. 219/2015 privind economia socială; *încurajarea susținerii financiare a sectorului* (i.e. Programul EaSI la nivel comunitar sau schemele de finanțare la nivel național incluse în programarea 2007-2013 a fondurilor structurale și de coeziune); *inițiative private de dezvoltare de capacitate și profesionalizare a organizațiilor* în domeniu (i.e. NeSST, programul de susținere al Romanian American Foundation etc.).

¹¹⁵ În octombrie 2016, Ministerul Fondurilor Europene a publicat în format deschis arhiva electronică SMIS pentru proiecte finanțate din fonduri europene (http://data.gov.ro/dataset/transparentizare_smis și <http://www.fonduri-ue.ro/transparenta/date-deschise>). În mod normal, analiza acestor date ar trebui să permită determinarea volumului de fonduri europene atrase de organizații neguvernamentale (în special prin Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cel mai relevant pentru tipurile de activități derulate de ONG). Din păcate însă, procesarea acestor date evidențiază inconsistențe în modul de completare a informațiilor (i.e. în categoria de beneficiari ONG/non profit sunt încadrate inclusiv companii și viceversa). Apreciem de asemenea că baza de date având ca referință luna noiembrie 2016 este incompletă, putând fi identificate linii de finanțare, în special la nivelul anului 2015, ce nu se regăsesc reflectate la nivel de sume contractate.

¹¹⁶ Alocarea financiară dedicată exclusiv organizațiilor neguvernamentale s-a făcut prin intermediul *Fondului ONG în România*, administrat de către Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (<http://fondong.fdsc.ro/>). Peste 36 mil Euro au susținut implementarea de activități suport și proiecte implementate de organizații neguvernamentale începând din anul 2014 și până în luna Aprilie 2016. Organizațiile neguvernamentale au putut de asemenea accesa și alte linii de finanțare în cadrul aceluiași Mecanism SEE (<http://www.eeagrants.ro/en/home>).

¹¹⁷ Alocarea financiară dedicată exclusiv organizațiilor neguvernamentale s-a făcut în cadrul *Fondului Tematic pentru Participarea Societății Civile - Schema de grant pentru ONG-uri* (9,98 mil CHF, cu 2 runde de finanțare în 2012 și 2015). *Fondul Tematic pentru Parteneriate și Experti - Schema de grant pentru Parteneriate* (7,84 mil CHF, cu 2 runde de finanțare în 2012 și 2015) a avut ca principali beneficiari organizațiile neguvernamentale, dar nu exclusiv acestea (35 de contracte dintr-un total de 40). Detalii pe: <http://www.fdsc.ro/participarea-societatii-civile> și <https://www.eda.admin.ch/romania>

¹¹⁸ În octombrie 2016, grupul de experți al Comisiei Europene privind antreprenoriatul social (GECES) a elaborat raportul sinteză privind evoluția sectorului în ultimii ani – (“Social enterprises and the social economy going forward”), pledând în același timp pentru necesitatea unui *“Plan de Acțiune European pentru economia socială și întreprinderile sociale, care ar genera un impuls nou pentru promovarea unui cadru de funcționare deschis pentru ca întreprinderile sociale și economia socială să înflorească, construind pe valorile de bază ale acestora precum guvernanta democratică, impactul social, inovarea, reinvestirea profitului sau locul central dat individului în cadrul economiei. Astfel încurajate, întreprinderile sociale și economia socială vor avea un impact și mai mare în adresarea provocărilor [...] și vor susține crearea unei societăți mai echitabile social în Europa.”* (pag. 6)

Fig. 5.1.3: Cele mai importante surse de venit ale organizațiilor neguvernamentale în 2015

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Distribuția surselor de venit – structură empirică rezultată din analiza situațiilor financiare anuale ale organizațiilor active

Distribuția detaliată a surselor de venit pentru toate organizațiile active în România nu este posibilă a fi realizată, dat fiind faptul că reglementările contabile privind persoanele juridice fără scop patrimonial¹¹⁹ au ca particularități:

- persoanele juridice fără scop patrimonial care își conduc contabilitatea în *partidă simplă* (unitățile de cult și asociațiile de proprietari) nu au obligația să întocmească situații financiare anuale;
- organizațiile patronale și sindicale, precum și alte organizații fără scop patrimonial, care nu desfășoară activități economice (cu excepția celor de utilitate publică), întocmesc *situații financiare anuale simplificate*.

¹¹⁹ În mod specific, Ordinul nr. 1969 din 9 noiembrie 2007 privind aprobarea reglementărilor contabile pentru persoanele juridice fără scop patrimonial

Situațiile financiare simplificate nu includ detalierea surselor de venit sau a cheltuielilor înregistrate.

În acest cadru, analiza surselor de venit s-a realizat **exclusiv pentru ONG** (Asociații, Fundații, Uniuni, Federații) **ce au transmis situații financiare complete (bilanț lung)**. În 2015, ponderea ONG care au depus bilanț lung a crescut semnificativ (16,91% față de 6,78% în anul precedent) în total ONG active, acoperind în același timp 42,24% din activele totale și 50,37% din total venituri din activități economice ale organizațiilor active. Este surprinzătoare ponderea mare a organizațiilor active ce au raportat venituri economice, dar care nu sunt înregistrate cu situații financiare complete (bilanț lung), în ciuda reglementărilor legale în vigoare.

Data fiind ponderea mare în total venituri, precum și structura comparabilă a surselor mari de venit (din *activități fără scop patrimonial / activități economice / activități cu destinație specială*) între ONG active și respectiv ONG cu situații financiare complete, considerăm că analiza distribuției surselor de venit este relevantă pentru a putea evidenția o serie de tendințe la nivel de sector.

Fig. 5.1.4: Profil ONG active vs. ONG care transmit situații financiare în format bilanț lung

	2013	2014	2015
Număr total ONG care au depus bilanț lung	2.599	2.769	7.222
Venituri totale ale ONG cu bilanț lung, din care	2.913.398.066	2.896.802.262	4.768.998.611
<i>Venituri din activitățile fără scop patrimonial</i>	61,76%	62,38%	63,50%
<i>Venituri din activitate economică</i>	33,86%	34,64%	34,18%
<i>Venituri din activitățile cu destinație specială</i>	4,38%	2,98%	2,32%
Număr total ONG active	37.679	40.838	42.707
Venituri totale ale ONG active, din care	9.021.471.186	9.402.043.608	11.291.063.556
<i>Venituri din activitățile fără scop patrimonial</i>	69,73%	68,20%	69,64%
<i>Venituri din activitate economică</i>	28,08%	29,92%	28,66%
<i>Venituri din activitățile cu destinație specială</i>	2,19%	1,88%	1,70%

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2016, prelucrare FDSC

Principalele surse de venit pe parcursul celor 3 ani analizați rămân aceleași¹²⁰, cu următoarea distribuție în 2015: 28,99% - *ajutoare și împrumuturi nerambursabile*, 15,37% - *cotizații, contribuții bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților*, 12,42% - *resurse de la bugetul de stat sau bugetele locale*, 9,62% - *sponsorizare* și 7,79% - *donății*. Ca particularități, merită a fi evidențiat:

- Ponderea organizațiilor cu **venituri din ajutoare și împrumuturi nerambursabile** a scăzut semnificativ (10% din ONG analizate în 2015 față de 17% în 2013), 25% din acestea înregistrând sume mai mici de 44.795 Lei în 2015 (față de 59.194 Lei în 2013);
- **Suma maximă** raportată de o organizație din **ajutoare și împrumuturi nerambursabile** este de nu mai puțin de 52.898.507 Lei în 2015;
- Veniturile din **cotizații și contribuții**, deși se păstrează în topul surselor de venit pentru ONG-uri, urmează o tendință de scădere ca volum. În 2015, doar 29,1% din organizațiile analizate au înregistrat astfel de venituri, din care 25% au avut mai puțin de 3.250 Lei (14,6% din total ONG), iar alte 25% mai mult de 106.773 Lei. Sumele cele mai consistente este foarte probabil să fie înregistrate de organizațiile profesionale, cu un număr extins de membri cotizanți;
- Veniturile din **donății**, precum și cele din **sponsorizare** urmează tendința de creștere, ceea ce susține necesitatea de diversificare a surselor, precum și eforturile organizațiilor de a se profesionaliza din perspectiva capacității de atragere de resurse din surse alternative;
- Suma cea mai mare înregistrată ca donății în 2015 de o organizație din cele analizate a fost de **16,4 mil. Lei**, în scădere cu 39% față de suma maximă din 2013;

¹²⁰ Structură confirmată și de opiniile exprimate de respondenții Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016, v. Fig. 5.1.3 Cele mai importante surse de venit ale organizațiilor neguvernamentale în 2015

- 50% din organizațiile ce au înregistrat donații (12% din total ONG analizate) declară valori mai mici de **9.000 Lei** în 2015. Alte 25% din organizații declară venituri între 9.000 și 47.187 Lei în același an.

Fig 5.1.5: Distribuție surse de venit ONG cu situații financiare în format bilanț lung

	2013		2014		2015	
Total venituri din activitățile fără scop patrimonial (LEI) (ONG cu situații financiare în format bilanț lung), <i>din care</i>	1.799.377.406	%	1.807.098.296	%	3.028.254.979	%
Ajutoare și împrumuturi nerambursabile din țară și din străinătate și subvenții pentru venituri	467.631.867	25,99%	432.500.592	23,93%	877.797.412	28,99%
Alte venituri din activitățile fără scop patrimonial	243.647.986	13,54%	240.416.813	13,30%	372.574.444	12,30%
Resurse obținute de la bugetul de stat și / sau de la bugetele locale și subvenții pentru venituri	248.966.308	13,84%	262.048.056	14,50%	376.029.478	12,42%
Venituri din acțiuni ocazionale, utilizate în scop social sau profesional, potrivit statutului de organizare și funcționare	18.510.971	1,03%	21.543.208	1,19%	84.198.622	2,78%
Venituri din cote-părți primite	65.149.118	3,62%	59.949.377	3,32%	77.381.140	2,56%
Venituri din cotizațiile membrilor și contribuțiile bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților	312.859.939	17,39%	315.007.003	17,43%	465.356.575	15,37%
Venituri din despăgubiri de asigurare - pagube și din subvenții pentru evenimente extraordinare și altele similare	939.064	0,05%	3.973.246	0,22%	5.165.837	0,17%
Venituri din diferențe de curs valutar rezultate din activitățile fără scop patrimonial, venituri din provizioane și ajustări pentru depreciere privind activitatea de exploatare, venituri financiare din ajustări pentru pierderea de valoare [...]	37.728.148	2,10%	38.614.870	2,14%	68.554.586	2,26%
Venituri din dividendele obținute din plasarea disponibilităților rezultate din activitățile fără scop patrimonial	7.841.477	0,44%	16.468.650	0,91%	9.004.410	0,30%
Venituri din dobânzile obținute din plasarea disponibilităților rezultate din activitățile fără scop patrimonial	22.418.375	1,25%	17.839.200	0,99%	15.459.745	0,51%
Venituri din donații	149.514.074	8,31%	128.148.541	7,09%	235.920.504	7,79%
Venituri din sumele sau bunurile primite prin sponsorizare	163.836.369	9,11%	158.461.144	8,77%	291.237.325	9,62%
Venituri din taxele de înregistrare stabilite potrivit legislației în vigoare	30.323.305	1,69%	63.254.621	3,50%	106.538.858	3,52%
Venituri pentru care se datorează impozit pe spectacole	16.039.606	0,89%	13.000.453	0,72%	13.107.815	0,43%
Venituri rezultate din cedarea activelor corporale aflate în proprietatea persoanelor juridice fără scop patrimonial, altele decât cele care sunt sau au fost folosite în activitatea economică	13.970.799	0,78%	35.872.522	1,99%	29.928.228	0,99%

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2016, prelucrare FDSC

Regimul impozitării organizațiilor neguvernamentale

Față de 2010, reglementările naționale privind impozitarea nu au suferit modificări substanțiale.

Astfel, potrivit Codului Fiscal 2017 (titlul II, art. 15, alin. 2), pentru organizațiile nonprofit, organizațiilor sindicale și organizațiile patronale, următoarele tipuri de venituri sunt venituri neimpozabile:

- cotizațiile și taxele de înscriere ale membrilor;
- contribuțiile bănești sau în natură ale membrilor și simpatizanților;
- taxele de înregistrare stabilite potrivit legislației în vigoare;
- veniturile obținute din vize, taxe și penalități sportive sau din participarea la competiții și demonstrații sportive;
- donațiile, precum și banii sau bunurile primite prin sponsorizare/ mecenat;
- veniturile din dividende, dobânzi, precum și din diferențele de curs valutar aferente disponibilităților și veniturilor neimpozabile;
- **veniturile din dobânzi obținute de casele de ajutor reciproc din acordarea de împrumuturi potrivit legii de organizare și funcționare¹²¹;**
- veniturile pentru care se datorează impozit pe spectacole;
- resursele obținute din fonduri publice sau din finanțări nerambursabile;
- veniturile realizate din acțiuni ocazionale precum: evenimente de strângere de fonduri cu taxă de participare, serbări, tombole, conferințe, utilizate în scop social sau profesional, potrivit statutului acestora;
- veniturile rezultate din cedarea activelor corporale aflate în proprietatea organizațiilor nonprofit, altele decât cele care sunt sau au fost folosite într-o activitate economică;
- veniturile obținute din reclamă și publicitate, veniturile din închirieri de spații publicitare pe: clădiri, terenuri, tricouri, cărți, reviste, ziare, realizate de organizațiile nonprofit de utilitate publică, potrivit legilor de organizare și funcționare, din domeniul culturii, cercetării științifice, învățământului, sportului, sănătății, precum și de camerele de comerț și industrie, organizațiile sindicale și organizațiile patronale; nu se includ în această categorie veniturile obținute din prestări de servicii de intermediere în reclamă și publicitate;
- sumele primite ca urmare a nerespectării condițiilor cu care s-a făcut donația/ sponsorizarea, potrivit legii, sub rezerva ca sumele respective să fie utilizate de către organizațiile nonprofit, în anul curent sau în anii următori, pentru realizarea scopului și obiectivelor acestora, potrivit actului constitutiv sau statutului, după caz;
- veniturile realizate din despăgubiri de la societățile de asigurare pentru pagubele produse la activele corporale proprii, altele decât cele care sunt utilizate în activitatea economică;
- sumele primite din impozitul pe venit datorat de persoanele fizice (i.e. mecanismul 2%);
- **sumele colectate de organizațiile colective autorizate, potrivit legii, pentru îndeplinirea responsabilităților de finanțare a gestionării deșeurilor¹²².**

Facilitatea scutirii de la plata impozitului pe profit se extinde și asupra altor venituri realizate, până la nivelul echivalentului în lei a **15.000 euro**, într-un an fiscal, dar nu mai mult de 10% din veniturile totale neimpozabile listate mai sus¹²³.

Prin urmare, creșterea veniturilor atrase în special din partea donatorilor individuali sau a mediului privat nu a fost în mod specific generată de o îmbunătățire a cadrului de reglementare, ci mai

¹²¹ Completare introdusă în Codul Fiscal în 2016

¹²² Completare introdusă în Codul Fiscal în 2016

¹²³ Codul Fiscal 2017 (titlul II, art 15, alin 3)

degrabă de evoluția pozitivă a relației organizație – cetățean, respectiv organizație – mediu de afaceri.

5.2 Mecanisme și surse de finanțare publică

Ștefania Andersen

Finanțare din bugetul de stat și bugetele locale

Colectarea de date consistente despre sumele totale alocate din bugetul central sau bugetele locale pentru finanțarea activității/serviciilor organizațiilor neguvernamentale continuă să rămână o provocare la nivel de organizare administrativă și transparentizare. Fiecare dintre instituțiile publice are propriul mecanism de ilustrare a informațiilor, parțial identificabile pe paginile web disponibile, în timp ce structura bugetelor sau a execuțiilor bugetare la nivel de instituții publice nu include informații suficiente pentru identificarea datelor relevante pentru sector. Analiza din această secțiune va viza în primul rând finanțarea din bugetul de stat, la nivel central, dată fiind imposibilitatea de a agrega în manieră relevantă informații privind finanțarea la nivel local.

În octombrie 2016, Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic a publicat raportul **“Finanțarea organizațiilor neguvernamentale de către statul român”**¹²⁴, în cadrul unui proces apreciat de transparentizare a administrației centrale. Cu toate acestea, comunicarea de date exacte și corelate cu execuția efectivă lipsește în continuare. Raportul prezintă o sinteză a principalelor mecanisme de finanțare deschise organizațiilor neguvernamentale, reflectând într-o oarecare măsură eforturile de structurare a acestor mecanisme în manieră coerentă și prin asumarea, cel puțin la nivel declarativ, a principiilor de transparență, tratament egal și nediscriminatoriu privind accesul la finanțare. Datele incluse în raport converg însă spre confirmarea faptului că nu au intervenit schimbări semnificative la nivelul finanțării publice atunci când vorbim de alocări (ușoară tendință de diminuare). În plus, la nivel de execuție intervin variații semnificative reflectând probleme de administrare (cum este cazul fondurilor alocate pentru mediu).

Fig 5.2.1: Sume alocate la nivel central pentru programe ce au ca beneficiari și organizațiile neguvernamentale
(cf. MCPDC, oct. 2016)

Sume alocate (LEI)	2013	2014	2015	Observații
Ministerul Culturii - Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) - proiecte EDITORIALE	2.500.000	2.200.000	4.000.000	ONG nu sunt singurele entități eligibile pentru resursele alocate
Ministerul Culturii - Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) - proiecte CULTURALE	11.420.000	8.000.000	2.700.000	ONG nu sunt singurele entități eligibile pentru resursele alocate
Ministerul Tineretului și Sportului - Secretariat de Stat Tineret - Concursul național de proiecte de tineret	4.049.281	3.580.000	3.850.000	
Ministerul Tineretului și Sportului - Secretariat de Stat Sport - Programe naționale de utilitate publică în domeniul sportului	169.920.000	157.295.079	136.698.827	Resurse alocate pentru finanțarea federațiilor sportive naționale

¹²⁴ <http://dialogsocial.gov.ro/surse-publice-de-finantare/> (octombrie 2016)

Ministerul Afacerilor Externe - Unitatea Asistență pentru Dezvoltare (UAsD) - Programul României de cooperare pentru dezvoltare (RoAid)	2.386.260*	1.121.502*	9.107.281*	ONG nu sunt singurele entități eligibile pentru resursele alocate
Ministerul Afacerilor Externe - Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni	9.000.000	11.125.000	10.917.000	
Guvernul României - Agenția Națională pentru Romi - Programul "Anul participării și responsabilizării cetățenilor"	1.900.000	1.900.000	2.187.000	
Secretariatul General al Guvernului : DRI - Departamentul pentru Relații Interetnice	na	2.000.000	2.200.000	Bugetul alocat SGG include și alte resurse ce pot fi accesate de ONG (v. tabel următor)
SGG - Direcția pentru Strategii Guvernamentale - acorduri directe de parteneriat cu 13 organizații neguvernamentale		943.242	791.491	
Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice - Administrația Fondului pentru Mediu - Programul vizând conștientizarea publicului privind protecția mediului	10.000.000	25.000.000	30.000.000	Sumele alocate nu au fost contractate
TOTAL GENERAL ALOCAT	211.175.541	213.164.823	202.451.599	

Sursa: Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, "Finanțarea organizațiilor neguvernamentale de către statul român", oct. 2016, prelucrare FDSC

* Sume publicate în Euro sau USD. Pentru comparabilitate, în tabel s-a folosit conversia în Lei la cursul de schimb mediu anual cf. Banca Națională a României

Mecanismele de finanțare ilustrate de Raportul MCPDC le completăm cu informațiile publice legate de finanțarea de la bugetul de stat prin intermediul Secretariatului General al Guvernului, respectiv Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice pentru subvenții.

În cazul Secretariatului General al Guvernului, putem ilustra finanțarea anuală acordată de la bugetul de stat pentru cele 19 organizații ale minorităților naționale, în afara fondurilor alocate pentru sprijinirea unor programe specifice pentru combaterea intoleranței, socio-culturale sau pentru promovarea intereselor românești peste hotare. Pentru transparență și comparabilitate, ilustrăm și finanțarea bisericii/ cultelor, respectiv a partidelor politice din bugetul de stat

Fig. 5.2.2: Evoluție alocări și execuție anuală (2011-2016) din buget de stat prin Secretariatul General al Guvernului pentru finanțare organizații minorități naționale, programe suport relevante, biserică/ culte

(Mii Lei)	2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	Alocat inițial	Execuție	Alocat inițial	Execuție	Alocat inițial	Execuție	Alocat inițial	Execuție	Alocat inițial	Execuție	Alocat inițial	Execuție
Alocare de la Buget de stat pentru Secretariatul General al Guvernului (Titlul X Alte cheltuieli)	375.728		366.260	92.339	859.066	432.116	409.966	519.963	455.886	577.215	569.020	584.174
Sprijinirea organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților	73.710	73.710	79.200	79.200	83.160	83.160	85.685	85.685	91.443	102.401	105.401	97.941

naționale altele decât cele care primesc subvenții de la bugetul de stat ¹²⁵												
Finanțarea unor programe și proiecte interetnice și combaterea intoleranței	3.000	2.812	3.800	2.866	3.800	2.742	3.915	3.126	4.036	3.118	4.000	2.787
Sprrijinirea activității românilor de pretutindeni și a organizațiilor reprezentative ale acestora	6.000	11.120	10.040	7.910								
Asociații și fundații			20		50		40		95		100	
Suștinerea cultelor	28.386	84.785	10.055		35.262	68.104	30.000	148.150	51.198	176.864	120.000	119.995
Suștinerea BOR din afara granițelor / Contribuția statului pentru sprijinirea așezămintelor religioase românești din afara granițelor	8.724	9.634	11.000		12.000	11.638	12.880	11.774	12.785	12.104	12.972	12.451
Contribuția statului la salarizarea personalului de cult	248.637	224.846	246.680		262.803	261.943	270.016	263.339	287.697	272.691	315.084	340.048
Contribuții la salarizarea personalului neclerical	1.958		0		2.101	2.177	2.500	2.443	2.555	2.159	5.293	3.454
Proiecte de comunicare, informare publică și promovarea imaginii și intereselor românești peste hotare	2.700	31	2.700	332	1.600	283	1.440	1.694	1.530	1.276	1.800	390
Despăgubiri civile	20		20	53	454.520		20	811	797	4.199	770	5.279

¹²⁵ Cele 19 organizații ale minorităților naționale finanțate sunt: Asociația Italianilor din România, Asociația Liga Albanезilor din România, Asociația Macedonenilor din România, Asociația Partida Romilor, Comunitatea Rușilor Lipoveni din România, Federația Comunităților Evreiești din România, Forumul Democrat German din România, Uniunea Armenilor din România, Uniunea Bulgară din Banat – România, Uniunea Croaților din România, Uniunea Culturală a Rutenilor din România, Uniunea Democrată a Slovacilor și Cehilor din România, Uniunea Democrată a Tătarilor Turco-Musulmani din România, Uniunea Democrată Maghiară din România, Uniunea Democrată Turcă din România, Uniunea Elenă din România, Uniunea Polonezilor din România, Uniunea Sârbilor din România, Uniunea Ucrainenilor din România.

Acțiuni cu caracter științific și social cultural	1.540		1.700	1.978	2.670	971	2.220	1.828	2.500	1.298	2.350	710
Finanțarea Schitului românesc Prodromu de la Muntele Athos	1.053	1.022	1.045		1.100	1.099	1.250	1.113	1.250	1.104	1.250	1.118

Sursa: Situații financiare centralizate ale Secretariatului General al Guvernului
<http://sgg.gov.ro/new/interes-public/bilanturi-contabile/> (martie 2017), prelucrare FDSC

Fig. 5.2.3: Evoluție subvenții acordate partidelor politice (2008-2016)

(LEI)	Valoare subvenții plătite de AEP partidelor politice	Nr. maxim de partide subvenționate pe parcursul anului
2008	8,051,000	6
2009	6,970,494	5
2010	5,947,168	4
2011	5,970,514	4
2012	6,180,753	5
2013	6,077,273	8
2014	6,077,273	8
2015	6,761,468	7
2016	25,115,641	6

Sursa: Subvenții publice plătite de Autoritatea Electorală Permanentă
<http://www.roaep.ro/finantare/arhiva/> (martie 2017), prelucrare FDSC

În privința **subvențiilor** acordate în baza Legii nr. 34/1998 privind serviciile sociale raportul publică sume totale alocate pentru perioada 2013-2016. Se confirmă tendința de diminuare a sumelor alocate pentru acest tip de suport, respectiv a numărului de beneficiari, situație acutizată la nivelul anului 2017. Date fiind diverse discrepanțe în reflectarea datelor din raportul MCPDS, am ales ca pentru reprezentarea volumului subvențiilor să colectăm și utilizăm informațiile disponibile la nivelul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Fig. 5.2.4: Volumul subvențiilor acordate de la bugetul de stat pentru ONG care administrează unități de asistență socială 2010-2016 (Lei)

(LEI)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Alocare totală aprobată	19.999.905	23.982.534	27.099.517	29.319.649	27.399.723	22.263.026	18.301.991
Execuție	19.279.700	23.280.091	26.342.544				
Nr. ONG aprobate pentru acordare de subvenții	127	169	184	193	174	173	138
Nr. unități de asistență administrate	322	333	376	400	372	319	255
Nr. beneficiari	15.687	15.825	16.867	17.462	15.826	12.725	9.587
Alocare per beneficiar (cf. buget aprobat)	1.275	1.515	1.607	1.679	1.731	1.750	1.909

Sursa: Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, cf. ordine de ministru aferente fiecărui an și execuții bugetare publicate în Monitorul Oficial, prelucrare FDSC

Pentru facilitarea accesului la informații și reflectării coerente a contribuției statului la susținerea sectorului, este necesară instituirea unui mecanism de colectare a informațiilor relevante privind finanțarea publică, prin transparentizarea sumelor alocate, sumelor contractate și a celor efectiv cheltuite pentru fiecare dintre programele de finanțare sau alocările speciale de la bugetul de stat sau local, pe categorii de beneficiari de finanțare.

Mecanismul 2%

În ciuda dificultăților de implementare semnalate în primii ani de la introducerea mecanismului 2% în 2003, ultimii ani au dovedit potențialul acestei surse de finanțare alternativă de a stimula comportamentul filantropic al cetățeanului și responsabilizarea acestuia în susținerea unor cauze sociale.

În principal datorită eforturilor de informare ale organizațiilor neguvernamentale și de promovare a facilității, se remarcă evoluția semnificativă a nivelului de conștientizare privind existența mecanismului în rândul populației (70,9% în 2016 față de 47,9% în 2010). Corelat cu aceasta, nu mai puțin de 65% din organizațiile neguvernamentale respondente la Barometrul Liderilor ONG, 2016 au înregistrat venituri din această sursă, iar pentru 10% dintre organizații reprezintă principala sursă de venit la nivelul anului 2015.

Fig. 5.2.5.

Dvs. cunoșteți pînă azi faptul că sistemul fiscal vă permite direcționarea a 2% din impozitul pe venit, către organizații neguvernamentale?

	2016	2010
Da	70,9%	47,9%
Nu	29,1%	52,1%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, FDSC (2010 și 2016)

În 2015 (prin analiza datelor referitoare la sumele direcționate din veniturile înregistrate în 2014), **1,82 mil. cetățeni** (29% din total contribuabili) au direcționat **143,4 mil. Lei** prin intermediul acestui mecanism. Potențialul de creștere însă rămâne semnificativ, având în vedere că la nivelul veniturilor înregistrate în 2014, suma totală posibil a fi direcționată ajungea la **482 mil. Lei**¹²⁶.

Fig. 5.2.6: Mecanismul 2% - sume direcționate și număr de organizații beneficiare

Mecanism 2%	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nr persoane ce au direcționat 2%	964.000	1.326.806	1.535.203	1.648.313	1.663.925	n.a.	1.250.000	1.820.000
Suma direcționată Lei	48.000.000	109.756.460	117.184.652	114.733.978	114.275.170	n.a.	87.000.000	143.486.859
Suma direcționată (EUR) ¹²⁷	14.382.884	29.803.258	27.655.500	27.253.374	26.965.046	n.a.	19.687.712	32.283.413
Nr. organizații care au beneficiat			23.432	24.891	26.032	n.a.		28.164
% din totalul contribuabililor		17,18%	19,87%	25,00%	23,00%	n.a.	20,00%	29,00%

Sursa: ANAF, furnizate la solicitarea ARC pentru 2007-2011, respectiv date publicate în format deschis pentru 2013-2014 de Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic (<http://dialogsocial.gov.ro/rezultate-redirectiune-2/> și <http://data.gov.ro/dataset/analize-sectorul-ong>, Decembrie 2016)

¹²⁶ Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, în baza datelor comunicate de ANAF, <http://dialogsocial.gov.ro/rezultate-redirectiune-2/> (decembrie 2016)

¹²⁷ Pentru conversie s-a utilizat **cursul de schimb mediu anual LEI/EUR** cf. Banca Națională a României

Cercetarea Omnibus (FDSC, 2016) evidențiază relevant creșterea semnificativă a procentului din populație ce a decis direcționarea celor 2% (36,6% dintre cei care știau de existența mecanismului, față de 17% în 2010). Mai mult, acest procent poate anticipa o creștere în volum absolut a sumelor direcționate din veniturile aferente anului 2015, având în vedere că sondajul a fost realizat în iulie 2016, la scurt timp după termenul legal până la care direcționarea era posibilă (Mai 2016).

Fig. 5.2.7.

Dvs. ați direcționat până acum cei 2% din impozitul pe venit către organizații neguvernamentale?

Baza: persoane care știau de posibilitatea redirectionării (709 persoane)

	2016		2010	
	Din total	Din bază	Din total	Din bază
Da	36,6%	51,6%	17,0%	35,4%
Nu	27,7%	39,0%	22,7%	47,5%
Nu am venituri impozabile	6,7%	9,4%	8,2%	17,1%
Total	70,9%	100%	47,9%	100%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, FDSC (2010 și 2016)

5.3 Filantropia - mecanisme și surse de finanțare privată

Ștefania Andersen

Dezvoltarea incipientă a filantropiei naționale, remarcată la apariția raportului *România 2010. Sectorul neguvernamental - profil, tendințe, provocări*, a continuat tendința de creștere în perioada 2010-2015, atât din perspectiva implicării individuale a cetățenilor și a companiilor, cât și a introducerii sau frecvenței utilizării unor metode diverse și inovative de atragere de fonduri.

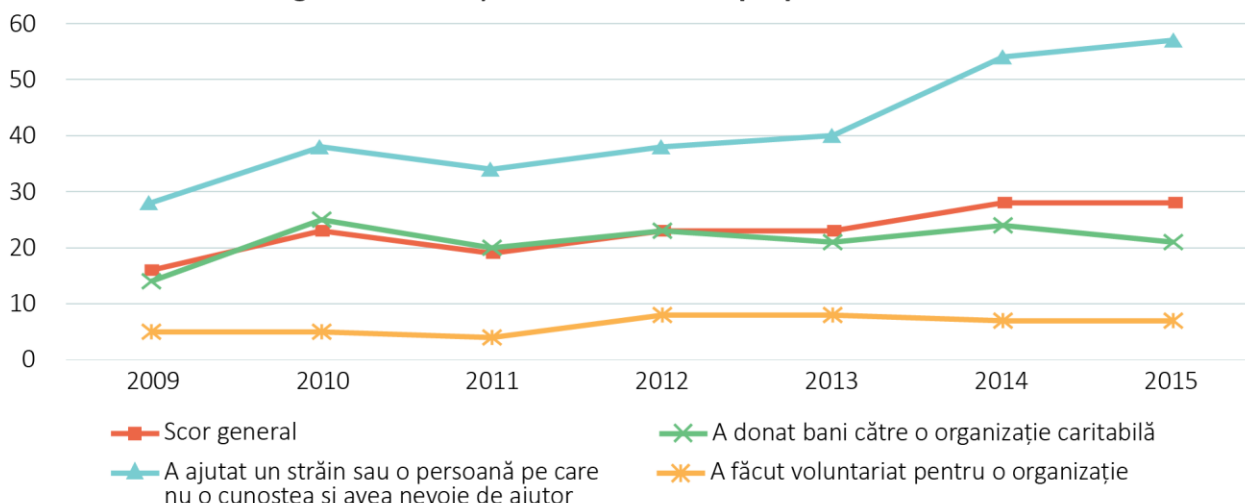
Și în România, factorii ce influențează comportamentul filantropic sunt dificil de clasificat, însă adresează cu siguranță: *motivația de a contribui* ("oamenii trebuie să câștige încrederea că banii dați sunt utilizați eficient pentru o cauză bună") corelată cu nevoia de *responsabilizare și transparență* în rândul organizațiilor neguvernamentale, încrederea în *independența și sustenabilitatea organizațiilor, facilitățile promovate pentru susținerea actelor filantropice*¹²⁸.

La nivelul anului 2016, indicele filantropic calculat după metodologia Charity Aid Foundation¹²⁹ plasează România în a doua parte a clasamentului mondial, poziția 93 din 140 de țări analizate, cu o evoluție însă continuă de îmbunătățire (până la un scor global de 28% față de 16% scor calculat în 2010, respectiv poziția 142 în același an).

¹²⁸ FUTURE WORLD GIVING Unlocking the potential of global philanthropy, Charity Aid Foundation, 2013 (p. 6-7).

¹²⁹ Indicele filantropic CAF (World Giving Index) are la bază media a trei măsurători ale comportamentului filantropic – procentul persoanelor care, într-o lună tipică, donează bani pentru o organizație caritabilă, voluntariază timpul lor și ajută un străin. Cele trei comportamente sunt analizate de asemenea la nivel individual în cadrul raportului CAF.

Fig. 5.3.1: Evoluția indicelui filantropic pentru România

Sursa: CAF World Giving Index¹³⁰, rapoarte anuale 2010-2016, prelucrare FDSC, <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2016-publications/caf-world-giving-index-2016> (martie 2017)

Tratamentul juridic și fiscal al donațiilor și sponsorizărilor în România

Beneficiile sau facilitățile fiscale existente în România din perspectiva cadrului de reglementare nu au înregistrat variații semnificative în perioada 2010-2015.

La nivel individual, spre deosebire de practici europene extinse care permit deducerea acestora, în anumite limite din venitul impozabil, donațiile din partea persoanelor fizice către organizații neguvernamentale nu au în România niciun beneficiu fiscal. Donațiile nu sunt considerate cheltuieli deductibile¹³¹.

În ceea ce privește sponsorizarea și acțiunile de mecenat, acestea continuă să fie reglementate prin *Legea specifică a sponsorizării nr. 32/1994* cu modificările și completările ulterioare, în timp ce tratamentul fiscal este reglementat prin Codul Fiscal. Până în anul 2015 s-a menținut facilitatea fiscală intrată în vigoare din 2004 și care permite scăderea cheltuielilor de sponsorizare și mecenat din impozitul pe profit datorat, dacă sunt îndeplinite cumulativ 2 condiții: sunt în limita a 3 la mie din cifra de afaceri și nu depășesc 20% din impozitul pe profit datorat.

Începând cu 1 ianuarie 2014, *sumele aferente acestor cheltuieli care nu sunt scăzute din impozitul pe profit în anul în care au fost suportate, pot fi reportate în următorii 7 ani consecutivi*¹³², aceasta reprezentând o facilitate importantă pentru încurajarea actului de sponsorizare în rândul companiilor.

Un pas important a fost făcut și prin creșterea, de la 1 ianuarie 2016, a procentului maximal permis din cifra de afaceri, respectiv până la 5 la mie. Din păcate însă, înainte de a putea măsura relevant efectele acestei măsuri, din februarie 2017 a intervenit o schimbare la nivelul criteriilor de clasificare a microintreprinderilor (entități în cazul cărora impozitarea este raportată la venit)¹³³. În mod specific, limita cifrei de afaceri pentru includerea în categoria microintreprinderilor a crescut de la 100.000 Euro la 500.000 Euro, ceea ce restrânge substanțial numărul companiilor ce pot utiliza facilitatea fiscală pentru realizarea sponsorizărilor.

¹³⁰ CAF World Giving Index - The world's leading study of generosity, oct. 2016

¹³¹ Codul Fiscal 2017

¹³² Cod Fiscal 2014, art. 25

¹³³ Ordonanța de urgență nr. 3/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal

Donatori individuali – profil și metode inovative de atragere

Cercetarea Omnibus (FDSC, 2016) reconfirmă creșterea interacțiunii dintre organizațiile neguvernamentale și populație. În 2016, 20,9% din populație a făcut cel puțin o donație către o organizație neguvernamentală, profilul cel mai activ fiind cu vârsta între 18-44 ani și cu studii superioare. În rural, 17% din populație a făcut o donație și doar 2% au beneficiat de serviciile unui ONG, comparativ cu cel puțin 23% populație din mediul urban care au donat, dar au și beneficiat într-o proporție mai mare de serviciile ONG (4% în orașe cu 10-49 mii locuitori, respectiv orașele cu peste 200 mii locuitori).

Fig. 5.3.2.
Ați intrat vreodată în contact, dvs. sau familia dvs., cu o organizație neguvernamentală?

	2016		2010	
	Abs	%	Abs	%
Da, am beneficiat de serviciile unui ONG	30	3,0%	20	1.5%
Da, am făcut donații	209	20,9%	218	21.3%
Da, mi s-au solicitat donații	141	14,1%	174	15.1%
Da, am văzut materiale informative	302	30,2%	135	10.2%
Da, dar într-un alt fel (*)	33	3,3%	7	0.4%
Nu, nu am intrat în contact cu niciun ONG	551	55,1%	817	66.9%

Sursa: Cercetare de tip Omnibus, FDSC (2010 și 2016)

(*) Munca voluntară, rude/prieteni care sunt membri

Studiul **“Tendințe ale filantropiei în România”** (2016)¹³⁴, realizat de Asociația pentru Relații Comunitare în perioada 2015/2016 confirmă tendințele și profilul donatorilor individuali¹³⁵, reușind de asemenea și realizarea unei tipologii de donatori: *donator accidental* (1,5 mil., 100 Lei/an donație), *donator fidel* (donează lunar prin sisteme de plată recurentă, între 150-250 Lei/an), *donator activist* (nu doar donează, ci îi mobilizează și pe alții să facă la fel, 800-1300 Lei/eventiment)¹³⁶.

Cel mai activ mecanism alternativ de mobilizare a donatorilor individuali a fost de asemenea dezvoltat în ultimii ani de Asociația pentru Relații Comunitare. Platforma www.donatie.ro a reprezentat un efort consistent de construire a încrederii în rândul celor vizați (donatori), dar și de capacitate a organizațiilor ce apelează la acest mecanism. Rezultate sunt remarcabile: 87 organizații active, **25,49 mil. Lei** donați prin SMS (la 2,9 mil. SMS-uri) și **5,34 mil. Lei** donați prin debit direct (din partea a 28.699 donatori individuali)¹³⁷.

Fundațiile comunitare au devenit de asemenea o prezență generatoare de inovație în ceea ce privește relația cu comunitățile locale și metodele de promovare și de strângere de fonduri. Începând cu anul 2008, în cadrul unei inițiative strategice a Asociației pentru Relații Comunitare (ARC) s-au înregistrat primele fundații comunitare în România, rețeaua acestora reunind în prezent 15 organizații¹³⁸. Principiile de transparență și responsabilitate în ceea ce privește propriul mecanism de conducere și administrare, acordare a finanțărilor, respectiv mobilizare de resurse pot

¹³⁴ <http://arcromania.ro/content/documente/Tendinte.pdf> (martie 2017)

¹³⁵ Studiul cantitativ privind populația generală a avut ca univers exclusiv populația urbană cu vârsta cuprinsă între 18 și 64 ani.

¹³⁶ <http://arcromania.ro/content/documente/anexa3.pdf> (martie 2017)

¹³⁷ www.donatie.ro (martie 2017)

¹³⁸ În prezent există fundații comunitare în următoarele județe/localități din România: Alba, Bacău, Brașov, București, Cluj, Covasna, Dâmbovița, Galați, Făgăraș, Iași, Mureș, Odorheiu Secuiesc, Oradea, Prahova, Sibiu (<http://www.fundatiicomunitare.ro/>)

reprezenta o referință în ceea ce privește relaționarea organizațiilor cu comunitatea¹³⁹. Analiza situațiilor financiare anuale ale celor 15 fundații evidențiază evoluția pozitivă a acestora, reflectată inclusiv la nivel de patrimoniu total (3,44 mil. Lei în 2015 față de 20,01 mil. Lei în 2013), respectiv venituri totale realizate (6,77 mil. Lei în 2015 față de 3,29 mil. Lei în 2013)¹⁴⁰.

În același context al metodelor inovative de implicare directă a cetățenilor în activitatea organizațiilor neguvernamentale, merită a fi menționate și cercurile de donatori¹⁴¹. Modelul este promovat în România de ARC¹⁴², alături de fundațiile comunitare și alte organizații precum Fundația PACT sau Centrul pentru Resurse și Participare Publică.

Responsabilitatea socială corporativă

Creșterea volumului de sponsorizare în perioada 2010-2015 este remarcabilă, deși potențialul de sprijinire a sectorului de către companii rămâne în continuare insuficient valorificat. În 2015, facilitatea fiscală privind sponsorizarea a fost utilizată de 23% din companiile ce au înregistrat profit¹⁴³. În absența unor date detaliate privind categoriile de beneficiari ai sponsorizărilor, putem aprecia însă că un volum consistent (raportat la total surse de finanțare ale sectorului) ajunge către organizații neguvernamentale.

Conform studiului ARC¹⁴⁴, ONG-urile au reprezentat beneficiarul sponsorizărilor pentru 34,6% dintre firmele analizate¹⁴⁵.

Fig. 5.3.3: Total cheltuieli cu sponsorizarea / mecenatul / burse private 2007-2015 (mil. EUR)

Sursa: ANAF, furnizate la solicitarea Funky Citizens pentru 2007-2013, respectiv date publicate în format deschis pentru 2014-2015 de Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic (<http://data.gov.ro/dataset/ong-situatie-deducere-sponsorizari-ale-companiilor>, Decembrie 2016)

¹³⁹ http://www.fundatiicomunitare.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=169&lang=ro

¹⁴⁰ Situațiile financiare anuale pentru toate fundațiile au fost colectate de pe site-ul oficial www.mfinante.ro. Prelucrarea a fost efectuată de FDSC. Pentru referință, anii de înregistrare ai fundațiilor comunitare au fost: 8 înființate până în 2012 inclusiv, 4 în 2013, respectiv 3 organizații în 2015.

¹⁴¹ Acestea sunt o modalitate de strângere de fonduri prin care organizații sau grupuri de inițiativă aduc laolaltă persoane interesate din comunitate, își susțin proiectele în fața acestora timp de câteva minute, aduc clarificări pentru participanți, iar apoi ies din sală. După aceasta persoanele prezente au posibilitatea de a face donații pentru proiectele prezentate, ca la o licitație, ridicând mâna, spunându-și numele și suma donată. Dincolo de sumele colectate astfel prin care se pot susține în general doar proiecte foarte mici, unul dintre beneficiile acestei metode este comunicarea directă cu cetățenii. Membrii cercurilor de donatori sunt încurajați să povestească despre proiectele pe care le susțin și să convingă alți prieteni să participe.

¹⁴² <http://cerculdedonatori.ro/>

¹⁴³ Numărul de societăți comerciale care au înregistrat profit în 2015 a fost de 150 541, conform datelor furnizate de ANAF către Hospice Casa Speranței, EY România și Asociația pentru Relații Comunitare, publicate în "Cum ar arăta lumea dacă toate lucrurile ar fi făcute pe jumătate? Dar pe un sfert" (<http://20.hospice.ro/wp-content/uploads/2016/11/BrochureWeb2.pdf>)

¹⁴⁴ Tendințe ale filantropiei în România, Asociația pentru Relații Comunitare, 2016 (<http://arcromania.ro/content/documente/Tendinte.pdf>)

¹⁴⁵ Firme cu cel puțin 10 angajați și care a înregistrat profit în cel puțin unul din ultimii trei ani de activitate. Perioada de culegere a datelor: Noiembrie 2015.

Datele publice disponibile din partea ANAF permit evidențierea celor mai mari bugete alocate pentru sponsorizare la nivelul unei companii pentru 2014 și 2015 și câteva evoluții notabile în topul companiilor contribuatoare: **OMV Petrom SA** menține cel mai mare nivel al sponsorizărilor, **Kaufland** intră în top cu un volum semnificativ direcționat pentru sponsorizare, urmate fiind de **Banca Transilvania** (93% creștere a sumelor raportate în 2015 față de 2014) și **Dedeman** (64,5% creștere în 2015 față de anul precedent).

Fig. 5.3.4: Număr companii și cheltuieli cu sponsorizarea/ mecenat/ burse private 2014-2015 (Lei)

	2014	2015
Suma totală declarată	555,028,998	700,363,788
Nr. total companii care au declarat sponsorizări	28.725	34.939

Sursa: ANAF, date publicate în format deschis pentru 2014-2015 de Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, <http://data.gov.ro/dataset/ong-situatie-deducere-sponsorizari-ale-companiilor> (Decembrie 2016)

Fig. 5.3.5: Top 10 companii ce au declarat sponsorizări 2014-2015 (Lei)

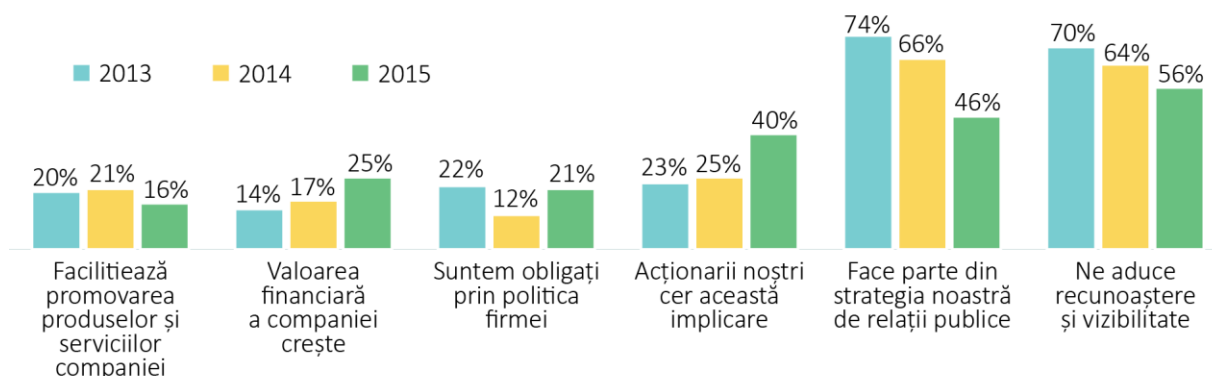
	2014	2015	Cheltuieli sponsorizare 2015 (LEI)
TOP contributori – sponsorizare, incluși de ANAF în categoria Contribuabili Mari	OMV PETROM SA	OMV PETROM SA	17,534,211
	SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE GAZE NATURALE " ROMGAZ " SA	KAUFLAND ROMÂNIA SCS	15,864,459
	DEDEMAN SRL	BANCA TRANSILVANIA SA	13,262,267
	RAIFFEISEN BANK SA	DEDEMAN SRL	13,084,859
	BANCA TRANSILVANIA SA	SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE GAZE NATURALE "ROMGAZ" SA	11,755,226
	ORANGE ROMÂNIA SA	VODAFONE ROMÂNIA SA	9,437,005
	HOLZINDUSTRIE SCHWEIGHOFER S.R.L.	ORANGE ROMÂNIA SA	7,320,340
	AZOMUREȘ SA	BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ SA	6,105,903
	MOL ROMÂNIA PETROLEUM PRODUCTS SRL	AZOMUREȘ SA	4,908,656
	COCA-COLA HBC ROMÂNIA S.R.L.	E.ON DISTRIBUȚIE ROMÂNIA S.A.	4,396,245
TOP contributori – sponsorizare, în afara celor incluși în categoria Contribuabili Mari	FONDUL PROPRIETATEA SA	E.ON DISTRIBUȚIE ROMÂNIA S.A.	4,396,245
	E.ON ENERGIE ROMÂNIA SA - Brașov	E.ON ENERGIE ROMÂNIA SA - Brașov	2,513,184
	ELIT S.R.L.	NEOLA PHARMA SRL	1,520,574
	EFT FURNIZARE SRL	JOHNSON & JOHNSON ROMÂNIA SRL	1,102,182
	E.ON SERVICII TEHNICE SRL	GLOBALWORTH ASSET MANAGERS SRL	739,493
	MARISTAR COM SRL	CORAL SRL	718,000
	AGRICOST S.A.	SC ONLINE BUSINESS DEVELOPMENT SRL	498,944
	ING SERVICE S.R.L.	ELIT S.R.L.	429,269
	CONSAL TRADE SRL	ERNST & YOUNG SUPPORT SERVICES SRL	421,546
	COMDATA SERVICE SRL	FUNDAȚIA TABĂRA CREȘTINĂ ȘINTEU	420,589

Sursa: ANAF, date publicate în format deschis pentru 2014-2015 de Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic (<http://data.gov.ro/dataset/ong-situatie-deducere-sponsorizari-ale-companiilor>, Decembrie 2016)

Evoluția practicilor și motivațiilor de implicare în proiecte în domeniul responsabilității corporative este relevant analizată în studiul anual **Tendențe și realități CSR în România**, realizat de CSR Media și EY România. Astfel, potrivit acestui studiu, în contextul în care prin responsabilitate socială companiile înțeleg în cea mai mare măsură *implicare în comunitate* (26% în 2015, în scădere față de anii anteriori) și *strategie sustenabilă de business* (21%), motivațiile de implicare au evoluat semnificativ în perioada 2013 – 2015 cu accent în continuare pe dimensiunea de recunoaștere și vizibilitate.

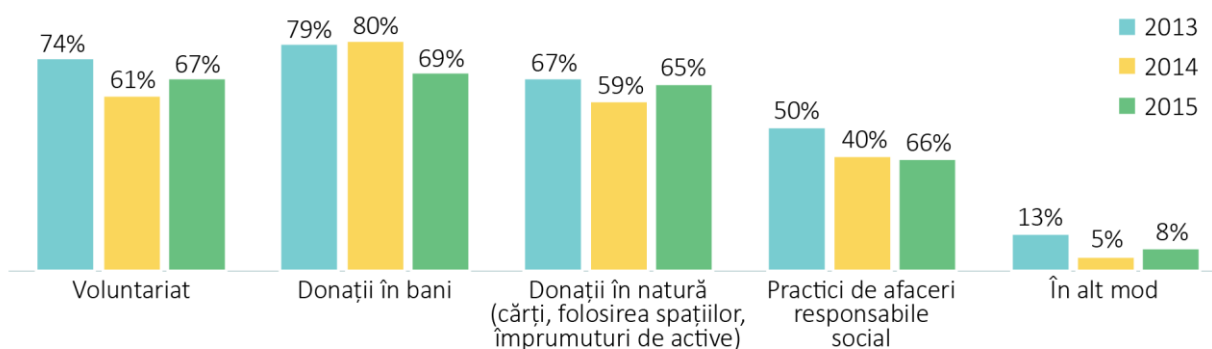
Fig. 5.3.6: Motivații de implicare în activități de responsabilitate socială 2013-2015
(cf. CSR Media&EY România)

Sursa: CSR Media&EY România, studiul "Tendențe și realități CSR în România", 2016

În privința modalității de implicare, același studiu relevă creșterea procentului celor ce se implică prin voluntariat.

Fig. 5.3.7: Modalități de implicare a companiilor în activități de responsabilitate socială 2013-2015
(cf. CSR Media&EY România)

Sursa: CSR Media&EY România, studiul "Tendențe și realități CSR în România", 2016

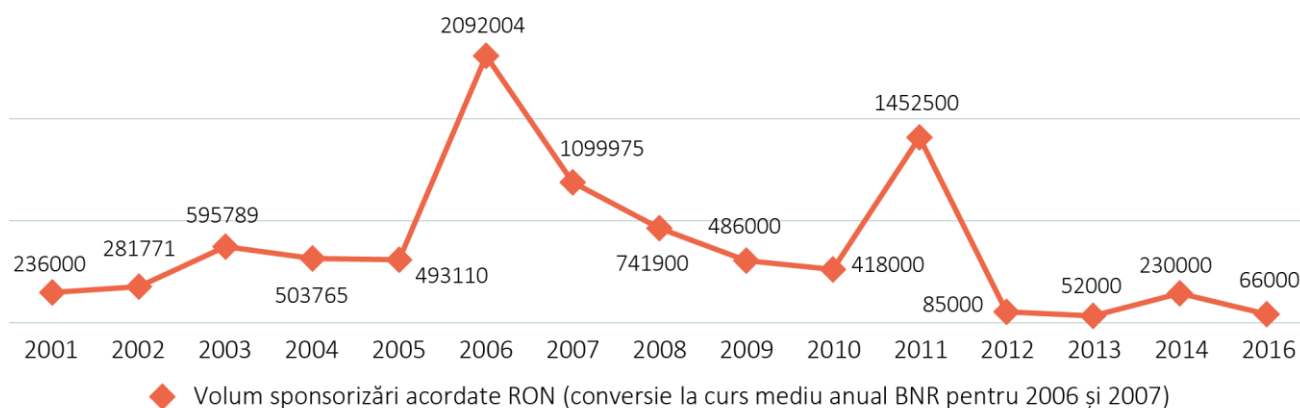
Loteria Română

Am ales ca în contextul analizei nivelului de implicare al companiilor în susținerea organizațiilor neguvernamentale să tratăm separat Loteria Română. Raportat la potențial, activitatea de sponsorizare a companiei naționale nu este semnificativă, cu sume anuale alocate din ce în ce mai mici (sub plafoanele maxime permise de legislația privind impozitarea), doar parțial justificabile prin diminuarea cifrei de afaceri, respectiv profitului înregistrat începând cu anul 2013¹⁴⁶. **Volumul total al sponsorizărilor acordate de Loteria Română în perioada 2001 – 2016 atinge 2,4 mil. Euro**¹⁴⁷. În 2015, compania nu a avut alocat buget pentru acțiuni de sponsorizare.

¹⁴⁶ În 2015, cifra de afaceri netă a companiei a scăzut la 756,6 mil. Lei (o scădere de 29% față de 2013), profitul net plasându-se la doar 17% din nivelul anului 2013. Cu toate acestea, în 2015, compania a virat *Dividende/vărsăminte din profitul exercițiilor financiare precedente virate către instituții publice centrale* de nu mai puțin de **140,4 mil. Lei**.

¹⁴⁷ Pentru conversia sumelor în euro s-a utilizat cursul de schimb mediu anual LEI/EUR comunicat de Banca Națională a României pentru perioada 2001-2016.

Fig. 5.3.8: Evoluția sponsorizărilor acordate de Loteria Română 2001 - 2016

Sursa: Loteria Română, liste de sponsorizări anuale, prelucrare FDSC (http://www.loto.ro/info-loto/Sponsorizari/Activitatea_de_sponsorizare.html) (martie 2017)

Este apreciată transparența Loteriei Române din perspectiva publicării listei cu sponsorizările acordate pentru întreaga perioadă a existenței. Cu toate acestea, procedura de selecție a inițiativelor ce pot face obiectul sponsorizării este minimal adresată, fără a fi evidențiate criterii clare și transparente de acordare sau maniera în care atingerea scopului propus este monitorizată. Principalii beneficiari ai sponsorizărilor au fost organizații neguvernamentale, cu excepția anilor de vârf în care alocările financiare pentru sponsorizare au fost mai consistente și sponsorizările au fost orientate și către biserică/ unități de cult, respectiv instituții publice.

Fig. 5.3.9: Categoriile de beneficiari de sponsorizare ai Loteriei Române, 2008 - 2016

Entitate beneficiară	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2016
ONG (inclusiv cluburi și federații sportive)	84,65%	66,67%	52,87%	85,20%	92,94%	100%	86,96%	100%
Biserica și unități de cult (parohii, mănăstiri etc.)	9,62%	22,22%	35,17%	10,60%	7,06%	0%	13,04%	0%
Instituii publice (autorități locale, structuri educaționale, spitale, teatre etc.)	5,73%	5,97%	11,96%	4,20%	0%	0%	0%	0%
Altele (persoane fizice Unicef etc.)		5,14%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Sursa: Loteria Română, liste de sponsorizări anuale, prelucrare FDSC (http://www.loto.ro/info-loto/Sponsorizari/Activitatea_de_sponsorizare.html)

Dincolo însă de mecanismul tradițional al sponsorizărilor, în ciuda unor eforturi inițiate de-a lungul timpului de diverse organizații neguvernamentale, nu s-a reușit convingerea guvernului pentru a transforma cel puțin fondul de sponsorizare al Loteriei Române într-un mecanism intern de finanțare a unor inițiative și proiecte cu valoare civică și socială, cu gestionare riguroasă și transparentă, inspirat de modele contemporane de funcționare a loteriei în Europa.

5.4 Activitatea economică a organizațiilor neguvernamentale

Cristina Barna

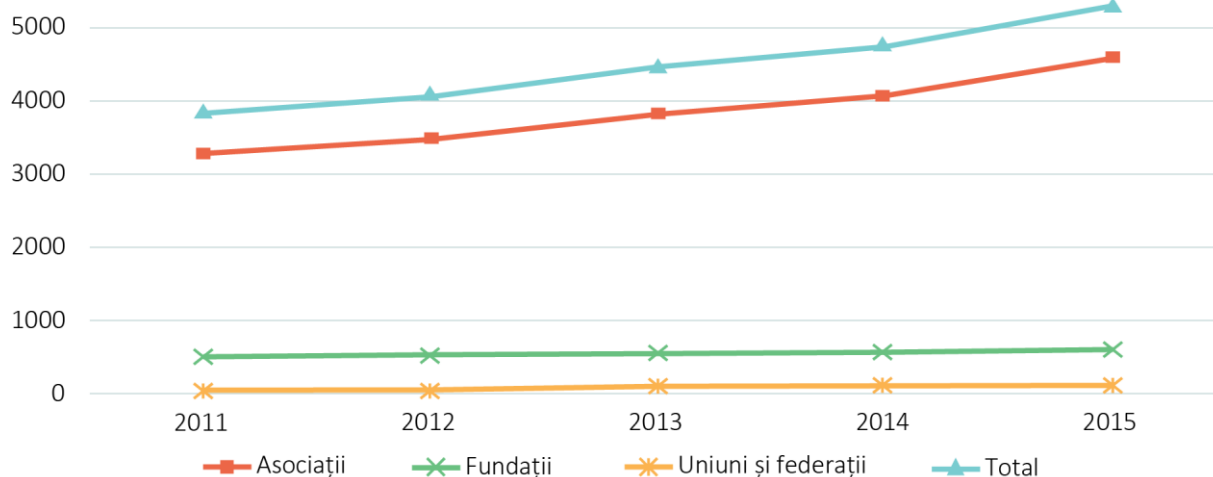
În perioada 2011 - 2015 **numărul organizațiilor care desfășoară activitate economică a crescut**, ceea ce arată faptul că activitatea economică este considerată o posibilă sursă alternativă de finanțare de către tot mai multe ONG-uri.

Fig. 5.4.1.a): Evoluția numărului de organizații neguvernamentale cu activitate economică în perioada 2011 – 2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Asociații	3284	3477	3821	4075	4587
Fundații	502	531	546	564	603
Uniuni și federații	46	50	101	105	112
Total	3832	4058	4468	4744	5302

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2011 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Fig. 5.4.1.b): Evoluția numărului de organizații neguvernamentale cu activitate economică în perioada 2011 – 2015 (reprezentare grafică)

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2011 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Considerând însă trendul crescător al numărului ONG-urilor active, **rata de activitate economică rămâne relativ constantă în perioada 2011 - 2015, oscilând în jurul valorii de 12%**. În anul 2015, 12,44% dintre ONG-urile active au desfășurat activități economice. Comparând cu datele anterioare, putem afirma că rata de 12% este relativ constantă, cu foarte ușoare oscilații, începând cu anul 2008.

Fig. 5.4.2: Evoluția ratei de activitate economică a organizațiilor neguvernamentale în perioada 2008 - 2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. ONG active	20.478	22.589	26.322	29.656	33.670	37.679	40.838	42.707
Nr. ONG cu activitate economică	2353	2404	2730	3832	4058	4468	4744	5302
Rate de activitate economică (%)	11,5	10,6	10,4	12,9	12,1	11,86	11,62	12,41

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2008 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Organizațiile cu activități economice se regăsesc în toate domeniile de activitate. **În perioada 2010 - 2015 domeniile de activitate cu cele mai mari ponderi ale asociațiilor și fundațiilor în total domeniu au fost: obști / silvice, agricol, profesionale și educație.**

Fig. 5.4.3: Incidența activităților economice în cadrul domeniilor de activitate ale ONG (% ONG cu activitate economică din domeniul respectiv) în perioada 2013 - 2015

Domenii	2010	2011	2012	2013	2014	2015
SOCIAL/ CARITABIL	8%	7%	7%	8%	8%	9%
SPORTIVE	8%	7%	7%	7%	7%	8%
EDUCAȚIE	11%	10%	9%	11%	11%	12%
CULTURALE	9%	10%	9%	11%	10%	12%
PROFESIONALE	13%	12%	12%	11%	11%	12%
RELIGIOASE	9%	8%	7%	7%	8%	9%
AGRICOL	13%	36%	31%	27%	24%	23%
SĂNĂTATE	8%	7%	8%	8%	8%	9%
DEZVOLTARE/ TURISM	9%	9%	9%	10%	10%	12%
OBȘTI/ SILVICE	45%	53%	51%	47%	46%	48%
CIVICE	9%	9%	9%	9%	9%	10%
MEDIU/ ECOLOGIE	8%	8%	7%	8%	8%	9%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2011 -2012);
Ministerul Justiției – Registrul Național ONG și
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

După ușoare oscilații în 2010 - 2012, în perioada 2013 - 2015 se observă o stabilizare a ratei organizațiilor care au obținut profit, în jurul valorii de 50%. Așadar, **în anul 2015 jumătate dintre organizațiile care au desfășurat activități economice au reușit să obțină profit**, ceea ce demonstrează însușirea unui mod de acțiune antreprenorial, competitiv în derularea activităților economice pe care au ales să le deruleze. Profitul brut obținut de acestea a fost de 229.797 mii lei; de asemenea, s-a plătit către stat impozit pe profit de 36.792 mii lei.

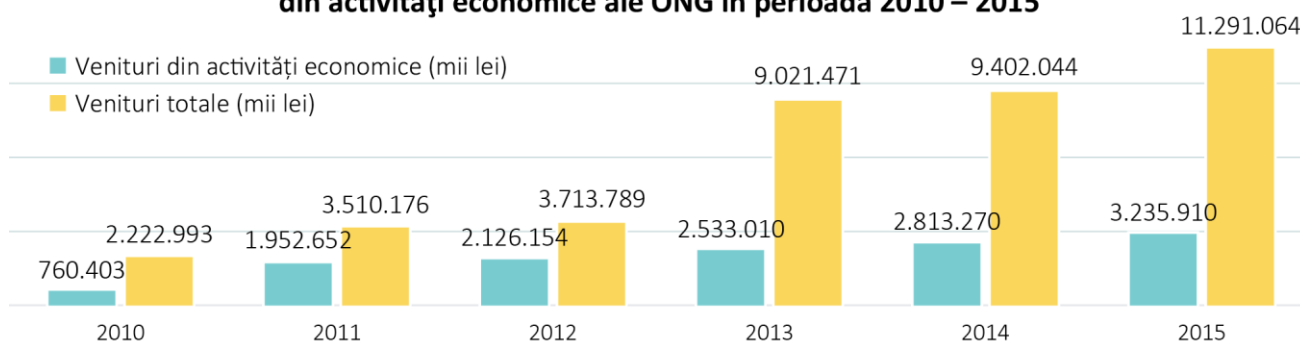
Fig. 5.4.4: Rentabilitatea ONG cu activitate economică în perioada 2013 - 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. ONG cu activitate economică	2730	3832	4058	4468	4744	5302
Nr. ONG cu activitate economică care au obținut profit	1589	2299	2341	2133	2289	2656
Rata ONG cu activitate economică profitabilă (%)	58,2%	60%	57,7%	47,74%	48,25%	50,09%
Profit brut ONG cu activitate economică (mii lei)	n.d.	285.575	256.754	180.843	176.657	229.797
Impozit pe profit plătit (mii lei)	n.d.	30.808	27.328	32.127	31.897	36.792

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010 -2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

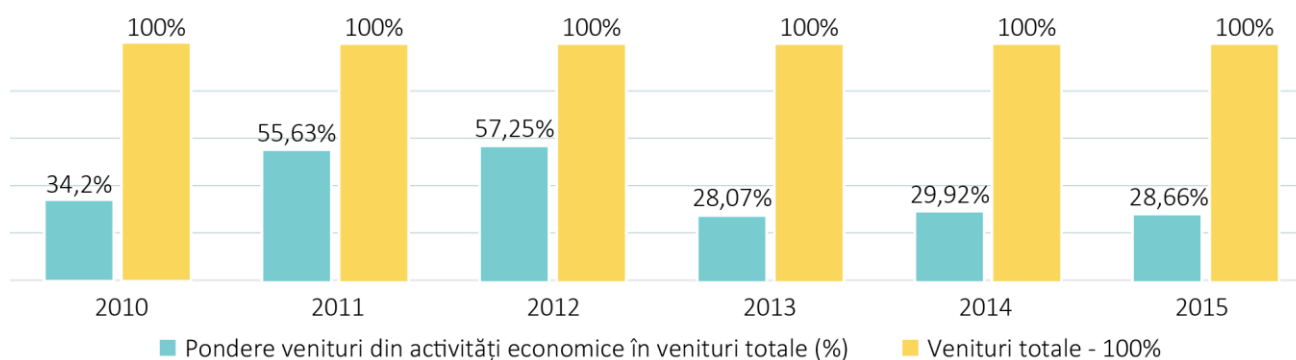
Așa cum se observă în figurile următoare, **veniturile din activități economice au crescut în perioada 2010 - 2015**. În anul 2015 veniturile din activități economice au crescut cu de peste 3 ori comparativ cu anul 2010. Datorită trendului crescător al veniturilor totale ale sectorului și a ritmului similar de creștere, se observă că **ponderea veniturilor din activități economice a avut o evoluție oscilantă pe întreaga perioadă, cu vârfuri de creștere în anii 2011 și 2012, și cu o stabilizare în jurul valorii de 29% începând cu 2013**.

Comparând cu datele anterioare, se remarcă **creșterea ponderii veniturilor din activități economice în veniturile totale față de perioada 2006 - 2008**, când oscila în jurul valorii de 17%. Veniturile din activități economice au început așadar să devină o sursă de finanțare din ce în ce mai importantă pentru sectorul neguvernamental.

Fig. 5.4.5: Evoluția veniturilor totale și ale veniturilor din activități economice ale ONG în perioada 2010 – 2015

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010-2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Fig. 5.4.6: Evoluția ponderii veniturilor din activități economice în veniturile totale ale ONG în perioada 2010 - 2015

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2010-2012);
Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Deși a crescut accelerat în ultimii ani, ponderea veniturilor economice în veniturile totale ale sectorului neguvernamental din România rămâne încă mai mică comparativ cu alte țări europene. De exemplu, în Scoția, în anul 2013 ponderea veniturilor auto-generate (comerț, vânzări, închirieri și investiții) în veniturile totale a fost de 48%¹⁴⁸.

¹⁴⁸ Conform SCVO, UK, *Third sector finding and spending*, November 2014, p.5, disponibil online - http://www.scvo.org.uk/wp-content/uploads/2016/03/third_sector_funding_and_spending_november_2014.pdf

6. Sectorul neguvernamental și sfera publică

6.1 Relația stat – societate civilă 2009 – 2016

Mircea Kivu

Al doilea deceniu al secolului XXI a găsit relația dintre stat și societatea civilă într-o formă de colaborare relativ instituționalizată. Aceasta înseamnă, pe de o parte, existența unor mecanisme legale de participare la adoptarea deciziilor și, pe de altă parte, prezența reprezentanților societății civile în diverse organisme cu rol decizional sau consultativ.

Implicarea sectorului neguvernamental în stabilirea politicilor publice

Acest lucru a devenit posibil în urma adoptării unor legi importante în anii premergători aderării la Uniunea Europeană. Este vorba, îndeosebi, despre Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public și Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică. Cercetările empirice au arătat că prevederile Legii 52/2003 sunt în mare parte ignorate¹⁴⁹, mai ales la nivelul administrațiilor locale. Cu toate acestea, impactul legii rămâne important în măsura în care el conferă celor care doresc să o facă – în speță, organizațiilor neguvernamentale – cadrul legal pentru a solicita dezbateri publice legate de actele normative ce urmează a fi adoptate. O situație similară se observă în legătură cu Legea 544/2001 – autoritățile răspund în general greu și cu întârziere solicitărilor de informații, uneori este nevoie de recursul la justiție pentru a fi obligate să o facă, dar în cele din urmă mecanismul se pune în mișcare.

Fig. 6.1.1: Utilizarea de către ONG-uri a Legii nr. 544/2001 și a Legii nr.52/2003

În anul 2015, organizația dv. a făcut vreo solicitare de informații publice sau a cerut organizare de dezbateri publice pe marginea unor propuneri de acte normative?

• Solicitare de informații publice în baza legii 544/2001		Da, mai multe	Da, una	Nu, niciuna	Nu cunosc prevederile acestei legi
Vechimea organizației	Peste 20 ani	18%	4%	69%	9%
	10-19 ani	14%	7%	68%	10%
	sub 10 ani	12%	7%	68%	13%
Mărimea organizației (după venit)	Mici (sub 10.000 Eur)	12%	7%	67%	14%
	Mijlocii (10.000-100.000 Eur)	13%	7%	70%	11%
	Mari (peste 100.000 Eur)	18%	7%	68%	8%
Total		14%	7%	68%	11%
• Solicitare scrisă pentru organizarea de întâlniri în care să se dezbată public proiecte de acte normative în baza legii 52/2003					
Vechimea organizației	Peste 20 ani	9%	5%	79%	6%
	10-19 ani	11%	3%	76%	10%
	sub 10 ani	9%	4%	73%	15%
Mărimea organizației (după venit)	Mici (sub 10.000 Eur)	8%	3%	73%	16%
	Mijlocii (10.000-100.000 Eur)	9%	5%	75%	12%
	Mari (peste 100.000 Eur)	12%	3%	79%	6%
Total		9%	4%	75%	12%

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

¹⁴⁹ *M-am decis să mă implic* – cercetare realizată în cadrul Campaniilor Coaliției 52, http://advocacy.ro/sites/advocacy.ro/files/files/article/2016-04/02_aprilie_2016_raport_monitorizare_national_final_0.pdf.

21% dintre organizații au solicitat, în cursul unui an, cel puțin o dată informații publice și 13% au făcut solicitări scrise pentru dezbateri publice. Raportate la numărul total al organizațiilor neguvernamentale, proporțiile sunt impresionante.

Pe de altă parte, un număr la fel de important de organizații (11%, respectiv 12%) nu cunosc prevederile legilor respective. Este vorba, după cum rezultă din Fig. 6.1.1, mai ales despre organizații mici și cele înființate recent.

Una din caracteristicile implicării sectorului neguvernamental în influențarea politicilor publice, în ultimii zece ani, l-a constituit formarea de rețele, coalitii și federații. Unele dintre ele au căpătat formă juridică, altele nu. Printre cele mai importante putem aminti Coaliția ONGuri pentru Fonduri Structurale, Rețeaua Națională a Centrelor de Voluntariat, Rețeaua Organizațiilor Furnizoare de Servicii în Domeniul Dizabilității (Dizabnet), Rețeaua pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, Campania Politică fără Bariere. În multe cazuri, organizațiile neguvernamentale au format coalitii și s-au implicat în mod activ, prin acțiuni de advocacy, în adoptarea unor acte normative de importanță majoră. Dintre cele care au fost încununuate de succes pot fi amintite modificarea legislației relevante pentru persoanele cu tulburări din spectrul autist, în 2012, Legea economiei sociale (adoptată în 2015 și modificată în 2017), Legea partidelor și cele trei legi electorale (cea a alegerilor locale, a alegerilor parlamentare și a votului prin corespondență) adoptate sau modificate în anul 2015. Dintre federațiile a căror activitate a influențat semnificativ politicile publice trebuie menționate îndeosebi: VOLUM (Federația Organizațiilor care Sprijină Dezvoltarea Voluntariatului în România), care a contribuit hotărâtor la formularea, adoptarea și îmbunătățirea Legii Voluntariatului¹⁵⁰; FOND (Federația ONG pentru Dezvoltare), activă în domeniul cooperării internaționale și ajutorului umanitar; FONSS (Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Servicii Sociale) și FONPC (Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copii). Trebuie spus că nu întotdeauna organizațiile neguvernamentale împărtășesc valori comune. În acest moment, în cadrul sectorului neguvernamental există o dispută importantă în jurul rolului și definirii legale a familiei. Organizațiile grupate în Coaliția pentru Familie au depus în Parlament o inițiativă cetățenească de revizuire a Constituției, susținută de aproape 3 milioane de semnături. Este vorba despre amendarea art.48 care, în forma modificată, ar defini familia ca fiind întemeiată prin căsătoria dintre un bărbat și o femeie, excluzând astfel posibilitatea legiferării căsătoriilor între persoane de același sex. Coaliției pentru Familie i se opun explicit sau implicit numeroase organizații din zona militantismului pentru drepturile omului. Din păcate, între cele două grupări ale societății civile nu există nicio formă de dialog.

Participarea în organisme colegiale

În anul 2005, în cadrul Forumului Național al Organizațiilor Neguvernamentale s-a propus constituirea unui organism care să instituționalizeze colaborarea dintre sectorul neguvernamental și guvern; propunerea s-a materializat prin Hotărârea de Guvern nr. 618/ 23.07.2005, care prevedea constituirea Colegiului pentru Consultarea Asociațiilor și Fundațiilor (CCAF), ca organ consultativ, fără personalitate juridică, funcționând pe lângă primul-ministru.

Colegiul era format din 40 de membri, reprezentanți ai mediului asociativ, numiți prin decizie a prim-ministrului pentru o perioadă de 4 ani, urmând să se întâlnească de cel puțin două ori pe an. Scopul declarat era “dezvoltarea parteneriatului între autoritățile administrației publice și sectorul neguvernamental și consolidarea democrației participative în România.” S-a întâlnit de 5 ori, între 2006 și 2010. A mai fost convocat odată, în aprilie 2012, la inițiativa premierului Răzvan Ungureanu (deși mandatul membrilor expirase de drept). În februarie 2013, Decizia nr.105/2013 privind

¹⁵⁰ Legea nr. 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat în România, modificată prin Legea 175/2016

stabilirea atribuțiilor Cancelariei Primului-Ministru a eliminat, după douăzeci de ani, toate atribuțiile aparatului de lucru al Primului Ministru legate de colaborarea cu organizațiile neguvernamentale. În septembrie 2015, Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic (MCPDC) a încercat revitalizarea Consiliului, prin punerea în dezbatere publică a unui proiect de hotărâre de guvern de reînființare¹⁵¹.

În Programul de guvernare al Guvernului instalat la începutul lui 2017 nu există o referire explicită referitoare la instituționalizarea unei relații cu organizațiile neguvernamentale.

Atât Constituția României, cât și legile de organizare a câtorva organisme colegiale prevăd includerea unor reprezentanți ai societății civile în plenul acestora. Este vorba în primul rând despre Consiliul Economic și Social, dar și despre alte instituții, cum ar fi Consiliul Suprem al Magistraturii, Consiliul Național pentru Integritate, Autoritățile Teritoriale pentru Ordine Publică. Din păcate, nu există mecanisme de consultare reală a organizațiilor societății civile, astfel încât, în fapt, numirea reprezentanților este la discreția primului ministru (în cazul CES), a Parlamentului (CSM, CNI) sau a președinților consiliilor județene (ATOP).

În continuare prezentăm două studii de caz privind barierele ridicate în calea reprezentării societății civile, acolo unde ea este prevăzută prin lege.

Reprezentarea sectorului neguvernamental în Consiliul Economic și Social

Consiliul Economic și Social (CES) a fost înființat în anul 2010, în baza Legii nr. 109/1997, ulterior modificată prin Legea nr.248/2013, ca instituție tripartită și autonomă. Conform legii, cei 45 de membri ai CES urmau să fie desemnați, câte 15, de către partea patronală, cea sindicală și cea reprezentând structurile asociative ale societății civile.

În primii ani, a funcționat fără reprezentanții societății civile, întrucât aceștia nu fuseseră desemnați de către prim-ministru, căruia legea îi atribuia această prerogativă. Locul lor în plenul CES a fost ocupat de doi reprezentanți ai Guvernului. Abia în septembrie 2015, prin decizia nr. 219, primul ministru a numit, la propunerea ministrului delegat pentru dialog social (deși legea prevedea ca propunerea să vină din partea Ministrului Muncii), cei 15 reprezentanți ai societății civile, din partea a tot atâtea organizații¹⁵².

Din păcate, desemnarea reprezentanților societății civile, realizată pe platforma creată de CENTRAS (ces-ong.org), nu a coincis și cu retragerea celor desemnați de Guvern. Validarea noului plen a fost amânată prin mecanisme birocratice, astfel încât cei 15 reprezentanți ai societății civile aleși inițial nu și-au putut prelua mandatele; a urmat o nouă nominalizare a guvernului Poanta a altor 15 reprezentanți, care din nou nu și-au preluat mandatele. În 2015, ministrul dialogului social, Liviu Pop, lansează o nouă procedură, contestată de sector pentru lipsa de transparență. În urma acesteia au fost numiți alți 15 reprezentanți care și-au preluat mandatele la 4 ianuarie 2017, după 4 ani de așteptare. Legalitatea nu a fost încă restabilită pe deplin, întrucât vechea conducere, al cărei mandat a expirat din 2013, este încă în funcție.

¹⁵¹ <http://dialogsocial.gov.ro/2016/09/proiect-de-hotarare-de-guvern-privind-constituirea-colegiului-pentru-consultarea-asociatiilor-si-fundatiilor/>

¹⁵² Asociația Municipiilor din România, Communication for Community, Uniunea Studenților din România, OMENIA, ROMAVIS, Asociația Profesională Neguvernamentală de Asistență Socială - ASSOC, Consiliul Tineretului din România, Fundația pentru Apărarea Cetățenilor Împotriva Abuzurilor Statului, Asociația Națională pentru Protecția Consumatorilor și Promovarea Programelor și Strategiilor din România - ANPCPPSR, Academia de Advocacy, HR Club, Uniunea Profesiiilor Liberale din România - UPLR, Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copii - FONPC, Uniunea Națională a Cooperăției Meșteșugărești - UCECOM, Fundația Agenția de Dezvoltare Comunitară Împreună.

În aceste condiții, CES își îndeplinește formal, sau deloc, funcția de organism consultativ al Parlamentului. A fost pus în repetate rânduri în situația de a aviza după adoptarea unor acte normative. Cel mai recent, membrii săi au avut la dispoziție doar trei ore pentru a studia proiectul Legii bugetului de stat pentru anul 2017, căruia totuși i-a acordat un “aviz pozitiv cu comentarii”.

Reprezentarea în Consiliul Superior al Magistraturii

Conform Art.133(2b) al Constituției, 2 dintre cei 19 membri ai Consiliului sunt “reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală, aleși de Senat”. Întrucât mandatul vechiului Consiliu expira la sfârșitul anului 2016, Comisia juridică a Senatului a anunțat perioada de depunere a candidaturilor pentru cei doi reprezentanți ai societății civile, între 6 octombrie și 6 noiembrie 2016. După depunere, Comisia ar fi trebuit să le analizeze și să înainteze plenului avizul său.

Deși au fost depuse 7 candidaturi, subiectul nu a fost discutat în Comisie, astfel încât noul CSM s-a constituit, la 6 ianuarie 2017, cu numai 17 membri, fără reprezentanții societății civile. Noua Comisie Juridică a prelungit (nejustificat) termenul de depunere a candidaturilor până la 6 februarie 2016. În sfârșit, la 7 martie 2016, cele 9 propuneri avizate de Comisia juridică au ajuns în plenul Senatului. La votul secret cu buletine de vot, senatorii majorității au tăiat toți candidații, astfel încât niciunul dintre candidați nu a întrunit numărul de voturi necesar. Procesul se va relua cu depunerea unor noi candidaturi.

Practic, accesul reprezentanților societății civile în Consiliul Suprem al Magistraturii, statuat prin Constituție, este în prezent blocat sine die.

Există numeroase alte organisme naționale, considerate independente, în care societatea civilă ar avea, în mod normal, dreptul la reprezentare. Consiliul Național al Audiovizualului, Casa Națională de Sănătate, consiliile de administrație ale radioului și televiziunii publice, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării sunt câteva exemple de instituții care, prin natura lor, ar reclama reprezentarea directă a sectorului neguvernamental.

Exemplele analizate dovedesc faptul că, acolo unde prezența sectorului neguvernamental în organismele colegiale a fost legiferată, ea rămâne lipsită de conținut, fiind împiedicată să funcționeze.

6.2 Participarea sectorului neguvernamental în procesul politicilor publice

Andrei Pop

Merită să menținem în cât mai bun acord exercitarea puterii politice și administrative cu evoluția societății, implicarea societății civile în formularea politicilor publice a ajuns într-un punct paradoxal. Pe de o parte, ONGurile și grupurile civice obțin succese din ce în ce mai importante în influențarea deciziilor publice. Pe de altă parte, contextul în care se iau deciziile publice este atât de puțin previzibil, încât posibilitatea ca succesele obținute să fie anulate este în permanență foarte mare.

Ultimii ani au ocazionat succesul în advocacy pe teme cu impact profund asupra societății; înființarea partidelor politice cu doar trei membri, reutilizarea în scopuri sociale a bunurilor

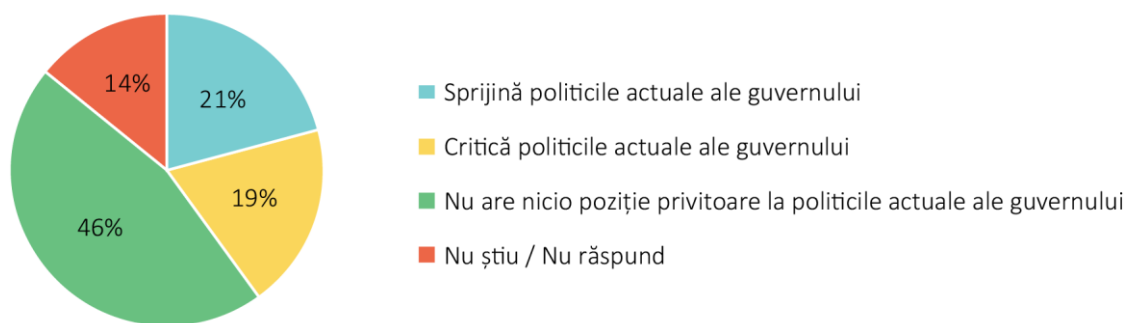
confiscate, acordarea de tichete sociale pentru menținerea în grădiniță a copiilor familiilor defavorizate sunt doar exemple. Cu toate acestea, la nivelul administrației publice centrale și locale, normele privind accesul la informații publice și transparența proceselor decizionale sunt adesea încălcate. Dincolo de primul efect, de a descuraja organizațiile de la a replica succesele obținute și de la a se implica în luarea deciziilor publice, aceste ocoliri ale legilor 544/2001¹⁵³ și 52/2003¹⁵⁴ anulează reușite deja obținute. Printre cele mai comune practici netransparente sunt adoptarea bugetelor publice fără consultare și abuzul de ordonanțe de urgență ale Guvernului, în situații în care urgența rămâne neînțeleasă public. La începutul lui 2017, cele mai ample proteste civice de după 1989 au fost stârnite de adoptarea de către guvern a unei astfel de ordonanțe, modificând semnificativ infracțiuni prevăzute în Codul Penal.

În 2016, această situație paradoxală a implicării ONG în politicile publice este foarte bine ilustrată de implicarea crescută a unor foști lideri ONG în administrația centrală și chiar în competițiile electorale. Aparent, faptul că experiența și preocupările specifice societății civile își fac loc în astfel de zone de decizie este o mobilizare pozitivă, menită doar să sporească reprezentativitatea și semnificația actului de guvernare. Din contră însă, unul dintre cele mai vizibile efecte ale acestei implicări publice crescute ale experților versați din societate civilă a fost dezvoltarea fără precedent a acuzațiilor că ONGurile sunt niște agenți străini, de obicei ai lui George Soros, care lucrează contrar intereselor românilor. Inițial venite din partea unor competitori electorali, ele au continuat să fie exprimate și în 2017, din partea unor persoane cu înalte funcții de reprezentare în stat.

Introducând prezentarea rezultatelor cercetării de față, plecăm de la premisa că, pentru o participare activă și constantă în procesul de elaborare a politicilor publice, relația organizațiilor neguvernamentale cu autoritățile publice este cel mai important determinant. Barometrul Liderilor ONG 2016 ne dă multiple indicii despre felul în care funcționează această relație în prezent. Aproape jumătate dintre organizații (46%, vz. Fig. 6.2.1) consideră că nu au nicio poziție în raport cu politicile actuale ale guvernului. 19% sunt cei care se autoevaluează ca fiind pe poziții critice, în scădere față de datele din cercetarea aferentă anului 2010 (32,6%)¹⁵⁵. Ca expresie extremă a atitudinilor critice, precizăm și că 7% din organizații au declarat că au acționat măcar o dată în instanță autoritățile centrale, iar 9% pe cele locale.

Fig. 6.2.1: Raportarea generală la politicile guvernului

Dacă vă gândiți la politicile promovate de către Guvern, considerați că organizația dv. mai degrabă:

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Conform datelor de mai jos, peste 70% din respondenți consideră că cei care critică guvernul se expun riscului de a rămâne fără finanțare publică. Tot peste 70% sunt cei care nu cred că politicienii

¹⁵³ Legea nr. 544 din 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public

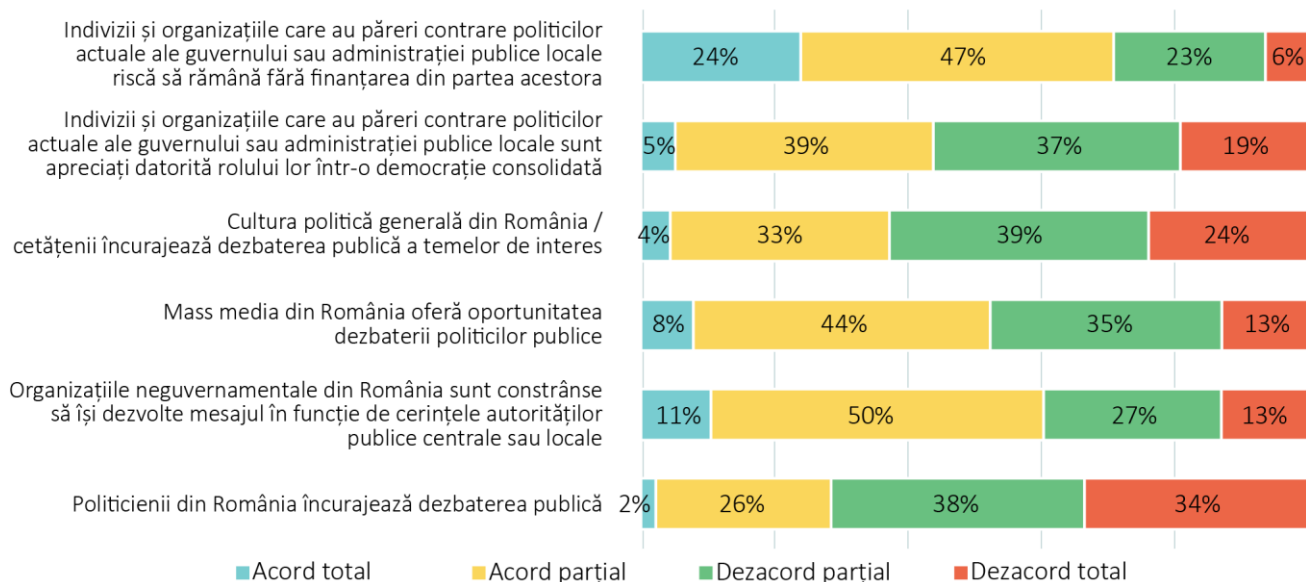
¹⁵⁴ Legea nr. 52 din 2003 privind transparența decizională în administrația publică

¹⁵⁵ Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010, secțiunea 9.10,

http://www.fdsc.ro/library/conferinta%20vio%207%20oct/Barometrul%20liderilor%20ONG_rezultate.pdf.

din România încurajează dezbateră publică. Deși în teoriile echilibrului democratic ONGurile au un rol fundamental de “cenzori” ai activității autorităților, sub jumătate din respondenți consideră că a critica guvernul le atrage vreo apreciere în acest sens.

Fig. 6.2.2: Percepția asupra modului în care autoritățile răspund la critică

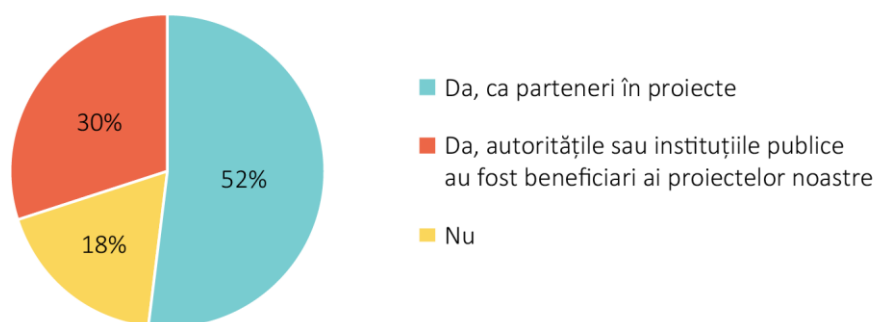

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Peste jumătate din respondenți declară că au colaborat cel puțin o dată cu autorități sau instituții publice, ca parteneri în proiectele organizației în timp ce 30% declară că nu au avut niciodată autoritățile ca parteneri sau beneficiari. (Vz. Fig. 6.2.3)

Fig. 6.2.3: Colaborarea cu autoritățile publice

În anul 2015 ați colaborat cu autorități sau instituții publice în mod direct în cadrul proiectelor organizației dv.?

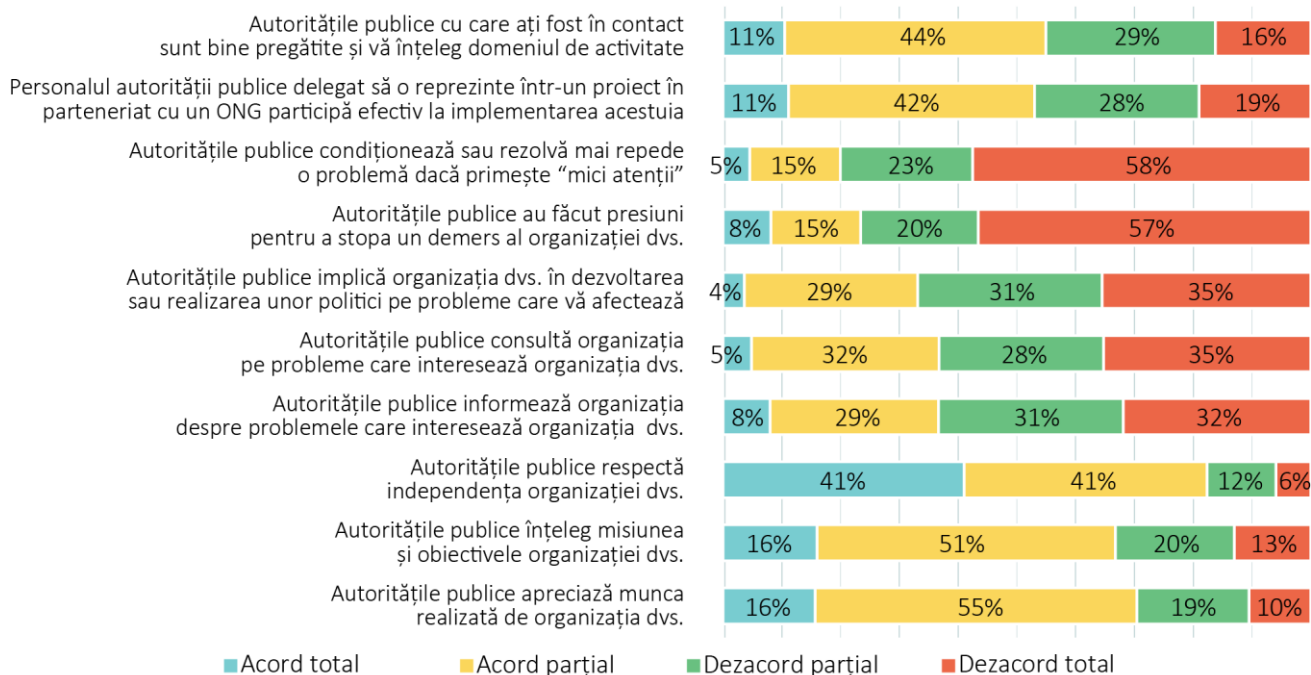
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Percepțiile generale despre autoritățile publice care construiesc sau, dimpotrivă, descurajează inițiativele de colaborare sunt ilustrate în Fig. 6.2.4. În timp ce peste 70% din organizații consideră că autoritățile le apreciază munca, le înțeleg misiunea și obiectivele și le respectă independența, semnalele îngrijorătoare sunt date de cei 20% care consideră că autoritățile se comportă diferit dacă primesc “mici atenții” și de cei 23% care consideră că autoritățile au făcut presiuni pentru a stopa un demers al organizației lor. În plus, 45% dintre liderii ONG nu cred că autoritățile sunt bine pregătite și le înțeleg domeniul de activitate.

Fig. 6.2.4: Percepția atitudinilor și acțiunilor autorităților publice

Vă rugăm să precizați dacă sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații.

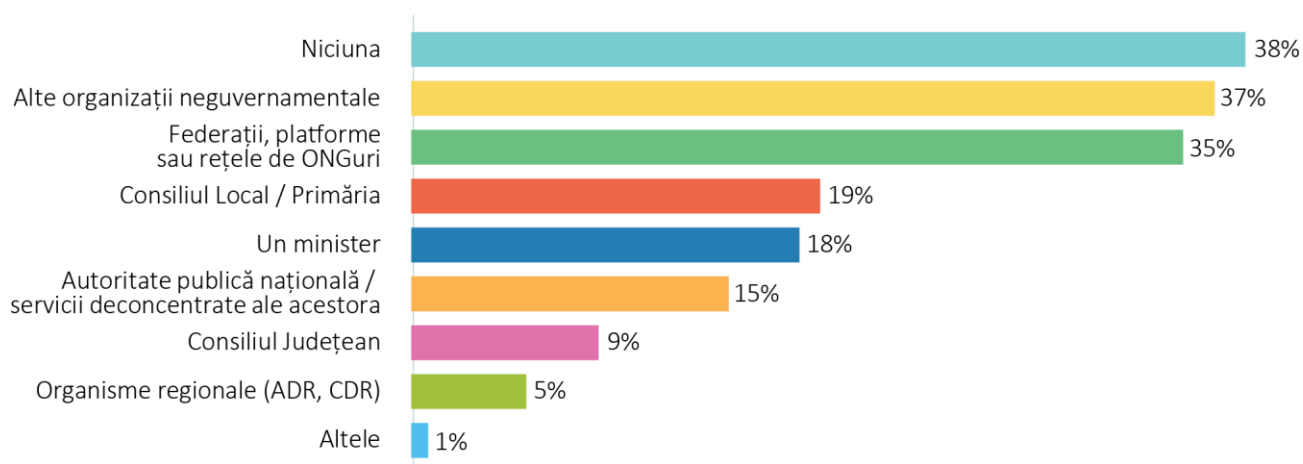

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Tot graficul de mai sus ne arată că 33% din respondenți au fost implicați de autoritățile publice în dezvoltarea sau realizarea unor politici de interes pentru organizație și 37% au fost doar consultați pe teme de interes ale organizației. Cu toate acestea, o situație mai detaliată a inițierii consultării, prezentată în Fig. 6.2.5, arată cum, tot în proporție de 37%, în procesul de elaborare a politicilor publice, ONG-urile sunt consultate de alte ONG-uri. Cu alte cuvinte, atunci când un ONG primește o inițiativă externă de a se implica în modificări de politici, șansele ca ea să vină de la o autoritate sunt la fel de mari cu a veni din direcția unui alt ONG.

Fig. 6.2.5: Inițiatorii consultărilor privind politicile publice

Vă rugăm să precizați ce fel de autorități/organizații au contactat organizația dv. pentru consultări privind politici publice în anul 2015

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (răspuns multiplu)

Un focus grup organizat în februarie 2017 pe tema implicării sectorului neguvernamental în elaborarea politicilor publice, cu consilieri locali și generali din municipiul București a identificat câteva direcții de întărire a cooperării dintre aceștia din urmă și ONG-uri. Pe de o parte, consilierii

locali nu se consideră suficient de bine informați cu privire la plaja organizațiilor pe care le-ar putea implica în fiecare dintre subiectele pe care se discută, analizează sau elaborează politici publice. Cu alte cuvinte, aceștia se adresează mai degrabă puținelor organizații pe care le cunosc mai bine, în timp ce ar fi de fapt interesați să își lărgescă plaja de colaborări, dacă le-ar fi mai la îndemână să identifice și să contacteze organizații care lucrează cu subiectele din spectrul lor de interese. Pe de altă parte, consilierii au punctat și faptul că, la nivelul reprezentanților ONG, ar fi necesară o mai bună informare cu privire la legislația în vigoare, pentru obținerea unei viziuni echilibrate între ce este realizabil și ce este dezirabil.

Avem o sumă de organizații care vin spre noi, instituții de stat, indiferent că e vorba de autoritatea publică locală sau de altă natură. Dacă nu se întâlnesc interesele celor două instituții, sigur că nu rezultă nimic, chiar dacă discutăm și ajungem la concluzia că e totul minunat, pentru că pot să vină ONG-uri către o instituție, și-ncă o dată, nu vorbesc numai de autoritatea publică locală, dar, necunoscând prevederile legale, ei cer acestei instituții niște lucruri pe care eu nu pot să le fac.

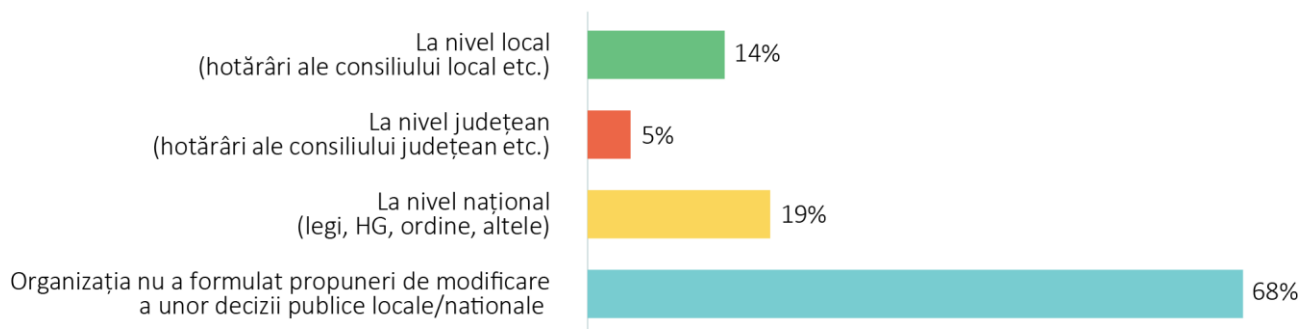
(Consilier local, sex masculin)

Depășind aceste date despre contextul în care se influențează politicile – relația cu autoritățile publice – Barometrul Liderilor ONG furnizează informații despre agenții propriu-zise: organizațiile care se implică în astfel de demersuri. Un bazin maximal al acestora este dat de cei care afirmă că au printre principalele activități ale organizației informarea, conștientizarea, cercetarea, advocacy-ul și monitorizarea politicilor publice, 30% dintre respondenți.

Ca obiect al activităților de influențare a deciziilor publice, conform Fig. 6.2.6, nivelul național de decizie primează, cu 19% din respondenți declarând că au formulat în 2015 propuneri către acest palier. Remarcăm însă că proporția ONG-urilor care au formulat propuneri de modificare este în ușoară scădere față de 2009¹⁵⁶, pe toate cele trei nivelurile de decizie testate. Ca și rată de succes a propunerilor depuse, remarcăm că, la același nivel național, 15% din organizațiile respondente au reușit, măcar într-o oarecare măsură, influențarea deciziei în direcția dorită (vz. Fig. 6.2.7.).

Fig. 6.2.6: Nivelurile de decizie vizate de activitățile de advocacy

În anul 2015 organizația dv. a inițiat sau a formulat propuneri de modificare a unor decizii publice locale sau naționale?

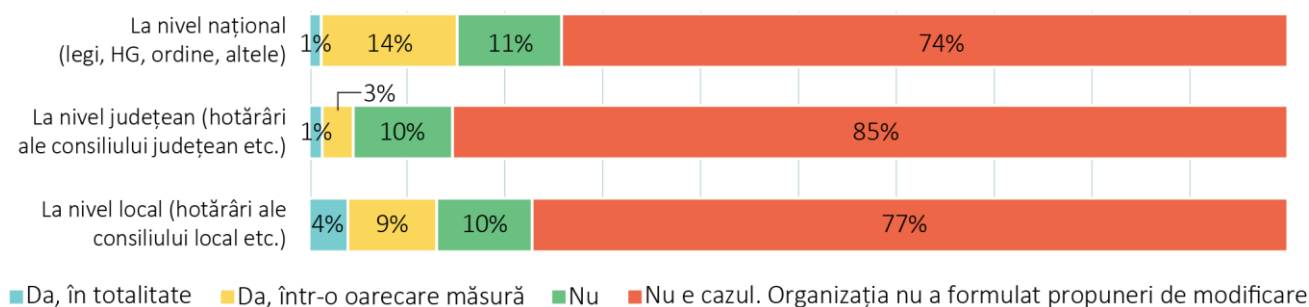

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (răspuns multiplu)

¹⁵⁶ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010, Secțiunea 9.4.

Fig. 6.2.7: Succesul în influențarea deciziilor

Vă rugăm precizați dacă propunerea/propunerile dv. s-a/s-au regăsit în decizia finală adoptată de autoritățile publice

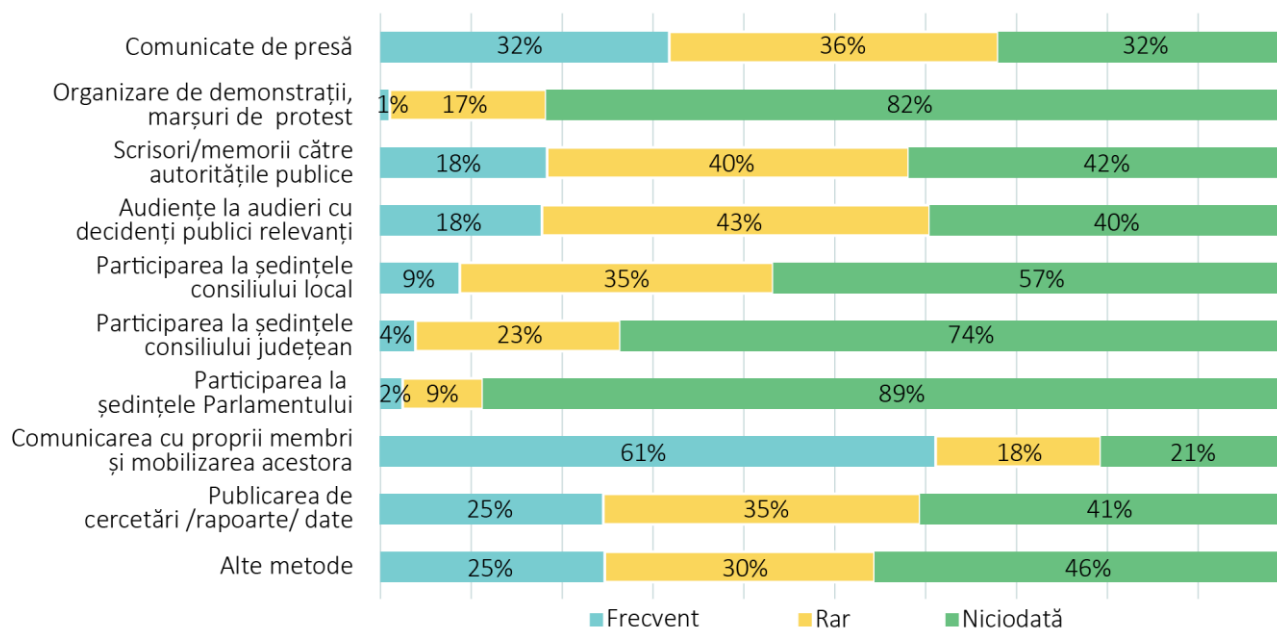
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

În privința metodelor la care fac apel ONG-urile pentru influențarea politicilor, 21% utilizează cereri de informații publice și 13% solicitări scrise de organizare de dezbateri publice, adică instrumentele structurale în procesele de advocacy furnizate de legile 544/2001 și 52/2003¹⁵⁷. Ambele valori sunt în scădere față de situația din 2009 (31,7% foloseau Legea 544/2001 și 24,2% Legea 52/2003)¹⁵⁸.

Specific, în privința metodelor de a își face cunoscute mesajele cu privire la politicile publice, Fig. 6.2.8 arată cum comunicarea și mobilizarea membrilor, alături de comunicatele de presă sunt căile cel mai des utilizate. La polul opus sunt participarea la ședințele Parlamentului și organizarea de demonstrații. 1% dintre respondenți declară că, pentru acțiunile lor de protest din 2015, au reușit să mobilizeze peste 1 000 de oameni¹⁵⁹. Utilizate așadar de puține organizații, protestele au totuși un foarte mare potențial de mobilizare a cetățenilor. În 2016, 6,7% din români declarau că au participat cel puțin o dată la o acțiune de protest¹⁶⁰.

Fig. 6.2.8: Mijloace de comunicare a pozițiilor privind politicile publice

Ce metode folosește organizația dv. pentru a-și face cunoscute mesajele și poziția privind politicile publice?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

¹⁵⁷ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

¹⁵⁸ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

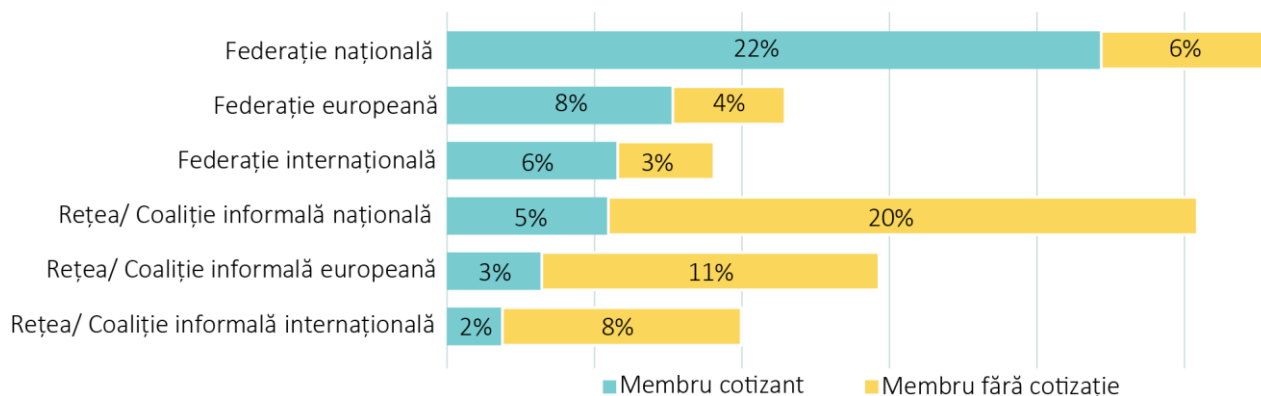
¹⁵⁹ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

¹⁶⁰ Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Un alt procedeu de lucru util în influențarea politicilor publice este implicarea în structuri asociative. 28% din organizații sunt membre în federații naționale (în creștere față de 17,7% în 2010¹⁶¹), iar rata de apartenență la rețele/ coalitii naționale informale este de 25%.

Fig. 6.2.9: Apartenența la rețele, coalitii, federații

Vă rugăm să precizați dacă organizația dv. face parte din rețele/coalitii/federații de ONG și dacă plătește cotizații

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

12% din organizații sunt membre în federații la nivel european. În structurile informale europene se implică 14% din ONG-urile românești. În ceea ce privește implicarea în acțiuni de advocacy la nivel european în 2015, ea este declarată de către 18% dintre respondenți¹⁶², în creștere față de cei 8,4% din 2009¹⁶³.

Ca și teme de interes în influențarea politicilor publice, peste jumătate din respondenții BLONG 2016 au formulat răspunsuri la întrebarea despre măsurile legislative pe care le așteaptă organizația lor pentru un cadru legislativ/ normativ favorabil pentru sectorul ONG. Astfel, cele mai multe dintre răspunsurile valide, 19%, au vizat sporirea finanțărilor publice pentru ONG-uri și îmbunătățirea programelor de finanțare existente, inclusiv a celor cu finanțare europeană. 17% au vizat facilități fiscale suplimentare pentru ONG-uri și donatorii individuali și corporativi, garanții bancare și îmbunătățiri ale legii sponsorizării și ale mecanismului 2%. 16% din răspunsuri au vizat îmbunătățirea relației dintre societatea civilă și instituțiile și autoritățile publice, inclusiv creșterea transparenței decizionale.

Am inițiat acest capitol menționând paradoxul creșterii importanței victoriilor din advocacy în condițiile unei relații din ce în ce mai șubrede a societății civile cu autoritățile. Cercetarea de față ne arată cum, din totalul sectorului ONG, în creștere, se restrânge plaja organizațiilor critice cu politicile guvernului. La fel, după 2010, se restrânge și rata de utilizare a principalelor instrumente de advocacy furnizate de legile transparenței decizionale și accesului la informații publice. Peste jumătate din organizațiile respondente la Barometrul Liderilor ONG au avut relații parteneneriale cu autorități sau instituții publice. Parametrii potențialelor creșteri ale atitudinilor cooperante nu sunt însă unii sustenabili, căci există dubii semnificative cu privire la competența autorităților în domeniile de acțiune ale organizațiilor, la fel cum există și suspiciuni cu privire la "atențiile" care motivează autoritățile.

Deși apare o intensificare a activităților de advocacy și participării în rețele la nivel european, nu este clar cum vor reuși acestea să contracareze lipsa de susținere de la nivel național, sentimentul a mai mult de jumătate din liderii ONG că atitudinile critice nu le fac organizația mai apreciată ca

¹⁶¹Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2010

¹⁶²ibidem

¹⁶³ibidem

pilon al democrației. Acțiunile de protest cu largă participare, deși beneficiind de deschiderea unui bazin semnificativ de cetățeni, sunt folosite de 1% din organizații.

Ca noi soluții posibile pentru atingerea unei constanțe a implicării ONG în formularea politicilor publice, o primă direcție este de a crește interacțiunea cu parlamentul. Deocamdată, una dintre cele mai rar folosite metode de advocacy, contactul regulat cu parlamentarii poate fi intensificat, în special prin intermediul coalițiilor și federațiilor în care ONG-urile acționează. În plus, o bună parte din succesele recente ale sectorului societății civile s-au bazat pe o comunicare constantă și perseverentă cu membrii acestui for.

O a doua soluție profilată este aceea ca ONG-urile să își adapteze mai bine solicitările de schimbare la destinatarii instituționali ai propunerilor de politici publice. Cu cât aceste propuneri sunt mai ușor de introdus în circuitul decizional al respectivei instituții, cu atât mai probabil este ca emitentul lor să găsească un decident deschis să le promoveze.

6.3 Relația organizațiilor neguvernamentale cu alți actori (mass-media, biserica, partidele politice)

Valentin Burada

Aflate toate în aceeași sferă publică care poate fi definită în cel mai larg sens drept "societate civilă", mass-media, partidele politice și cultele (cu Biserica Ortodoxă Română în prim plan) sunt, alături de Stat și de mediul de afaceri, actorii cei mai relevanți pentru activitatea organizațiilor neguvernamentale. Ele se influențează reciproc, prin interese și preocupări comune, care fie le fac să coopereze, fie le situează pe poziții de adversitate.

Cu mass-media, organizațiile neguvernamentale împărtășesc adesea rolul de "câine de pază al democrației", căutând să exercite o influență ponderatoare și de prevenție a eventualelor abuzuri de putere ale guvernării. Atunci când există dezechilibre în sistem (de exemplu atunci când opoziția politică este slabă, instituțiile de control reciproc ale puterilor statului sunt disfuncționale, iar mass media este excesiv de partizană cu puterea), organizațiile neguvernamentale devin adesea principalul obstacol în calea tendințelor iliberale din societate, cu toate consecințele acestei poziții de ultim resort. În mod normal, preocuparea organizațiilor neguvernamentale pentru transparență, integritate și bună guvernare este împărtășită de către mass media și cei doi actori se completează reciproc. În diferite contexte însă, mass media și organizațiile neguvernamentale pot ajunge în situații de adversitate. Mass media este importantă pentru organizațiile neguvernamentale și prin capacitatea acesteia de a influența imaginea lor publică (cum de asemenea o face și în cazurile partidelor, al Bisericii sau al mediului de afaceri). Întrucât ele funcționează în general pe bază de reputație – cu o tendință accentuată în ultima decadă de a depinde de diferite forme de donații sau granturi private, – modul în care mass media reflectă și compune imaginea publică a sectorului neguvernamental are efecte directe asupra acestuia.

Cu Biserica, organizațiile neguvernamentale împărtășesc preocupări în sfera socială și umanitară. Cel mai adesea confruntările apar în sfera principiilor și valorilor pe care le promovează cei doi actori, unde, prin natura sa, Biserica are o viziune fundamental conservatoare în ceea ce privește libertățile civile. Această viziune intră uneori în conflict cu agenda organizațiilor ce militează pentru drepturile omului. O altă preocupare o reprezintă și raportul dintre Biserică și stat, fie din aceeași

perspectivă a influenței acestui raport asupra drepturilor omului, fie din considerente de alocare echitabilă și corectă a resurselor publice.

Una dintre caracteristicile de bază ale societății civile este diversitatea, iar acesta se exprimă în ceea ce privește raportul cu Biserica prin faptul că există un număr considerabil de organizații neguvernamentale care fie au fost create prin influența directă a cultelor, operând ca instituții de asistență socială ale acestora, fie sunt organizații care promovează valori și principii religioase. Tensiunea între aceste organizații și celelalte rezultă din contradicția adecvării valorilor și principiilor pe care le promovează cu cele ale modelului de societate democratică și europeană, precum și a respectului pentru libertatea individuală, pentru diversitate și pentru egalitatea de șanse.

Ca și organizațiile neguvernamentale, partidele politice sunt asociații de cetățeni constituite în vederea atingerii unui scop comun, care în cazul partidelor este de câștigare și de exercitare a puterii politice și implicit a posibilității de a decide alocarea resurselor publice în vederea susținerii unor politici publice în acord cu viziunea (ideologia) partidului respectiv. Conflictul între cele două tipuri de entități apare atunci când pe de o parte există o percepție că partidele politice urmăresc mai degrabă interese private decât susținerea binelui public sau atunci când binele public este definit dintr-o perspectivă bazată pe premiză ca majoritatea, legitimată prin vot, poate impune cu forța politici publice care produc prejudicii minorității sau chiar interesului general. Uneori, partidele politice au tendința de a folosi resursele publice pe care le controlează atunci când se află la guvernare (sau promisiunea folosirii acestora dacă vor fi alese pentru a governa) pentru a obține susținerea mass media și a Bisericii. Aceasta provoacă un dezechilibru major în relația dintre sectorul neguvernamental și ceilalți actori din sfera publică și reprezintă un alt motiv de tensiune.

Mass media

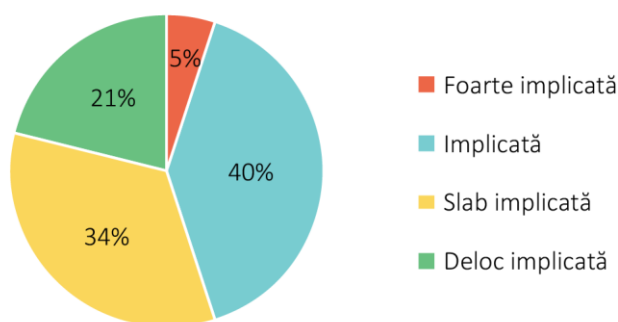
Atunci când nu există interese politice contrare, mass media reprezintă unul dintre cei mai buni aliați ai organizațiilor neguvernamentale pentru atingerea obiectivelor acestora, fie că este vorba despre campanii advocacy sau de mobilizare a publicului în jurul unor teme foarte importante (ex.: discriminarea, lupta împotriva corupției, protecția mediului etc.), fie că răspunde necesității organizațiilor de a își face cunoscute inițiativele pentru a obține sprijin din partea cetățenilor.

În ciuda acestui fapt, mediul online rămâne de fapt principalul spațiu de promovare a organizațiilor neguvernamentale, în timp ce mass media tradițională abordează subiectele provenind dinspre ONG-uri de cele mai multe fără a recunoaște în ansamblu sectorul asociativ ca un element aparte al societății românești. De cele mai multe ori, referințele la ONG-uri ca ansamblu au loc în contexte mai degrabă negative (scandaluri de presă).

În cel mai recent Barometru al Liderilor ONG (2016), 45% dintre respondenți afirmă ca presa este implicată și foarte implicată în promovarea activităților organizațiilor.

Fig. 6.3.1: Percepția privind implicarea mass media în promovarea organizațiilor

Cum apreciați implicarea mass-media în promovarea activităților organizației dv.?

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

O treime dintre respondenți afirmă că folosesc în mod frecvent comunicate de presă pentru a își face cunoscute mesajele și poziția față de politici publice. În practică însă, un număr redus de organizații au capacitatea de a își introduce temele pe agenda publică. Tot din același Barometru reiese faptul că aproape jumătate dintre organizațiile respondente consideră că mass media din România oferă oportunitatea dezbaterii politicilor publice (și implicit posibilitatea utilizării spațiului mediatic pentru promovarea unor inițiative în această sferă).

Pe de altă parte, în ultimii ani se remarcă o evoluție pozitivă a sectorului de mass media independentă (chiar dacă acesta rămâne încă foarte redus). La această creștere se poate afirma că o contribuție importantă o are și sectorul neguvernamental, din mai multe perspective. Mass media independentă (mai ales cea care promovează reportajul și analiza) este adesea mai receptivă la temele propuse de organizațiile neguvernamentale. Există deja un istoric de colaborare între ONG și mass media independentă (ex.: Decât O Revistă, Dela0.ro), adesea în cadrul unor proiecte prin care sunt finanțate demersurile jurnaliștilor. Decât O Revistă este de fapt un produs al unei organizații neguvernamentale (Asociația Media DoR). Într-un alt exemplu, din 2011, prin proiectul Superscrieri, Fundația Friends for Friends susține, printre altele, jurnalismul narativ, prin acordarea de premii și burse. O organizație precum Rise Project, prin investigațiile sale, alimentează mass media tradițională cu subiecte importante care se bucură de o audiență din ce în ce mai mare.

Pe lângă asociațiile profesionale ale jurnaliștilor, alte câteva organizații neguvernamentale sunt specializate în teme de media. Centrul pentru Jurnalism Independent și ActiveWatch – Agenția de Monitorizare a Presei (AMP) sunt organizații care au drept misiune promovarea libertății mass media, protejarea drepturilor jurnaliștilor sau creșterea calității produsului jurnalistic în România.

Politizarea mass media tradiționale și controlarea acesteia de către grupuri de interese politico-economice își pune amprenta și asupra modului în care aceasta reflectă organizațiile neguvernamentale. Atunci când partidele care influențează politica editorială a principalelor trusturi media văd în organizațiile societății civile adversari, ori atunci când mesajele acestora din urmă sunt critice la adresa politicilor promovate de partid, reacția trusturilor de presă partizane se aliniază cu, o amplifică sau chiar o anticipează pe cea a partidelor politice. Acest fenomen a fost extrem de vizibil în cazul campaniei electorale din 2016 și mai ales în timpul protestelor civice de la începutul anului 2017.

Acest caz recent de opoziție totală între o parte a mass media și organizații ale societății civile nu este însă unic. Pe fondul crizei economice care a afectat mass media la începutul anilor 2000, pentru multe trusturi de presă publicitatea plătită cu generozitate de către Roșia Montana Gold Corporation (RMGC) a reprezentat un argument important pentru menajarea acesteia în

momentele în care organizații ale societății civile criticau sau protestau împotriva companiei miniere, mass media evitând în general să publice știri negative referitoare la aceasta. De altfel organizația RISE Project a expus într-una dintre investigațiile sale circuitul banilor dinspre companie către mass media și decidenți politici, arătând în același timp că a existat într-adevăr o legătură între aceasta și politica editorială a principalelor instituții de media¹⁶⁴. Abia în contextul protestelor masive care au generat mișcarea #UnițiSalvăm embargoul unei părți covârșitoare a mass media asupra temei Roșia Montana a cedat.

Partizanatul politic în mass media s-a manifestat cu putere și în contextul protestelor legate de #Colectiv, dar mai ales în cazul ultimei mobilizări civice de la începutul anului 2017, pe tema luptei anti-corupție. Preluând nemijlocit mesajele partidelor politice aflate la putere și elementele din strategiile de comunicare ale acestora, mass media aflată sub influența directă a acestora a identificat ca țintă de atac în aceste momente organizațiile societății civile critice față de putere, sau, așa cum au fost ele definite, "rețeaua sorosistă".

Biserica

Încrederea în Biserică a cunoscut o evoluție descendentă în ultimele două decade, ajungând de la 90% la începutul anilor 2000, la 58% în 2016¹⁶⁵. Acțiunile Bisericii Ortodoxe Române (BOR) de recâștigare a spațiului public trebuie analizate inclusiv din această perspectivă, dar și prin prisma tentației partidelor politice de a căuta să câștige sprijinul Bisericii pentru motive electorale.

Temele pe care BOR le promovează pe agenda publică (ex.: poziția religiei în școli, familia "tradițională", interzicerea avortului etc.) precum și problematica alocării cu prioritate de resurse publice pentru construcția de noi biserici (mai ales în ceea ce privește proiectul Catedralei Mântuirii Neamului) au provocat opoziția organizațiilor neguvernamentale, atât cele active în sfera apărării drepturilor omului, cât și cele active în domeniile bună guvernare și democrație. În legătură cu alocarea de resurse publice pentru aceasta, implicarea Bisericii în competiția electorală a rămas o temă constantă de preocupare pentru unele organizații neguvernamentale.

În 2011, un număr important de organizații neguvernamentale, atât din domeniul social cât și din alte domenii, s-au opus Legii parteneriatului între stat și biserică pe care Parlamentul o adoptase în luna martie. Organizații neguvernamentale¹⁶⁶ au criticat legea pentru că aceasta era în contradicție cu principiul competiției libere în furnizarea de servicii sociale, instituind un al doilea monopol, după cel al statului, asupra furnizării de servicii de asistență socială. Președintele României a respins promulgarea legii.

Pe de altă parte, o serie de alte organizații neguvernamentale, apropiate bisericii, au devenit tot mai vizibile pe teme apropiate acesteia. Coaliția pentru Familie este o structură fără personalitate juridică, alcătuită din organizații ale societății civile din domenii diverse (organizații de protecția copilului, organizații de părinți, organizații de protecția persoanelor cu handicap și de pacienți, organizații de reabilitare a foștilor deținuți, organizații de advocacy și media, organizații juridice, organizații de promovarea tradițiilor)¹⁶⁷. Cu sprijinul deschis al BOR precum și a altor culte, Coaliția pentru Familie a reușit să strângă 2,7 milioane de semnături pentru susținerea unei inițiative cetățenești pentru înlocuirea în art. 48 din Constituția României a termenului "soți" cu sintagma

¹⁶⁴ RISE Project, Pe cine a plătit RMGC în 2013: <http://www.riseproject.ro/articol/pe-cine-a-platit-rmgc-in-2013/>

¹⁶⁵ INSCOP, Aprilie 2016 – Încrederea în instituții www.inscop.ro/aprilie-2016-crederea-in-institutii

¹⁶⁶ De exemplu poziția a peste 40 de organizații: <http://www.mediafax.ro/politic/ipp-ii-cere-presedintelui-sa-nu-promulge-legea-privind-parteneriatul-dintre-stat-si-biserica-9382468>

¹⁶⁷ <http://coalitiapentrufamilie.ro/despre-coalitia-pentru-familie/>

"bărbat și femeie", așa încât alineatul 1 al articolului să aibă în viitor următoarea formulare: "Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor". În iulie 2016 Curtea Constituțională s-a pronunțat pozitiv asupra constituționalității acestei inițiative cetățenești, următorul pas fiind organizarea unui referendum pe această temă. În perioada premergătoare alegerilor din decembrie 2016, Coaliția pentru Familie a încheiat protocoale de colaborare cu Partidul Social Democrat (PSD), cu Partidul Național Liberal (PNL) și cu Partidul Alianța Liberalilor și Democraților (ALDE) în vederea susținerii inițiativei legislative a cetățenilor de revizuire a art. 48 (1). Luările de poziție ale BOR justificând această inițiativă de revizuire a Constituției par a fi introdus o temă nouă în discursul oficial al Bisericii, inițiativa fiind prezentată drept "o chemare firească la exprimarea democratică a voinței cetățenilor cu privire la una dintre valorile fundamentale ale societății, familia."¹⁶⁸ Pentru prima dată BOR se autodefinește drept susținător al democrației participative.

Organizații pentru apărarea drepturilor omului s-au opus însă acestui demers arătând că o modificare a Constituției care limitează în fapt drepturile și opțiunile personale ale unor cetățeni ai României nu este legitimă.¹⁶⁹

Dincolo de interacțiunea cu organizațiile neguvernamentale laice, BOR și celelalte culte, colaborează strâns cu organizații create în directă lor arie de influență.

<< O varietate de asociații fără scop patrimonial este reprezentată de asociațiile religioase. Acestea sunt prevăzute de legea cultelor, potrivit căreia libertatea religioasă se poate exercita și în cadrul asociațiilor religioase, care sunt persoane juridice alcătuite din cel puțin 300 de persoane, cetățeni români sau rezidenți în România, care se asociază în vederea manifestării unei credințe religioase. În general, aceste organizații desfășoară misiuni cu caracter social și filantropic în unitățile teritoriale în care funcționează bisericile respective.

Conform Regulamentului de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română (BOR)128, art.2., sistemul de asistență socială este integrat și organizat profesional în cadrul structurilor administrativ-organizatorice ale Bisericii Ortodoxe Române. Asociațiile și fundațiile cu scop social și filantropic care funcționează sub patronajul structurilor administrative organizatorice ale Bisericii au personalitate juridică conform legislației referitoare la organizațiile neguvernamentale (O.G. 26/2000, modificată și completată prin O.G. 37/2003). Sistemul de asistență socială al BOR este deosebit de complex și funcționează ca instituții de ajutorare la nivel de parohii, episcopii și patriarhie, respectiv prin asociații. Unele instituții de asistență socială depind direct de episcopii, care intervin mai mult sau mai puțin în organizarea, finanțarea și/sau administrarea lor; altele funcționează doar cu binecuvântarea episcopilor, dar în mod autonom.

Capitolul V al Regulamentului de organizare și funcționare a sistemului de asistență socială în Biserica Ortodoxă Română definește relația cu organizațiile neguvernamentale care funcționează cu binecuvântarea Bisericii. Astfel, se prevede că pentru realizarea scopului și obiectivelor Bisericii Ortodoxe Române în domeniul asistenței sociale, Patriarhia Română,

¹⁶⁸ Poziția a venit prin intermediul unui comunicat de presă al Patriarhiei Române ca urmare a unei declarații a Președintelui Klaus Iohannis referitoare la inițiativa revizuirii Constituției, prin care acesta avertiza asupra pericolului fanatismului religios: <http://www.mediafax.ro/social/patriarhia-ii-raspunde-lui-iohannis-legat-de-cererea-de-a-redefini-familia-in-constitutie-un-demers-civic-nu-poate-fi-considerat-cale-a-fanatismului-religios-15835768>

¹⁶⁹ De pildă această poziție asumată de 24 de organizații neguvernamentale românești și patru organizații internaționale: <http://www.mediafax.ro/politic/mai-multe-ong-uri-cer-ccr-sa-respinga-initiativa-de-redefinire-a-familiei-in-constitutie-15532157>

centrele eparhiale, protopopiatele și parohiile pot înființa organizații neguvernamentale.

Scopul și obiectivele organizațiilor neguvernamentale care activează cu binecuvântarea Bisericii trebuie să contribuie la îndeplinirea BOR în domeniul social, în caz contrar și atunci când activitatea desfășurată se îndepărtează de principiile, valorile și viziunea Bisericii, această binecuvântare putând fi retrasă.

BOR a inițiat o încercare de unificare a sistemului de asociații ortodoxe prin crearea Federației Filantropia, sub egida Sfântului Sinod.¹⁷⁰

Similar organizațiilor neguvernamentale apropiate de BOR, există o serie de organizații neguvernamentale apropiate Bisericii Catolice și bisericilor protestante, cu o misiune și cu funcții asemănătoare. Aidoma istoricului multor organizații neguvernamentale din România din alte domenii, de cele mai multe ori aceste organizații au fost inspirate și sprijinite direct de organizații neguvernamentale internaționale și sunt afiliate rețelelor și familiilor de organizații neguvernamentale internaționale (ex.: Caritas România, afiliată la Caritas International, ADRA România, membră a rețelei ADRA etc.). >>

România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010

Partidele politice

Încrederea românilor în partidele politice s-a aflat în mod constant sub media europeană și în mod substanțial sub cea pe care cetățenii o acordă celorlalți actori din sfera publică (organizațiile neguvernamentale, mass media, Biserica). Ediția de primăvară a Eurobarometrului din 2016¹⁷¹ situa încrederea cetățenilor români în partidele politice în jurul a 13%. Institute de sondaj din România au publicat procente chiar mai scăzute (6,5% în aprilie 2015 potrivit CCSB, sau 8,3% în martie 2016 după INSCOP¹⁷²). Aceste evoluții nu diferă cu mult față de situația de acum o decadă, atunci când încrederea în partide se situa în jurul a 11-12 procente. Pe de altă parte, în toată această perioadă a scăzut încrederea publică și în ceilalți actori (în mod dramatic în Biserica, și mai puțin în mass media și în partidele politice).

Lipsa de încredere generalizată în partidele politice se reflectă în mod evident și în interiorul organizațiilor neguvernamentale. De exemplu, conform Barometrului Liderilor ONG 2016, majoritatea organizațiilor neguvernamentale sunt mai degrabă sceptice față de deschiderea politicianilor pentru dialog. Astfel, peste 70% dintre respondenți nu cred că politicienii din România încurajează dezbateră publică.

Partidele politice au privit cu îngrijorare valul de mobilizare civică din ultimii ani, începând cu protestele din ianuarie 2012 care au condus la demiterea Guvernului Boc, continuând cu mișcarea Uniți Salvăm din septembrie 2013 ("Toamna românească") (și care de fapt continuă ele însele mișcări mai puțin ample împotriva exploatarea de aur de la Roșia Montana și a gazelor de șist din 2011), apoi cu protestul provocat de tragedia de la Clubul Colectiv în urma căruia a demisionat

¹⁷⁰ În prezent, federația reunește 23 din cele mai active ONG-uri care lucrează cu binecuvântarea și în parteneriat cu BOR, în domeniul social, aproape dublu față de numărul membrilor din 2010 (13) <http://federatia-filantropia.ro/>

¹⁷¹ Standard Eurobarometer 85, Public opinion in the European Union, Comisia Europeană, iulie 2016 <https://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/75902>

¹⁷² INSCOP Research, Barometrul Adevărul despre România, martie 2016 <http://www.inscop.ro/wp-content/uploads/2016/04/INSCOP-raport-martie-2016-INCREDERE-INSTIUTII.pdf>

Guvernul Ponta în noiembrie 2015 și, mai recent, protestele cele mai masive, împotriva corupției, din ianuarie 2017. Unul dintre sloganurile cele mai populare în cadrul acestor proteste (”PSD-PNL / Aceeași mizerie”) a fost de fapt o reconfirmare a ceea ce arată sondajele menționate mai sus. Strategia partidelor politice ca răspuns la aceste proteste care au adus în prim plan din nou societatea civilă a fost diferită. Unele partide au încercat să profite de acest val de popularitate în zona civică propunând în alegeri candidați percepuți ca provenind din sfera societății civile, cu rezultate neconvingătoare.

Altele au demarat o campanie de discreditare a organizațiilor societății civile. Încă din momentul protestelor împotriva gazelor de șist și a exploatării de la Roșia Montana, politicienii au redescoperit tema organizațiilor neguvernamentale – agenți în slujba intereselor străine (în cazul gazelor de șist se insinua că erau finanțate de Rusia, în cazul celor privind Roșia Montana se sugerau legături cu Ungaria). Astfel, în septembrie 2013, șeful Comisiei SIE din Parlament acuza organizațiile finanțate de George Soros ca fiind catalizatorul protestelor din Piața Universității și cataloga finanțarea acestora drept un pericol pentru siguranța națională¹⁷³. Această poziție se regăsea și în luările de cuvânt ale primului ministru și ale altor înalți oficiali politici. Tema organizațiilor neguvernamentale – agenți străini vă căpăta o amploare și mai mare în contextul protestului #Colectiv din 2015.

În urma demisiei Guvernului Ponta, Președintele Klaus Iohannis a inițiat consultări cu organizațiile societății civile în vederea numirii noului Guvern. Formarea unui nou Guvern tehnocrat în noiembrie 2015 și includerea în Guvernul technocrat condus de primul ministru Cioloș a unor figuri importante provenite direct din societatea civilă (un ministru, câțiva secretari de stat, numeroși alți funcționari din aparatul central)¹⁷⁴ au constituit un punct cheie pentru relația dintre partidele politice și organizațiile neguvernamentale. Ascensiunea USR în urma alegerilor din 2016 a contribuit și ea la apariția noii linii de atac redescoperită de către partidele politice care își simțeau puterea subminată de influența reprezentanților organizațiilor societății civile: aceea de a acuza organizațiile cele mai critice ca fiind agenți străini, finanțate de cercuri oculte de influență din afara țării. În acest context, menționarea numelui miliardarului George Soros, o temă mult mai veche și destul de răspândită în regiune, mai ales în state cu tendințe autoritare (ca de exemplu Rusia sau Ungaria) a devenit din ce în ce mai frecventă, inclusiv în campania electorală, dar mai ales în contextul protestelor anti-corupție de la începutul lui 2017.

O consecință a protestelor din ultimii ani a fost redescoperirea de către o parte foarte activă a societății a nevoii de implicare politică, de reînnoire a clasei politice. În acest context, după alegerile europene din mai 2014, a apărut inițiativa ”Politică fără Bariere”¹⁷⁵.

Campania „Politică fără Bariere” a urmărit modificarea legislației pentru garantarea drepturilor la asociere politică și participare la alegeri. Grupul de organizații grupate sub umbrela ”Politică fără Bariere” și-a propus să contribuie la revigorarea competiției electorale, la un interes crescut din partea cetățenilor pentru politică și la o mai bună reprezentare a intereselor existente în societate. Propunerile din campanie au vizat două obiective majore. Primul a fost eliminarea barierelor administrative la înregistrarea unui partid, concomitent cu condiționarea înscrierii listelor de partid în toate competițiile electorale de prezentarea unui număr de semnături de susținere. Al doilea obiectiv a fost asigurarea unei mai mari egalități de șanse între partidele mari, cele mici sau nou înființate și candidații independenți. Dincolo de modificările de legislație electorală obținute,

¹⁷³ Afirmații într-un interviu pentru cotidianul Gândul:

<http://www.gandul.info/politica/seful-comisiei-sie-din-parlament-ong-urile-lui-soros-sunt-catalizatorul-pietei-universitatii-finantarile-acestora-pot-reprezenta-un-pericol-pentru-siguranta-nationala-audio-11387359>

¹⁷⁴ De exemplu, publicația Decât o Revistă prezenta în februarie 2016 o galerie de astfel de persoane <http://www.decatorevista.ro/oamenii-noi/>

¹⁷⁵ <https://politicafarabariere.wordpress.com/>

inițiativa a contribuit în primul rând la încurajarea intrării de oameni noi în politică. Astfel, de exemplu, în urma alegerilor locale și parlamentare din 2016, mai ales de pe listele Uniunii Salvați România (USR) - și a predecesorului acesteia, Uniunea Salvați Bucureștiul (USB) -, au fost aleși un număr semnificativ de reprezentanți proveniți din societatea civilă. De fapt, USR, și predecesorul său USB s-au constituit pornind de la experiența de acțiune comună a unui grup foarte divers și eterogen de activiști din sectorul neguvernamental.

Cooptarea reprezentanților organizațiilor societății civile în Guvern reprezintă o soluție pe care partidele au folosit-o ori de câte ori au dorit să semnaleze dorința de a reforma sistemul, pe criterii de integritate și competență. Pe de altă parte, ca și în cazul experienței Convenției Democratice, acest transfer dinspre societatea civilă către politică nu este fără consecințe. El slăbește pe termen scurt organizațiile pe care le părăsesc cei care fac pasul către politică, iar pe termen mediu și lung, în funcție de popularitatea prestației guvernelor din care au făcut parte, afectează imaginea în ansamblu a sectorului neguvernamental.

De la momentul integrării României în UE, a devenit o tradiție ca principalele formațiuni autohtone să caute reprezentare în interiorul familiilor politice europene. După modelul fundațiilor politice germane și europene, unele partide politice din România au încercat crearea unor structuri similare, chiar cu asistență germană¹⁷⁶. În ultimii ani însă activitatea și vizibilitatea acestora s-a diminuat în mod constant. O excepție o constituie lansarea în martie 2015 a Fundației Stânga Democratică (FSD) de către reprezentanți ai PSD. În principiu, misiunea fundațiilor politice nu este de a se implica în campania electorală, ci de a constitui o sursă de idei și un forum de dezbateră ideologică, precum și de formare a elitelor politice.

Un alt fenomen care a continuat în ultima decadă a fost cel al creării unor platforme civice care să testeze crearea unor noi formațiuni politice sau să permită unor lideri politici prezența în spațiul public într-o perioadă de tranzit între partide. Această abordare estompează și mai mult granițele dintre organizațiile neguvernamentale și partidele politice, contribuind pe termen mediu și lung la erodarea încrederii în ONG.

---

¹⁷⁶ În mod paradoxal, în contextul campaniei împotriva organizațiilor neguvernamentale, președintele PSD Liviu Dragnea a cerut în ianuarie 2017 să se facă o analiză a tuturor organizațiilor neguvernamentale declarate de utilitate publică, o verificare riguroasă a modului cum au fost cheltuiți banii publici. Așa cum aratăm în *Romania 2010. Starea sectorului neguvernamental*, printre primele organizații de utilitate publică s-au numărat chiar fundațiile partidelor politice.

7. Perspective sectoriale

7.1 Social / Caritabil

Simona Constantinescu

Introducere

Domeniul social/ caritabil reprezintă principala componentă a sectorului atât din punctul de vedere al numărului de organizații cât și din cel al principalilor indicatori economico-financiari. Componenta socială a sectorului neguvernamental a apărut ca o consecință a limitelor instituțiilor publice de a răspunde nevoilor sociale de bază ale celor mai dezavantajate grupuri sociale: copii, vârstnici sau persoane cu dizabilități. În anii '90 ca și în prezent, el domină, prin ponderea sa, întregul sector neguvernamental.

Organizațiile din domeniul social (ONG social) au atât rolul de a substitui sau completa serviciile sociale oferite de către instituțiile publice, adesea în cantitate insuficientă sau de calitate redusă, cât și un rol determinant de inovare socială, prin țintirea unor noi nevoi sociale, precum cele la care răspund serviciile de îngrijire la domiciliu.

Dimensiunea și evoluția sectorului social/ caritabil

Considerând doar organizațiile care au marcat coduri CAEN aferente activităților de asistență socială¹⁷⁷, domeniul social al sectorului neguvernamental ar cuprinde aproximativ 2434 organizații la sfârșitul anului 2015, în creștere cu 58% față de anul 2008. Dintre acestea, aproape trei sferturi desfășoară activități de asistență socială fără cazare, ceea ce reprezintă o caracteristică definitorie a furnizorilor privați ONG, asociații și fundații.

În realitate, sectorul ONG social/ caritabil este mult mai numeros¹⁷⁸; astfel, la sfârșitul anului 2015, conform datelor INS, prelucrate de către FDSC, domeniul social/ caritabil al sectorului ONG cuprindea un număr de aproximativ 8861 organizații active¹⁷⁹, în creștere cu 49% față de 2010 și cu 77% față de 2005; deși ponderea domeniului social caritabil în totalul sectorului a scăzut de la 42% în 2000 la 21% în 2015 datorită ratelor de creștere superioare înregistrate în celelalte subsectoare ONG, acesta rămâne, din punct de vedere cantitativ, cel mai important segment de organizații neguvernamentale.

Fig. 7.1.1: Sectorul ONG social/caritabil în cifre: 2000 - 2015

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. organizații	4.393	5.008	5.961	6.651	7.587	8.192	8.688	8.861
% din sectorul ONG	41,9%	30,3%	22,6%	22,4%	22,5%	21,7%	21,3%	20,7%
Nr. angajați	7.362	18.550	16.480	20.916	23.240	24.687	27.620	30.056

¹⁷⁷ Date INS, bilanțuri contabile; principalele domenii CAEN aferente activităților de asistență socială sunt: 8730 – „Activități ale căminelor de bătrâni și ale căminelor pentru persoane aflate în incapacitate de a se îngriji singure”; 8790 – „Alte activități de asistență socială, cu cazare n.c.a.”; 8810 – „Activități de asistență socială, fără cazare, pentru bătrâni și pentru persoane aflate în incapacitate de a se îngriji singure”; 8891 – „Activități de îngrijire zilnică pentru copii” și 8899 – „Alte activități de asistență socială, fără cazare, n.c.a.”

¹⁷⁸ Numărul de organizații active în domeniul social este aproximat utilizând metodologia FDSC ce a stat la baza realizării Atlasului Economiei Sociale, edițiile 2014 și 2012, de reclasificare a domeniului de activitate al organizațiilor ce nu au completat codul CAEN din bilanț sau prezentau codul CAEN 9499 „Activități ale altor organizații n.c.a.”, prin aplicarea unor cuvinte cheie specifice sectorului social/caritabil; în 2015 aproximativ 38% din totalul ONG active au marcat codul CAEN 9499; a se vedea și Atlasul de Economiei Sociale, FDSC, 2014, http://www.fdsc.ro/library/files/atlas_economie_sociala.pdf

¹⁷⁹ Organizații active sau „vizibile din punct de vedere statistic”, organizații ce au depus bilanț contabil la sfârșitul anului 2015

% din sectorul ONG	38,0%	38,0%	27,0%	30,0%	30,0%	29,4%	29,9%	30,1%
Venituri (mii lei)	171.485	719.174	1.197.894	1.532.580	1.862.333	1.904.612	2.025.859	2.638.342
% din sectorul ONG	40,0%	35,0%	21,0%	22,0%	24,0%	21,1%	21,5%	23,4%
Active (mii lei)	70.716	570.040	1.337.890	1.626.588	1.739.219	1.871.834	1.957.262	1.944.707
% din sectorul ONG	34,0%	37,0%	24,0%	25,0%	24,0%	23,5%	23,0%	23,8%

Sursa: Atlasul Economiei Sociale, ediția 2014, FDSC (2000-2012); Institutul Național de Statistică (2013-2015), prelucrare FDSC

Domeniul social/caritabil constituie totodată cel mai important angajator al sectorului ONG, 30% din totalul angajaților ONG regăsindu-se în cadrul acestui subsector; în doar 5 ani (2010-2015) organizațiile sociale/caritabile aproape și-au dublat numărul de angajați, acesta ajungând la peste 30 de mii persoane; de asemenea, numărul mediu de angajați a ramas constant (3 persoane), aproximativ 700 de organizații dispunând de peste 11 angajați.

Conform cercetării cantitative efectuate în scopul acestui studiu¹⁸⁰, o altă caracteristică a sectorului social caritabil o constituie prezența masivă a voluntarilor, 91% din totalul organizațiilor apelând la sprijinul acestora, în vreme ce 19% lucrează exclusiv cu voluntari, dar și proporția relativ mică a persoanelor în vârstă de peste 55 de ani în rândul angajaților.

Cumulat, ONG social înregistrează cele mai mari venituri dintre toate subsectoarele ONG, ce reprezintă aproape o pătrime din totalul veniturilor atrase; în 2015, aceste organizații înregistrau venituri totale de aproximativ 2,64 miliarde lei, cu 30% mai mult față de 2014 și mai mult decât dublul anului 2010.

De asemenea, media anuală a veniturilor ONG social este cea mai ridicată din cadrul sectorului neguvernamental, de aproximativ 300 mii lei/ organizație în 2015, cu 28% mai mult față de 2014 și cu 47% mai mult față de 2010; cu toate acestea, trebuie remarcat că jumătate dintre organizații au venituri anuale de până la 12762 lei (aproximativ 3000 Euro), iar peste un sfert din total raportează venituri zero.

Evoluția activelor o urmează pe cea a veniturilor, la sfârșitul lui 2015 ONG social deținând active în valoare de aproximativ 1,94 miliarde lei, cu 45% mai mult față de anul 2014, reprezentând aproximativ un sfert din totalul activelor corporale ale sectorului neguvernamental.

ONG social prezintă o distribuție geografică inegală, urmând trendul întregului sector de localizare în principal în regiunile care prezintă în mod tradițional niveluri de dezvoltare mai ridicată; astfel, în București și în regiunea istorică Transilvania sunt grupate mai bine de două treimi din totalul organizațiilor; în medie, la nivelul anului 2015 existau 180 de organizații pe județ, cele mai multe având sediul social în Cluj (562 organizații) și cele mai puține în Teleorman (36 organizații).

Față de 2010, data redactării precedentului raport asupra sectorului neguvernamental¹⁸¹, prezentul studiu realizează o circumstanțiere mai adecvată a sectorului social, în principal datorită utilizării metodologiei FDSC ce a stat la baza realizării Atlaselor de Economie Socială, edițiile 2012 și 2014 și care permite comparații valide ale seriilor statistice de date furnizate de către INS. După cum se poate observa din Fig. 7.1.1, sectorul social/ caritabil a înregistrat creșteri semnificative la toți indicatorii analizați în perioada 2000-2015.

¹⁸⁰ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

¹⁸¹ România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, FDSC, 2010

După cum vom putea vedea mai jos, majoritatea ONG social este alcătuită din organizații ce furnizează servicii de interes general, neacreditate ca furnizori de servicii sociale, dar cu un puternic caracter social, ce desfășoară o paletă diversă de activități precum: susținerea unor cauze sociale prin sensibilizarea opiniei publice, colectarea de fonduri, activități comunitare, apărarea intereselor unor grupuri vulnerabile și în general activități de identificare, asistență și sprijin pentru asigurarea nevoilor de bază a grupurilor defavorizate.

Ponderea furnizorilor acreditați de servicii sociale în cadrul ONG social este redusă, de aproximativ 13%, posibilele cauze ale neacreditării fiind discutate mai jos.

Furnizorii acreditați de servicii sociale

Conform celor mai recente informații publicate pe site-ul Ministerului Muncii și Justiției Sociale¹⁸², la sfârșitul anului 2016 existau 2947 furnizori acreditați, publici și privați, și 2550 servicii licențiate, dintre care aproximativ 40% erau furnizori privați ONG, asociații și fundații (1168 organizații, 13% din totalul ONG social) ce operau 45% din totalul serviciilor licențiate (1154 servicii)¹⁸³.

Deși reprezintă o componentă relativ redusă a întregului subsector ONG social¹⁸⁴, furnizorii acreditați de servicii sociale reprezintă segmentul de organizații ce desfășoară activități cu cel mai înalt grad de continuitate și profesionalism.

Comparând cu datele cuprinse în raportul „Serviciile Sociale în România”, FDSC, 2013¹⁸⁵, cu date valabile pentru anul 2010, remarcăm faptul că numărul furnizorilor privați non-profit a crescut cu doar 18% în 2016 față de 2010, când existau 990 furnizori acreditați, 17% din totalul ONG social în 2010.

Precum în cazul organizațiilor din domeniul larg social/caritabil, furnizorii acreditați prezintă atât distribuții regionale și județene inegale, cât și distribuții geografice inegale ale raportului furnizori privați/ furnizori publici ceea ce denotă o mai mare sau mai mică cooptare a furnizorilor privați în strategiile de dezvoltare a serviciilor sociale la nivelul autorităților publice locale și județene.

O altă caracteristică a organizațiilor private acreditate constă, în general, într-un grad mai ridicat de flexibilitate în furnizarea serviciilor, majoritatea organizațiilor intervievate în cadrul cercetării cantitative desfășurate în scopul acestui studiu¹⁸⁶ desfășurând activități la nivel județean sau regional, ceea ce de regulă conduce la o mai bună eficientizare a bazei materiale și a resurselor implicate în furnizarea serviciilor.

Furnizorii ONG sunt prezenți pe întreaga paletă de servicii supuse licențierii și în toate formele de organizare ale acestora; cele mai frecvente servicii licențiate de către furnizorii ONG sunt prezentate în tabelul de mai jos:

¹⁸² <https://harta-furnizori.mmuncii.ro/acreditate>

¹⁸³ Conform raportului FDSC *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, organizațiile neguvernamentale reprezentau 49% din furnizorii acreditați de servicii sociale și aproape 50% din serviciile acreditate din România.

¹⁸⁴ Relativ recent s-a inițiat un nou proces de acreditare fundamentat pe prevederile Legii nr 197/2012, prin umare procesul de acreditare și licențiere este în plină desfășurare.

¹⁸⁵ *Serviciile Sociale în România – Rolul actorilor economiei sociale*, Gabriela Dima (coord.), FDSC, 2013 (http://www.ies.org.ro/library/files/raport_serviciile_sociale_in_romania._rolul_actorilor_economiei_sociale.pdf)

¹⁸⁶ *Barometrul Liderilor ONG*, FDSC, 2016

Fig. 7.1.2: Servicii sociale licențiate de către furnizorii ONG (2016)

Tip serviciu	Nr. servicii licențiate ONG	% din totalul serviciilor licențiate de către furnizorii ONG	% din totalul serviciilor licențiate (furnizori publici și ONG)
Centre rezidențiale pentru copii în sistemul de protecție special	225	19%	27%
Centre de zi pentru copii: copii în familie, copii separați sau în risc de separare de părinți	196	17%	49%
Centre rezidențiale de îngrijire și asistență pentru persoane vârstnice	191	16%	48%
Servicii de îngrijire la domiciliu	150	15%	64%
Centre de zi pentru persoane adulte cu dizabilități	66	6%	69%
Centre rezidențiale pentru persoane adulte cu dizabilități	62	6%	21%
Cantine sociale	42	4%	46%
Centre de zi pentru persoane vârstnice	38	3%	41%
Centre rezidențiale de îngrijire și asistență pentru mamă și copil	5	4%	16%
Centre de zi pentru familie cu copii	39		57%

Sursa: Ministerul Muncii și Justiției Sociale (<https://harta-furnizori.mmuncii.ro/acreditare>), prelucrare FDSC

Din tabelul de mai sus, putem observa că aproximativ 40% din serviciile licențiate și furnizate de către ONG au drept beneficiari copiii sau copiii și familiile acestora; astfel, primele două cele mai frecvente servicii, cu o capacitate de aproximativ 11 500 locuri, sunt oferite în special în centre de îngrijire de zi sau în centre rezidențiale de dimensiuni mai mici (case/apartamente de tip familial).

După cum era de așteptat, furnizorii ONG sunt mai degrabă prezenți/ răspund cel mai bine nevoilor beneficiarilor în centre de zi sau în centre rezidențiale de dimensiuni mai mici, unde oferă o gamă largă de servicii active de asistare și suport: prevenire, integrare/reintegrare, formare și mai puțin în cele de tip rezidențial (plasament) de dimensiuni mai mari¹⁸⁷.

Faptul că furnizorii ONG preferă desfășurarea activităților în forme rezidențiale care au în general un număr de 5-10 beneficiari „reprezintă soluția optimă pentru îngrijirea de tip rezidențial, oferind servicii personalizate clienților săi. Calitatea vieții persoanelor asistate în acest sistem este net superioară față de centrele rezidențiale de tip tradițional deoarece simulează cel mai bine condițiile de viață în familie. Beneficiarii au posibilitatea să își personalizeze condițiile de locuit, să ia decizii asupra modului de petrecere a timpului, să își administreze bugetul [...]”¹⁸⁸.

Serviciile de îngrijire la domiciliu, alături de centrele de zi pentru persoanele adulte cu dizabilități au drept principali furnizori organizațiile neguvernamentale, aproximativ două treimi din totalul serviciilor licențiate la sfârșitul anului 2016, fiind furnizate de către aceste organizații. Cu toate acestea, și cu toate că furnizorii privați au fost primii care au inițiat astfel de servicii în România, oferta actuală pentru aceste servicii (aproximativ 8000 de beneficiari) este mult sub nivelul cererii¹⁸⁹.

¹⁸⁷ În 2014, conform Anuarului Statistic al României, furnizorii ONG operau în doar 24% din cele 1513 centre plasament existente la nivel național, fapt datorat cel mai probabil costurilor de operare semnificativ mai mari în cazul serviciilor rezidențiale.

¹⁸⁸ Serviciile Sociale în România – Rolul actorilor economiei sociale, Gabriela Dima (coord.), FDSC, 2013

¹⁸⁹ Conform <http://www.seniorinet.ro/despre-proiect>, 1 din 5 vârstnici din România are nevoie de servicii de îngrijire la domiciliu, adică aproximativ 390.000 de persoane, dar doar 0.23% dintre aceștia beneficiază de aceste servicii.

Același ecart între cerere și oferta insuficientă se înregistrează și în privința centrelor de zi pentru persoanele adulte cu dizabilități, servicii acoperite în proporție covârșitoare (aproximativ 86% din totalul beneficiarilor) de către furnizorii privați ONG.

Furnizorii privați asigură aproape jumătate din serviciile sociale destinate persoanelor vârstnice, atât în centre de zi cât și în centre rezidențiale; în acest caz, prezența semnificativă a ONG în centrele rezidențiale poate fi explicată prin existența unui segment important de beneficiari și aparținători dispuși să plătească costurile de întreținere pentru persoanele vârstnice care au nevoie de asistență permanentă.

Nu în ultimul rând, trebuie să remarcăm prezența adeseori inovatoare și de pionerat a furnizorilor ONG în dezvoltarea unor noi tipuri de servicii sau în îmbunătățirea calității celor deja oferite de către instituțiile publice, precum centrele de respiro, serviciile de intervenție în stradă, centrele de zi pentru tineri în situații de risc sau pentru victimele violenței în familie și agresori, victime ale traficului de persoane sau persoanelor fără adăpost.

De ce există un număr relativ mare de organizații active în domeniul social care nu reușesc sau nu doresc să-și licențieze serviciile pe care le oferă?

Atât proporția mică a furnizorilor ONG acreditați, 13% din totalul sectorului social cât și creșterea relativ modestă a numărului acestora în 2016 comparativ cu 2010 (data realizării precedentului raport) poate fi explicată în bună măsură prin prisma dificultăților semnificative aferente procesului de acreditare/ licențiere al furnizorilor și serviciilor.

Costurile (de regulă nemonetare) implicate în procesul de acreditare depășesc semnificativ beneficiile acestora: impunerea unor standarde uniforme de calitate a serviciilor și accesul către finanțări publice, din partea autorităților centrale sau locale din domeniu.

Cele mai semnificative dificultăți întâmpinate de către furnizorii privați de servicii sociale, așa cum au reieșit din datele de cercetare calitativă¹⁹⁰ realizată în scopul acestui studiu se referă la:

- ✓ greutatea în a asigura numărul de angajați impus de standardele de calitate raportat la numărul de beneficiari;
- ✓ nevoia de a revizui și actualiza anumite standarde de calitate ce nu corespund realității din teren, faptul că acestea nu sunt uniform aplicate sau lipsesc pentru unele tipuri de servicii, motiv pentru care nu pot fi înființate, dezvoltate și implementate o serie de activități de asistență socială;
- ✓ birocrațismul excesiv al procedurilor de acreditare sau cel manifestat de către personalul specializat în evaluarea și monitorizarea serviciilor (lipsa de flexibilitate a standardelor sau lipsa de experiență practică a persoanelor care desfășoară activități de evaluare și control).

Detalierea principalelor dificultăți întâmpinate de către organizațiile active în domeniul social în cadrul procesului de acreditare/ licențiere a furnizorilor/ serviciilor sociale poate fi consultată în Anexa 5 a acestui raport.

¹⁹⁰ Focus grupuri cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale care prestează servicii sociale

Finanțarea sectorului social/ caritabil

Domeniul social/ caritabil înregistrează cele mai mari venituri din cadrul sectorului ONG, mai bine de o cincime din totalul veniturilor atrase.

Datele de cercetare cantitativă¹⁹¹ arată că ONG social utilizează practic orice sursă de finanțare disponibilă, publică sau privată; dintre acestea, cele mai importante ca frecvență de apariție sunt: direcționarea impozitului de 2% (78% dintre organizații au obținut venituri din această sursă în anul 2015), donațiile individuale (72%) sau sponsorizările în bani din partea companiilor (57%); de asemenea, 38% din totalul organizațiilor au obținut granturi-finanțări nerambursabile europene iar una din patru organizații a obținut venituri din activități economice.

Fig. 7.1.3: Cele mai frecvente surse de finanțare ale ONG social în anul 2015

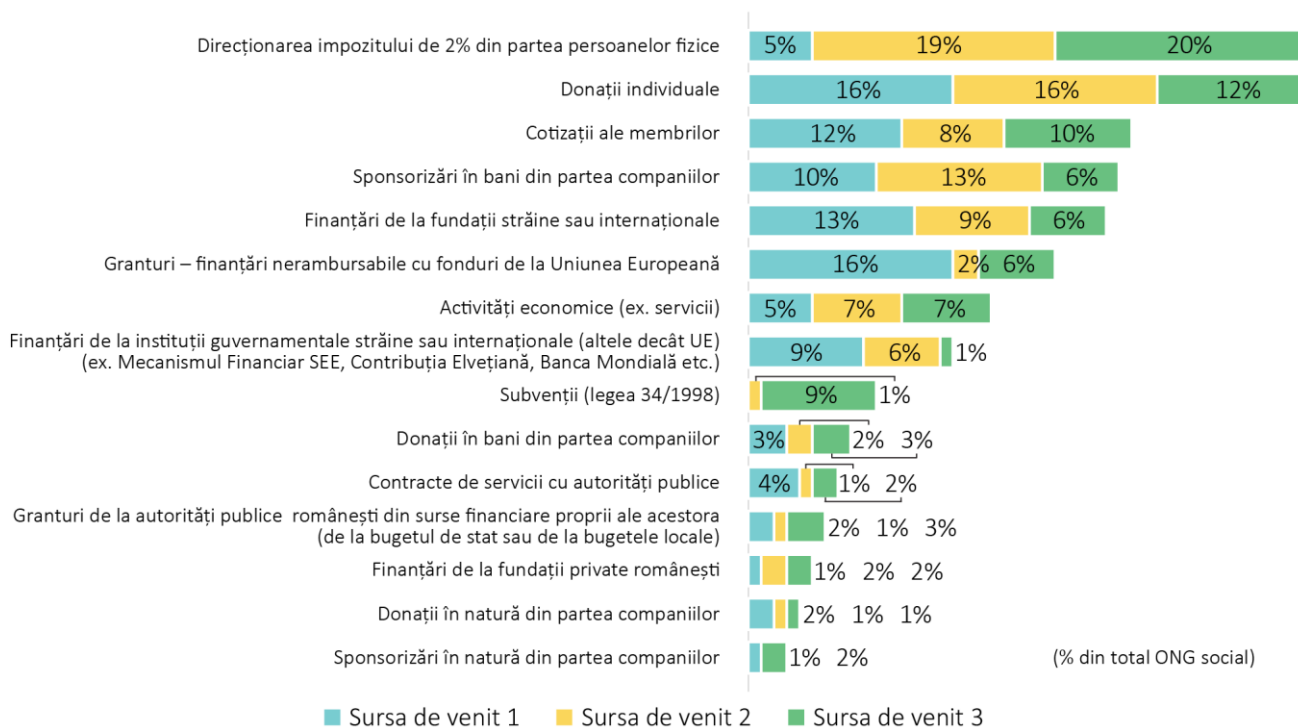
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

ONG social sunt peste media sectorului neguvernamental în ceea ce privește frecvența utilizării surselor de finanțare din partea persoanelor fizice: donații individuale, cotizații, direcționarea procentului de 2% și a companiilor.

Oarecum surprinzător, finanțările din partea fundațiilor străine prezintă o frecvență relativ mare (39%), în condițiile în care era de așteptat un recul al acestora după momentul aderării ce a permis posibilitatea accesării fondurilor structurale și de coeziune sau a altor finanțări publice din țări ce nu aparțin spațiului comunitar.

¹⁹¹ Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

**Fig. 7.1.4: Principalele 3 surse de venit ale ONG social în anul 2015
(1 fiind cea cu valoarea cea mai mare)**

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

Fig. 7.1.3. ne indică principalele surse de venit din punct de vedere al frecvenței de apariție în timp ce în Fig. 7.1.4. putem observa principalele surse de venit al ONG social în funcție de valoarea, importanța acestora în constituirea bugetului organizației.

Coroborând informațiile din cele 2 grafice și distribuția organizațiilor pe intervale de venit putem delimita mai multe modele organizaționale. Pe de o parte, există un segment important de organizații care se bazează în principal pe eforturile/ transferurile persoanelor fizice: membri, clienți sau publicul larg; mai bine de o treime din totalul organizațiilor sociale funcționează exclusiv prin atragerea unor astfel de resurse: donații individuale, cotizații sau redirecționarea impozitului de 2%; cel mai probabil, în acest model se încadrează organizațiile mici, cu venituri medii anuale de până la 3000 Euro (50% din totalul ONG social).

Un alt segment important este constituit din organizațiile care sunt capabile să atragă finanțări sub formă de granturi din diverse surse, în principal fonduri europene nerambursabile¹⁹² sau din partea fundațiilor străine sau internaționale; acestea constituie aproximativ 40% din totalul organizațiilor și se încadrează în segmentul organizațiilor mari sau medii spre mari.

Între aceste două tipologii se pot imagina o multitudine de modele intermediare, din perspectiva surselor de finanțare, precum organizații ce au drept sursă principală de venit activitățile economice (provenite în general din centrele rezidențiale pentru vârstnici) sau organizațiile care se bazează pe eforturile financiare ale companiilor românești sau străine.

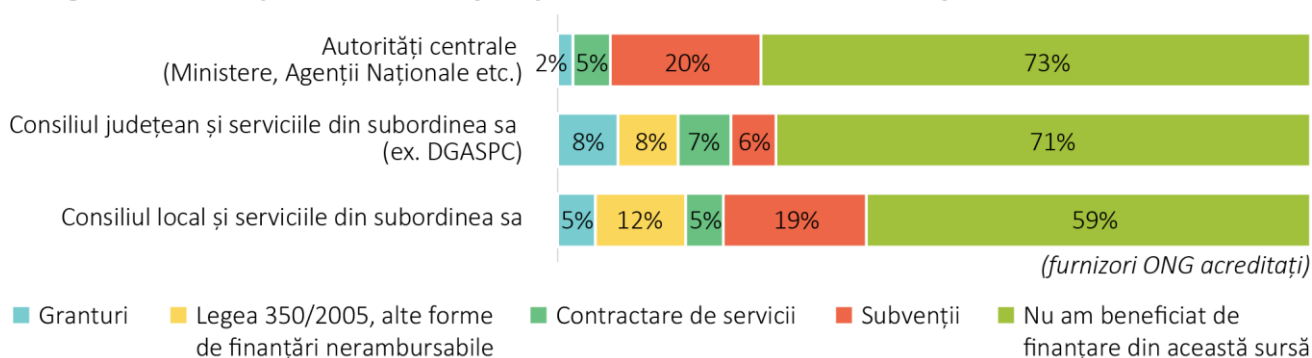
¹⁹² Este greu de estimat partea din fondurile UE nerambursabile direcționată către furnizarea propriu-zisă de servicii sociale, în condițiile în care o mare parte dintre furnizorii de servicii sociale sunt în același timp și furnizori de alte servicii, precum servicii de ocupare sau socio-medice; este mult mai probabil ca cea mai mare parte a finanțărilor din partea fundațiilor străine sau internaționale să fie direct alocată furnizării propriu-zise a serviciilor sociale.

Sursele de finanțare de la autoritățile publice românești

Sursele de finanțare de la autoritățile publice românești¹⁹³ au o pondere relativ mică, atât ca frecvență de apariție (Fig. 7.1.3), cât și ca valoare (Fig. 7.1.4); datele de cercetare, conform Fig. 7.1.3 arată că, în 2015, 27% din totalul organizațiilor au obținut subvenții pe baza legii 34/1998, 25% au obținut granturi de la autorități publice românești din surse financiare proprii ale acestora (de la bugetul de stat sau de la bugetele locale) iar 16% au reușit să obțină venituri din contracte de servicii cu autorități publice.

Fig. 7.1.5: Surse publice de finanțare pentru furnizorii ONG acreditați de servicii sociale, 2015

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016 (întrebare cu răspuns multiplu)

Luând în considerare doar furnizorii ONG acreditați (Fig. 7.1.3), principalele surse publice de finanțare provin de la autoritățile publice locale (41% din totalul furnizorilor acreditați care au accesat surse publice de finanțare în 2015, au obținut venituri din această sursă), consiliile județene (29%) și de la autoritățile centrale (27%); aceste tipuri de finanțări iau în special forma subvențiilor și în mai mică măsură pe cea a contractelor publice de servicii sau a granturilor (de exemplu, doar 5% și 7% din totalul furnizorilor acreditați au reușit să contracteze servicii de la autoritățile publice locale și respectiv județene de-a lungul anului 2015).

Foarte puține organizații din domeniul social indică drept principala sursă de finanțare resursele provenite de la bugetele centrale sau locale¹⁹⁴ la nivelul anului 2015, doar 6% din totalul organizațiilor sociale și 9% dacă luăm în considerare doar furnizorii ONG acreditați de servicii sociale; contractele publice de servicii reprezintă principala sursă de finanțare doar pentru un segment foarte restrâns de organizații, 4% din totalul organizațiilor sociale.

De ce doar un segment relativ restrâns de ONG, furnizori de servicii sociale se pot baza pe surse publice directe de finanțare de la bugetul local sau de la bugetele locale, în condițiile în care acestea sunt în general recunoscute ca principalul mecanism de finanțare care asigură stabilitatea/sustenabilitatea serviciilor pe termen lung?

În principal, este larg acceptat faptul că întreg sistemul serviciilor sociale (furnizori publici și privați) nu este finanțat corespunzător nevoilor, în special datorită concentrării excesive pe prestații sociale (transferuri monetare) în detrimentul măsurilor active de asistență socială; în 2014, suma cheltuită

¹⁹³ În principal, furnizorii ONG au acces la următoarele surse de fonduri publice românești: subvenții din bugetul de stat, acordate pentru anumite tipuri de cheltuieli din cadrul serviciului, în baza Legii 34/1998, cu modificările ulterioare; fonduri nerambursabile acordate de consiliile județene sau locale, în baza Legii 350/2005; fonduri publice utilizate pentru concesionarea sau respectiv dezvoltarea unora dintre serviciile prestate de către autoritățile publice, în baza OUG 68/2003, privind serviciile sociale.

¹⁹⁴ Altele decât partea de cofinanțare a finanțărilor europene nerambursabile

cu serviciile sociale a reprezentat 0,7% din bugetul Ministerului Muncii aferent cheltuielilor de asistență socială¹⁹⁵.

Dacă luăm cazul subvențiilor pentru asociații și fundații din bugetul de stat acordate în baza Legii 34/1998, pentru 2017, a fost prevăzut inițial un buget de 27 milioane lei¹⁹⁶, reprezentând doar 0,01% din veniturile ONG social pe 2015. Deși în creștere la nivel de sume previzionate spre alocare față de 2010 (20 de milioane lei), această sumă este mult sub nevoile furnizorilor și acoperă, în general, doar o mică parte a costurilor lunare per beneficiar.

Conform opiniilor prezentate la Forumul Serviciilor Sociale din Brașov (10-12 februarie 2015), organizat de Caritas România, Fundația Pentru Voi Timișoara și Alături de Voi Iași, în cadrul proiectului „ONG-uri mai puternice împreună”, citat în „Studiul de fundamentare al Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei”, Banca Mondială, 2015, accesul furnizorilor privați de tip nonprofit (organizații neguvernamentale, culte) la fonduri publice pentru susținerea și dezvoltarea acestor servicii „reprezintă o problemă pe care majoritatea actorilor cheie o consideră insuficient reglementată și rezolvată la nivel național”¹⁹⁷.

Această stare de fapt se datorează în special absenței unui set clar de norme de aplicare specifice serviciilor sociale, asociate reglementărilor primare¹⁹⁸ privind achizițiile publice prin intermediul căreia autoritățile publice pot achiziționa servicii sociale de la furnizorii privați de tip non-profit.

În acest context, o serie de servicii - mai ales cele unde nu există încă standarde minime de cost la nivel național (și uneori nici standarde de calitate dezvoltate unitar) sau pentru cele a căror costuri standard nu sunt corecte și realiste¹⁹⁹ - nu sunt achiziționate cu fonduri publice în baza OUG 34/2006, respectiv Legii 98/ 2016, deși ele sunt foarte solicitate și necesare la nivel local.

Astfel, dificultatea de a dezvolta criterii de apreciere cost-calitate care să permită o comparație eficientă a ofertelor furnizorilor privați alături de inexistența unor mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare face ca majoritatea județelor și municipalităților să fie mai degrabă rezervate în a iniția și gestiona contracte de achiziție publică a serviciilor sociale.

Textul integral și recomandările grupului de experți pot fi consultate în Anexa 6 a acestui studiu.

Concluzii și recomandări

Domeniul social/caritabil reprezintă principala componentă a sectorului ONG atât din punct de vedere al numărului de organizații cât și din cel al principalilor indicatori economico-financiar, venituri, active sau număr de angajați; sectorul social/caritabil a înregistrat creșteri constante și semnificative la toți indicatorii analizați în perioada 2000-2015, dar ponderea acestuia în cadrul

¹⁹⁵ Raport privind Incluziunea Socială în România în anul 2014, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, 2016

¹⁹⁶ Ordinul Ministrului Muncii și Justiției Sociale nr. 2324 din 29.12.2016 prevedea finanțarea a 155 de furnizori acreditați, pentru 13 653 beneficiari. Ulterior, prin ordine de ministru succesive, în prima parte a anului 2017 acest buget a fost redus. Ordinele de ministru sunt disponibile pe site-ul ministerului la <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/2014-domenii/familie/politici-familiale-incluziune-si-asistenta-sociala/4731> (31 martie 2017).

¹⁹⁷ Conform opiniilor prezentate la Forumul Serviciilor Sociale din Brașov (10-12 februarie 2015) organizat de Caritas România, Fundația pentru Voi Timișoara și Alături de Voi Iași, în cadrul proiectului „ONG-uri mai puternice împreună” citat în „Studiul de fundamentare al Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei”, Banca Mondială, 2015 (Coord: Emil Tesliuc, Vlad Grigoraș, Manuela Stănculescu)

¹⁹⁸ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/ 2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, abrogată și înlocuită în 2016 de Legea 98/ 2016 privind achizițiile publice

¹⁹⁹ Explicația acestei afirmații rezidă în faptul că sunt calculate ca niște costuri medii, puternic influențate de costurile instituțiilor mari de tip rezidențial, fără o referire directă la standardele de îngrijire.

sectorului neguvernamental a scăzut datorită ratelor de creștere mai ridicate înregistrate în celelalte subsectoare.

La sfârșitul anului 2015, organizațiile neguvernamentale din domeniul social/ caritabil cuprindeau 21% din totalul numărului de organizații active, 30% din totalul angajaților și aproape un sfert din totalul veniturilor și activelor sectorului neguvernamental din România.

O parte importantă a sectorului social este constituită din furnizorii acreditați de servicii sociale; deși relativ mic ca pondere în totalul subsectorului ONG social, aceștia furnizează aproape jumătate din totalul serviciilor licențiate în centrele de zi pentru copii sau în centrele rezidențiale de îngrijire pentru persoanele vârstnice și aproape două treimi din serviciile de îngrijire la domiciliu sau în centrele de zi pentru persoanele adulte cu dizabilități.

De altfel, furnizorii acreditați ONG sunt prezenți pe întreagă paletă de servicii sociale supuse licențierii și în toate formele de organizare ale acestora dar răspund cel mai bine nevoilor beneficiarilor în cazul activităților de asistență socială fără cazare sau în centrele rezidențiale de dimensiuni mici, oferind servicii personalizate clienților săi.

Comparativ cu furnizorii publici, furnizorii ONG dau dovadă de un grad mai ridicat de flexibilitate și de răspândire teritorială a serviciilor, ceea ce conduce la o mai bună eficientizare a bazei materiale și a resurselor implicate în furnizarea serviciilor, inclusiv a resurselor umane, aproape toți furnizorii ONG apelând la sprijinul de timp și material al voluntarilor și simpatizanților.

Totuși, numărul furnizorilor privați ONG, deși în creștere față de 2010 (data realizării precedentului raport), este relativ scăzut (reprezentând doar 13% din totalul subsectorului ONG social/caritabil), fapt datorat în mare parte numărului relativ mare de organizații care nu doresc să-și licențieze serviciile sau nu reușesc să parcurgă cu succes etapele impuse de procesul de acreditare/ licențiere.

Cercetarea calitativă²⁰⁰ efectuată în scopul acestui studiu a relevat o serie de dificultăți/ costuri majore aferente procesului de acreditare, dificultăți care cumulate depășesc adeseori beneficiile aduse de către acesta; Anexa 5 a acestui studiu prezintă în detaliu dificultățile întâmpinate de către organizațiile active în domeniul social în cadrul procesului de acreditare/ licențiere a furnizorilor/ serviciilor sociale.

O primă recomandare a acestui raport vizează la modul general reducerea birocratismului excesiv a procedurilor de acreditare și a celui manifestat de către personalul specializat în evaluarea și monitorizarea serviciilor și, în particular, revizuirea și actualizarea standardelor de calitate care, în opinia noastră, ar trebui să țină efectiv cont de de particularitățile beneficiarilor, de nevoile identificate sau de tipul activităților desfășurate, a standardelor ce nu mai corespund realităților din teren dar și aplicarea uniformă a acestora la nivelul fiecărui județ.

Similar celorlalte subsectoare neguvernamentale, organizațiile social/ caritabile utilizează practic orice sursă de finanțare disponibilă, publică sau privată.

Segmentul organizațiilor mici, mai mult de jumătate din totalul organizațiilor social/caritabile, se bazează în principal pe eforturile persoanelor fizice: membri, clienți, simpatizanți sau publicul larg, ONG social fiind peste media sectorului neguvernamental în ceea ce privește frecvența utilizării surselor de finanțare din partea persoanelor fizice.

²⁰⁰ Focus grupuri cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale care prestează servicii sociale

Organizațiile mari sau medii spre mari sunt capabile să atragă finanțări sub formă de granturi din diverse surse, în principal fonduri UE nerambursabile sau din partea fundațiilor străine sau internaționale, care, oarecum surprinzător, prezintă o frecvență relativ mare în condițiile în care era de așteptat un recul al acestora după momentul aderării.

O a două recomandare a acestui raport vizează creșterea capacității și a gradului de acces al organizațiilor mici și medii la fondurile furnizate sub formă de granturi de către fundațiile străine sau internaționale sau la liniile de finanțare europene sau extracomunitare.

La fel ca în 2010, foarte puține organizații din domeniul social indică drept principală sursă de finanțare, resursele provenite de la bugetele centrale sau locale, deși frecvența de utilizare a acestor resurse este în creștere, în special în cazul subvențiilor și granturilor de la consilii locale și județene și mai puțin în cazul contractelor publice de servicii.

Este larg acceptat că la sfârșitul anului 2015, ca și în 2010, finanțările din resurse publice interne, centrale sau locale sunt mult sub nevoile furnizorilor și, acolo unde sunt prezente, acoperă în general doar o mică parte a costurilor lunare per beneficiar.

Nu în ultimul rând, reiterăm **recomandările propuse de către organizațiile reprezentative la nivel național** (prezentate în Anexa 6), privind continuarea procesului de clarificare a normelor de reglementare pentru achiziția de către autoritățile publice locale a serviciilor sociale de la furnizorii privați non-profit, în baza legislației achizițiilor publice, mai ales în cazul acelor servicii care nu dispun încă de standarde de cost la nivel național.

Transpunerea în legislația națională a Directivei Achizițiilor Publice din 26 februarie 2014 (2014/24/UE) prin adoptarea Legii 98/ 2016 oferă o șansă de îndreptare a atenției legiuitorului și către acest domeniu. Noua lege conține o secțiune specifică pentru serviciile sociale, semnificativ mai consistentă față de vechea legislație și permite autorităților contractante să își dezvolte propriile proceduri de achiziție pentru servicii sociale a căror valoare nu depășește pragul valoric de 3 334 050 lei, fără TVA. Asemenea proceduri trebuie să respecte principiile de nediscriminare, tratament egal și transparență, dar pot avea un grad de flexibilitate, adaptare la contextul local și eficiență mai mare decât cele impuse de directivă, respectiv legea de transpunere pentru procedurile care depășesc acest prag.

7.2 Democrație, drepturile omului și bună guvernare

Anca Nicovescu și Andrei Pop

Dimensiunea și specificul sectorului

Organizațiile din domeniul civic își păstrează în 2015 o pondere redusă în totalul organizațiilor active din România, 3,8%,²⁰¹ cu foarte ușoare variații în raport cu anii anteriori (2010: 3,7%, 2011: 3,7%, 2012: 3,8%, 2013: 4%, 2014: 3,9%)²⁰².

Aceste organizații se remarcă printr-un număr mediu de angajați mai redus în raport cu media de la nivelul întregului sector ONG, conform tabelului 7.2.1. În perioada 2013-2015, și veniturile, și valoarea activelor imobilizate sunt sub mediile sectorului, cu o singură excepție. În 2015, venitul mediu al organizațiilor civice a crescut cu peste 55% față de anul precedent și a depășit ușor venitul mediu al unei organizații obișnuite.

Fig. 7.2.1.: Indicatori financiari ai organizațiilor civice, comparativ cu toate organizațiile active.

An	Indicator	Toate organizațiile active		Organizații cu domeniu de activitate CIVIC	
		Suma	Media	Suma	Media
2015	total angajati	99.774	2,34	3.327	2
2014		92.430	2,27	2.836	2
2013		83.844	2,23	2.454	2
2015	venit total (lei)	11.291.063.556	264.384	457.098.883	281.638
2014		9.402.043.608	230.228	290.758.138	181.045
2013		9.021.471.186	239.430	325.563.146	217.768
2015	active imobilizate (lei)	8.176.057.209	191.445	227.961.973	140.457
2014		8.514.747.018	208.501	200.472.435	124.827
2013		7.954.871.642	211.122	182.417.932	122.019

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Organizațiile din acest domeniu au cei mai puțini membri, în raport cu restul formelor asociative. Doar 1,1% din populație se declară în 2016 a fi sau a fi fost membră într-o organizație din domeniul civic, democrație, protecția drepturilor omului și minorităților (0,4% declară că sunt membri în prezent într-o astfel de organizație, iar 0,7% au fost, însă nu mai sunt). Această valoare se plasează imediat sub cele obținute de organizațiile religioase (3,3%), organizațiile pensionarilor (3,3%) sau cele din domeniul social și sănătate (3,6%)²⁰³.

²⁰¹Prelucrare FDSC în baza datelor Institutului Național de Statistică 2016, a codurilor CAEN din bilanțuri, a informațiilor cuprinse în Registrul ONG de la Ministerul Justiției.

²⁰² BARNA, Cristina, *Atlasul Economiei Sociale – România 2014*, București, 2014, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile – Institutul de Economie Socială, p42.

²⁰³Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016

Aceeași cercetare sociologică națională ne indică și cum se distinge acest mic grup de cetățeni care sunt sau au fost implicați în organizațiile civice, în raport cu restul populației²⁰⁴:

- Ei se remarcă printr-o încredere crescută în rolul pozitiv al Uniunii Europene. Astfel, într-un procent mult mai mare decât respondentul mediu, ei consideră că apartenența la UE a fost un lucru bun pentru România. De asemenea, ei cred că, atunci când există o amenințare la adresa democrației, UE ar trebui să aibă dreptul să intervină în afacerile interne ale României;
- Îi preocupă mai mult echilibrul dintre puterile statului și viața privată. Astfel, consideră în proporție mai mare că procurorii au prea multă putere în ceea ce privește anchetarea cetățenilor;
- Sunt mai deschiși către nou și diversitate, declarând în proporție mai mare că au încredere în oamenii pe care îi întâlnesc pe stradă;
- În mai mare măsură decât cetățenii obișnuiți, nu sunt de acord ca religia să fie materie obligatorie în școlile de stat. Cu toate acestea, chiar și în interiorul acestui grup, părerile împotriva rămân în minoritate (35,7% în acest grup, 15,5% la nivelul întregii populații);
- La nivelul doctrinelor economice, tind mai des către dreapta. Sunt în mai mică măsură de acord ca cetățenii mai săraci să aibă o cotă mai scăzută de impozitare a veniturilor (71,2% în acest grup sunt de acord, 86,4% la nivelul întregii populații).

În privința modului de operare, organizațiile din domeniul civic au câteva trăsături distincte ce le diferențiază de sectorul ONG în ansamblu. Conform Barometrului Liderilor ONG 2016, organizațiile care au ca principal domeniu de activitate “drepturile omului” sau “civic și influențarea politicilor”, acționează în special la nivel național și european, în detrimentul nivelurilor local, județean, regional, chiar și al celui internațional (în înțelesul mai larg, extra-european).

În ceea ce privește atitudinea față de politicile guvernului, ele se așează mult mai adesea pe poziții critice. Își derulează activitățile făcând apel mai des la solicitările de informații publice, precum și la solicitările oficiale de organizare a dezbaterilor publice. Formulează mai frecvent propuneri de modificare a deciziilor publice de la nivel național. Se bazează mai mult pe strategii de comunicare proprii, precum și pe realizarea de cercetări cu privire la domeniul în care activează. Acționează mult mai des ca membri (necotizanți) în rețele, coaliții sau federații naționale, fie ele și informale. Motivația de a se implica în astfel de structuri ține mai mult de creșterea legitimității în fața autorităților publice, precum și de coordonarea politicilor, programelor și a altor activități cu ceilalți membri (implicit și de aprecierea deținută față de ceilalți membri ai acestor structuri). Sunt motivați în mult mai mică măsură de avantajele financiare ale acestei coalizări, prin eventuala creștere a accesului la finanțări. Apreciind resursele financiare ale organizației la nivelul anului 2015, liderii ONG le consideră insuficiente (77,9%). Gândindu-se la anul 2017, aceștia consideră că au asigurate maxim un sfert din nevoile financiare necesare pentru derularea activităților planificate.

Promovarea și protecția drepturilor omului

Față de ediția din 2010 a cercetării asupra sectorului ONG, se observă o schimbare semnificativă în ceea ce privește gradul de informare a cetățenilor asupra activității acestui tip de organizații. În 2010 organizațiile (nu doar de drepturile omului) cele mai cunoscute și considerate utile de către publicul larg au fost Salvați Copiii, Crucea Roșie, Caritas, Pro Democrația, AIESEC, SMURD, Green Peace. La nivelul anului 2016, la întrebarea (cu răspuns deschis) „*Vă rugăm să numiți 3 organizații*

²⁰⁴Sursa: Cercetare de tip Omnibus realizată de IMAS la comanda FDSC, 2016, prelucrare FDSC. Având în vedere numărul foarte mic de respondenți care au declarat că sunt sau au fost membri ai unei organizații din domeniul civic, democrație, protecția drepturilor omului și minorităților, au fost luate în considerare drept relevante doar diferențele de peste 15% dintre valorile specifice acestui grup de respondenți și valorile specifice întregului eșantion.

neguvernamentale (ONG-uri) despre care ați auzit și pe care le considerați utile (considerați că fac lucruri bune pentru societate)” plaja s-a restrâns și primele organizații numite au fost: Crucea Roșie, Salvați Copiii, Asociații pentru copii, Asociații ecologiste/de mediu, Asociații pentru protecția animalelor, UNICEF; toate celelalte nominalizări spontane fiind sub 1,5%²⁰⁵.

Strict la nivelul organizațiilor de drepturile omului, încrederea cetățenilor este de 39% (multă și foarte multă încredere), în timp ce 54% dintre români nu au încredere deloc sau au foarte puțină²⁰⁶. Notorietatea organizațiilor neguvernamentale din domeniul drepturilor omului din România este și ea scăzută, numai 9% dintre respondenți declarând că au cunoștință despre o astfel de organizație și doar jumătate dintre ei reușind chiar să numească una. APADOR-CH, FACIAS și UNICEF au fost cele mai des menționate spontan.

Referitor la percepția românilor privind gradul de informare asupra drepturilor omului, conform cercetării realizate de APADOR-CH²⁰⁷, 72% dintre aceștia se declară slab informați sau deloc informați asupra acestor drepturi, iar 80% dintre români sunt de părere că drepturile omului se respectă în mică măsură sau deloc.

Organizațiile de drepturile omului duc bătălii acerbe cu instituțiile statului în vederea asigurării respectării drepturilor omului. Exemple recente din activitatea acestora sunt grăitoare pentru tipul de expertiză și determinare pe care o astfel de organizație neguvernamentală trebuie să îl aibă pentru a obține un răspuns favorabil din partea autorităților și, în același timp, pentru a sensibiliza publicul larg asupra cazurilor de încălcare a acestor drepturi. În cele ce urmează ne propunem să invocăm cu titlu de exemplu câteva dintre acțiunile relevante pentru activitatea recentă a acestor organizații, întrucât tipul și dimensiunea materialului de față nu ne permite să realizăm o ilustrare exhaustivă pentru acest domeniu.

Promovarea dreptului la viață, la integritate fizică și libertate individuală și lupta împotriva relexor tratamente și a torturii

APADOR-CH continuă să apere drepturile persoanelor private de libertate și a publicat o suită de rapoarte referitoare la condițiile din aresturi, din penitenciare, la abuzurile forțelor de ordine. Este una din organizațiile recunoscute ca având expertiză în ceea ce privește procedura de adresare la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și oferă gratuit asistență sau, după caz, reprezentare în fața acestei instanțe. Potrivit informațiilor publicate pe site-ul propriu²⁰⁸, APADOR-CH poate decide să preia un caz în fața CEDO dacă a fost încălcat unul dintre următoarele drepturi prevăzute de către Convenția Europeană a Drepturilor Omului: dreptul la viață, interzicerea torturii, dreptul la libertate și la siguranță, dreptul la respectarea vieții private și de familie, libertatea de exprimare sau libertatea de întrunire și de asociere.

De exemplu, în anul 2013 APADOR-CH a oferit consultanță juridică pentru peste 150 de persoane care doreau să se adreseze CEDO.

²⁰⁵ Cercetare Omnibus, Sondaj efectuat de SC IMAS Marketing & Sondaje SA, iulie 2016

²⁰⁶ Conform raportului de cercetare sociologică realizat de IRES în septembrie 2015 și comandat de APADOR-CH în cadrul proiectului Cunoaște-ți și revendică-ți drepturile! (http://www.drepturicivile.ro/wp-content/uploads/docs/APADOR_Studiu_sociologic_Drepturile_omului.pdf)

²⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁸ <http://www.apador.org/asistenta-cedo-reprezentare/>

Unul din cazurile reprezentative este cel al lui Șerban Marinescu care în anul 2013 s-a plans la CEDO că a fost "victima unui tratament inuman și degradant din partea agenților statului, că nu a beneficiat de o anchetă efectivă (art. 3 din Convenție) și că nu a beneficiat de un recurs efectiv în sensul art.13 din Convenție. În contradictoriu, Guvernul României a argumentat la CEDO că această cauză ar fi prematură, atâta vreme cât judecarea ei nu s-a încheiat în țară. CEDO a considerat, însă, că opt ani ar fi fost suficienți ca dosarul să-și găsească o rezolvare. Prin urmare CEDO i-a acordat despăgubiri lui Marinescu, în valoare de 7500 de euro, și a condamnat statul român pentru încă o încălcare a articolului 3 din Convenție". În acest caz, reclamantul a fost sprijinit de APADOR-CH, care prin avocatul Nicoleta Popescu i-a oferit asistență și reprezentare juridică pe tot parcursul procedurilor interne și i-a susținut și în fața CEDO²⁰⁹. "Șerban Marinescu a fost agresat în iunie 2007 de trei polițiști de la Secția 22 din București, când a vrut să facă o plângere contra unui taximetrist. Timp de opt ani niciun procuror nu a reușit să-i găsească vinovați pe cei trei care au continuat să profeseze ca apărători ai legii și ordinii în România. Cazul Șerban Marinescu vs. România a ajuns la CEDO în 2013, după ce în țară plângerea celui agresat de poliție a fost pasată de patru ori între parchet și tribunale. În hotărârea publicată în decembrie 2015, CEDO subliniază deficiențele anchetei interne, faptul că procurorii au eșuat în audierea victimei și a martorilor, și constată că perioada lungă de timp scursă de la petrecerea faptelor până acum este incompatibilă cu cerința de promptitudine inclusă în obligațiile procedurale prevăzute la articolul 3 al Convenției Drepturilor Omului"²¹⁰.

În fiecare din rapoartele anuale publicate, APADOR-CH alocă un spațiu consistent prezentării condițiilor (de cele mai multe ori) impropriei din penitenciare, abuzurilor din aresturi și demersurilor făcute/propuse pentru remedierea acestora.

Legat de lupta continuă dusă contra acestor abuzuri, trebuie remarcat succesul (nedefinitiv încă) obținut în februarie 2017, de APADOR-CH în procesul intentat Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție care refuzase în repetate rânduri să comunice

*"Strategia pentru creșterea eficienței investigațiilor efectuate în cazurile de rele tratamente aplicate de agenții de stat în timpul exercitării atribuțiilor lor profesionale"*²¹¹ pe motiv că nu este informație publică.

În octombrie 2015 a fost lansat raportul "Dreptate pentru Dinte!" care făcea o radiografie sumbră a situației abuzurilor din arestul poliției, de necrezut după 26 de ani de la Revoluție. Raportul este rezultatul unui an de zile de monitorizare și sesizare a abuzurilor din mai multe zone din București. Pornind de la cazul unui parcagiu (zis Dinte) care a decedat în martie 2014 în garajul secției 10 Poliție București și în cazul căruia APADOR-CH s-a sesizat și a făcut denunț penal pentru lovituri cauzatoare de moarte, raportul realizat de Asociația Carusel împreună cu RHRN - Romanian Harm Reduction Network "indică faptul că nimic nu s-a schimbat. Reprezentanții forțelor de ordine continuă să bată, să umilească, să amenințe și să discrimineze, în special persoanele care provin din rândurile grupurilor vulnerabile și marginalizate (parcagii, consumatori de droguri, persoane care practică sexul comercial, persoane fără adăpost etc.), dar și jurnaliști sau persoane integrate socio-economic."²¹²

²⁰⁹<http://www.apador.org/romania-condamnata-la-cedo-pentru-inca-un-cetatean-batut-de-politie/>

²¹⁰<http://www.apador.org/romania-condamnata-la-cedo-pentru-inca-un-cetatean-batut-de-politie/>

²¹¹<http://www.apador.org/blog/parchetul-general-obligat-de-instanta-sa-arate-strategia-de-combatere-a-abuzurilor-politiei-cu-care-s-a-laudat-la-consiliul-europei/>

²¹²<http://www.stiriong.ro/actualitate/evenimente-1/fara-siguranta-si-fara-incredere-evenim> (17.03.2017)

Semnificativ pentru lipsa de conlucrare/ pentru maniera de abordare a acestor chestiuni de către autorități este episodul din vara anului 2014, când 75 de ONG-uri au semnat o scrisoare de protest²¹³ și cereau Guvernului de atunci „să nu adopte o Ordonanță de Urgență privind instituirea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii fără consultarea tuturor membrilor societății civile, inclusiv pe reprezentanții grupurilor de copii și adulți cu dizabilități închși în instituții de asistență socială și medicală”. La numai două zile de la publicarea acestui protest, apărea Ordonanța de urgență nr. 48 din 26 iunie 2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative care adăuga la atribuțiile anterioare ale instituției și pe cele specifice Mecanismului național de prevenire a torturii în locurile de detenție.

Un alt caz reprezentativ în care o organizație neguvernamentală a intervenit în apărarea drepturilor omului și pentru a cere sancționarea instituțiilor statului care au nesocotit aceste drepturi este cazul Centrului pentru Resurse Juridice (CRJ) în numele lui Valentin Câmpeanu vs. România. „Acesta este primul caz acceptat de CEDO în care un ONG reclamă moartea unui tânăr cu dizabilități aflat în grija statului²¹⁴”, iar statul român a fost condamnat definitiv pe data de 17 iulie 2014 pentru încălcarea art. 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (dreptul la un recurs efectiv) coroborat cu art. 2 (dreptul la viață). Ținând cont de circumstanțele extraordinare ale cazului și de natura extrem de gravă a acuzațiilor aduse, Curtea a dat dreptul unui ONG (în speță CRJ) să acționeze ca reprezentant al lui Câmpeanu chiar dacă nu organizația a fost în sine o victimă a încălcărilor prevederilor Convenției Europene.

De altfel, Centrul de Resurse Juridice, începând cu anul 2014 a demarat un proiect intitulat „Lagărele de lângă tine” menit să atragă atenția asupra abuzurilor și încălcărilor grave ale drepturilor omului care au loc în centrele pentru persoanele cu dizabilități mintale. Acest proiect s-a încheiat cu un succes important și anume aprobarea, în decembrie 2015, a proiectului de lege care prevede înființarea Mecanismului Independent de Monitorizare a respectării drepturilor omului în instituțiile de acest gen. Primul președinte al acestui nou înființat Consiliu de Monitorizare a implementării Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost un reprezentant al CRJ (Georgiana Pascu) care însă a părăsit instituția prin demisie la mai puțin de 3 luni, motivând printr-o scrisoare făcută publică gestul său. Din document²¹⁵ reiese că, în fapt, nu a existat o susținere reală din partea autorităților statului pentru această instituție care nu avea prevăzut buget, personal sau sediu, iar toate eforturile ei au rămas fără ecou. De altfel, acest aspect este reclamat și de scrisoarea deschisă²¹⁶ semnată de 12 organizații neguvernamentale care vorbesc despre boicotarea acestei instituții independente de monitorizare.

CRJ rămâne și în prezent singurul ONG care continuă să realizeze vizite de monitorizare neanunțate în centrele pentru persoanele cu dizabilități mintale și întocmește rapoarte în care semnalează neregulile și face și recomandări către autoritățile în drept.

²¹³<http://www.apador.org/dupa-5-ani-de-tergiversari-guvernul-vrea-sa-impuna-de-urgenta-un-mecanism-national-de-prevenire-a-torturii/>

²¹⁴<http://www.crj.ro/curtea-europeana-pentru-drepturile-omului-a-condamnat-romania-in-dosarul-crj-in-numele-lui-valentin-campeanu-vs-romania/> (17.03.2017)

²¹⁵<http://www.activewatch.ro/Assets/Upload/files/georgiana%20pascu%20Cerere%20de%20eliberare%20din%20functie%20CM.pdf> (18.03.2017)

²¹⁶<http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/scrisoare-deschisa-impotriva-demisiei-demisia-georgiane-pascu--care-candidase-pentru-functia-de-presedinte-a-consiliului-de-monitorizare-a-implementarii-conventiei-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-423502> (18.03.2017)

Dreptul la liberă exprimare și dreptul la informare

ActiveWatch continuă publicarea raportului anual asupra libertății de exprimare (FreeEx – Libertatea presei în România) și este urmașa Agenției de Monitorizare a Presei – Academia Cațavencu care a derulat acest program, “Freedom of Expression– FreeEx”, încă începând cu anul 1999. Raportul 2015-2016 menționează câteva dintre acțiunile ONG-urilor în vederea asigurării libertății presei, a libertății de exprimare și de petiționare. Un exemplu este cel al protestului din vara anului 2015 al APADOR-CH și ActiveWatch față de o serie de acțiuni ale reprezentanților Poliției care au chemat la secție în vederea audierii zeci de persoane care apăreau ca semnatori ai unei petiții care condamna lipsa de reacție a autorităților din județ în cazul microhidrocentralei de pe Râul Alb. Această acțiune a fost considerată drept încercare de intimidare a cetățenilor și de limitare a dreptului lor la petiționare. Printre exemplele recente de acțiuni ale organizațiilor neguvernamentale față de restrângerea dreptului cetățenilor de a se implica în deciziile publice se numără Raportul referitor la primele șase luni de mandat la Primăria Generală a Municipiului București (decembrie 2016)²¹⁷ publicat de un grup de 4 organizații neguvernamentale care fac astfel „un apel public către Primarul General să aplice și să respecte cadrul legal ce vizează transparența decizională și să transpună în fapte principiile de transparență”.

Un raport al sustenabilității presei este realizat anual de către Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI). În conformitate cu raportul Media Sustainability Index 2016²¹⁸, în România există un număr foarte mic de ONG-uri care apără drepturile jurnaliștilor, iar cele mai relevante în acest sens sunt CJI și ActiveWatch. Pe de altă parte, eforturile acestora sunt direcționate prioritar către media națională, rămânând neacoperită media locală care este mult mai vulnerabilă față de abuzurile autorităților. Printre acțiunile derulate cu succes de aceste organizații se numără, pe lângă demersurile de advocacy (când, alături de alte ONG-uri au reacționat față de legile securității cibernetice, de înregistrarea cartelelor pre-pay, au criticat Consiliul Național al Audiovizualului pentru lipsa de reacție față de derapaje grave ale instituțiilor de presă), programele de training pentru jurnaliști care sunt instruiți cum își pot proteja libertatea de exprimare.

În ultimii ani a apărut și s-a extins o formă de activism mai puțin explorată la momentul studiului anterior, activismul online. Una dintre cele mai populare platforme online care permite implicarea publicului în campanii de drepturile omului, mediu și justiție socială este platforma de-clic.ro (realizată în cadrul unui proiect al Asociației Efectul Fluture, cu sprijinul financiar al Programului Fondul ONG în România). Pe perioada de derulare a proiectului au fost inițiate peste 30 de petiții online, iar printre acestea se numără "Pledoarie pentru demnitate: oprește abuzurile din centrele pentru persoane cu dizabilități mintale!", care a strâns peste 11.000 de semnături, sau "Cianura pe ordinea de zi: cere deputaților să o interzică!", care a strâns peste 15.000 de semnături sau "Spunem nu distrugerii Râului Nera" care a strâns peste 44.000 de semnături care s-au pronunțat împotriva construirii ilegale a două microhidrocentrale într-o zonă sălbatică, printre ultimele din Europa.

Nediscriminare, protecția drepturilor minorităților și drepturile sociale

Programul Fondul ONG în România 2009-2014, parte a Granturilor Spațiului Economic European (Granturi SEE) finanțate de Norvegia, Islanda și Liechtenstein a pus în prim plan lupta împotriva discursului instigator la ură, având și o alocare financiară distinctă pentru acțiuni de acest tip. Astfel, a fost posibilă publicarea primului studiu referitor la “Discursul instigator la ură în România” care identifică drept principale ținte ale acestui tip de discurs în țara noastră: minoritatea romă, cea

²¹⁷http://www.activewatch.ro/Assets/Upload/files/Raport_PMB.pdf (18.03.2017)

²¹⁸<https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2016-full.pdf>

evreiască, maghiară și LGBT. Acest studiu a fost realizat la inițiativa FDSC, de către cercetători din cadrul Universității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca²¹⁹ și ulterior, a reprezentat baza de pornire pentru un număr de proiecte în domeniul combaterii discursului instigator la ură.

12 organizații neguvernamentale fac parte din Coaliția anti-discriminare care “susține cazuri strategice de discriminare în fața Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării și în instanțele de judecată, transmite scrisori deschise, documente cu luări de poziție și memorii, organizează proteste și campanii publice pentru apărarea drepturilor omului în România”²²⁰. ActiveWatch împreună cu Romani CRISS au realizat și publicat un Raport anual cu privire la discursul instigator la ură din România (2014 – 2015)²²¹, semnalând principalele manifestări ale acestuia în spațiul public precum și legislația incidentă și instituțiile publice cu rol de sancționare a acestuia. De asemenea, ACCEPT, Romani CRISS, CJI, APADOR-CH, CRJ au avut acțiuni semnificative în vederea protejării drepturilor omului și combaterii discriminării.

În iulie 2016, o inițiativă a Coaliției pentru Familie susținută de aproape trei milioane de semnături a fost depusă la Senat pentru a susține revizuirea Constituției și a modifica definiția familiei, în sensul stipulării explicite că aceasta se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, față de prevederea curentă din legea fundamentală care vorbește despre căsătoria între soți. Reacția organizațiilor de drepturile omului a fost imediată și 24 de organizații românești (o parte fiind member ale Coaliției anti-discriminare) și 4 internaționale au publicat o scrisoare deschisă prin care criticau inițiativa, menționând că este discriminatorie. Organizațiile au cerut Curții Constituționale să respingă inițiativa, depunând 3 memorii amicus curiae subliniind caracterul discriminatoriu al inițiativei prin care au prezentat argumentele de drept european și comparat care demonstrează cum înțelege jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului familia și căsătoria. În cele din urmă Curtea Constituțională a dat aviz favorabil acestei inițiative, considerând că ea nu suprimă dreptul la căsătorie ori garanții ale acestuia, urmând ca ea să intre în dezbaterile Parlamentului.

Drepturile femeii și egalitatea de șanse

Organizațiile neguvernamentale sunt cele care au tras un semnal de alarmă și continua să atragă atenția decidenților referitor la problematica discriminării de gen, la violența împotriva femeilor și violența sexuală. Programul de finanțare menționat mai sus a făcut posibilă dezvoltarea a 3 rețele/coaliții privind aspecte de gen și anume: Coaliția pentru egalitate de gen²²², Rupem tăcerea despre violența sexuală²²³ și Rețeaua pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor²²⁴. Acestea au avut acțiuni concertate care au vizat procesul de ratificare a Convenției de la Istanbul și armonizare a legislației românești cu prevederile acestei Convenții, informare pe tema egalității de gen și a violenței de gen, precum și sensibilizarea publicului larg privind problematica de gen, solicitarea înființării centrelor integrate de urgență pentru victimele violenței domestice și sexuale. O solicitare importantă vizează introducerea în legislație a ordinului de protecție de urgență pentru victimele violenței domestice, emis la 24 de ore de la constatarea faptei de către poliție, precum și posibilitatea mutării procedurii de emitere a ordinului de protecție din civil în penal, pentru a asigura judecarea cu celeritate și protecția imediată a victimelor.

²¹⁹<http://fondong.fdsc.ro/a-fost-lansat-studiul-despre-discursul-urii-in-romania>

²²⁰<http://www.antidiscriminare.ro/despre-coalitia-antidiscriminare>

²²¹[http://www.activewatch.ro/Assets/Upload/files/Raport%20anual%20cu%20privire%20la%20discursul%20instigator%20la%20ura%202014%20-%202015\(1\).pdf](http://www.activewatch.ro/Assets/Upload/files/Raport%20anual%20cu%20privire%20la%20discursul%20instigator%20la%20ura%202014%20-%202015(1).pdf)

²²²<http://ongen.ro/> (18.03.2017)

²²³<http://violentadegen.ro/despre-proiect/despre-noi/> (18.03.2017)

²²⁴<http://violentaimpotrivaafemeilor.ro/> (18.03.2017)

Coaliția pentru Egalitate de Gen militează pentru introducerea în programa școlară a dimensiunii de gen, esențială în lupta pentru promovarea drepturilor omului, combaterea discriminării și inegalităților. Potrivit informațiilor aflate pe site-ul coaliției²²⁵, un studiu din 2015 care analizează stereotipurile de gen din manualele școlare are concluzii cât se poate de clare: „lumea din manuale nu este adaptată realităților actuale și reflectă mai degrabă secolul trecut; manualele sunt pline de clișee și stereotipuri (femeile sunt mame care gătesc, doctorițe sau învățătoare; bărbații au o varietate de meserii dar nu sunt arătați în rolul de tată); rolurile de prestigiu și putere sunt atribuite exclusiv bărbaților; personajele principale din manuale sunt majoritar masculine”.

O altă inițiativă recentă a Coaliției pentru Egalitatea de Gen a fost aceea de a se sesiza și a solicita Biroului Electoral Central informații și explicații pentru situațiile în care legea nu a fost respectată în unele circumscripții electorale unde au existat liste de candidați pentru alegerile parlamentare din decembrie 2016 fără ca acestea să cuprindă și femeii.

Accesul la un mediu curat

Organizațiile de profil au activat constant pentru asigurarea unui mediu sănătos și pentru protecția patrimoniului, făcând apel la metode din ce în ce mai inovative, atât de advocacy, cât și la proteste de stradă. Una dintre cele mai vizibile campanii a vizat blocarea unei exploatări miniere aurifere, bazate pe cianuri, prin campania Salvați Roșia Montană, care a culminat cu proteste civice masive în 2013, împotriva unei legi care ar fi permis demararea exploatării. În perioada 2016-2017, campania a reușit să convingă guvernul să demareze procedurile necesare pentru înscrierea acestei zone în patrimoniul UNESCO, ceea ce ar bloca dezvoltarea proiectului minier.

Terra Mileniul III a raliat societatea civilă românească la demersurile de descurajare a tratatului TTIP, WWF a demarat multiple inițiative pentru protejarea pădurilor virgine, descurajarea defrișărilor sau descurajarea construcției de microhidrocentrale pe râurile de munte. Asocierea cu jurnalismul de investigație a dat din ce în ce mai multe roade la nivelul organizațiilor de mediu, iar în 2017 Agent Green reușea să coopteze în echipa sa un reporter al uneia dintre cele mai vizibile emisiuni TV de investigație: “În premieră”. Plecând de la demersurile de protecție a spațiilor verzi urbane, organizațiile de mediu s-au alăturat deseori proiectelor vizând valorificarea patrimoniului construit, campania condusă de Asociația Salvați Bucureștiul pentru salvarea Halei Matache din București fiind un foarte bun exemplu în acest sens.

Democrație și bună guvernare

În plus față de aspectele menționate mai sus, care contribuie toate la o bună guvernare în România, mai trebuie menționat cum Coaliția de organizații Politică fără Bariere, în 2015, a militat cu succes pentru deschiderea substanțială a competiției politice. Astfel, Legea partidelor politice a fost modificată pentru a permite înființarea acestor formațiuni cu doar trei membri fondatori. Ca exemplu al impactului imediat, un partid nou înființat a devenit un competitor semnificativ și parte a Parlamentului României după alegerile din 2016.

Organizații precum Expert Forum, Funky Citizens, Centrul pentru Resurse Civice, Asociația Pro Democrația, au monitorizat corectitudinea alegerilor, au pregătit observatori electorali și au formulat recomandări pentru transparentizarea acestor procese. O multitudine de organizații au militat și propus soluții pentru creșterea transparenței actului decizional, dintre care putem nominaliza Academia de Advocacy, Institutul pentru Politici Publice, Centrul de Resurse pentru participare publică (CeRe), Fundația pentru o Societate Deschisă, Centrul pentru Inovare Publică,

²²⁵<http://ongen.ro/solicitam-includerea-dimensiunii-de-gen-in-programa-scolara/>

unele dintre acestea, precum Funky Citizens sau ActiveWatch, concentrându-se pe transparentizarea întocmirii și adoptării bugetelor publice.

În ceea ce privește stimularea implicării cetățenilor în procesele decizionale, organizațiile au dezvoltat programe de sprijin pentru organizațiile mici sau pentru grupurile de cetățeni care doresc să abordeze problemele locale, menționând aici Fundația Pact, CeRe, Federația Fundațiilor Comunitare din România, Fundația pentru o Societate Deschisă. Grupurile civice informale au devenit din ce în ce mai implicate în solicitarea de soluții pentru comunitățile lor, fie ele cartiere, mici așezări rurale sau România în ansamblul său (mai multe detalii se regăsesc în secțiunea 3.3 dedicată acestui subiect), putând menționa drept exemple cel puțin grupurile distinse anual la Gala Premiilor Participării Publice²²⁶, Rețeaua Civică București sau comunitățile online care au grupat persoane implicate sau interesate de protestele masive de stradă (Uniți Salvăm sau Corupția Ucide). Societatea civilă s-a implicat de asemenea în dezvoltarea politicilor anticorupție, în cadrul creat prin platforma de cooperare pentru implementarea Strategiei Naționale Anticorupție (și pentru dezvoltarea unei noi variante a strategiei, în 2016). Expert Forum, Transparency International România, Centrul de Resurse Juridice sau Societatea Academică din România au dat glas constant preocupărilor societății civile în acest domeniu și au înaintat propuneri de politici publice relevante în acest sens.

---

²²⁶ <http://www.ce-re.ro/g3p/>

7.3 Tineret

Vlad Dumitrescu

Introducere

În acest capitol abordăm subiectul organizațiilor de/ pentru tineret. Această perspectivă sectorială o realizăm, în primul rând, cu scopul de a dimensiona sectorul neguvernamental din România incluzând această componentă importantă referitoare la tineret, care este rar abordată în astfel de studii/ analize. Deși sectorul neguvernamental de tineret este prioritar pe agendele publice la nivel european și în context românesc, cercetări care să reflecte contribuția acestor tipuri de organizații la implementarea politicilor specifice de tineret sunt puține. Ne dorim astfel să creăm premiza pentru mai multe astfel de cercetări, venind cu date relevante pentru anii 2015 - 2016 care pot sta la baza unor viitoare analize.

Prin intermediul acestui capitol ne propunem să identificăm criterii de (auto) definire a organizațiilor ca fiind DE tineret sau PENTRU tineret și să înțelegem distincțiile sau asemănările dintre cele două titulaturi, să identificăm care este în fapt dimensiunea sectorului neguvernamental de/ pentru tineret, dacă acesta răspunde numărului și nevoilor tinerilor din România cât și dacă este aliniat liniilor directoare din Strategia Națională în domeniul tineretului și să enunțăm caracteristici specifice ale sectorului neguvernamental de/ pentru tineret, caracteristici care ar putea fi luate în considerare pentru eventuale recomandări în domeniu.

Pentru identificarea organizațiilor de/ pentru tineret incluse în orizontul de cercetare, s-a avut în vedere încadrarea organizațiilor active în 2015 potrivit Institutului Național de Statistică prin căutarea de cuvinte cheie (tinere, tineret, tanar, tinar, tineri, student, youth, young, jeunesse, jeune, Jugend, fiatal, ifjusag). De asemenea, ca măsură secundară, s-a recurs la analiza listelor publice disponibile pentru organizații finanțate prin *Agencia Națională Pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale și Ministerul Tineretului și Sportului/ Direcțiile Județene pentru Sport și Tineret* în intervalul 2013 – 2015, respectiv verificarea în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor și căutarea prin cuvinte cheie în scopul/ obiectivele organizațiilor înscrise în registru. S-au organizat de asemenea două focus-grupuri la care au participat organizații de/ pentru tineret: unul în Municipiul București și cel de-al doilea în Municipiul Cluj.

În prezenta analiză nu au fost incluse structurile administrației publice centrale și locale cu responsabilități în domeniul tineretului (structuri ale Ministerului Tineretului și Sportului) și nici nu au fost adresate în mod specific structuri precum Fundațiile Județene pentru tineret și cea a Municipiului București.

De asemenea, pentru realizarea prezentului capitol au fost analizate o serie de documente programatice europene și românești în domeniul tineretului cât și legislația și strategiile naționale în domeniu. Literatura de specialitate fiind axată mai degrabă pe situația tinerilor (din Uniunea Europeană sau din România) și mai puțin pe gradul de intervenție și calitatea intervenției organizațiilor neguvernamentale de/ pentru tineret, majoritatea aprecierilor și concluziilor sunt susținute de principalele instrumente folosite pentru întreaga cercetare: date statistice ale Institutului Național de Statistică, prelucrări de date din Barometrul Liderilor ONG realizat de FDSC în anul 2016 cât și date calitative provenite din focus-grupurile organizate pentru cercetarea de față.

Definirea sectorului

Potrivit Rezoluției Consiliului Uniunii Europene 2009/C 311/01 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului 2010-2018²²⁷ *”tinerii joacă un rol crucial în abordarea multor provocări și oportunități socio-economice, demografice, culturale, de mediu și tehnologice cu care se întâlnesc Uniunea Europeană și cetățenii săi în prezent și în anii ce vor urma. Promovarea integrării sociale și profesionale a tinerilor este o componentă esențială pentru atingerea obiectivelor Strategiei de la Lisabona a Europei pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă, concomitent cu promovarea realizării personale, a coeziunii sociale și a cetățeniei active.”* Astfel, se pune o presiune destul de mare pe acest segment de populație. În acest sens, organizațiile neguvernamentale de/ pentru tineret sunt indispensabile pentru a putea asigura, pe de o parte, servicii în această zonă și, pe de altă parte, reprezentativitate.

Când ne referim la tineri, potrivit Legii Tinerilor (L350/2006) cu modificările și completările ulterioare, vorbim de cetățeni cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Astfel, în termeni generali, organizațiile de/ pentru tineret reprezintă *un grup de persoane care s-au reunit cu scopul de a atinge un scop comun, printr-o structură care desfășoară activități fie cu persoane tinere aflate în componența lor (tineri priviți ca actori principali), fie în folosul/ sprijinul tinerilor (tineri priviți ca beneficiari)*²²⁸.

Definirea exactă a organizațiilor de/ pentru tineret poate fi dificil de realizat. Totuși, potrivit legii Tinerilor (L350/2006), organizațiile neguvernamentale DE tineret sunt *”persoanele juridice de drept privat și fără scop patrimonial, care funcționează în condițiile O.G. 26/2000²²⁹, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005, și care îndeplinesc, cumulativ, criteriile: a) scopul prevăzut în statut vizează direct domeniul tineretului, iar pentru realizarea acestuia majoritatea obiectivelor asumate sunt adresate tinerilor și b) cel puțin două treimi din numărul total al membrilor sunt tineri”*²³⁰. Potrivit acestei definiții, o identificare clară a acestor organizații este imposibil de realizat deoarece ar trebui avută în vedere o analiză a documentelor statutare ale tuturor organizațiilor, pentru a verifica criteriile mai sus menționate.

De asemenea, legea menționează că organizațiile PENTRU tineret sunt *”persoanele juridice de drept privat și fără scop patrimonial, care funcționează în condițiile O.G 26/2000 aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005, și care îndeplinesc numai condiția a) scopul prevăzut în statut vizează direct domeniul tineretului, iar pentru realizarea acestuia majoritatea obiectivelor asumate sunt adresate tinerilor”*²³¹. Potrivit acestei definiții, toate organizațiile care nu menționează explicit în documentele statutare lucrul cu/ pentru tineri nu ar putea fi definite ca fiind organizații pentru tineret.

Se ridică astfel problema cum se pot defini integrat sau separat organizațiile de/ pentru tineret în afara sintagmelor menționate în lege, în special pentru organizațiile neguvernamentale care lucrează pentru tineri.

Intervenția celor mai multe organizații neguvernamentale care nu sunt exclusiv sau majoritar de/ pentru tineret nu permite întotdeauna o delimitare strictă a domeniului principal de activitate. Astfel, putem avea organizații neguvernamentale care activează consistent în interesul tinerilor, dar

²²⁷ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32009G1219(01)) (martie 2017)

²²⁸ <http://lege5.ro/Gratuit/geydambxga/legea-tinerilor-nr-350-2006&d=2017-04-08> (martie 2017)

²²⁹ Ordonanța nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații

²³⁰ Legea tinerilor nr. 350/2006, art. 11

²³¹ Legea tinerilor nr. 350/2006, art. 12

pot avea, de asemenea, activități în domenii complementare, precum: educație, social, sănătate, mediu etc.

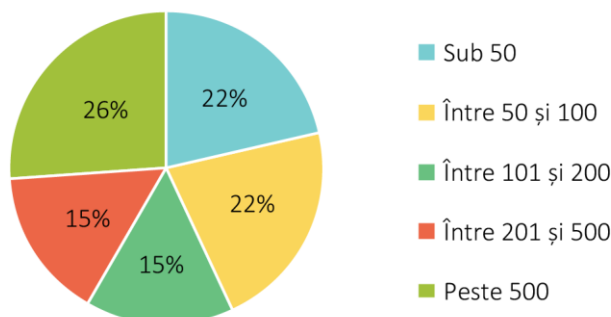
În urma focus-grup-urilor organizate pentru prezenta analiză a reieșit că organizațiile de/ pentru tineret sunt *acele organizații care desfășoară activități în care sunt implicați tineri dar și activități care se adresează altor categorii de populație, indiferent de vârstă sau alte caracteristici psiho-fizice sau socio-economice: populație defavorizată din punct de vedere socio-economic, familial, cultural, populație aparținând minorităților etnice etc.*

Dimensiunea sectorului

În 2015, din totalul de 42707 organizații neguvernamentale active, s-au identificat, conform metodologiei mai sus menționate, un număr de **2.434** organizații de/ pentru tineret. Astfel, 5,7% din organizațiile neguvernamentale active din România ar putea fi încadrate în această categorie.

Potrivit INS, populația rezidentă în România la 1 ianuarie 2016 era de 5.034.853 de tineri cu vârsta cuprinsă între 14 și 34 de ani²³². Astfel avem un raport de 1 organizație de/ pentru tineret care deservește aproximativ 2.070 de tineri. De asemenea, potrivit rezultatelor Barometrului Liderilor ONG 2016, doar 26% din respondenți organizații de tineret sau care lucrează exclusiv/ majoritar cu tineri au implicat în activitățile organizației mai mult de 500 de tineri în anul 2016. Astfel, o întrebare importantă de avut în vedere este dacă și în ce măsură nevoile și interesele tinerilor din România sunt acoperite de organizațiile neguvernamentale sau alte structuri care deservește populația tânără (structurile administrației publice centrale și locale, fundațiile județene de tineret).

Fig. 7.3.1: Numărul de beneficiari persoane tinere în rândul organizațiilor de/pentru tineret (2016)

Baza: organizațiile de tineret sau care lucrează exclusiv/majoritar cu tineri (42% din total)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

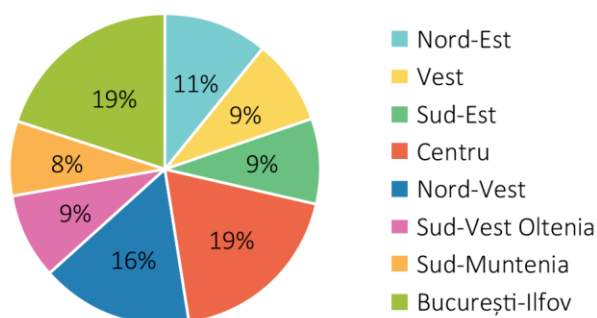
Continuând analiza asupra organizațiilor active de/ pentru tineret identificate, în ceea ce privește forma legală a acestora, majoritatea sunt asociații, într-un procent de 91%, comparabil cu modelul de distribuție la nivelul mediului asociativ general din România (aprox. 85% din totalul organizațiilor neguvernamentale din țară sunt înființate ca asociații). De menționat este faptul că în acest procent o sub-categorie importantă este cea a organizațiilor studențești, majoritatea fiind organizații care funcționează în cadrul universităților, dar având personalitate juridică separată.

În funcție de răspândirea geografică a organizațiilor, avem o distribuție relativ egală între zonele de dezvoltare la nivel național, însă o pondere mai ridicată se poate observa în zona București-Ilfov (19% din totalul organizațiilor) și zona Centru (19% din totalul organizațiilor). Regiunile de dezvoltare cu mai puține organizații sunt: Vest, Sud-Est, Sud-Vest Oltenia și Sud-Muntenia.

²³²Baza de date TEMPO a Institutului Național de Statistică:
<http://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=POP105A>

Un aspect important de menționat cu referire la această răspândire este că majoritatea organizațiilor se află în mediul urban, doar 14% din totalul organizațiilor identificate ca fiind de/ pentru tineret fiind înregistrate în zone rurale. Astfel, deși avem o distribuție relativ echilibrată la nivel regional a organizațiilor de/ pentru tineret (exceptând cei doi poli cu procentaj mai ridicat), majoritatea sunt înregistrate și funcționează în zone urbane, fiind dificil de apreciat modalitatea prin care tinerii din mediul rural beneficiază de intervenții susținute din partea organizațiilor de profil. Conform datelor disponibile în baza TEMPO a Institutului Național de Statistică²³³, în România exista o distribuție de aproximativ 50-50% între tineri localizați în mediul rural și cei localizați în mediul urban.

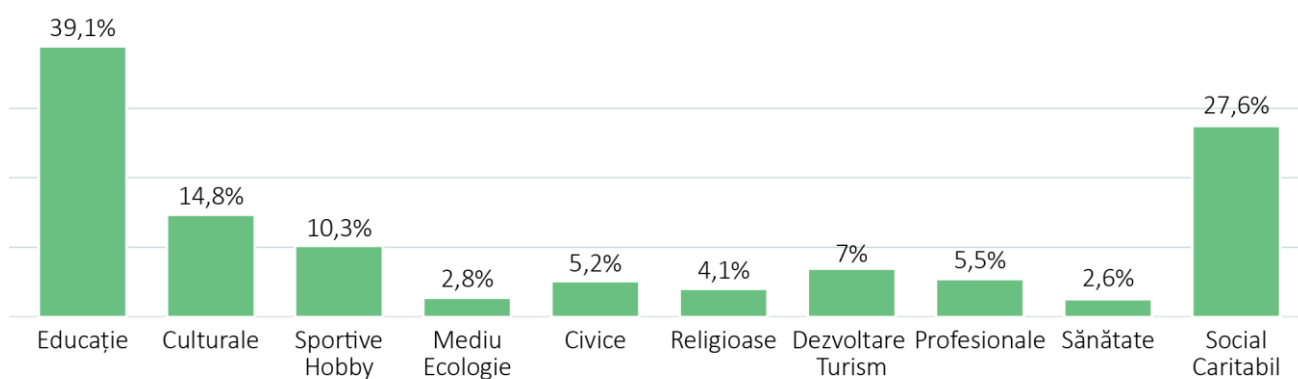
Fig. 7.3.2: Distribuția regională a organizațiilor de/ pentru tineret, 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

În funcție de domeniile de activitate²³⁴, cele mai multe dintre organizații desfășoară activități educaționale, de tip social/ caritabil, culturale și sportive/ hobby. Alte categorii importante de activități sunt cele de dezvoltare turism, civice și profesionale.

Fig. 7.3.3: Principalele domenii de activitate ale organizațiilor de/ pentru tineret, 2015

Sursa: Institutul Național de Statistică, prelucrare FDSC

Câteva caracteristici ale sectorului

Din analiza realizată pentru prezenta cercetare s-au identificat câteva caracteristici notabile ale organizațiilor de/ pentru tineret, caracteristici care au reieșit atât din Barometrul Liderilor ONG cât și din focus-grupurile organizate.

²³³ <http://statistici.inse.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=POP105A>

²³⁴ Distribuția pe domenii de activitate este realizată în baza metodologiei aplicată la nivel de sector neguvernamental, descrisă în secțiunea 1.4 Rata de activitate și domeniile de activitate ale organizațiilor neguvernamentale

Cu toate că **structura de management și modelul decizional** la nivelul unei organizații de/ pentru tineret nu se diferențiază substanțial față de alte tipuri de organizații, există o diferență majoră și anume că în structurile de management ale organizațiilor de tineret sunt reprezentanți exclusiv sau parțial tineri, condiție esențială pentru încadrare conform Legii 350/2006.

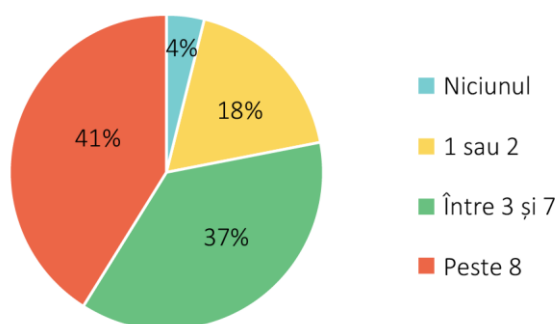
Structura organizațiilor de și pentru tineret este similară: în mare parte există un consiliu director, departamente și responsabili pentru aceste departamente sau directori de proiect, angajați și/ sau colaboratori și/ sau voluntari. Cu toate acestea, structura nu poate fi generalizată la nivelul tuturor organizațiilor de/ pentru tineret. Astfel, pentru o asociație, structura reprezentativă este Adunarea Generală a membrilor, care, conform O.G. 26/2000 poate fi din minim trei persoane.

O particularitate interesantă reflectată în managementul organizațiilor și reieșită în special în urma focus-grup-urilor, este structura mai puțin ierarhică a organizațiilor de tineret versus structura mai formală a organizațiilor pentru tineret, aspect ce reiese în special din complexitatea activităților întreprinse. În focus-grup-uri s-a subliniat faptul că organizațiile de tineret au în genere mai puține proceduri interne, memoria instituțională nefiind adesea prioritară.

Pentru organizațiile studențești desfășurarea de activități, inclusiv procesul decizional, depind de structura anului școlar universitar. De asemenea, în cadrul acestor tipuri de organizații fluctuația membrilor/ persoanelor în poziții decizionale este destul de mare (multe dintre organizațiile studențești își schimbă consiliul director anual sau bianual), ceea ce poate îngreuna implementarea unui proces sistematic de management al membrilor și/ sau documentelor, concentrarea fiind pe aspectele punctuale/ de rezultate pe termen scurt.

Specific sectorului neguvernamental de/ pentru tineret este **efervescența organizării de proiecte/ evenimente**. Astfel, conform Barometrului Liderilor ONG 2016, 41% din totalul respondenților organizații de tineret sau care lucrează exclusiv/ majoritar cu tineri au organizat peste 8 evenimente/ proiecte în anul 2015.

Fig. 7.3.4: Câte proiecte/acțiuni/evenimente ați organizat în 2015?

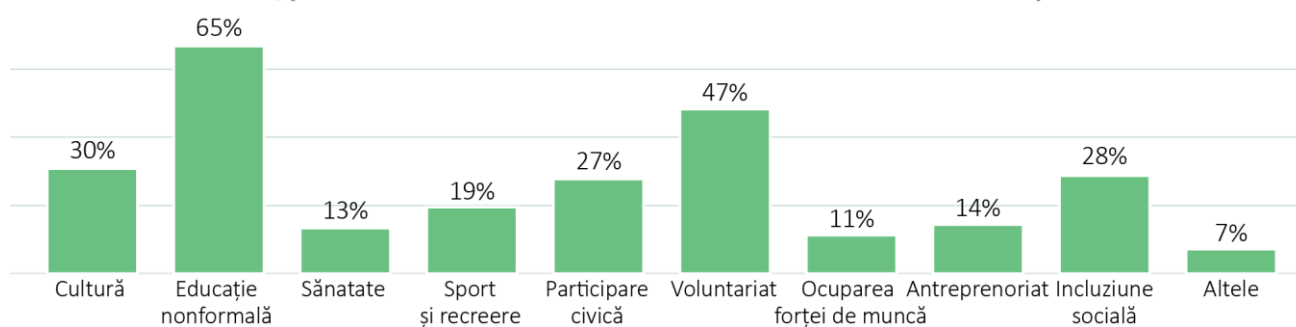

Baza: organizațiile de tineret care lucrează exclusiv/majoritar cu tinerii (42% din total)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Educația nonformală, voluntariatul, activitățile culturale, participarea civică și incluziunea socială au fost ariile de intervenție prioritare ale organizațiilor de/ pentru tineret în 2015, conform Barometrului de Opinie ale Liderilor ONG.

Fig. 7.3.5: Proiectele/acțiunile/evenimentele organizate în ultimul an de organizațiile de/pentru tineret au avut următoarele domenii de intervenție:

Baza: organizațiile de tineret care lucrează exclusiv/majoritar cu tinerii (42% din total)

Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

Diversitatea activităților desfășurate este argumentată și de organizațiile participante la focus-grup-uri care menționează realizarea de activități cu caracter social: întreținerea unor adăposturi de noapte pentru tineri, asigurarea unei mese calde, haine etc.; activități cu caracter profesional și cu rol de integrare profesională (crearea unor ateliere în care tinerii să desfășoare o activitate ocupațională aducătoare de venituri dar și cu caracter terapeutic); programe educaționale în special din zona educației nonformale; activități de integrare profesională a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție socială; activități de promovare a competențelor profesionale ale tinerilor din diferite domenii de activitate; activități axate pe creșterea calității educației; activități de educație civică și de implicare în acțiunile de consultare publică a tinerilor la nivel local, național și european.

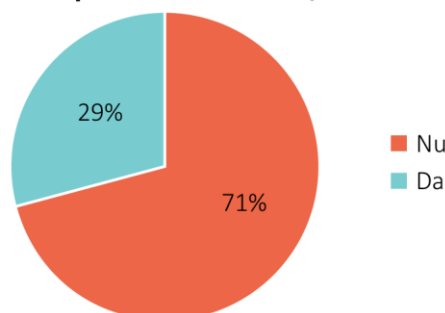
Variatatea de activități se extinde și asupra **tipologiei beneficiarilor tineri** cu care organizațiile lucrează: de la tineri fără adăpost, consumatori de droguri, la tineri cu diverse tipuri de handicap, tineri instituționalizați dar și profesioniști sau viitori specialiști într-un anumit domeniu.

O particularitate a organizațiilor de/ pentru tineret este posibilitatea implicării de personal specializat în activitățile desfășurate – **lucrătorii de tineret**. Conform standardului ocupațional, un lucrător de tineret *mobilizează tinerii în scopul dezvoltării abilităților de viață și a comportamentelor proactive, stimulând viața asociativă și cooperarea în rândul tinerilor, facilitând participarea acestora la viața comunității. Practicanții acestei ocupații reprezintă resurse pentru tineri, organizații și comunități, realizând activități de informare, îndrumare și sprijin pentru tineri, facilitând integrarea socială și evoluția personală a tinerilor, în contextul valorizării diversității umane, culturale și al promovării cetățeniei active.*²³⁵

Cu toate acestea, din datele Barometrului de Opinie a Liderilor ONG 2016, 71% din organizațiile identificate ca fiind de/ pentru tineret nu lucrează cu lucrători de tineret, iar dintre cele care o fac, în anul 2015 aproape jumătate dintre ele au implicat maxim 2 lucrători de tineret.

²³⁵ Autoritatea Națională pentru Calificări, standard ocupațional Lucrător de Tineret

Fig. 7.3.6: În cadrul organizației dv. lucrați cu lucrători de tineret (personal specializat calificat, conform COR)?

Baza: organizațiile de tineret care lucrează exclusiv/majoritar cu tinerii (42% din total)
Sursa: Barometrul Liderilor ONG, FDSC, 2016

În plus față de procentajele de mai sus, care reflectă o implicare puțin consistentă a acestei categorii în activități specifice de tineret, încă există o suprapunere între această categorie și cea de *consilier de tineret*, meserie care nu este reflectată în Codul Ocupațiilor din România. În acest sens, Ministerul Tineretului și Sportului, prin Lucrarea de Cercetare Socială "Lucrătorii de tineret – revizuirea standardelor" din Decembrie 2016²³⁶, propune sugestii pentru revizuirea standardului ocupațional al meseriei de lucrător de tineret, pentru a face delimitările mai clare față de consilierul de tineret. Din răspunsurile înregistrate în Barometrul Liderilor ONG cât și din focus-grupurile organizate, termenul folosit cel mai des de organizațiile de/ pentru tineret este cel de lucrător de tineret.

O altă particularitate importantă a organizațiilor de/ pentru tineret este **lucrul extensiv cu voluntari**. Potrivit Legii Voluntariatului (78/2014)²³⁷, "*voluntariatul reprezintă participarea voluntarului persoană fizică la activități de interes public desfășurate în folosul altor persoane sau al societății, organizate de către persoane juridice de drept public sau de drept privat, fără remunerație, individual sau în grup.*" Spre exemplu, toți reprezentanții organizațiilor participante în cadrul focus grupurilor au declarat că lucrează extensiv cu voluntari în activitățile curente.

Specificul activității organizațiilor de/ pentru tineret influențează și **relațiile pe care acestea le dezvoltă cu diferite instituții publice dar și cu alte organizații neguvernamentale**. Astfel, organizațiile mari, care lucrează pentru tineri se află într-o relație mai apropiată de celelalte organizații neguvernamentale cu care desfășoară diferite acțiuni: sunt parteneri în diferite proiecte, organizează evenimente comune etc. În cazul organizațiilor care se concentrează pe promovarea participării civice a tinerilor, autoritățile publice locale și centrale (ministere, primării, consilii județene etc.) sunt principalii parteneri. Organizațiile mici, care adesea nu au notorietate decât la nivel local/ comunitar, abordează fluctuant lucrul în parteneriat.

Cu toate acestea, în special pentru organizațiile mici, este remarcată dimensiunea de parteneriate internaționale, dezvoltată mai ales în contextul finanțărilor europene (ex.: Erasmus Plus) care implică obligativitatea implicării mai multor organizații din Uniunea Europeană și/ sau țări partenere.

În funcție de specificul activității desfășurate de către organizațiile de/ pentru tineret apar și **modalități diverse de promovare și derulare** a acestor activități. Astfel, ele sunt înclinate în a folosi

²³⁶ <http://mts.ro/wp-content/uploads/2016/12/3.-Analiza-ocupationala-lucrator-de-tineret.pdf>

²³⁷ Legea nr. 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat în România, art. 3

extensiv rețelele sociale, majoritatea având doar conturi/ pagini de Facebook în detrimentul unor platforme web dedicate. Activitatea de promovare a organizațiilor mici tinde de asemenea să fie mai inovativă prin folosirea de metodologii alternative, de la acțiuni stradale la strategii de gamification.

Sursele de finanțare ale activităților derulate de către organizațiile de/pentru tineret sunt diverse și țin în mod special de dimensiunea organizației. Potrivit rezultatelor focus-grup-urilor organizate pentru prezenta cercetare, în cazul organizațiilor de tineret una din principalele surse o reprezintă cotizația membrilor și finanțările venite din partea autorităților locale și centrale (Direcțiile Județene pentru Sport și Tineret, Ministerul Tineretului și Sportului). În cazul organizațiilor mari care lucrează pentru tineri, finanțarea vine în principal din proiecte cu finanțare europeană sau sponsorizări de la companii precum și din organizarea unor evenimente de strângere de fonduri. O altă formă de finanțare a activităților desfășurate o reprezintă crearea unor structuri de economie socială.

Concluzii și recomandări

Deși principalul criteriu de auto-definire al organizațiilor de/pentru tineret îl reprezintă categoria de populație căreia i se adresează, legislația română nu face o distincție ajutătoare pentru organizațiile care lucrează doar tangențial pentru tineri sau care nu au drept obiectiv principal tinerii. Astfel, o rafinare sau o nouă definire a organizațiilor pentru tineret ar fi oportun de inclus în Legea Tinerilor.

Având în vedere numărul scăzut de organizații de/ pentru tineret raportat la numărul populației tinere cât și disparitățile rural/ urban, este de avut în vedere identificarea zonelor neacoperite de structuri de tineret și încurajarea înființării de organizații sau grupuri informale de tineret în aceste zone. De asemenea, ar fi utilă existența unui registru național al organizațiilor de/ pentru tineret care să ajute în acest proces de capacitate a sectorului de tineret.

Fie că vorbim despre organizații de sau pentru tineret, activitățile desfășurate sunt foarte diverse și au legătură în primul rând cu profilul tinerilor spre care se orientează organizația. Dacă raportăm procentajele pentru diferite tipuri de activități identificate la Strategia Națională de Tineret și domeniile ei principale de intervenție, putem afirma că sunt acoperite într-o oarecare măsură domeniile cultură, educație non-formală și participare și voluntariat, dar mai puțin cele de sănătate, sport și recreere, muncă și antreprenariat. Astfel, o corelare mai bună a Strategiei cu realitățile de pe teren ar fi folositoare. Acest lucru se poate realiza, în special, prin motivarea organizațiilor deja existente (altele decât cele de/ pentru tineret) care au ca domeniu de interes domeniile de acțiune din Strategie să realizeze și activități în sprijinul tinerilor.

Având în vedere că fondurile pentru organizațiile mici de tineret sunt limitate, ar fi oportună încurajarea finanțărilor pentru tineret, în special din mediul privat, spre exemplu prin înființarea unui Fond de Tineret, gestionat din interiorul societății civile.

ANEXE

ANEXA 1

Evoluția principalilor indicatori economici ai asociațiilor și fundațiilor pe regiuni de dezvoltare în perioada 2000 – 2015

Notă: Valorile indicatorilor Venituri, Active imobilizate și Salariați nu includ valorile celor 39 de Uniuni Județene ale CAR afiliate UNCARS.

Nord - Est	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	1.476	1.430	1.975	2.422	2.977	3.165	3.604	3.972	4.338	4.446
Venituri (mii lei)	46.914	152.227	301.970	361.472	490.386	700.766	777.628	790.236	862.976	979.096
Active imobilizate (mii lei)	22.425	118.542	173.468	209.594	441.967	525.953	560.431	557.316	567.114	625.031
Salariați	1.127	4.186	5.517	5.485	6.972	7.935	8.849	9.213	10.509	10.898

Vest	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	922	1.521	1.816	2.309	2.663	2.956	3.316	3.620	3.906	4.078
Venituri (mii lei)	46.733	193.083	216.517	275.843	559.324	589.640	702.423	774.307	795.485	856.450
Active imobilizate (mii lei)	19.049	147.940	860.116	907.759	1.067.187	1.102.584	1.154.368	1.215.114	1.234.927	573.302
Salariați	2.869	5.479	5.419	5.123	6.680	6.833	7.480	8.085	8.927	9.468

Sud - Est	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	531	994	1.322	1.717	2.046	2.442	2.758	3.152	3.481	3.719
Venituri (mii lei)	32.753	103.247	234.154	374.175	422.736	561.033	596.864	736.155	773.128	870.438
Active imobilizate (mii lei)	7.659	58.170	85.903	140.820	241.369	283.871	301.634	380.461	427.819	591.645
Salariați	1.741	3.671	4.412	4.524	5.920	6.278	6.888	7.801	8.096	8.696

Centru	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	2.013	3.288	3.640	4.637	4.875	5.827	6.509	7.164	7.740	7.996
Venituri (mii lei)	78.787	301.956	387.780	556.718	835.938	897.160	1.026.429	1.202.488	1.294.974	1.484.721
Active imobilizate (mii lei)	45.084	200.457	246.922	384.670	491.026	576.344	666.505	793.071	863.240	853.320
Salariați	3.771	6.557	8.253	7.794	8.992	11.013	12.066	12.760	14.168	15.803

Nord - Vest	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	3.167	3.487	3.780	4.324	4.980	5.356	6.037	6.589	7.125	7.459
Venituri (mii lei)	86.686	328.868	455.897	555.840	927.546	893.015	871.537	943.723	1.162.638	1.585.731
Active imobilizate (mii lei)	37.284	238.449	329.289	758.627	906.881	1.067.721	1.169.330	1.201.835	1.260.568	1.240.459
Salariați	3.771	6.557	8.253	7.794	8.992	10.057	10.728	10.926	12.593	13.973

Nr. Asociații și Fundații	839	1.314	1.484	1.757	2.023	2.188	2.449	2.685	3.052	3.095
Venituri (mii lei)	13.539	85.107	139.315	199.007	344.986	393.266	435.720	522.360	494.137	525.525
Active imobilizate (mii lei)	19.116	92.787	110.173	156.242	200.818	241.857	358.227	453.166	546.559	541.630
Salariați	766	3347	2.910	3.675	3.789	4.371	4.415	4.745	5.199	6.167

Sud	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	1.024	1.323	1.644	2.039	2.396	2.657	2.992	3.375	3.643	3.794
Venituri (mii lei)	48.573	89.605	156.760	257.882	579.451	773.064	840.118	936.852	941.524	1.057.746
Active imobilizate (mii lei)	17.324	54.457	91.663	106.984	201.562	393.322	441.726	491.000	601.753	616.934
Salariați	1.816	2.939	3.883	3.803	5.376	5.921	6.804	7.920	8.417	8.847

Bucuresti-Ilfov	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nr. Asociații și Fundații	524	3.177	3.692	3.387	4.362	5.065	6.005	7.122	7.553	8.120
Venituri (mii lei)	72.337	799.679	1.173.084	1.203.634	1.514.761	2.217.467	2.491.325	3.092.901	3.053.545	3.905.825
Active imobilizate (mii lei)	43.091	653.742	1.270.702	1.253.074	2.249.291	2.402.878	2.546.625	2.822.611	2.967.763	3.081.567
Salariați	4.037	13.752	13.116	9.785	14.088	17.499	19.672	22.293	24.103	25.806

Sursa: Institutul Național de Statistică, 2016, prelucrare FDSC

ANEXA 2

Nivelul de încredere în ONGuri în România 1998-2016

Lună.An	Încredere medie și ridicată	NR/NC
6.1998	26	32
11.1998	30	26
5.2001	26	27
10.2001	24	30
11.2001	20	36
5.2004	31	23
11.2004	33	29
6.2006	37	29
10.2006	30	30
2007	35	18
2008	31	
2010	32	
2011	31	21
2014	40	14
2016	52	2

ANEXA 3**Determinanți ai apartenenței la organizații - regresie logistică**

Determinanți	Exp(B)
Genul	1.284
Vârsta	1.432**
Status social	2.416**
Educație	1.055
Transilvania	1.741*
Rural/Urban	.709
Venit	1.124

Regresie logistică: valoarea cu două stele este cu $p < 0.001$, și cu o stea $p < 0.05$ valoarea supraunitară arată o relație direct proporțională iar una subunitară o relație invers proporțională.

ANEXA 4**Analiză de regresie logistică**

Voluntariatul pentru biserică sau comunitate		Voluntariatul pentru organizații neguvernamentale	
Predictori	Exp(β)	Predictori	Exp(β)
Gen (b/f)	.562***	Gen (b/f)	.624
Vârsta	1.020	Vârsta	.631***
Nivel educație	1.068	Nivel educație	1.477**
Zona Moldova	1.826***	Zona București	1.576
Rural/urban	.553***	Rural/urban	1.240

*** semnificativ statistic $p < 0.001$

** semnificativ statistic $p < 0.01$

Exp (β) > 1 denotă o relație pozitivă între predictor și variabila dependentă; Exp (β) < 1 denotă o relație negativă între predictor și variabila dependentă.

ANEXA 5**Dificultăți întâmpinate de către furnizorii privați în procesul de acreditare a serviciilor sociale – reieșite din cercetarea calitativă realizată în scopul acestui studiu²³⁸**

Atât proporția mică a furnizorilor ONG acreditați (13% din totalul sectorului social), cât și creșterea relativ modestă a numărului acestora în 2016 comparativ cu 2010, data realizării precedentului raport²³⁹, pot fi explicate în bună măsură prin prisma dificultăților semnificative aferente procesului de acreditare/ licențiere al furnizorilor și serviciilor.

Informațiile cu privire la dificultățile întâmpinate de către furnizorii privați în procesul de acreditare, așa cum au reieșit în cadrul cercetării calitative realizate în scopul acestui studiu, se referă la obstacole complexe precum revizuirea și aplicarea standardelor de calitate a serviciilor, dar și la dificultăți aparent banale. de genul obținerii avizului de la pompieri pentru spațiul unde se desfășoară activitățile de furnizare a serviciilor.

²³⁸ Focus grupuri cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale care prestează servicii sociale

²³⁹ FDSC, România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, 2010.

Principalele dificultăți/costuri întâmpinate de către furnizorii ONG, acreditați sau neacreditați, prezentate nu în ordinea frecvenței de apariție, se referă la:

- Raportul dintre numărul de angajați și numărul de beneficiari - adeseori restrictiv și care nu ține cont de particularitățile beneficiarilor, de nevoile identificate sau de tipul activităților desfășurate, mai ales în condițiile lipsei personalului specializat din comunitățile defavorizate din mediul rural.

„La un moment dat au venit și au spus... standardul spune că trebuie să ai la nu știu câți beneficiari 8 angajați. Aveam un psiholog și un asistent social, sunt persoane peste 18 ani, nu aveau nevoie de mai mult, cea mai mare parte a timpului o petreceau la școală sau la locul de muncă. Nu, trebuie să ai 8. A trebuit să încarc schema de personal să-i trec acolo, dar ei n-aveau nicio treabă (reprezentant ONG acreditat).

„...Dorința noastră este să-l ajut să meargă apoi la grădiniță, la școală.....Cum faci? ...împart personalul la beneficiari, dar mă trezesc cu o altă problemă: sunt prea puțini angajați la beneficiari și nu îndeplinesc standardele de calitate pe resursa umană. Și atunci ce fac? Încerc să aduc acolo voluntarii, ca să fac raportul cu personal angajat și voluntari, dar nu pot să fac nici așa, pentru că un voluntar vine, să spunem 6 ore pe săptămână, atât îi permite timpul. Altul 2 ore și încerc să fac, dacă fac, din 5 voluntari o normă și-l consider un angajat și vreau să împart la numărul de beneficiari, nici așa nu este bine pentru că apoi mă întreabă câți voluntari ai scris tu pe această schemă? Mi-ai scris 5, păi nu-ți iese să-i împarți...” (reprezentant ONG acreditat).

„Este foarte greu de găsit tineri cu pregătiri care să-și dorească să lucreze în comunitățile defavorizate ... și să locuiască, iar naveta este dificilă...pentru că cu cât comunitatea este mai săracă, cu atât nevoia de servicii este mai mare și cu atât mai dificil este să găsești specialiști pentru aceste comunități...e o mică parte din ce înseamnă licențiere, dar pentru noi a fost o luptă pentru că am ținut mult s-avem oameni în comunitate”(reprezentant ONG neacreditat).

- Birocratismul excesiv al procedurilor de acreditare și cel manifestat de către personalul specializat în evaluarea și monitorizarea serviciilor; standardele care trebuie îndeplinite ar trebui să fie mai flexibile, în concordanță cu specificul beneficiarilor și al activităților desfășurate.

„La licențiere trebuie să te încadrezi pe un anumit standard în funcție de obiectul de activitate, per beneficiar. Standard minim de calitate se numește, da? Îndeplinești standardul minim? Cât? Nu există minim și maxim, dacă nu le îndeplinești...deci e numai o singură variantă. Ai ochit și ai țintit: 60 de puncte. Cu 58, cu 34, deci nu există altă variantă”(reprezentant ONG acreditat).

„(...) cei care vin în control.. sunt doar teoreticieni care, ok ajung în poziție acolo, lucrează în minister, au în fișa postului să vină pe teren să controleze. Dar aș sugera, dacă putem să facem lucrul acesta, nu atât flexibilitate, pentru că ei nu-și pot permite să fi flexibili având o fișă a postului și trebuind să bifeze una, alta. Ar trebui să aibă o practică în cămine. ” (reprezentant ONG neacreditat).

- Nevoia revizuirii standardelor ce nu mai corespund realității: anumite standarde care trebuie obligatoriu îndeplinite sunt rigide, nu sunt actualizate, nici măcar uniform aplicate sau lipsesc complet pentru unele tipuri de servicii, motiv pentru care nu pot fi înființate, dezvoltate și implementate o serie de activități de asistență socială.

„...Nu există nici în nomenclator, nici standard nu există pentru serviciul pe care vrem noi să-l facem. Am mers pe toate procedurile, am încercat în toate felurile și până la urmă ne-am gândit să facem un centru pilot. Și iarăși ne-a venit răspuns de la ANPD că putem să-l desfășurăm, dar în momentul de față nu va putea fi evaluat și centrul pilot nu prea poate să-l licențieze, întrucât știm că licența durează 5 ani, iar centrul pilot e pentru 2 ani și tot așa.”

„...Noi ne-am lovit de o altă problemă majoră: ne-am făcut standarde, proceduri, tot ce trebuie după ce prevedea standardul minim de calitate și tot. Avem servicii în mai multe județe. Fiecare, din fiecare județ a venit și a interpretat altfel și am ajuns să avem 5 manuale de proceduri distincte, câte unul pentru fiecare județ în parte, fiecare având diverse aspecte scoase sau adăugate pe diverse articole în funcție de cum au interpretat inspectorii, echipa de inspectori de la AJPS care a venit. Am ajuns să avem de la pachet de instrumente de lucru unic propus pentru toate județele, 5 modele de pachete de instrumente de lucru, că nu pot să accepte toți același lucru când le explic și atunci noi lucrăm, cât ne-am străduit atâția ani de zile să ne uniformizăm metodologia de lucru și să pot și la Suceava, și la Vaslui și peste tot să lucrez după același model și aceeași direcție, acum ne-am dezbinat și lucrăm în fiecare județ după cum vrea AJPS” (reprezentant ONG acreditat).

ANEXA 6

Accesul furnizorilor de servicii sociale la finanțarea publică

Accesul furnizorilor privați de servicii sociale de tip nonprofit (organizații neguvernamentale, culte) la fonduri publice pentru susținerea și dezvoltarea acestor servicii reprezintă o problemă pe care majoritatea actorilor cheie o consideră insuficient reglementată și rezolvată la nivel național.

Subfinanțarea generală a sistemului de servicii sociale, pe de o parte, dar și lipsa reglementărilor clare pentru utilizarea unitară a legii achizițiilor publice în domeniul social, pe de altă parte, fac ca serviciile sociale să nu poată fi extinse în ritmul și numărul necesar, raportat la nevoile existente ale cetățenilor.

În prezent, furnizorii ONG au acces la o paletă limitată de fonduri publice în România:

- Subvenții din bugetul de stat, acordate pentru anumite tipuri de cheltuieli din cadrul serviciului, în baza Legii 34/1998, cu modificările ulterioare;
- Fonduri nerambursabile acordate de consiliile județene sau locale, în baza Legii 350/2005;
- Fonduri publice utilizate pentru concesionarea, respectiv dezvoltarea unora dintre serviciile prestate de către autoritățile publice, în baza OG 68/2003, privind serviciile sociale.
- Fonduri publice provenite din achiziționarea de servicii sociale de către autorități publice în baza Legii 98/ 2016 a achizițiilor publice.

Autoritățile publice pot achiziționa servicii sociale de la furnizorii privați de tip ONG prin procedura de achiziție reglementată de către Legea 98/ 2016. Totuși, în cazul folosirii acestei proceduri, majoritatea autorităților publice (autorități contractante) menționează faptul că întocmirea caietelor de sarcini se poate realiza, în prezent, doar pentru acele servicii pentru care există standarde minime de cost la nivel național. Acestea aparțin îndeosebi sectoarelor de protecție a copilului, asistență socială, adopție și anumitor servicii pentru persoanele cu dizabilități, pentru care au fost dezvoltate standarde de calitate și de cost în perioada 2004-2014.

Cu toate acestea, autoritățile locale și județene pot decide să contracteze servicii suplimentare de la furnizorii ONG chiar și atunci când nu există standarde minime de cost, dar există dificultăți majore și temeri din partea lor în a elabora specificațiile tehnice potrivite, precum și criteriile de atribuire care să nu se refere numai la prețul cel mai mic. În aceste situații însă, procedura de redactare a caietului de sarcini și cea privind decontarea cheltuielilor variază semnificativ de la un județ la altul, în absența unor norme de aplicare specifice serviciilor sociale, asociate legislației privind achizițiile publice.

Autoritățile locale subliniază în continuare nevoia de a avea un cadru de reglementare mai clar, eventual însoțit de ghiduri exemplificative pentru achiziția serviciilor sociale de la furnizorii privați ONG, în baza OUG 34/2006, mai ales în cazul acelor servicii care nu dispun încă de standarde de cost la nivel național.

Există în prezent un număr foarte limitat de județe care au achiziționat servicii sociale prin acest mecanism, deși Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice consideră că această practică ar trebui folosită pe scară largă. În general, dificultățile cele mai frecvente semnalate de către autorități sunt următoarele:

- (i) Realizarea caietelor de sarcini specifice serviciilor sociale, mai ales atunci când serviciile pentru care este necesară această achiziție nu dispun de standarde de cost la nivel național;
- (ii) Dificultatea de a dezvolta criteriile de apreciere cost-calitate care să permită o comparație eficientă a ofertelor furnizorilor privați și
- (iii) Lansarea ofertelor de achiziție în județele sau localitățile cu număr foarte limitat de furnizori, în care nu se pot întruni condițiile legale ale competiției deschise.

Majoritatea județelor și municipalităților sunt rezervate în utilizarea acestor proceduri, în special din cauza interpretărilor diferite ale Curții de Conturi privind gestionarea contractelor de achiziție publică a serviciilor sociale. În acest context, o serie de servicii pentru care nu există încă standarde minime de cost la nivel național (și, uneori, nici standarde de calitate dezvoltate unitar) nu sunt achiziționate încă cu utilizarea instrumentelor puse la dispoziție de legislația achizițiilor publice, deși ele sunt foarte solicitate și necesare la nivel local.

Sursa: Opinii prezentate la Forumul Serviciilor Sociale din Brașov (10-12 februarie 2015), organizat de Caritas România, Fundația pentru Voi Timișoara și Alături de Voi Iași, în cadrul proiectului „ONG-uri mai puternice împreună”.

BIBLIOGRAFIE

Agenția pentru informarea și Dezvoltarea Organizațiilor Neguvernamentale(AID-ONG), *Politica statului privind ONG în România*, Noiembrie 2013.

Andrei M. (coordonator), Voicu O., *Activitatea grupurilor civice informale în România. Raport de cercetare*, Fundația pentru o Societate Deschisă, 2015.

Anheier, H. K. & Salamon, L. M. , *Volunteering in Cross-national Perspective: Initial Comparisons - Law and Contemporary Problems* Vol. 62, No. 4, 1999.

APADOR-CH, *Cunoaște-ți și revendică-ți drepturile!*(Raport de cercetare), IRES, Septembrie 2015.

Asociația pentru Relații Comunitare, *Tendențe ale filantropic și practici de atragere de fonduri în România*, 2016.

Asociația ActiveWatch, Centrul de Resurse pentru participare publică(CeRe), Funky Citizens, Organizația pentru Promovarea Transportului Alternativ în România (OPTAR), *Raport anual cu privire la discursul instigator la ură din România 2014 – 2015*, Decembrie 2016.

Asociația ActiveWatch, Centrul de Resurse pentru participare publică(CeRe), Funky Citizens, Organizația pentru Promovarea Transportului Alternativ în România (OPTAR), *Analiza primelor șase luni de mandat la Primăria Generală a Municipiului București*, Decembrie 2016.

Barna Cristina, *Atlasul Economiei Sociale - România 2014*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), București, 2014.

Berceanu Diana, Burada Valentin, *Dialogue for Civil Society. Report on the state of civil society in Romania 2005*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), CIVICUS Civil Society Index, 2006.

Burada Valentin, Berceanu Diana, Petrescu Claudia, *Analiza mecanismelor de finanțare directă de la bugetul de stat pentru organizații neguvernamentale în România*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile(FDSC), 2007.

Campaniile Coaliției 52, *Transparența decizională la raport . Rezultatele cercetării - M-am decis să mă implic - România februarie 2015 - februarie 2016*.

Charity Aid Foundation, *Future World Giving - Unlocking the potential of global philanthropy*, 2013.

Charity Aid Foundation, *CAF World Giving Index - The world's leading study of generosity*, ediții anuale pentru perioada 2010 – 2016.

Comisia Europeană, *Public opinion in the European Union - Standard Eurobarometer 85*, Iulie 2016.

Comisia Europeană, *Social enterprises and the social economy going forward - A call for action from the Commission Expert Group* (GECES), EU, 2016.

Constantinescu Ștefan(coordonator) *Atlasul Economiei Sociale - România 2011*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), București, 2012.

Constantinescu Ștefan(coordonator) *Atlasul Economiei Sociale - România 2012*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), București, 2012.

Council of Europe, *Legal status of non-governmental organisations in Europe – Recommendation CM/Rec (2007)14 and explanatory memorandum*, Council of Europe Publishing, 2007.

CSR Media, EY România, *Tendențe și realități CSR în România*, 2016.

De Toqueville, Alexis, *Democracy în America and Two Essays on America*, London, Penguin Books, 2003.

Dima Gabriela(coordonator), *Serviciile Sociale în România – Rolul actorilor economiei sociale*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), 2013.

Edelman, 2016 *Edelman trust Barometer – Annual Global Study*.

European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank, *Systems of National Accounts 2008*, United Nations, New York, 2009.

European Parliament, *Special Eurobarometer. Volunteering and Intergenerational Solidarity*, Belgium, Octombrie 2011.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Changes and trends in the nonprofit sector*, 1998.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Locul și rolul organizațiilor neguvernamentale pe piața de servicii sociale din România*, 2007.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Barometrul Liderilor ONG*, 2016.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Barometrul Liderilor ONG*, 2010.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Social Watch Report - Impossible Architecture. Why the financial structure is not working for the poor and how to redesign it for equity and development*, 2006.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Social Watch Report - The need to put social security back on the agenda*, 2008.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Contribuția societății civile în derularea procesului legislativ din anul 2007. Ghid de bune practici*, 2007.

Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), *Comportamentul asociativ și filantropic al populației*, 1998.

Guasti, P., *Development of citizen participation în Central and Eastern Europe after the EU enlargement and economic crises*, Special issue: Citizen Participation în Post-Communist Region after the EU Enlargement, *Communist and Post-Communist Studies* Septembrie 2016.

INSCOP Research, *Încrederea în instituții*, Aprilie 2016.

INSCOP Research, *Barometrul Adevărul despre România*, Martie 2016.

Institutul Național de Statistică, *Forța de muncă în România: Ocupare și șomaj*, 2015.

Institutul Național de Statistică, *Anuarul Statistic al României 2015*.

IREX, USAID, *Media Sustainability Index 2016 – Development of sustainable Independent Media in Europe and Eurasia*, 2016.

Jowitt K. . *New world disorder: The Leninist extinction*, Berkeley: UC Press, 1992.

Keck M.E., Sikkink K. , *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*, Ithaca: Cornell University Press, 1998.

Lambri Mihaela, Vameșu Ancuța(coordonatori), *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), 2010.

Lee T, Johnson E, Prakash A.. *Media Independence and Trust in NGOs. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 2012.

Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, *Raport privind Incluziunea Socială în România în anul 2014*, 2016.

Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, *Finanțarea organizațiilor neguvernamentale de către statul român*, 2016.

Ministerul pentru Consultare Publică și Dialog Civic, *Situația prezenței reprezentanților organizațiilor neguvernamentale în structurile publice* – Octombrie 2016.

Ministerul Tineretului și Sportului, **Strategia Națională în domeniul politicii de tineret 2015-2020.**

Ministerul Tineretului și Sportului, *Lucrătorii de tineret – revizuirea standardelor*, Cult Market Research, Decembrie 2016.

Musick, M.A. & Wilson, J., *Volunteers. A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press, 2008.

Salamon Lester M et.al., *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*, Volume One, Johns Hopkins University: Kumarian Press, 1999.

Salamon Lester M. & Sokolowski Wojciech, *The Size and Scope of the European Third Sector, TSI Working Paper No. 12, Seventh Framework Programme* (grant agreement 613034), European Union. Brussels: Third Sector Impact, 2016.

Salamon Lester M., Sokolowski S. Wojciech, *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project – Global Civil Society An Overview*, Regina List, 2003.

Sandu, Daniel, Raport de cercetare: *Modul de funcționare a coalițiilor și rețelelor societății civile din România*, Editor: Fundația Centrul de Asistență pentru Organizații Neguvernamentale – CENTRAS, Iunie 2015.

Saulean Daniel, Epure Carmen, *Defining the non-profit sector in Romania - Working Papers Of The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies, 1998.

SCVO, *Third sector finding and spending*, UK, Edinburgh, November 2014.

Sivesind Karl Henrik, *TSI European Policy Brief no. 02/2015- Assessing the impact of the third sector in Europe: from concept to metrics. Progress on indicators and method*, 2015.

Tesliuc Emil, Grigoraș Vlad, Stănculescu Mihaela, (coordonatori), *Studiu de fundamentare pentru Strategia Națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei*, București, World Bank Group, 2015.

UK Civil Society Almanac 2016.

USAID, *The 2015 CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*.

Uslaner, E., M. Brown, *Inequality, Trust, and Civic Engagement*, American Politics Research, 2003.

Voicu, B. & Voicu M. (2009) *Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe*, 2009.

Warren, A.M., A. Sulaiman, N. I. Jaafar, *Social media effects on fostering online civic engagement and building citizen trust and trust in institutions*, Government Information Quarterly, Aprilie 2014.

Epure Carmen, Jiğănescu Oana, Vameșu Ancuța, *Romanian Civil Society: An Agenda for Progress. A preliminary report on the civicus index on civil society project in Romania*, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC), 2001.

Zimmer Annette (Barriers coord.), Zimmer Annette, Pahl Benedikt (authors), *Comparative Report 1/2016. Learning from Europe: Report on third sector enabling and disabling factors*, Seventh Framework Programme (grant agreement 613034), European Union. Brussels: Third sector Impact, 2016.

FDSC publică în mod sistematic date privind sectorul neguvernamental din România, un sector puțin cunoscut și adeseori ignorat. Aceste cercetări și publicații răspund unor teme cheie ale sectorului.

În primul rând, **a demonstra că Există** (nu este evident pentru oricine că în România există un sector neguvernamental și care este forța socială și economică a acestuia), acest lucru trebuie demonstrat și cuantificat. Panorama unui sector echivalent celui pe care francezii îl numesc 'le secteur associatif' iar americanii, nu întâmplător, 'Independent Sector' se regăsește în această publicație care demonstrează cu prisosință că sectorul neguvernamental din România **EXISTĂ**.

În al doilea rând, **dinamica sectorului** (influențată de condițiile de mediu în care asociațiile și fundațiile din România operează). Raportul din acest an evidențiază ratele de creștere constante dar mici ale sectorului. România nu asigură un climat deosebit de favorabil acestui sector. Sectorul asociativ este mai degrabă rezultatul unei mase critice în creștere de cetățeni care, în ciuda dificultăților, aleg să se implice, exersându-și drepturile constituționale de asociere și exprimare, organizându-se pentru acțiuni concrete. Poate părea paradoxal, dar o societate civilă puternică are nevoie de un stat puternic, care să promoveze măsuri eficiente în sprijinul acțiunii sale – de la educația civică pentru asociere și voluntariat în școli până la regimul fiscal clar - și să acorde recunoașterea necesară printr-un dialog stat - societate civilă real. Citind raportul ne dăm seama o dată în plus că mai avem de lucru pentru a ajunge la acest stadiu.

Ancuța Vameșu,

Coordonator al raportului România 2010.

Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări

SECTORUL NEGUVERNAMENTAL
profil, tendințe, provocări
ROMÂNIA 2017